STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 08343

DI NAYE IIDISHE SHUL

Yaakov Levin

•

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol
of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from
a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights
in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain
or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.
If you hold an active copyright to this work – or if you know who does –
please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

יעקב לעווין

די נייע אידישע שול

כרעסטאָמאַטיע

דריטער טייל

ניו־יאָרק, 1920
פאַרלאַג „אידישע שול"

הויפּט־פאַרקויף ביי
היברו פּאָבלישינג קאָ.
52-50 עלדרידזש סטר.

Copyright by
JACOB L. LEVIN
1921

אינהאלט

זייט

פאָרוואָרט.

פאַבלען, מעשות און דערציילונגען.

דער יונגער בוים (פאַבעל) — — נחום יערוסאַלימטשיק. 1

א פעסעל גאָלד — — ז. שניאור. 2

דער אוצר — — — שלום עליכם. 3

דער קוואַרטעט (פאַבעל) — — — פ. קאַפּלאַן, פון קרילאָוו. 4

דאָס פייגעלע — — — מ. אָלגין, פון א. טורגעניעוו. 5

צוויי אינגלעך — — י. ל. פּרץ. 6

די גענז — (פאַבעל) — נחום יערו־סאַלימטשיק, נאָך קרילאָוו. 7

די לערע פון די פאָטערס. א. — נאָך יהואָש, פון העברעאיש. 8

דער שפּערלינג און די שוואַלבען (ליד) — — ש. י. לאָנדינסקי 9

אַיאַמאַ — — — — — — י. גאָרדין. 10

סעמקע — — — — — י. אָפּאַטאָשו. 12

די געלערנטע קאַץ (פאַבעל) — — נחום יערוסאַלימטשיק. 15

דער סוד — — — — — — י. ל. פּרץ. 16

די צוויי ברידערלעך — א. רייזען. 18

די לערע פון די פאָטערס. ב. — נאָך יהואָש, פון העברעאיש. 24

די ערשטע לעקציע — ז. ליבין. 27

דאָס מעסערל — — שלום עליכם. 33

דער ליגנער (פאַבעל) — — נחום יערוסאַלימטשיק, נאָך קרילאָוו. 40

דאָס ליד פון פייגעלע — — — פון ה. אַנדערסען. 42

שלאַנגען — — — ב. באָטווינִיק. 45

דער גוטער פוקס (פאַבעל) — נחום יערוסאַלימטשיק, נאָך קרילאָוו. 47

די לערע פון די פאָטערס, ג. — נאָך יהואָש, פון העברעאיש. 49

דער זייגער — — שלום־עליכם. 50

ר׳ איטשע — — — י. אָפּאַטאָשו. 57

דער טרייער חבר (ליד) — — — י. לוקאָווסקי, פון רוסיש. 60

זיבען גוטע יאָר — — י. ל. פּרץ. 61

דער הויפען ערד (ליד) — ש. פרוג. 64

די לערע פון די פאָטערס. ד. — נאָך יהואָש, פון העברעאיש. 69

דריי שיינע מעשים — י. ל. פּרץ. 70

צווישען פעלזען — — מ. טייטש. 75

רב עקיבא (ליעד) — א. ליעסין. 78

מען וועקט — — ה. ד. נאָמבערג. 80

די לערע פון די פאָטערס. ה.— נאָך יהואָש, פון העברעאיש. 83

די נאַטור.

די נאַטור (ליד) — — ש. פרוג. 85

בין־השמשות (ליד), אב. וויקטאָר. 87

א לבנה־נאַכט (ליד), ד. איינהאָרן. 89

א רעגען — — — — — נאָך ש. אַש. 89

דאָס געבעט (ליד) — אַ. רייזען. 90

א זון מיט א רעגען (ליד) — — ל. ביידוס. 91

אריבער דער רעגען (ליד) — — מ. טייטש. 91

נאַכ׳ן רעגען (ליד) — — יהואָש. 92

מען האַקט וואַלד — י. אָפּאַטאָשו. 93

הערבסט אין וואַלד — — — — — ש. י. אַבראַמאָוויץ. 95

דער טאָפּאָל (ליד) — ב. לאַפּין. 96

אין וואַלד (ליד) — — א. רייזען. 96

דער האָדסאָן — דוד איגנאַטאָוו. 97

ביים טייך (ליד) — אַב. וויקטאָר. 98

דאָס טייכעל (ליד) — — יהואָש. 99

דער אימאַטראַ־וואַסערפאַל — — ש. אַש. 99

צווישען בערג — ה. ד. נאָמבערג. 101

בערג (לידער) — — אב. וויקטאָר. 103

א שטורעם אין די בערג — — — — דוד איגנאַטאָוו. 104

נאַכ'ן שטורעם (ליד) — ל. נײדוס. 106
ביים ים (ליד) — — מאַני לייב. 107
אויפ'ן ים — — — — — ל. שאַפּיראַ. 108
ים־ליד (ליד) — ר' יהודה הלוי, איבערז. ח. נ. ביאַליק. 110
דער אייזבאַרג — — ל. שאַפּיראַ. 110
הייאַוואַטאַס נסיעה (ליד) — — יהואָש, פון לאָנגפעלאָו. 114
דאָס בענשען פון די קוקורוזע־פעלדער, יהואָש פון לאָנגפעלאָו. 117
האַניק ארויסנעמען — א. ראובני. 122

דאָס יאָר.

סוף זומער (ליד) — — ל. יפה. 125
ימים נוראים — לעאָן קאָברין. 126
צו כל נדרי — — א. ש. זאַקס. 129
געגעסען — — — דוד פרישמאַן. 131
דער נייער ניגון — י. ל. פרץ. 138
פאַרשפּעטיגט — — א. רייזען. 140
הערבסט (ליד) — — — — — נחום יערוסאַלימטשיק. 144
רעגענס — — — — — מ. טייטש. 145
דער הערבסט (ליד) — — — — א. רייזען, פון פּלעשטשייעוו. 146
די פאַרשפּעטיגטע רויז, י. ל. פרץ. 147
דער פאַרפראָרענער טייך — — א. רייזען. 147
ווינטער־ליד (ליד)—ח. נ. ביאַליק. 148
חנוכה־שפּיל (ליד) — — ש. פרוג. 149
ווען כ'ציִנד די ליכטלעך אָן (ליד) א. רייזען. 152
אין א ווינטער־נאַכט (ליד) — — נחום יערוסאַלימטשיק. 153
אויפ'ן גליטש — דוד איגנאַטאָוו. 154
צום פראָסט (ליד), ח. נ. ביאַליק. 156
דער חזן פון די ביימער — — נאָך ש. בן־ציון. 157
סוף ווינטער — ש. י. אַבראַמאָוויץ. 159
ערב פרילינג (ליד) — — — ח. נ. ביאַליק. 160
פרילינג — — — — מ. טייטש. 161
פרילינג (ליד) — — — יהואָש. 162
פרילינג־ליד (ליד) — — ש. פרוג. 164
דער טייך שפּילט — ש. הורוויץ. 165
אָרימע מצה — — — א. רייזען. 167
דער קונצענמאַכער — י. ל. פרץ. 172
טביה'לע — — — — י. דינעזאָן. 176

זומער־ליד (ליד) — — ש. פרוג. 185
זומער בייטאָג—ש. י. אַבראַמאָוויץ. 186
א זומער־אָוונט — — — — — ש. י. אבראַמאָוויץ. 187
זומער אין פעלד — — — — — ש. י. אַבראַמאָוויץ. 188
דער תענית — — — — — י. ל. פרץ. 189
איכה (ליד) — — א. רייזען. 192
ריין און ליכטיג איז דער הימעל (ליד) ש. פרוג. 192
אויפ'ן בית־עלמין (ליד) — — ש. פרוג. 193
הערבסט (ליד) — — מ. טייטש. 194

די שטאָט.

אַמעריקע (ליד) — — י. שוואַרץ. 195
ניו־יאָרק (ליד) — נפתלי גראָס. 196
אויפ'ן טורעם (ליד) — — — — נפתלי גראָס. 196
א פריהמאָרגען אין ניו־יאָרק — דוד איגנאַטאָוו. 198
א זומער־נאַכט אין ניו־יאָרק — ש. אַש. 200
א שרפה אין ניו־יאָרק — — — דוד איגנאַטאָוו. 202
דאָס טענעמענט־הויז — — — — לעאָן קאָברין. 203
די אייזענשטאָט — — יהואָש. 208
די גאָלדענע פּאַווע (ליד), מנחם. 209
אין דערווייט (ליד) — אַ. רייזען. 212

די אַרבייט.

ליד פון ארבייט (ליד)—ש. פרוג. 213
צוויי ברידער (ליד) — י. ל. פרץ. 214
אין פאַבריק — — — י. ל. פרץ. 216
דער בלייכער אַפּרייטאָר (ליד) מ. ראָזענפעלד. 218
אין שאָפּ און אין דער היים (ליד) מ. ראָזענפעלד. 219
דער אַלטער שניידער (ליד) — מ. ראָזענפעלד. 220
דער שניידער (ליד) — ש. אַנסקי. 221
דור הולך ודור בא — — י. מ. ווייסענבערג. 223

זייט

צום העמערל (ליד) — א. רייזען. 231
דער מויערער — — — — ד. פינסקי. 231
מען ווארט — — — — ד. פינסקי. 234
דער משולח — — — — י. ל. פרץ. 239
דער טרעגער — — — —ד. פינסקי. 244
חיים משרת — — — — ד. פינסקי. 247
דער ענדלער (ליד) —אַ. רייזען. 252
דער נאַכט־וועכטער (ליד) — —
א. רייזען. 253

זייט

צוויי פרוען (פאַבעל) — — — — —
נחום יערוסאַלימטשיק. 253
מיין אינגעלע (ליד) — — — — —
מ. ראָזענפעלד. 254
דיינע בלימלעך טויט (ליד) — — —
יהואַש. 255
ווי איז יענעם (ליד) — א. רייזען. 256
און דו אַקערסט (ליד) — — — —
בן אהוד, פון הערוועג. 256

פאָרוואָרט.

דאָס בוך „נייע אידישע שול“, כרעסטאָמאַטיע, 3טער טייל, איז באַשטימט פאַר׳ן דריטען יאָר לערנען אין די אַרבייטער־רינג שולען און אין אַנדערע אידישע שולען. עס איז נאָהענט צוגעפּאַסט צו דער פּראָגראַם, וואָס איז אָנגענומען געוואָרען אויף דעם ערשטען צוזאַמענפאָר פון די אַ. ר. שולען.

אין בוך געהען אַריין זאַכען כמעט אויסשליסליך אָריגינעל־אידישע, ניט איבער־געזעצטע; קינסטלערישע זאַכען מיט דעם עלעמענט פון דערציילונג אָדער באַשרייבונג.

פאַרשידענע ערשיינונגען פון דער נאַטור אין קינסטלערישע שילדערונגען; די שטאָט; דאָס לעבען פונ׳ם אַרבייטער אין דער גרויסער שטאָט, זיינע ליידען (זיין קאַמף וועט אָפּגעשפּיגעלט ווערען אין דעם נעקסטען טייל פון דער כרעסטאָמאַטיע); די נאַטור אין משך פון יאָר; גרעסערע דערציילונגען וועגען אידישע ימים־טובים, דערציילונגען, וועלכע אַנטהאַלטען אין זיך געוויסע אידעען, וועגען וועלכע עס לאָזט זיך פיעל שמועסען; און אַ גאַנצע ריי דערציילונגען און מעשׂות, וועלכע מאָלען וועלכע עס איז אויסטערלישע טאַטען, מאָמענטען פון גייסטיגער העלדישקייט — דאָס איז דער אינהאַלט פונ׳ם בוך.

די מערסטע זאַכען אין פּראָזע, וואָס זיינען אַריין אין דעם בוך, האָבען געמוזט פאַרקירצט ווערען, כדי זיי זאָלען קאָנען באַנוצט ווערען צום לייענען פאַר די קינדער פון דעם באַשטימטען עלטער — פון 10־12 יאָר.

איך וויל דאָ אויסדריקען מיין דאַנק אונזערע שרייבער און דיכטער, וועלכע האָבען ערלויבט אַריינצוגעבען זייערע זאַכען אין דעם בוך, און אויך דעם אידישען ליטעראַ־רישען פאַרלאַג און די אַנדערע פאַרלאַגען, וועלכע האָבען ערלויבט אַריינצוגעבען אין בוך זאַכען, וועמעס דרוק־רעכט עס געהערט צו זיי.

אַ בעזונדער דאַנק וויל איך אויסדריקען צו אונזער דיכטער יהואָש׳ן וועלכער האָט זיך באַמיהט צו מאַכען אַ גאַנצע ריי ענדערונגען אין דער שפּראַך פון די קאַפּיטלען פון „היִאַוואַטאַ“, וואָס זיינען אַריין אין דעם בוך.

איך וואָלט זעהר געבעטען די אַלע לערער, וואָס וועלען זיך באַנוצען מיט דעם בוך, זיי זאָלען, אויב נאָר מעגליך, צושיקען צו מיר די אַלע באַמערקונגען, וועלכע זיי געפינען פאַר גוט און נויטיג צו מאַכען וועגען דעם בוך, און באַזונדערס וועגען פאַר־שידענע איינצעלנע זאַכען, וואָס געהען אַריין אין דעם בוך; צי זיי זיינען צוגעפּאַסט צו דעם עלטער צו ניט. און אויך וועגען דעם, וואָס עס פעלט לויט זייער מיינונג אין דעם בוך. בכלל וועל איך פאַר יעדער זאַכליכער קריטיק זיין מער ווי דאַנקבאַר.

דער אַדרעס אויף צושיקען די באַמערקונגען איז: יעקב לעווין, 143 איסט 103־טע גאַס, אין דער אַרב.־רינג שול, ניו־יאָרק, נ. י.

ניו־יאָרק, נאָוועמבער, 1920.

יעקב לעווין.

פאַבלען, מעשות און דערציילונגען.

דער יונגער בוים.

געוואַקסען האָט אַ יונגער בוים אין וואַלד.
פון אים ניט ווײַט געשטאַנען איז
אַ דעמב אַ ריז,
וואָס איז געוועזען אַלט
און האָט די צווײַגען ווײַט
צעשפּרייט אין יעדער זײַט.
און האַבענדיג צום דעמב גאָר גרויסע אַכט,
פלעגט רוישען אָפט דער יונגער בוים פאַרטראַכט:
— ״איך וויים, עס לוינט מיר ניט צו וואַקסען און צו בליהען:
דען זאָל שוין זיין, אַז איך וועל אויך מיט יאָרען שפּעטער
באַקומען מערער בלעטער
און ווערען מעכטיגער און שענער,
וועל איך זיך קענען דען פאַרגלייכען
צום דעמב צום ריזיגען און רײַכען?
איך וועל פון אים דאָך מוזען בלײַבען קלענער,
ווי הויך איך זאָל צום הימעל זיך ניט ציהען...״
אַ גרעזעלע, וואָס איז געוואַקסען אונטער בוים
און האָט פון דר׳ערד אַרויסגעזעהן זיך קוים,
האָט אים געענטפערט שטילערהייט:
„נו זאָג איך דיר,
אַז נאַריש זײַנען דײַנע רייד.
דו דאַרפסט זיך גאָרניט קלאָגען;
אַ בײַשפּיל נעם פון מיר:
איך בין דאָך גאָר אַ גרעזעלע אַ קליינס;
נאָר כ׳וויים, אַז עפּעס האָב איך דאָך אין זיך אַזוינס,
וואָס יענער גרויסער דעמב וועט ניט פאַרמאָגען.״

נחום יערוסאַלימטשיק.

אַ פּעסעל גאָלד.

אַן אָרימאַן האָט געהאַט זיין אייגענס אַ פערדעל. יעדען טאָג פלעגט דער אָרימאַן איינשפּאַנען דאָס פערדעל, פאָרען אין וואַלד, אָנקלייבען דאַרע טרוקענע צווייגען, אָנלייגען אויפ׳ן וואָגען און ארויספירען אויפ׳ן מאַרק. דאָרט פלעגט ער עס פאַרקויפען פאַר עטליכע גראָשען, קויפען פאַר׳ן געלט ברויט מיט ציבעלעס און ברענגען אַהיים. מיט דעם פלעגט ער דערנערען זיין הויזגעזינד, זיינע נאַקעטע און באָרוועסע קינדערלעך.

ער אַליין פלעגט נעמען דאָס קלענסטע שטיקעל ברויט; און ווען ער פלעגט אָפּעסען, פלעגט ער ארויסנעמען פון אַלמער איינעם פון די הייליגע ס פ ר י ם, וואָס זיינען דאָרטען געשטאַנען, פלעגט ארויף אויפ׳ן אַלטען האַלב־צעבראָכענעם אויוון און נעמען לערנען. זיינע אויגען פלעגען אָנהייבען לייכטען, זיין שטימע קלינגען. און ווען זיין זיסע שטימע פלעגט זיך צעטראָגען איבער׳ן הויז, פלעגען די האַלב־הונגעריגע קינדער פאַרגעסען זייער הונגער, זיך אוועקזעצען שטיל און צוהערען זיך, ווי דער טאַטע לערנט.

אַזוי האָט דער אָרימאַן געלעבט אַ לאַנגע צייט.

איינמאָל האָט מען ביי אים ביינאַכט צוגעג׳נ ב׳עט דאָס פערדעל. קיינער האָט ניט געוואוסט, ווער עס האָט צוגעג׳נ ב׳עט. דאָס הויזגעזינד פונ׳ם אָרימאַן האָט געוויינט און געקלאָגט: „גוואַלט, וואָס וועט איצט זיין, וואָס וועלען מיר איצט עסען?“

נאָר דער אָרימאַן אַליין האָט ניט געוויינט. ער האָט זיך פאַרקלייבען אויפ׳ן אויוון און אָנגעהויבען לערנען הויך אויפ׳ן ק ו ל. און זיין פ נ י ם האָט געלויכטען ווי שטענדיג, אַזוי ווי עס וואָלט גאָר קיין צ ר ה מיט אים ניט פּאַסירט. און זיין שטים האָט וואָס ווייטער געקלונגען אַלץ העלער און שענער.

זיינע קינדער האָבען דערהערט, ווי ער לערנט, האָבען זיי פאַרגעסען זייער הונגער, זיך ארומגעקליבען ארום אויוון, וואו דער טאַטע איז געזעסען, געשטאַנען שטיל און געהערט.

און דער ג נ ב, וואָס האָט צוגענומען דאָס פערדעל פונ׳ם אָרימאַן, איז אוועקגעפאָרען אָנגראָבען לייָם אונטער אַ באַרג. גראָבט ער אַזוי און וואַרפט דאָס לייָם אויפ׳ן וואָגען. דערזעהט ער — ער האָט אויסגעגראָבען אַ פּעסעל פול מיט גאָלדענע רענדלעך; האָט ער זיך דערפרייט, ארויסגעגראָבען דעם א ו צ ר, ארויפגעלייגט אים אויפ׳ן וואָגען און צוגעדעקט מיט לייָם. פּלוצלונג אָבער האָט זיך אָפּגעריסען אַ שטיק ערד פונ׳ם באַרג, וואו ער האָט געגראָבען, איז ארויפגעפאַלען אים אויפ׳ן קאָפּ און אים דער׳ה ר ג׳עט.

דאָס פערדעל האָט געוואַרט און געוואַרט, און ווען אים האָט דערעסען צו וואַרטען און עס איז געוואָרען הונגעריג, איז עס אַליין אוועק מיט׳ן וועג, וואָס פירט צום אָרימאַנס הויז, צו זיין א מ ת׳ען ב ע ל־

ה ב י ת, און עס האט זיך אפגעשטעלט ביי דער טיר. דער אָרימאַן האט זיך זעהר דערפריידט וואס זיין פערדעל האט זיך צוריקגעקערט, און ער האט גענומען אראפּשיטען דאס ליים פון וואגען.

ווי גרויס אָבער איז געווען זיין פארוואונדערונג, ווען ער האט דער־זעהן אויפ׳ן וואגען א פעסעל פול מיט גאלד!

פון דעמאלט אָן האט דעם אָרימאַן גארנישט ניט געפעלט; און ער האט נאך לאנג געלעבט און געטאָן גוטס, און ער האט געגעבען צ ד ק ה כ ל ז מ ן ער האט געלעבט.

ז. שניאור.

דער אוצר.

אויף יענער זייט בארג, אונטער׳ן אלטען ב י ת־ה מ ד ר ש, גע־פינט זיך אַן א ו צ ר.

אזוי האט מען געשמועסט ביי אונז אין שטעטעל.

נאר קומען צום א ו צ ר איז ניט אזוי גרינג; אז אלע אידען אין שטעטעל וועלען לעבען ב ש ל ו ם און וועלען זיך נעמען אלע אים זוכען, דעמאלט וועט מען אים געפינען.

אזוי האט מען געשמועסט ביי אונז אין שטעטעל.

און אז אלע אידען וועלען לעבען צופרידען, עס וועט ניט זיין קיין ק נ א ה ביי אידען; קיין ש נ א ה, קיין קריג, קיין ל ש ו ן ־ ה ר ע, קיין ר כ י ל ו ת, און מען וועט זיך נעמען אלע, וועט מען אפזוכען דעם א ו צ ר; און אז ניט, וועט ער אריין טיף־טיף אין דער ערד אריין...

אזוי האט מען געשמועסט ביי אונז אין שטעטעל און מען האט אָנ־געהויבען זוכען דעם א ו צ ר, דער דא און דער דארטען; און מען האט אָנגעהויבען זיך צו שפּארען און איבערשפּארען, צו אמפּערן זיך און צו ווערטלען זיך, צו זידלען און צו קריגען זיך, וואס ווייטער אלץ מערער, אלץ שטארקער, און אלץ איבער׳ן א ו צ ר. דער האט געזאגט: ער דארף זיין דא, דער האט געזאגט: דארטען. און מען האט ניט אויפ־געהערט זיך צו שפּארען און איבערשפּארען, צו אמפּערן זיך און צו ווערטלען זיך, צו זידלען און צו קריגען זיך, וואס ווייטער אלץ מערער, אלץ שטארקער, און אלץ איבער׳ן א ו צ ר — און דער א ו צ ר... האט געזונקען אלץ טיפער און טיפער אין דער ערד אריין.

שלום־עליכם.

דער קוואַרטעט.

אַן אייזעל און אַ באָק, אַ מאַלפּע און אַ בער
פאַרגלוסט זיך אין איין שיינעם טאָג
צוזאַמען שפּילען אַ קוואַרטעט,
זיי האָבען זיך צונויפגערעדט,
זיך נאָטען באַלד געקראָגען.
צוויי פידעלעך, אַ באַס, אַ פלייט,
אַוועקגעזעצט זיך אויפ׳ן לאָנקע לעבען פלייט
און זיך צום שפּילען גלייך גענומען.

עס ווערט אַ דריפּעניש אַ שרעק,
נאָר וואָס צו הערען איז ניטאָ.
— „וואַרט, קינדער!“ — זאָגט די מאַלפּע. — „איז דאָס אַ קאָנצערט?
איר זיצט דאָך אַלע גאָר פאַרקערט!
דו, בערעל, מיט׳ן באַס זעץ דו זיך דאָ,
איך מיט מײַן פידעל־פּרימע —
אנטקעגען באָק — דער צווייטער שטימע;
וועט אונזער שפּיל אַוועקגעהן מיט אַ גלאַנץ,
אַז בערג און טאָלען וועלען געהן אַ טאַנץ!“

צעזעצט מען זיך שוין אויף אַ נײַעם קאָן,
נאָר דער קוואַרטעט — ער הייבט זיך גאָר ניט אָן.
— „שאַ, שטילער, איך ווייס דעם סעקרעט!
שרײַט אויס דער אייזעל. — „ווילט איהר האָבען אַ קוואַרטעט,
טאָ זעצט זיך אויס — פון פידעל ביז באַנדורע —
גלייך אַלע אין איין ש ו ר ה!“

מען פאָלגט דעם אייזעל און מען זעצט זיך אַלע גלײַך;
פון זייער שפּילען אָבער לאָזט זיך אויס אַ טײַך.
און ס׳ווערט בײַ זיי אַ שפּאַרעניש, אַ היצעניש,
מ כ ו ח ה י ל כ ת זיצעניש.
אויף זייער טומעל און געשריי
קומט אָן אַ סאָלאָוויי.
די מוזיקאַנטען פאַלען צו צו אים:
— „אוי, ראַטעווע! מיר האָבען כ ל י ם, נאָטען־בלאַט.
זעץ אונז נאָר אויס, וועט אַלץ אַוועקגעהן גלאַט!“

דער סאָלאָוויי טוט זיך אַ קרים
און זאָגט: „די שפּיל, ר ב ו ת י, איז פאַר אײַך צו שווער.
אַ מוזיקאַנט
מוז ק ו ד ם האָבען אַ געהער
און טאַקע אויך אַ שטיקעלע טאַלאַנט;

און איר מעגט זיצען ווי די שׂררות, —
צום שפּילען טויגט איר אויף כּפּרות.“

פּ. קאַפּלאַן, פון קרילאָוו.

דאָס פֿייגעלע.

איך בין געגאַנגען פון דער יאַגד. מיין הונט איז געלאָפען פאָרנט לעבען מיר. אין דער אַלעע פונ׳ם גאָרטען האָט ער פּלוצלונג אָנגעהויבען געהן פּאַמעליך און שטיל זיך גע׳גנב׳עט ווייטער, ווי ער וואָלט דערשפּירט ערגעץ נאָהענט אַ ווילדען פויגעל.

איך האָב אַ קוק געטאָן אין דער לענג פון דער אַלעע און האָב דערזעהן אַ יונג פֿייגעלע, מיט אַ געל רעמעלע ארום דעם שנאָבעל און מיט פּוך אויף דעם קעפּעל. דאָס פֿייגעלע איז אַרויסגעפאַלען פון נעסט (דער ווינט האָט שטאַרק געשאָקעלט די בעריאָזעס פון דער אַלעע) און איז געזעסען אַ שוואַכס, אַ קלײנטשיקס, מיט קוים־קוים שפּראָצענדיגע פליגעלעך.

מיין הונט איז געקומען אַלע מאָל נעהענטער. אין דער זעלבער רגע האָט פון אַ נאָהענטען בוים זיך אַ וואָרף געטאָן אַן אַלטער פויגעל מיט אַ שוואַרצער ברוסט און איז ווי אַ שטײן אַראָפּגעפאַלען פאַר דער מאָרדע פונ׳ם הונט. אַ צעשויבערטער, אַ ווילדער, מיט אַ פאַרצווייפעלטען סווישטש האָט ער צוויי מאָל אַ שפּרונג געטאָן אַנטקעגען דעם אָפּענעם מויל מיט די גרויסע אויסגעשטשירעטע ציין.

ער האָט זיך געוואָרפען ראַטעווען, ער האָט פאַרשטעלט דאָס קינד מיט זיין אייגענעם גוף... אָבער דאָס קלײנע גופ׳על האָט אינגאַנצען געציטערט פאַר שרעק; די שטימע איז געוואָרען הייזעריג. דער פויגעל איז אויסגעגאַנגען מיט אַלע כּוחות, ער האָט געאָפּפערט זיין לעבען!

ס׳אַר׳אַ גרויזאַמע באַשעפעניש דער הונט האָט געמוזט אויסקוקען אין זיינע אויגען! פונדעסטוועגען האָט ער ניט געקאָנט איינזיצען אויף דעם הויכען, זיכערען צווייג. אַ קראַפט, וואָס איז שטאַרקער פון זיין ווילען, האָט אים אַראָפּגעוואָרפען פון דאָרטען...

מיין טרעזאָר האָט זיך אָפּגעשטעלט, געדוקט זיך צוריק, ס׳ווייזט אויס, ער האָט באַקומען אָפּשיי פאַר דער גרויסער קראַפט.

איך האָב אַ רוף געטאָן דעם פאַרשעמטען הונט און בין אַוועק פון דאָרטען מיט אַ געפיל פון טיפער אַכטונג.

יאָ, איך האָב געפילט אַ טיפע אַכטונג צו דעם קלײנעם העלדישען פֿייגעלע, צו דער גרויסער טאַט פון זיין ליבע.

די ליבע, האָב איך געטראַכט, איז שטאַרקער ווי דער טויט, שטאַרקער ווי דער שרעק פאַר׳ן טויט. נאָר אויף איר, אויף דער ליבע, האַלט זיך דאָס לעבען.

מ. אָלגין, פון א. טורגעניעוו.

צוויי אינגלעך.

פון אן איבערגעבויגען הײַזעל געהט ארויס א בארוועס אינגעל, שלעכט געקלײַדט (די שמאטעס האלטען זיך אויף אים קוים), און קעגענ־איבער, פון א צווייט הויז, כ מ ע ט א מ פ ו ל ת, קומט אויך ארויס אזא אינגעל.

ביידע אויסגעדארט, מיט ברענענדיגע אויגען, ביידע ציטערן פאר קעלט, א פ ש ר פאר הונגער אויך.

זיי שמועסען:

— פארטיג?

— און דו?

— אויך!

— האסט געגעסען?

— ניין, דער טאטע האט נישט געברענגט.

— מײַנער — קראנק; די מאמע וויינט...

— געהען מיר?

— בעסער לויפען... ס'איז קאלט...

— נו!

זיי לויפען פײַל פון בויגען אין שטאט ארײַן.

ביי איינעם פון די שענסטע הײַזער שטעלען זיי זיך אפ.

— זעהסט! מײַן פעטערס הויז! — מאכט איינער שטאלץ.

דער צווייטער ווײַזט אויף א הויז קעגענאיבער:

— דאס איז מײַן פעטערס!

מײַן פעטער האט מען אבער געברענגט אן אראביש פערדעל פאר זעכצען טויזענט!

— מײַנער האט א קארעטע מיט פיער פערד ווי די לייבען!

— מײַנער האט א פ ש ר טויזענט דערפער!

— מײַנער — א פ ש ר הונדערט שטעט!

— ש ו ט ה! ביי מײַן פעטער זײַנען די מעבעל פון גאלד!

— ב ה מ ה! ביי מײַן פעטער — סאמע בריליאנטען!

— אבער מײַן מומע מיט אירע פארפומען! די נאז רײַסט עס אויף!

— א־ווא! מײַן מומע געהט אלע טאג אין טעאטער ארײַן...

— און אז מײַן פעטער שפילט יעדע נאכט אין קארטען — הא?

זיי האבען זיך לאנג געשפארט און שיר נישט געפאלען זיך אין די האר ארײַן.

איינער איז דאך פריהער אפגעשטאנען.

— קאלט. — מאכט ער מיט א ציטער.

דער צווייטער שטעהט אויך אפ:

— איך בין זעהר הונגעריג, — זאגט ער, — עס נאגט מיך! קלינג

אָן בײַ דײַן פֿעטער...

— ניין, — ענטפֿערט יענער דערשראָקען, — ער האָט אָנגעזאָגט דעם שווײַצער, ער זאָל מיר העגט און פֿיס צעברעכען!

— מײַן פֿעטער — דאָס זעלבע! — ענטפֿערט דער צווײַטער.

זײַ לאָזען בײַדע טרויעריג אַראָפּ די קעפּ.

— געהען מיר?

— בעסער לױפֿען!

און אױפֿ'ן װעג:

— מאָרגען בײַנאַכט נאָך אַמאָל...

— יאָ, איבערלױפֿען. איך װעל געבען אַ ס י מ ן: איך װעל אַ קרײַ טאָן װי אַ האָן.

— איך װעל דיר ענטפֿערן מיט אַ מיאוק פֿון אַ קאַץ.

— גוט.

און זײַ זײַנען בײַדע פֿאַרשװאונדען געװאָרען.

י. ל. פּרץ.

ד י   ג ע נ ז.

מיט גאָר אַ לאַנגען שטעקען געטריבען האָט
אַ פּױער גענז אין שטאָט.
ער האָט, דעם א מ ת זאָגענדיג, ניט איבעריגס שטאַרק
געשאָנעװעט די גענז: ער האָט געאײַלט צום מאַרק.
(און װאו עס הײַבט נאָר מיט פּ ר נ ס ה אָן צו שמעקען, —
איז ניט נאָר גענז, נאָר מענשען קענען אױך, געװיס,
קײַן האָניק דאָרט ניט לעקען...)
כ'באַשולדיג ניט דעם פּױער. אָבער װי דאָס איז,
די גענז אַלײַן —
זײַ האָבען זיך געהאַט פֿון דעם אָן אַנדער מײַן;
און טרעפֿענדיג אין װעג אַ מאַן,
גענומען האָבען זײַ זיך הויך באַקלאָגען:
— „איז ערגעץ װאו נאָך אױף דער װעלט פֿאַראַן
אומגליקליכערע גענז? אַ פּױער זאָל אונז פּלאָגען
און גאָר װי פּראָסטע גענז באַהאַנדלען אונז געמײַן.
ער קאָן, דער גראָבער יונג, גאָר ניט פֿאַרשטעהן,
אַז ער האָט געדאַרפֿט
באַדאַרפֿט אונז אַכטען, ערען.
מיר קומען דאָך פֿון יענע גענז אַרױס,
װאָס האָבען רױם געראַטעװעט אַמאָל פֿון גרױס
געפֿאַר.

אין יענער שטאָט האָט מען דערפאַר
אַ י ו ם ־ ט ו ב אײַנגעפירט זאָגאַר פון זײַערטוועגען"...
— „און איר אַלײן, מיט וואָס טײַלט איר זיך אוים?" —
האָט זײַ דער מאַן געגומען פרעגען.
— „די אָ ב ו ת אונזערע"... — איך ווײַס
און נעם דאָס אַלץ אין אַכט;
נאָר וויסען וויל איך,
וויפיעל נוץ האָט איר אַלײן געבראַכט?"
— „די זײַדעס..." — „יע, נאָר גיט מיר צו פאַרשטעהן,
וואָס איר אַלײן האָט אויפגעטאָן,
מיט וואָס זײַט איר געראָטען?"
— „האָ? מיר?... מיר האָבען קײן זאַך ניט געטאָן אַלײן"...
— „טאָ לאָזט צורוה די זײַדעס; זײַ האָט מען געערט,
ווײַל זײַ געוועזען זײַנען ווערט;
און איר — טויגט בלויז צום בראָטען".

נחום יערוסאַלימטשיק, נאָך קרילאָוו.

די לערע פון די פאָטערס.

א.

י ו ס י דער זון פון י ו ע ז ר זאָגט: דײַן הויז זאָל זײַן אַ זאַמעלפּלאַץ פאַר געלערנטע, און דו זאָלסט זיך וואַלגערן אין שטויב פון זײַערע פים און טרינקען מיט דאָרשט זײַערע ווערטער.

י ו ס י דער זון פון י ו ח נ ן זאָגט: דײַן הויז זאָל זײַן ברײַט אָפען, און אָרימעלײַט זאָלען זײַן דײַנע אײַנגעהער.

י ה ו ש ע דער זון פון פ ר ח י ה זאָגט: קריג זיך אַ לערער און שאַף זיך אײַן אַ ח ב ר און אורטײַל יעדען מענשען ל כ ף ־ ז כ ו ת.

נ ת א י פון א ר ב א ל זאָגט: דערווײַטער זיך פון אַ שלעכטען ש כ ן און באַהעפט זיך ניט צו אַ שלעכטען מענשען.

ש מ ע י ה זאָגט: האָב ליב אַרבײַט און האָב פײַנט הערשאַפט און זוך ניט די באַקאַנטשאַפט פון די, וואָס רעגירען.

אַ ב ט ל י ו ן זאָגט: געלערנטע, זײַט אָפּגעהיט מיט אײַערע רײַיד, כ ד י איר זאָלט ניט פאַרדינען די שטראָף פון פאַרטריבען ווערען און איר זאָלט ניט פאַרוואָגעלט ווערען אין אַן אָרט פון שלעכט וואַסער, און די ת ל מ י ד י ם, וואָס וועלען קומען נאָך אײַך, וועלען דערפון טרינקען און נאָך שטאַרבען.

ה ל ל זאָגט: זײַ פון די ת ל מ י ד י ם פון א ה ר ן: האָב ליב ש ל ו ם און יאָג זיך נאָך ש ל ו ם; האָב ליב מענשען און דערנעהענטער זײַ צום לערנען.

ער פלעגט אויך זאָגען: דער וואָס זוכט זיין נאָמען גרוים צו מאַ־
כען, פאַרלירט זיין נאָמען; דער וואָס פאַרמערט ניט זיינע קענטנישען
פאַרמינדערט זיי; דער וואָס לערנט ניט, פאַרדינט דעם טויט, און דער
וואָס באַנוצט זיך מיט דער קרוין פון געלערנטקייט, וועט אונטערגעהן.

ער פלעגט אויך זאָגען: אויב איך אַליין בין ניט פאַר זיך, ווער איז פאַר מיר? און ווען איך אַליין בין בלויז פאַר זיך, וואָס בין איך? און אויב ניט איצט, — ווען דען?

ש מ אַ י זאָגט: מאַך אַ באַשטימטע צייט פאַר דיין לערנען; זאָג ווייניג און טו אַ ס ך, און נעם אויף יעדען מענשען מיט אַ פריינד־ליך פ נ י ם.

ר ב ן ג מ ל י א ל זאָגט: קריג זיך אַ לערער און באַפריי זיך פון צווייפעל.

זיין זון ש מ ע ו ן זאָגט: מיין גאַנץ לעבען האָב איך זיך געהאָ־דעוועט צווישען ח כ מ י ם און איך האָב ניט געפונען פאַר'ן מענשען קיין בעסערס פון שווייגען; און ניט דאָס לערנען איז דער ע י ק ר, נאָר דאָס טאָן; און דער, וואָס רעדט פיעל, פאַראורזאַכט שלעכטע מ ע ש י ם.

ר ב ן ש מ ע ו ן דער זון פון ג מ ל י א ל זאָגט: אויף דריי זאַכען האַלט זיך די וועלט: אויף א מ ת, אויף גערעכטיגקייט און אויף פרידען.

נאָך יהואש, פון העברעאיש.

דער שפּערלינג און די שוואַלבען.

ד ע ר ש פ ע ר ל י נ ג:

— איר פלאַטערט, ווי פון שטייג באַפרייט,
אין הימלען בלויע הויך און ווייט;
פאַרלאָזט דעם טייך, דאָס פעלד, דעם בוים,
איר זוכט פאַר זיך אַ נייע היים,
און ה פ ק ר בלייבט די שוואַלבען־נעסט
פאַר וואָרעם, פליג און אַנדערע געסט.
ח ב ר י ם! ווי טוט אייך נישט באַנג
צו שיידען זיך אויף לאַנג, אויף לאַנג?

ד י ש ו ו אַ ל ב ע ן:

ווינטער־פויגעל, שפּערלינג גרויער!
פרעמד איז אונז דיין אומעט, טרויער,
אומפאַרשטענדליך קלינגט דיין וואָרט:
נישט מיר זוכען היימען נייע —
ניין! מיר זיינען שוואַלבען פרייע,
וואו אונז לעבט זיך — היים איז דאָרט!

ש. י. לאַנדינסקי.

אַיאַמאַ.

א.

געשעהן איז דאָס אין ברוקלין.

עס איז געווען נאַכט. אין אַ וואַרים ליכטיג צימער זיינען געזעסען די קינדער. ווילי, אַ אינגעלע פון אַ יאָר אַכט, האָט געבויט אַ הייזעלע פון אַלטע קאָרטען; העלען, אַ מיידעלע פון אַ יאָר פינף, האָט זיך געשפּילט מיט איר ליאַלקע — אַ שיינע קוקלע מיט בלאָנדע, אַ ביסעל שוין שמוציגע האָר און מיט גרויסע בלויע אויגען, — וועלכע מען האָט גערופען פּרינצעסע. זי, די פּרינצעסע, איז געווען איינגעוויקעלט אין אַ שיינער קאָלדרע, געמאַכט פון שיינע קאָלירטע זייד. און העלען האָט איר גאַנץ ערנסט געראָטען צו געהן שלאָפען, וואָרים עס איז שוין געווען אַכט אַ זייגער. דער עלטערער ברודער, דזשזווי, איז געזעסען און האָט געלעזען אַ בוך. און די מאַמע האָט עפּעס גענייט.

פּלוצלונג האָט עמיצער אַ קלאַפּ געגעבען מיט דער דרויסענדיגער טיר, און אַלע האָבען דערהערט, ווי ענִי, אַ מיידעלע פון אַ יאָר זיבען, שרייט מיט גרויס שׂמחה: „מאַמע, זעה, וואָס איך האָב געבראַכט! זעה, מאַמע טייערע!“

אַלע קינדער האָבען זיך אויפגעכאַפּט פון זייערע פּלעצער, און אין שטוב איז אַריינגעלאָפען ענִי מיט פאַרפלאַמטע בעקעלעך. אין די הענט האָט זי געהאַלטען אַ קליין שוואַרץ הינטעלע מיט גלאַטע האָר, ווי סאַמעט, און מיט אַ פּאָר שיינע, קלוגע אויגען. ווילי האָט געגעבען אַ שפּרונג און האָט איבערגעקערט זיין קאָרטען־הויז. העלען האָט שוין פאַרגעסען איר געליבטע פּרינצעסע און האָט געטאַנצט לעבען הינטעלע מיט פרייד. די מאַמע האָט אָבער געמאַכט אַ בייזען פּנים און געהייסען באַלד דאָס הינטעל אַוועקטראָגען צוריק. עס איז דאָ גענוג צו ראַמען און צו אַרבייטען אָהן אַ הינטעל אין שטוב.

ענִי האָט אָנגעהויבען בעטען, העלען האָט זיך צעוויינט, ווילי האָט צוגעזאָגט אַליין אַכטונג געבען אויפ׳ן נייעם פריינד, און די גוטע מאַמע האָט ענדליך ניט געקאָנט אָנטזאָגען — דאָס הינטעלע איז געבליבען אין שטוב.

שפּעטער ווי אַלע מאָל זיינען אין דער נאַכט די קינדער געגאַנגען שלאָפען. מען האָט דעם גאַסט געקעמט, געוואַשען, געגעבען מילך, געגעבען צוקער, געשפּילט זיך מיט אים, געטראָגען אים אויף די הענט, געקושט, געקוואָלען פון זיינע חכמות און געקריגט זיך איבער אים.

ענדליך האָט מען אים אָנגעהויבען צוקלייבען אַ נאָמען. העלען האָט פאָרגעלייגט: „פּרינץ“. דער קליינער מיוחס איז געלעגען אויף דער זיידענער קאָלדרע לעבען דער פּרינצעסע. ווילי האָט געזאָגט: „קוראַ־פּאַטקין!“ דער גאַסט האָט זיך ניט גערירט פון אָרט. ענִי האָט אַ געשריי געטאָן: „איאַמאַ!“ דאָ האָט זיך דער שטיפער אַ כאַפּ געטאָן פון אָרט.

געגעבען אַ שלעפּ מיט זײַנע קלײנע צײנדלעך דעם זײַדענעם צודעק און האָט אָנגעהויבען מאַכען קונצען. העלען האָט זיך געהאַלטען בײַ די זײַטען לאַכענדיג. ווילי האָט געטופּעט מיט די פיס פון פרייד, און עני האָט געפּאַטשט: בראַוואָ! און אַלע האָבען געשריען: אײַאַמאַ! אײַאַמאַ! אײַאַמאַ!

דער זײגער שלאָגט נײַן. אײַאַמאַ שלאָפט ווי אַ פּרינץ אויף דער זײַדענער קאָלדרע. די פּרינצעסין קוקט אויף אים מיט אירע צוויי קאַל־טע גלעזערנע אויגען. און די קינדער זאָגען שטיל: „אַ גוטע נאַכט, אײַאַמאַ, אַ גוטע נאַכט!"

ב.

עס איז אַוועק דרײַ וואָכען.

אײַאַמאַ לעבט אין נ ח ת און אין פרײדען. עס איז אים וואַרים און גוט. ער עסט פון דאָס בעסטע און טרינקט פון דאָס שענסטע. ער איז געוואָרען פעט און קײַלעכדיג. ער האָט ניט קײן זאָרג און איז אַ גוטער ברודער מיט אַלע קינדער, און איז זײער ליבלינג.

נאָר די מאַמע איז מיט אײַאַמאַן ניט צופרידען. ער פלאָנטערט זיך איר אונטער די פיס, כאַפּט זיך אָן מיט די צײן און שלעפּט זיך נאָך, ווען עס ליגט ניט גאָר ניט אין זינען מיט אים צו שטיפען. ער שלעפּט דאָס טיש־טוך אַראָפּ פון טיש און ברעכט גלעזער און שאָלען.

אײנמאָל בײַנאַכט זאָגט די מאַמע צום עלטערען זון: „דזשאָווי, נעם די קאַר און פאַרפיר אײַאַמאַן אַזוי ווײַט, אַז ער זאָל ניט קענען קומען צוריק."

עני בעט, ווילי ט ע נ ה'ט, העלען וויינט—עס העלפט קײן זאַך ניט. דזשאָווי טוט אָן זײַן אויבער־ראָק, וויקעלט אײַן אײַאַמאַן אין אַ שוואַרצען טיכעל און געהט... אײַאַמאַ פילט קײן זאַך ניט. פריילעך און זאָרגלאָז שפּילט ער זיך מיט זײַן אַלטען באַקאַנטען דזשאָווי.

די קינדער זעהען, אַז די מאַמע האַלט זיך בײַ איר וואָרט, און אַז די שטונדע פון צעשײדען זיך איז געקומען, זיצען זײ שטיל און טרויעריג און באַטראַכטען זײער געליבטען אײַאַמאַ'ן צום לעצטען מאָל. ווען אָבער דזשאָווי געהט אַרויס, און די טיר גיט אַ קלאַפּ נאָך אים, צעוויינט זיך עני אויפ'ן ק ו ל, ווילי מאַכט אַ בייז פ נ י ם, און העלען דריקט צו זיך די פּרינצעסע, און פון איר אויג פאַלט אַראָפּ אַ גרויסע, קלאָרע טרער.

ג.

„איסטערן פּאַרקוועי" האָט זיך געהופּען די גאַס, אויף וועלכער דזשאָווי האָט אַרויסגעוואָרפען אײַאַמאַ'ן און איז אַנטלאָפען. עס איז אַ ברײטע גאַס מיט גרויסע בײמער פון בײדע זײַטען, און אין מיטען שטעהט אויף אַ הויכען פונדאַמענט אַ מאָנומענט פון גענעראַל סלאָקום: אַ באַגולדעטער גענעראַל אויף אַ באַגולדעט פערד.

עס איז געווען אַ פינסטערע קאַלטע נאַכט. אַ שטאַרקער ווינט האָט געבלאָזען, און שווערע שוואַרצע וואָלקענס האָבען באַדעקט די הימלען.

אַיאַמאַ איז געבליבען אַליין... אַ דערשראָקענער, אַ דערפראָרענער איז ער געלאָפען אין אַלע זייטען. ער האָט אָנגעשמעקט דיוויס'ם טריט, און האָט זיך געלאָזט לויפען. ווען ער האָט זיך אָבער איבערצייגט, אַז אַלע זיינע האָפנונגען זיינען אומזיסטע, האָט ער אָנגעהויבען וויינען אַזוי ווי אַ קינד. נאָכדעם האָט ער באַשלאָסען צו זוכען זיך נייע פריינד, און ווער עס פלעגט פאַרבייגעהן, פלעגט ער נאָכלויפען, וויינען און בעטען. אָבער ער האָט עטליכע מאָל געקראָגען אַ בריק מיט'ן פוס.

לאַנג האָט אַיאַמאַ אומגעוואַנדערט אין דער פינסטער. ענדליך, אַ פאַרפרוירענער, אַ הונגעריגער, אַ דערשראָקענער איז ער צוגעקראָכען צו די טרעפּ, אויף וועלכע עס איז געשטאַנען דער באַגולדטער גענעראַל מיט'ן פערד, האָט אַנידערגעלייגט זיין קעפעל אויפ'ן קאַלטען שטיין און צוגעמאַכט זיינע אויגען. זיין יונג קערפּערל האָט יעדע ווייל'ע געגעבען אַ ציטער, און זיינע אויגען זיינען געווען פול מיט טרערען.

שפּעט ביינאַכט איז אַ ש י כ ו ר'ער טרעמפּ געגאַנגען מיט איסטערן פּאַרקוועי צו פּראָספּעקט פּאַרק, וואו ער האָט געהאָפט צו געפינען פאַר זיך אַ ליידיגע באַנק צו שלאָפען. זיינע קליידער זיינען געווען אַלט און צעריסען, זיינע שטיוועל אויסגעטראָטען, און ער האָט געציטערט פאַר קעלט.

לעבען גענעראַלס מאָנומענט האָט ער זיך אָפּגעשטעלט, האָט זיך אָנגעבויגען און באַמערקט דעם עלענדען אַיאַמאַ. ער האָט זיך אַראָפּגעלאָזען צו אים, האָט אים צוגעדריקט צו זיך, און איז געבליבען שטיל אויף די טרעפּ פון דעם מאָנומענט.

די ביימער האָבען גערוישט. דער שטאַרקער ווינט האָט דורכגעריסען די וואָלקענס, און די ל ב נ ה האָט באַלויכטען די ביידע היימלאָזע אַרויסגעוואָרפענע טרעמפּס, וועלכע האָבען געשלאָפען אונטער דעם באַגולדטען מאָנומענט מיט אַ שווערען אומרוהיגען שלאָף...

י. גאָרדין.

ס ע מ ק ע.

זונטאָג נאָכמיטאָג איז סעם אַוועק מיט זיינע ח ב ר י ם אין וואַן־דייק וועלדעל.

דאָס וועלדעל איז באַשטאַנען פון גרויסע, צעשפּאָלטענע פעלזען. די פעלזען זיינען געלעגען איינער אויפ'ן אַנדערען, ווי אַ טרעפּ, און מ ש ו פ ע'דיג זיך געהויבען באַרג אַרויף. אויפ'ן סאַמע שפּיץ האָט זיך דער באַרג אָפּגעריסען, און אַ קליינע וואַנט, וועלכע איז פון אַלטקייט געווען באַוואַקסען מיט מאָך, האָט פאַרנומען דאָס אויג.

די אינגלעך האָבען זיך פאַרקליבען אויפ'ן שפּיץ באַרג, אַרויסגעשלעפּט פון די קעשענעס „זיסע“ קאַרטאָפעל, וואָס זיי האָבען מיטגעבראַכט פון דער היים, צעלייגט אַ פייערל און זיי געבראָטען.

סעם איז געזעסען אָן אַ זייט. ער איז געווען אָן אָפּגעריסען, בלאָס אינגעל, מיט מאַטע אויגען, מיט אַ פאַרבויגען נעזעל, ווי ביי אַ פויגעל. ער האָט זעהר ח ש ק געהאַט אַ שאַר צו טאָן אין פייער און זעהן, ווי די קאַרטאָפעל בראָטען זיך. ער האָט זיך אָבער געשראָקען. ער האָט זיך נישט געוואָלט וואַרפען דער ח ב ר ה אין די אויגען, איז געווען צופרידען, וואָס מען האָט אָן אים פאַרגעסען און מען לאָזט אים צורוה. ת מ י ד ווען די ח ב ר י ם האָבען נישט געהאַט וואָס צו טאָן, האָבען זיי זיך געטשעפעט צו סעמען, אָפּגעלאַכט פון אים. זיי האָבען אים קיינמאָל נישט גערופען ביים נאָמען, ת מ י ד אים געגעבען אַ צונאָמען. און סעם, אַ שוואַכער, האָט זיך זעלטען ווען געוועהרט.

און נישט איינמאָל האָט פּאַסירט, אַז די ח ב ר י ם זיינען צו ווייט פאַרקראָכען מיט זייערע שטיק! דעמאָלט האָט סעם זיך מער נישט געקאָנט איינהאַלטען. ער האָט פאַרקוועטשט די פויסטען און מיט אַ געוויין זיך אַ וואָרף געטאָן אויף זיין געגנער; האָט יענער זיך צעלאַכט און פאַר קיין פאַל זיך נישט געוואָלט „פייטען“ מיט אים, ווי עס וואָלט אים נישט אָנגעשטאַנען. דאָס האָט סעמען נאָך מער געקרענקט. אין האַרצען האָט דאָס צוועלף־יעריגע אינגעל פיינט געהאַט די גאַנצע וועלט. ער האָט געגלויבט אַז אַלע האָבען זיך צונויפגערעדט אים צו מוטשען. ער איז געווען זיכער, אַז פון די קלעפּ, וואָס די ח ב ר י ם האָבען אים געגעבען, האָט ער געקראָגען אַ גראָבען קאָפּ און אין „סקול“ קומט אים יעדע זאַך אָן שווער צו באַנעמען.

די קאַרטאָפעל זיינען פאַרטיג געוואָרען. די ח ב ר ה האָבען געוואָרפען די הייסע קאַרטאָפעל פון איין באַק אויף דער צווייטער, געשפרונגען איבער די פעלזען ווי ח י ה'לעך, זיך געשטעלט אויף די קעפּ. אַנדערע האָבען זיך אויסגעצויגען אויף די ביי̆כלעך, אַראָפּגעקוקט פון באַרג און זיך אויסגעפּרובירט ווער עס קען וויי̆טער שפּייען.

אַ אינגעל האָט אָפּגעשטעלט עטליכע ח ב ר ה'לייט און זיי געוויזען אויף סעמען:

— זעהט נאַר, ער געהט אין אַ פּאַר מיידעלשע שיך מיט הויכע אָפּצאַסען!

— ס'איז זיין מאַמעס שיך! — האָט זיך אַ צווייטער צעלאַכט.

סעם האָט באַהאַלטען די פיס אונטער זיך, פון כ ע ס פאַרקוועטשט די פויסטען און גאַרנישט געענטפערט.

די ח ב ר ה האָבען אים אַרומגערינגעלט. איינער האָט אים אַ צופּ געטאָן פאַר אָן אויער, דער צווייטער האָט אים אַראָפּגערוקט דאָס היטעל איבער די אויגען, דער דריטער האָט אים אויסגעצויגען אויף דער ערד. דאָס אינגעל, וואָס האָט אָנגעוויזען, אַז ער געהט אין זיין מאַמעס שיך, האָט אים אָנגעכאַפּט פאַר אַ פוס. סעם האָט אַ ריס געטאָן דעם פוס, זיך צעבריקעט און דאָס אינגעל אומגעוואָרפען. ביידע זיינען אויפגעשפרונגען, מיט פאַרקוועטשטע פויסטלעך געשטאַנען איי־

נער קעגען אַנדערען, זיך פאַרמאָסטען ווי העכער. די איבעריגע ח ב ר ה־ל י י ט האָבען געמאַכט פּלאַץ, געוואַרט מיט בלישטשענדיגע אויגען איינער זאָל זיך וואַרפען אויפ׳ן צווייטען. איז פונקט דעמאָלט אָנגעלאָפען אַ אינגעל מיט פרייד:

— העי, „גאַים“, ווילי קלויבט זיך אַראָפּצושפּרינגען פון דער וואַנט!

די ח ב ר ה האָבען פאַרגעסען אָן דעם „פייט“ און אַלע האָבען זיך אַ שאָט געטאָן צום שפּיץ־באַרג. ווילי, דער פירער פון דער ח ב ר ה, איז אַרומגעגאַנגען איבער דער וואַנט נאַכלעסיג, געשטעלט ווייכע טריט ווי אַ קאַץ און וואוילעריש געשמייכעלט צו די ח ב ר י ם. ער האָט זיך עטליכע מאָל פאַרמאָסטען, געוואָלט אַראָפּשפּרינגען, אַראָפּגעקוקט, געפילט אַ שווינדעל אין די אויגען און געבליבען שטעהן. ער איז אָפּגעלאָפען אַ שטיק וועג, זיך אָנגעשפּיגען אין די הענט, זיך געלאָזט לויפען און אין שטאַרקסטען אימפעט האָט ער זיך ביים סאַמען ראַנד אָפּגעשטעלט.

די ח ב ר י ם האָבען זיך אויפגערוימט, אים געגעבען ע צ ו ת, ווי צו שפּרינגען, ווי צו האַלטען די פיס, ווי צו בלייבען שטעהן אויף די שפּיץ פינגער.

סעם איז געשטאַנען אַ ב ר ו ג ז׳ער, זיך נאָך נישט געהאַט באַרוהיגט, וואָס די ח ב ר י ם האָבען אים באַליידיגט, און געפילט, אַז איצט איז די צייט זיי צו ווייזען, אַז ער איז מער ריזיקאַנט אַפילו פאַר ווילין. ער האָט געפילט, ווי זיין האַרץ קלאַפּט, אַלץ אין אים הייבט זיך. ער האָט געכאַפּט אַ קוק פון באַרג, עס איז אים אַפילו טונקעל געוואָרען אין די אויגען, נאָר ער האָט זיך געמאַכט קוראַזש, איז אַריין צווישען די אינגלעך און אַ פאַרשעמטער אַ זאָג געטאָן:

— ח ב ר ה, איך שפּרינג אַרונטער!

אַלע האָבען זיך צעלאַכט, באַטראַכט זיין ה י ל ו ך, און איינער האָט אויפגעהויבען אַ פוס, זיך פאַרמאָסטען סעמען אַ זעץ צו טאָן.

אַ נידעריג אינגעל מיט ברייטע פּלייצעס, וואָס האָט אויסגעזעהן ווי אַ קליין, פלינק אידעלע, איז צוגעגאַנגען צו סעמען און אים אָנגענומען פאַר׳ן מוסקעל פון דער האַנט:

— ח ב ר ה, האָט ער אַ מאָסעל! — האָט דאָס אינגעל כ ל ו מ ר׳שט פון גרויס איבערראַשונג אויפגעהויבען די האַנט צום קאָפּ — האַרט, זאָג איך אייך, ווי צעריבענע קאַרטאָפעל!

— אַז דו וועסט פאַלען, האָט זיך אַ צווייטער געוויצעלט, קום אַרויף, וועל איך דיך אויפהייבען!

— ער וועט זיך גאָר נישט טאָן! — האָט עמיצער אַריינגעוואָרפען.

— פאַרוואָס?

— ער געהט אין זיין מאַמעס שיך, ס׳איז מ ז ל׳דיג!

אַ אינגעל איז צוגעגאַנגען צו סעמען און אים אַ וויש געטאָן מיט דער האַנט איבער׳ן פ נ י ם. סעם איז אים פאַרפאַרען אין די אויגען.

ווילי האָט אָנגעכאַפּט דעם אינגעל און אים אַ שלײַדער געטאָן אָן דער ערד. סעם איז געשטאַנען ווי אין פיבער. די אויגען זײַנען בײַ אים געווען פאַרלאָפּען און ער האָט געפילט, אַז ער האָט שוין אַ פּ י ל ו ווילין, דעם שטאַרקסטען פון דער ח ב ר ה, אויף זײַן זײַט. ער האָט געוואוסט, אַז אויב ער צײַגט נישט איצט, וואָס ער איז, איז אַלץ פאַר־פאַלען, וועלען זיי אים דערגעהן די יאָרען און אַזוי וועלען אַלע...

ער האָט געזעהן, ווי אַלע קוקען אויף אים; האָט זײַן צעהיצט מ ו ח'ל ווײַטער נישט געקענט ציהען דעם געדאַנק. ער איז אַרויף אויף דעם ראַנד פון באַרג. עס איז אויף אַ ר ג ע שטיל געוואָרען. ער האָט געפילט ווי עפּעס רײַסט זיך אין אים אָפּ, געהערט הינטער זיך: „הוראַ פאַר סעמען, הוראַ!“ — האָט ער זיך אַ הויב געטאָן, געפלויגען אַרונטער און געזעהן, ווי קעגענאיבערדיגע ביימער און פעלזען לויפען אים אין די אויגען אַרײַן, ווי פײַערדיגע רעדער.

י. אָפּאַטאָשו.

די געלערנטע קאַץ.

אַ מאַן האָט אומגעפירט אין מאַרק
אַ קאַץ, און ניט אַבי אַ וועלכע.
ס'איז זעלטען, ווען מען טרעפט גאָר קעץ אַזעלכע!
זי איז געווען געבילדעט שטאַרק,
און האָט געקענט זיך קוליען, שפרינגען,
אַ לאַנגע צײַט אַלײן
אויף הינטערפיסלעך געהן,
און אין אַ גלעקעל קלינגען.
אַזעלכע שטיק האָט זי געקענט אַ ס ך
און האָט צום וואונק פאַרשטאַנען יעדע זאַך.
(מיט דעם
האָט זיך די קאַץ געמאַכט אַ גרויסען ש ם.)
דער ע ו ל ם האָט געקוקט, געלאַכט
און נײַגעריג די קאַץ באַטראַכט
פון אַלע זײַטען.
נאָר איינער, וועלכער איז געשטאַנען פון דער ווײַטען,
איז באַלד אַוועק און האָט געבראַכט פון הויז
אַ פּאַסטקע מיט אַ לעבעדיגער מויז.
ער האָט אַרויסגעלאָזט דאָס מײַזעל, ווען די קאַץ
האָט, געהענדיג אויף הינטער־פיסלעך מיט אַ טאַץ,
בײַ די אַרומיגע דאָרט געלט געקליבען.
ווי נאָר זי האָט דערזעהן דאָס מײַזעל, — באַץ!
האָט זי אָן דר'ערד אַ זעץ געטאָן דעם טאַץ.

ס'איז פון איר בילדונג גאָר קיין ז כ ר ניט געבליבען,
די אַלע קונצען זיינען גלייך ביי איר
פון קאָפּ אַרויס;
זי האָט זיך פלינק אויף אַלע פיער
געלאָזען נאָך דער מויז...

מען טרעפט אַזוינע לייט גאַנץ אָפט אין לעבען:
זיי האַלטען זיך אַזוי, וואָס בעסער קען ניט געבען,
צו זייער בילדונג, דאַכט זיך, איז ניטאָ קיין שאַץ;
דאָך זיינען זיי ניט בעסער פון דער קאַץ.

נחום יערוסאַלימטשיק.

דער סוד.

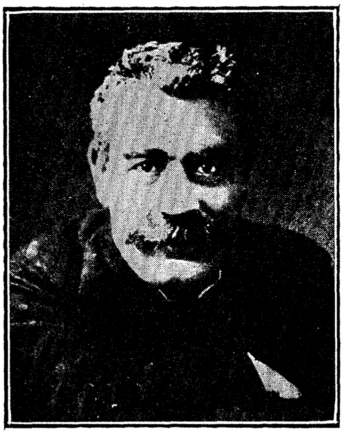

י. ל. פּרץ.

מאַמעשי, איך וויל דיר אויסזאָגען אַ ס ו ד. אָט זעץ זיך דאָ אויפ'ן שטול, קעגענאיבער דעם פענסטער... גוט אַזוי!

אַך, ווי שיין די זון געהט אונטער, ווי שיין לייגען זיך אירע לעצטע רויטליכע שטראַלען אויף דיין אײדעל בלאַס פּ נ י ם. איצט הער!

געדענקסט, מאַמעשי, נעכטען האָסטו מיר קליינגעלט געגעבען? געדענקסט?

איך האָב גאָרנישט אויסגעגעבען און עס פעלט מיר שוין... עס פעלט מיר אַ צעהנערל!

צי האָב איך עס פאַרלאָרען? ניין... דו גיסט דאָך מיר פאַר אָרימע לייט, פאַר אָרימע קינדער, וואָס איך טרעף אויפ'ן שפּאַציר... אָרים־געלט וועל איך ניט פאַרלירען.

צי האָב איך עס אַוועקגעגעבען? געוויס... צו אַן אָרימאַן? איך וויים נישט... א פ ש ר יאָ און א פ ש ר ניט... הער, וועסט דו א פ ש ר וויסען! נעכטען איז אויך שיין אונטערגעגאַנגען די זון, און איך האָב שפּאַצירט הינטער דער שטאָט, דאָרט וואו מען זעהט זי אינגאַנצען אַרויס: ביים טייך. די הייזער הייבען זיך אַלץ העכער און העכער. איינס איבער'ן צווייטען, איינס איבער'ן צווייטען; די, וואָס שטעהען ווייטער, ווילען אַריבערקוקען, גאָטס וועלט זעהן און הייבען זיך וואָס ווייטער אַלץ העכער און העכער. און די זון, אונטערגעהעניג, קוקט

אויף זיי, שפּרייט אויף זיי אוים די לעצטע שטראַלען, געזעגענט זיך, קושט זיי... און איך זעה, ווי די שאָטענס יאָגען אונטער די שטראַלען, לייגען זיך אַלץ דיקער און דיקער און טרייבען דאָס רויטליכע לעצטע ליכט אַרויף, אַרויף, צוריק אין הימעל אַריין... „אין אייער רוה אַריין, שטראַלען! אַצינד איז אונזער צייט. אַ גוטע נאַכט!“

און פּאַמעליך ווערט אַלץ טונקעלער און טונקעלער, און דער הימעל ווערט טיפער און טיפער. באַלד וועלען זיך איינס נאָכ'ן צווייטען אָנציגדען די שטערען... אזוי קוקענדיג בין איך געקומען צו דער סטאָליער־גאַס, צו דער הינטער־גאַס, וואָס לאָזט זיך אַלץ טיפער און טיפער אַראָפּ ביז צום טייך, נישט ווייט פון דער גרויסער שול.

איך בין צוגעגאַנגען נעהענטער צו דער שול.

אַ לייכטער, ליבליכער טונקעל־בלויער נעבעל האָט זי אַרומגענומען. די פענסטער האָבען ערנסט און טיף געקוקט אין דער וועלט אַריין... איך קוק אויף דער שול און אין מיטען — דערהער איך אַ געוויין! אַ שטיל טרויעריג געוויין, זיס און טרויעריג; עפּעס אַזוי האַרציג.

עס איז אַ קליין מיידעלע געוועזען, זי איז געלעגען אויפ'ן זאַמד. האָט עפּעס געזוכט און געוויינט.

אַז איך האָב זיך אַרומגעקוקט, האָב איך נאָר איר אַלט־אָפּגעריבען קליידעל ווי אַ טונקעל־גרויען פלעק אויפ'ן געלען זאַמד געזעהן, אַ פּאָר אויסגעקרימטע שיך... און אַ פאַליע רויט־פלאַמענדיגע האָר.

— „וואָס וויינסטו, מיידעלע, וואָס זוכסטו אין זאַמד?“

די מוטער האָט איהר אַ צעהנערל געגעבען, עפּעס קויפען געשיקט; האָט איר עמיץ, דורכגעהענדיג, אונטערגעשלאָגען די האַנט, דאָס צעהנערל איז אין זאַמד אַריין; דעריבער וויינט זי...

איך פרעג זי: „אַ גרויסען צעהנער, צי אַ ווייס צעהנערל?“

— אַ ווייס, — זאָגט זי און קוקט זיך אַ פ י ל ו נישט אום.

— איך וועל דיר העלפען זוכען — זאָג איך.

איך בייג זיך אַראָפּ, מאַך זיך זוכענדיג און גיב איר אַ ווייס צעהנערל. „נאַ!“ — זי איז אויפגעשפרונגען פאַר פרייד, און איך האָב דערזעהן איר קליין אַלבאַסטער־ווייס פ נ י ם מיט אויגען, מאַמעשי, וואָס איך קען דיר ניט אויסמאָלען: עס האָט אין זיי געבליצט אַזוי פיעל פרייד...

אַ גאַנצע נאַכט האָבען זיך מיר די אויגען גע'ח ל ו מ'ט... אַ גאַנצע נאַכט.

אָט דאָס איז, מאַמעשי, מיין גאַנצער ס ו ד.

י. ל. פּרץ.

די צוויי ברידערלעך.

א.

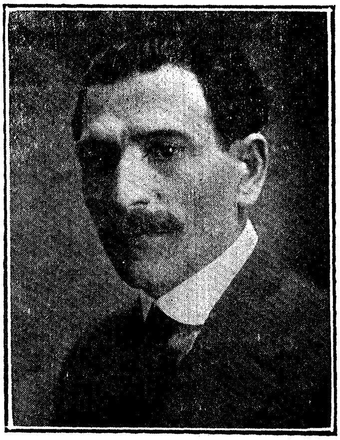
א. רייזען.

יאנקעלע און בערעלע — צוויי ברידערלעך, דער ערשטער פערצען יאר אלט, דער צווייטער — זעכצען — האבען געלערנט אין דער ישיבה, וואס געפינט זיך אין דער גרויסער שטאט, פינף מייל פון זייער געבורטשטעטעל.

יאנקעלע איז געווען א דארינקער, א בלייכינקער מיט צוויי שווארצע אייגעלעך, וואס האבען ארויסגעקוקט כיטרע פון אונטער די צוויי שווארצע ברעמען. בערעלע איז געווען העכער און פולער פאר יאנקעלען, אויגען האט ער געהאט העלערע, און זיין קוק איז געווען שטרענגער און פארטראכטער.

די צוויי ברידערלעך האבען זיך אויפגעהאלטען ביי אן ארימער קרובה, אן אלמנה, א טענדלערין, וואס האט זיך ביז שפעט אין דער נאכט אין שטיבעל ניט געפונען. קיין בעט האבען די צוויי ברידערלעך ניט געהאט, דערפאר אבער האט דער קופערט, וואס איז גענוג ברייט געווען, געדינט זיי פאר א בעט, און די צוויי ברידערלעך פלעגען ביידע געשמאק שלאפען אויף אים, איינדעקענדיג זיך מיט זייערע לאנגע צעריסענע קאפאטקעלעך, און פלעגען אין חלום זעהן זייער שטעטעלע, זייער געסעל, דאס שטיבעלע און דעם טאטען מיט דער לאנגער בארד, מיט די אויסגעלאשענע אויגען, מיט'ן געבויגענעם רוקען, און פלעגען זעהן די מאמען מיט'ן לאנגען בלייכען אומעטיגען פנים, און פלעגען הערען, ווי די קליינע ברידערלעך און שוועסטערלעך קריגען זיך, רייסענדיג זיך פאר א שטיקעל הערינג... און נאך פלעגט זיך זיי חלומ'ען חלומות פון דער היים, און אין דער פריה פלעגען זיי בענקען און עס פלעגט זיי ציהען, ציהען, און דאמאלסט פלעגען זיי לויפען אויף דער אכסניא, וואו די בעלי־עגלות פון זייער היים פלעגען פארפארען, נאכפרעגען ביי זיי א גרוס, צי א בריעוולע פון דער היים...

די בעלי־עגלות זיינען אפילו געווען גוטע אידען, האבען געהאט ווייכע הערצער און וואלטען אודאי רחמנות געהאט אויף די צוויי ארימע אינגלעך, וואס גארען אזוי עפעס הערען פון דער היים, וואס זייערע אייגעלעך ברענען און זייערע הערצעלעך קלאפען אזוי שטארק, אזוי שטארק, — זיינען אבער די בעלי־עגלות

געוועז שטאַרק פאַרנומען: קומען פלעגען זיי אַהער מיט טויזענטער ש ל י ח ו ת פון די שטעטעלשע קרעמער און ס ו ח ר י ם, און בריף האָבען זיי געהאַט מער פאַר דער פאָסט, און די אָרדענונג איז ביי זיי געווען אַ סך וויניגער ווי אין פּאָסט. בריף פלעגען ביי זיי פאַרלעגען ווערען, פאַסילקעס פלעגען ביי זיי פאַרפאַלען ווערען, און צעטומעלט, קראַצענדיג זיך אין די פּאַטיליצעס, פלעגען זיי יעדערען ענטפערן:

— אַט באַלד, באַלד, באַלד געפין איך... ניין... דאַכט זיך, פאַר איינך האָב איך גאַרנישט...

אַזוי פלעגען זיי ענטפערן גרויסע אידען, וואָס פלעגען קומען צו זיי; די ברידערלעך אָבער פלעגען שטעהן און שטעהן, קוקען מיט דאַר־שטיגע אויגען און מיט די צעקלעמטע הערצער אויף לייזער ב ע ל־ע ג ל ה — אַ באַוואַקסענער איד, אין אַ קורצען וואַטאַווען קאַפּטען סיי זומער, סיי ווינטער — און פלעגען וואַרטען, טאָמער וועט ער זיי באַ־מערקען און זאָגען זיי עפּעס, כאָטש אַ וואָרט... נאָר לייזער איז גע־ווען פאַרהאַוועט: דאָ האָט ער אויפ׳ן הויף דעם פערד עסען געגעבען; דאָ פלעגט ער אַריינלויפען איינווייניג אין א כ ס נ י א; דאָ פלעגט ער זיך פאַנאַנדעררעדען מיט אַ פריקאַזטשיק פון אַ גרויסען מאַגאַזין, וואָס האָט אים אַ „ר ש י מ ה" מיט ס ח ו ר ה געבראַכט, אַפּצופירען אין שטעטעלע פאַר אַ קרעמער. און די ברידערלעך פלעגען אַלץ שטעהן... ביז דעם עלטערען ברודערל — בערלען — פלעגט די געדולד פּלאַצען, און אַ פאַרביסענער, שיר ניט פאַנאַנדערווייענדיג זיך פאַר פאַרדרוס פלעגט ער קוים אויסרעדען:

— איר האָט, ר׳ לייזער, אַ בריוועלע פון טאַטען?

נאָר לייזער פלעגט אָדער פלוצלונג ניט ווערען, אַנטלויפען אין גאַס אַריין מיט וועמען עס איז, אָדער זיין פאַרטראַגען אין שמועס, און בער־רעלע פלעגט זיך קוים דערוואַרטען אויף עפּעס אַן ענטפער, וועלכען לייזער פלעגט, ניט קוקענדיג בערעלען אין פ נ י ם, קאַלט אַרויסזאָגען:

— ניטאָ... ניטאָ...

— ניטאָ! — פלעגט בערעלע אַרויסקרעכצען און אַ צעקלעמטער אוועקרופען יאַנקעלען, און זיי פלעגען זיך לאָזען געהן אויף זייערע „טעג", אומעטיגע, דערשלאָגענע...

— ער מוז א ו ד א י פאַרלירען די בריף! — פלעגט יאַנקעלע נאָך דעם אין עטליכע מינוט אַרום אַרויסרעדען, געהענדיג.

— אַ שלעכטער איד! — פלעגט בערעלע ברומען פאַרדריסליך...

ב.

נאָר איין מאָל האָט זיי לייזער דאָך אַ בריוועלע איבערגעגעבען, און דערצו אַ קליינע פּאַסילקע. אין בריוועלע איז געשטאַנען:

„ליבע קינדער, זייט מענשען און ווילט לערנען. מיר שיקען איינך דאָ אַ האַלבען קעז און אַ פערטעל פונט צוקער און אין גלעזעל אַ ביסעל יאַגדעס־סאָק. עסט געזונטערהייט און קריגט זיך ניט.

פון מיר איינער פאַטער ח י י ם ה ע כ ט״...

דאַמאָלסט איז ביי זיי אין די אויגען לייזער ב ע ל־ע ג ל ה געווען דער בעסטער מענש אין דער וועלט. זיי וואָלטען זיך ניט געשעמט, וואָלטען זיי אים מיט זיין פערד און וואָגען פאַר ליבשאַפט אויסגעקושט. זיי האָבען גלייך אָנגעשריבען אַ בריוועל און האָבען עס אויף דער נאַכט ביידע אָפּגעטראָגען לייזער ב ע ל ־ ע ג ל ה. לייזער האָט עס קאַלט צוגענומען, אַריינגערוקט אין בוזים און עפּעס אַרויסגעברומט אַ וואָרט ענליך צו „גוט״.

— וואָס האָט ער געזאָגט, בערעל? — האָט יאַנעקלע מיט האַרצ־קלאַפּעניש געפּרעגט.

— גוט, דאַכט זיך... — האָט בערעל מיט ס פ ק ו ת געענט־פערט.

— מיר האָט זיך אויך געדאַכט, אַז ער האָט געזאָגט „גוט!״ — האָט יאַנקעלע זיך אַליין בארוהיגט. ער האָט אַ זיפץ געטאָן און צוגעגעבען מיט שרעק:

— ער קאָן נאָך דעם בריוו אָנווערען!

— ביים בעסער אָפּ די צונג! — איז בערעלע אין כ ע ס געוואָרען.

און פאַרקלערט וועגען ג ו ר ל פון זייער בריף צו טאַטע־מאַמען, האָבען זיי זיך געלאָזט געהן אויף זייערע „טעג״, וואָס זיי האָבען געהאַט אין באַזונדערע גאַסען.

אַזוי זיינען די צוויי ברידערלעך דריי מאָל אַ וואָך, ווען לייזער ב ע ל־ע ג ל ה פלעגט קומען צו פאָרען אַלע אין דער פריה, ניט געגאַנגען, נאָר געלאָפען אויף דער אַ כ ס נ י אַ, און געפרעגט אָן „ענטפער״ אויף זייער בריוועלע. און לייזער דער ב ע ל ־ ע ג ל ה איז וואָס אַמאָל אַלץ צעטראָגענער, בייזער און ענטפערט זיי אָדער האַלבע ווערטער, וואָס די צוויי ברידערלעך באַנעמען עס ניט און וואָלטען וועלען איבער־פרעגען, ווען זיי וואָלטען קיין מ ו ר אַ ניט געהאַט, אָדער ער ענטפערט זיי גאָר ניט, און זיי געהען אַוועק מיט צעקלעמטע הערצער...

איינמאָל אָבער האָבען זיי דערהערט פון לייזער דעם ב ע ל־ע ג ל ה גאַנצע ווערטער, וואָס זיי האָבען גוט פאַרשטאַנען:

— וואָס האָט איר זיך, ק ו נ ד ס י ם, צוגעטשעפּעט? וואָס דולט איר מיר אַ קאָפּ: בריוועל, שמיוועל!... איר צאָלט מיר אַ ס ך ?... איך בין איינערער אַ פּאָסטאַליאָן? וואָס? געהט אייך גע־זונטערהייט...

די צוויי ברידערלעך זיינען טאַקע אַוועקגעגאַנגען, אָבער ניט געזונ־טערהייט, ווי ער האָט זיי געהייסען. די הערצעלעך האָבען זיי מאַדנע געדריקט, שטאַרק ווי געטאָן, און די יונגע דינע פּיס האָבען זיך געבוי־גען, און טראָפּענס טרערען האָבען זיך זיי אין די אויגען געשטעלט און אַראָפּגערונען אויף דער ערד און צעטראָטען געוואָרען פון מענשליכע שווערע טריט...

און מער זײַנען זײַ שוין ניט געגאַנגען צום ב ע ל ־ ע ג ל ה פרעגען אַ בריף.

— אַ שלעכטער איד! — האָבען די ברידערלעך געזידעלט, כאָטש זייערע הערצלעך האָבען עס ניט געמיינט, און זיי האָט געצויגען כאָטש געהן זעהן לייזער ב ע ל ־ ע ג ל ה, זײַן פערד און וואָגען: זיי זײַנען דאָך פּאַרט פון איין שטעטעל, און ליב זײַנען זיי די צוויי ברידערלעך געווען...

ג.

איינמאָל, אין אַ פּאָר וואָכען אַרום נאָך דעם, ווי דער ב ע ל ־ ע ג ל ה האָט זיי אַזוי פאַריאָגט, זײַנען די צוויי ברידערלעך געזעסען בײַ דער אָרימער ק ר ו ב ה אין שטיבעל און האָבען גערעדט וועגען דער היים. דאָס איז געווען אַ זומערדיגער טאָג, פרײַטאָג.

— וואָס קען איצטער טאָן דער טאַטע? — האָט יאַנקעלע אַ זאָג געטאָן, אַרײַנקוקענדיג אין די קליינע שײַבעלעך פון די קליינע פענסטערלעך.

— ער שנײַדט א ו ד א י די נעגעל — האָט בערעלע מיט אַן אומעטיג שמייכעלע געענטפערט.

— ער מוז גאָר איצטער צעהאַקען אַ „פיסנאָהע"... — האָט יאַנקעלע זיך פאַרגעשטעלט אין פאַנטאַזיע. — און די מאַמע מוז קעמען כיענעלען, און כיענעלע מוז א ו ד א י ווײַנען...

— געווג צו רעדען נאַרישקײַט, — האָט בערעל אים אָפּגעשטעלט,

— וואָס קען מען וויסען אונטער די אויגען, וואָס דאַרטען טוט זיך. א פ ש ר איז עמיצער גאָר געשטאָרבען — האָט ער צום ס ו ף גענומען שרעקען יאַנקעלען.

— געה, געה, מ ש ו ג ע'נער! — האָט יאַנקעלע איבערגעשלאָגען.

— אַז מען שטאַרבט, זאָגט מען דאָך אָן...

— א פ ש ר האָט מען אָנגעזאָגט, און דער ב ע ל ־ ע ג ל ה גיט אונז ניט איבער...

— אַי, גענוג צו פּלוידערן! — האָט שוין יאַנקעלע זיך צעבייזערט אויף אַן א מ ת...

— שאַ, נאַרעלע, איך לאַך דאָס! — האָט בערעל אים באַרוהיגט— אַלע לעבען...

יאַנקעלע איז פריילִיך געוואָרען און האָט פּלוצלונג אַ שפּרונג געטאָן אין דער הייך און מיט לוסטיגע אייגעלעך אויסגעשריען:

— בערעל! פאָלג מיך, לאָמיר שיקען גאָר דורך פּאָסט אַ בריוועל אַהיים.

— ביסט גערעכט! — האָט בערעל אײַנגעשטימט. — איך האָב אָבער קײַן געלט ניט.

— איך האָב אַ פיערער! — האָט יאַנקעלע אויסגערופען מיט פרייד.

— און איך האָב אויך אַ קאָפּיקע! — האָט בערעל צוגעגעבן — אַקוראַט אויף אַ קאַרטעל.

— ווער וועט אָבער שרייַבן? — האָט יאַנקעלע געפרעגט.

— איך — האָט בערעלע געענטפערט. — איך בין דאָך אַן עלטע־רער, איך בין דאָך אַ ב כ ו ר...

— איך גיב דאָך אָבער אַ פּיערער.

— אַ ב כ ו ר איז מער ווערט ווי אַ פּיערער.

— ווייסט! איך וועל שרייַבן אַ האַלבע און דו אַ האַלבע, האַ?

— זאָל זייַן אַזוי. קום קויפן אַ קאַרטעל!

און די צוויי ברידערלעך זייַנען אַוועקגעלאָפן קויפן אַ קאַרטעל אין פּאָסט.

— דאָ וועט זיך גאָר נישט אויסשטעלן! — איז יאַנקעלע ניט גע־וואָרן צופרידן באַטראַכטענדיג, צוריקגעהענדיג אַהיים, דאָס קליינע קאַרטעל.

— מיר וועלן שרייַבן קליינע א ו ת י ו ת׳לעך, מאַנטשינקע, — האָט בערעלע אַן ע צ ה געגעבן.

— וועט דער טאַטע ניט קענען איבערלייענען...

— נ י ש ק ש ה! ער וועט אָנטאָן די שפּאַקולען!

— נו, קום גיכער! — האָט יאַנקעלע געטריבן.

זייַן הערצעל איז שוין פול געוואָרן מיט ווערטער, און ער האָט זיי געוואָלט שוין גיך אויסגיסן אויפ׳ן שטיקעלע פּאַפּיר, פאַר וועל־כען ער האָט זייַן גאַנצן פאַרמעגן אַוועקגעגעבן...

זיי זייַנען געקומען אין שטיבעל און האָבן זיך גענומען גרייטן צום שרייַבן.

בערעל האָט גענומען שרייַבן דער ערשטער. יאַנקעלע איז געשטאַ־נען און צוגעקוקט.

— הייב אָן העכער, דאָ קאָן מען שרייַבן אַ ש ו ר ה. וואָס האָסטו אַזוי ווייַט אַוועקגעשטעלט דעם „טיטעל״! — האָט יאַנקעלע געשריען.

— וואו זאָל איך אים שטעלן? אויפ׳ן הימעל — וואָס? — האָט בערעלע זיך פאַרענטפערט און געטריבן פון זיך יאַנקעלען:

— געה אַוועק! איך וועל פאַר דיר לאָזן אַ האַלבע, טומעל מיר ניט...

— שאַ! שאַ! — איז יאַנקעלע אָפּגעטראָטען און געקוקט פון דער ווייַט מיט דאָרשטיגע אייגעלעך אויף בערעלען, ווי אַזוי יענער זיצט פאַרטיפט און שרייַבט, שרייַבט, קנייטשט דאָס שטערענדעל און טונקט די פּען און פאַרטראַכט זיך און שרייַבט ווייַטער.

— גענוג שוין! — האָט יאַנקעלע אין עטליכע מינוט אַרום אַ גע־שריי געטאָן.

— עס איז נאָך ניט קיין האַלבע, — האָט בערעלע שרייבענדיג גע־ענטפערט.

— מיר קומט דאָך מער ווי אַ האַלבע! — האָט יאַנקעלע שוין בייז געשריען. דער ח ש ק צו שרייבען, אויסגיסען דאָס האַרץ פאַר די היימיגע האָט אים שוין אינגאַנצען דורכגענומען.

נאָר בערעלע האָט שוין ניט געהערט. ער האָט זיך צום אָנהייב אַריינגעלאָזט אין מ ל י צ ו ת, ווי „ערשטענס, מעלדען מיר, אַז מיר זיינען געזונט", פונקט ווי ער האָט אויסגעלערנט אין בריוועןשטעלער. דאָס ביסעלע אייגענע ווערטער איז נאָך אים אין קאָפּ געבליבען: ער דאַרף נאָך פאַר'מ ס ר'ן לייזער דעם ב ע ל־ע ג ל ה; ער דאַרף נאָך שרייבען וויפיעל בלאַט ג מ ר א ער האָט אָפּגעלערנט; ער דאַרף נאָך געבען אָנצוהערעניש, אַז מען זאָל זיי שיקען עפּעס אַ פּאַסילקע, ווייל עס פעלט זיי צו מאָנטאָג און מיטוואָך, און דער „דינסטאָג" איז אויך ווי גאָר נישט.

און בערעלע שרייבט און שרייבט און יאַנקעלע קען זיך שוין ניט איינהאַלטען: ער זעהט, ווי בערעלע פאַרנעמט מער ווי אַ האַלבע.

— גענוג! — איז ער צוגעלאָפען מיט אַ געשריי און אָנגעכאַפּט פאַר'ן הענטעל פון פעדער.

— נאָך דריי ווערטער! — האָט זיך בערעלע געבעטען.

— אָבער געדענק זשע: מער ניט! — האָט יאַנקעלע געשריען און די אייגעלעך האָבען אים געפלאַקערט...

און בערעלע האָט זיך גענומען שרייבען די דריי ווערטער. נאָר דער געדאַנק, וועלכען ער האָט געדאַרפט אויסדריקען, האָט געפאָדערט נאָך אַ צען־פופצען ווערטער, און בערעלע, אַ באַגייסטערטער פון שריי־בען, האָט געפיקט, געפיקט אויפ'ן פּאַפּיר און פאַרנומען נאָך אַ שטיק פון דער אַנדערער העלפט פון קאַרטעל.

— דו הערסט אויף! — האָט יאַנקעלע אויסגעשריען און זיך היס־טעריש פאַנאַנדערגעוויינט, באַטראַכטענדיג דאָס קליינע שטיקעלע, וואָס פאַר אים איז געבליבען.

— שאַ, בלויז אונטערשרייבען זיך... — האָט זיך בערעלע געבעטען — מער ניט!...

נאָר יאַנקעלע דערמאָנט זיך, אַז ער האָט געגעבען אַ גאַנצען פּיר־רער, און בערעלם וועט מען אין דערהיים לעזען אַזוי פיעל, איז ער אַזוי בייז געוואָרען, אַז ער האָט גענומען מיט ווילדקייט רייסען פון אונ־טער בערעלם הענט דאָס קאַרטעל.

— לאָז מיר שטעלען נאָך „פון מיר דיין זון"! — האָט זיך בערעלע שטאַרקער געבעטען — מער ניט!...

— עס וועט זיין רעכט אָהן דעם... — האָט יאַנקעלע געשריען, כאָטש ער האָט געפילט, אַז „פון מיר דיין זון" מוז זיין. דער ב ע ס האָט אין אים אָבער גענומען ברענען, און ער האָט אָנגעהויבען שלעפּען

מיט געוואלד דאָס קאַרטעל. בערעלע האָט עס פעסט צוגעדריקט, נאָר יאַנקעלע האָט אַזאַ שטאַרקען שלעפּ געטאָן, אַז דאָס קאַרטעל האָט זיך אויף צוויי׳ען צעריסען.

— וואָס האָסטו געטאָן, ג ז ל ן? — האָט בערעל ווילד אויסגעשטעלט זיינע אויגען אויף יאַנקעלען.

— איך האָב געוואָלט אַזוי! — האָט יאַנקעלע געברומט דורך פאַרשטיקטע טרערען.

— וואָס האָסטו געטאָן? — האָט בערעל ווייטער געפרעגט, קוקענדיג מיט פאַרצווייפעלטע בליקען אויף די צוויי האַלבע צעריסענע שטיקער פון פאַסט־קאַרטעל.

נאָר יאַנקעלע האָט ניט געקענט ענטפערן, די טרערען האָבען איהם געוואָרגען, און ער האָט אַ פאַרצווייפעלטער אַ פאַל געטאָן צום וואַנט, רייסענדיג זיינע האָר... דאָ האָט שוין בערעל אויך ניט אויסגעהאַלטען, און דאָס קליינע שטיבעל איז פול געוואָרען מיט יאָמער...

א. רייזען.

די לערע פון די פאַטערס.

ב.

ר ב י זאָגט: וועלכער איז דער גלייכער וועג, וואָס דער מענש זאָל פאַר זיך אויסקלייבען? — אַזאַ וועג, וואָס באַשיינט דעם טוער. ער האָט אויך געזאָגט: זיי אָפּגעהיט מיט אַ גרינגער מ צ ו ה אַזוי ווי מיט אַ האַרבער.

ר ב ן ג מ ל י א ל דער זון פון ר ב י י ה ו ד ה ה ד ע ם נ ש י א זאָגט: גוט איז דאָס לערנען צוזאַמען מיט אַ וועלטליכער באַשעפטיגונג, ווייל די אָנשטרענגונג פון זיי ביידע מאַכט פאַרגעסען אָן שלעכטע מ ע ש י ם; און לערנען, וואָס האָט ניט מיט זיך קיין אַרבייט, מוז אונטערגעהן און ברענגען נאָך זיך שלעכטע מ ע ש י ם.

ה ל ל זאָגט: זונדער זיך ניט אָפּ פון כ ל ל; זיי ניט זיכער אין זיך ביז דעם טאָג פון דיין טויט; אורטייל ניט דיין מיטמענשען, ביז דו וועסט ניט זיין אויף זיין פּלאַץ; זאָג ניט אַרויס אַ זאַך, וואָס מען קען דאָס ניט גלייך פאַרשטעהן; זאָג ניט: אַז איך וועל זיין פריי, וועל איך לערנען, ווייל מעגליך, אַז דו וועסט קיינמאָל ניט זיין פריי.

ער פלעגט זאָגען: אַן אומוויסענדער קאָן זיך ניט היטען פון טאָן שלעכטס; אַן ע ם ־ ה א ר ץ קאָן ניט זיין קיין פרומער; אַ שעמעוודיגער קאָן קיין זאַך ניט לערנען; אַ בייזער קאָן ניט זיין קיין לערער; ניט יעדער וואָס טוט אַ ס ך געשעפטען ווערט דורך דעם קליגער; דאָרט וואו עס זיינען ניטאָ קיין מענשען, באַמיה זיך דו צו זיין אַ מענש.

ער האָט אַמאָל געזעהן אַ קאָפּ, שווימענדיג אויפ׳ן וואַסער; האָט ער געזאָגט: ווייל דו האָסט דערטרונקען, האָט מען דיך דערטרונקען,

און דער סוף פון די, וואס האבען דיך דערטרונקען, ווערט זיין, אז זיי וועלען דערטרונקען ווערען.

ער פלעגט אויך זאגען: דער וואס מערט פלייש, מערט ווערעם; דער וואס מערט גיטער, מערט זארג; דער וואס מערט לערנען, מערט לעבען; דער וואס מערט פלייסיגקייט, מערט געלערנטקייט; דער וואס מערט בעראטונג, מערט פארשטענדיגקייט, און דער וואס מערט גערעכטיגקייט, מערט פרידען. האט זיך איינער ערווארבען א גוטען נאמען, האט ער אים ערווארבען פאר זיך; האט ער זיך ערווארבען די ווערטער פון לערנען, האט ער זיך ערווארבען אייביג לעבען.

רבי יוחנן בן זכאי פלעגט זאגען: אויב דו האסט פיעל געלערנט, גיב זיך ניט קיין דאנק דערפאר, ווייל דארויף ביסטו באשאפען געווארען.

פינף תלמידים האט געהאט רבן יוחנן בן זכאי און דאס זיינען זיי: רבי אליעזר בן הורקנוס, רבי יהושע בן חנניה, רבי יוסי הכהן, רבי שמעון בן נתנאל און רבי אלעזר בן ערך.

ער פלעגט זיי כאראקטעריזירען אזוי: אליעזר דער זון פון הורקנוס איז אן אויסגעקאלכטע וואסער־גרוב, וואס פארלירט ניט קיין טראפען; יהושע דער זון פון חנניה — אז וואויל איז צו דער, וואס האט אים געבארען; יוסי דער כהן איז א פרומער; שמעון דער זון פון נתנאל איז אן אפגעהיטער פון שלעכטע מעשים, און אלעזר דער זון פון ערך איז אזוי ווי א קוואל, וואס האלט זיך אין איין שטארקען.

ער פלעגט זאגען: ווען אלע אידישע געלערנטע זאלען זיין אויף איין וואגשאל און אליעזר דער זון פון הורקנוס אויף דער צווייטער וואגשאל, וועגט ער זיי אלעמען אריבער.

אבא שאול זאגט אין זיין נאמען: ווען אלע אידישע געלערנטע זאלען זיין אויף איין וואגשאל און אליעזר דער זון פון הורקנוס אויך מיט זיי, און אלעזר דער זון פון ערך אויף דער צווייטער וואגשאל, — וועגט ער זיי אלעמען אריבער.

ר׳ יוחנן האט צו זיי געזאגט: געהט און זעהט, וועלכער איז דער גוטער וועג, וואס דער מענש זאל זיך אן אים באהעפטען. — רבי אליעזר האט געזאגט: א גוט אויג. רבי יהושע האט געזאגט: א גוטער חבר. רבי יוסי האט געזאגט: א גוטער שכן. רבי שמעון האט געזאגט: פאראויסזעהן דאס קומענדיגע. רבי אלעזר האט געזאגט: א גוט הארץ. האט ער זיך אפגערופען צו זיי: מיר געפעלען די ווערטער פון אלעזר דעם זון פון ערך מער פון אייערע ווערטער, ווייל אין זיינע ווערטער ליגען שוין אייערע ווערטער.

ער האָט צו זײ געזאָגט: געהט און זעהט, וועלכער איז דער שלעכ־טער וועג, פון וועלכען דער מענש זאָל זיך דערווײַטערן. — רבי אליעזר האָט געזאָגט: אַ שלעכט אויג. רבי יהושע האָט געזאָגט: אַ שלעכטער חבר. רבי יוסי האָט געזאָגט: אַ שלעכ־טער שכן. רבי שמעון האָט געזאָגט: באָרגען און נישט באַצאָלען. רבי אלעזר האָט געזאָגט: אַ שלעכט הארץ. האָט רבי יוחנן זיך אָפּגערופען צו זײ: מיר געפעלען די ווערטער פון אלעזר דעם זון פון ערך מער פון אַנדערע ווערטער, ווײַל אין זײַנע ווערטער ליגען שוין אַנדערע ווערטער.

רבי אליעזר האָט געזאָגט: זאָל דער כבוד פון דײַן מיטמענשען דיר זײַן אַזוי ליב ווי דײַן אײגענער. ווער ניט לײַכט אין כעס און קער זיך אום צו טאָן גוטע זאַכען אַ טאָג פאַר דײַן טויט. ער האָט אויך געזאָגט: וואַרים זיך בײַם פײַער פון די חכמים, אָבער היט זיך פאַר זײער קויל, כדי דו זאָלסט זיך ניט אָפּברענען, ווײַל זײער ביס איז דער ביס פון אַ פוקס און זײער שטאָך איז דער שטאָך פון אַ סקאָרפּיאָן און זײער שיפּען איז דאָס שיפּען פון אַ שלאַנג און אַלע זײערע ווערטער זײַנען ווי פײַערדיגע קוילען.

רבי יהושע האָט געזאָגט: אַ שלעכט אויג, אַ שלעכטע נײגונג און שנאה צו לײַטען ברענגען אום דעם מענשען פון דער וועלט.

רבי יוסי האָט געזאָגט: זאָל דאָס געלט פון דײַן חבר בײַ דיר זײַן אַזוי טײַער, ווי דײַן אײגענס; און גרײט זיך גוט צו צום לערנען, ווײַל דאָס וויסען געהט ניט איבער צו דיר בירושה.

רבי אלעזר האָט געזאָגט: זײַ פלײַסיג אין לערנען און ווײס, וואָס צו ענטפערן דעם ניט גלויביגען.

רבי טרפון האָט געזאָגט: דער טאָג איז קורץ, און אַרבײַט איז פאַראַן פיעל, און די אַרבײַטער פוילען זיך, און דער לוין איז גרויס.

ער פלעגט אויך זאָגען: עס ליגט ניט אויף דיר די אַרבײַט צו ענדיגען, אָבער דו ביסט ניט פרײַ פון איר זיך אַרויסצודרײען. אויב דו האָסט פיעל געלערנט, גיט מען דיר פיעל לוין; און געדענק, אַז דער לוין־אָפּצאָל פון די גערעכטע איז אין דער צוקונפט.

נאָך יהואש, פון העבּרעאיש.

די ערשטע לעקציע.

א.

ז. ליבין.

דאָס איז געווען אין אָנפאַנג ווינטער. ווען העסעל דער העמדעל־נייער איז געקומען אַהיים פון דער אַרבייט, האָט ער אַזוי ווי שטענדיג געטראָפען זיין פרוי קאָכענדיג וועטשערע, און זיין קליין צוויי־יעריג מיידעלע — שפילענדיג מיט צאַצקעס אויפ׳ן דיל. ער האָט אָבער ניט געטראָפען אין דערהיים זיין עלטער קינד, זיין זון, זיין צעהן־יעריגען איזיבין.

און געוואוינט געוואָרען איז העסעל שטענדיג צו טרעפען זיין עלטער קינד אין דער היים, זיצענדיג פאַרטיפט אין זיינע שול־ביכלעך, אָדער אין די ביכלעך, וועלכע ער, איזיבי, נעמט צום לעזען אין דער פרייער ביבליאָטעק פון „היברו אינסטיטוט“.

ליב האָט דער פאָטער איזיבין, שמערצליך ליב; און דער העמדעל־נייער לייגט גרויסע האָפענונגען אויף זיין זון.

אַ טייער קינד איז איזיבי, אַ זעלטען קינד! טראָגט אויף זיך אַ טייער קעפעל און איז אַ גרויסער ב ע ל ־ ח ש ק אין לערנען. אין סקול איז ער דער ערשטער און בעסטער שילער, לערנט זעהר גוט. אויך ווען איזיבי קומט אַהיים, נעמט ער זיך גלייך פאַר זיינע ביכלעך.

איזיבי איז עפּעס גאָר ניט ווי אַנדערע קינדער; ער האָט ניט ליב אַרומצולויפען, אויף אים איז גאָר קיין שפּיעל ניטאָ. דאָס בוך — דאָס איז איזיבים נ ש מ ה; שרייבען, ליינען — דאָס איז זיין לעבען. ניט אומזיסט איז העסעל געוואוינט געוואָרען קומענדיג פון דער אַרבייט צו טרעפען זיין איזיבין אין דער היים ביי די ביכלעך; און ווען ער האָט אים דאָס מאָל ניט געטראָפען, האָט עס דער אַפרייטער גלייך באַמערקט און האָט זיך ווענען דעם געווענדט צו זיין פרוי:

— פרומע־ל א ה, וואו איז עפּעס אונזער איזיבי?

שטעהט פרומע־ל א ה און שמייכעלט.

— האָסט אים נאָך עפּעס געשיקט? — פרעגט העסעל.

— ניין. נאָך וואָס זאָל איך אים שיקען?

באַמערקט העסעל, אַז זיין ווייב שמייכעלט, ווערט ער נאָך מער נייגעריג, און פרעגט ווייטער:

— וואָס שמײכעלסטו, וואו איז אײבי?

— האָסט שוין אַן אַרויסהעלפער אויף די עלטערע יאָרען, — מאַכט פרומע־ל אה. און שמײכעלט ווײַטער עפּעס אַזוי גוטמוטיג.

— וואָס איז אַזוינס? — פאַרשטעהט ניט העסעל זײַן פרוי.

ווערט דעם העמדעל־נײערס בלאַסער פּנים אַזוי ערנסט און ניט צופרידען.

— וואוהין האָסטו אים געשיקט, פרומע־ל אה? — פרעגט דער מאַן בײַ זײַן פרוי מיט אַ שטרענגען קול.

— איך? איך האָב אים ניט געשיקט.

— אָבער וואָס איז ער געגאַנגען טאָן?

— לאַנגע יאָר זאָל אים זײַן, וואָס פאַר אַ טײַער קינד ער איז, — ענטפערט פרומע־ל אה. — האָט אַ טײַער האַרץ. נעכטען בײַנאַכט האָט ער געהערט, ווי דו הוסט.

— נו, נו...

— זאָגט ער צו מיר הײַנט: „איך האָב געהערט — דער טאַטע האָט זעהר געהוסט; ער איז זעהר אַ שוואַכער... ער האָט ניט קײן כּוח צו אַרבײַטען...

— אַן אײַנפאַל פון אַ קינד! — שלאָגט איבער העסעל זײַן פרוי, און אַ שמײכעל נעמט רוהען אויף זײַנע ליפּען.

— זאָגט אײבעלע צו מיר: — דערצײלט ווײַטער פרומע־ל אה: — „און איך העלף אים ניט; נײן, מאַמע, איך רעכען, אַז עס איז ניט גוט אַזוי; מיר פאַרדריסט זעהר אויפ׳ן פּאַפּאַ!“

— נו, נו? — שטופּט אונטער העסעל זײַן פרוי, און אויף דעם בלאַסען, אויסגעמאַטערטען פּנים פון דעם העמדעל־נײער נעמט עפּעס אַזוי ווי רוהען די שכינה.

— זאָג איך צו אים — געהט אַן פרומע־ל אה מיט איר מעשה — זאָג איך צו אים: „אדרבה, אײבינױ, פאַרוואָס זאָלסטו עפּעס טאַקע ניט פאַרדינען?“ מאַכט ער צו דאָס ביכעל, טוט זיך אָן און בעט בײַ מיר צעהן סענט. פרעג איך דאַך: „וואָס ווילסטו טאָן, אײבעלע?“ זאָגט ער: „איך וועל פעדלען מיט צײַטונגען“.

— האָסטו אים געגעבען? — שלאָגט העסעל ווײַטער איבער זײַן פרוי.

— ער איז צוגעשטאַנען, האָב איך געגעבען.

— און ער איז אַוועק פעדלען מיט צײַטונגען?

— אַז ער בעט זיך, זאָל ער געהן...

— נאָך אַמאָל זאָל דאָס ניט זײַן! — האָט העסעל אַ זאָג געטאָן קורץ און שאַרף.

— אַז אים ווילט זיך, זאָל ער געהן. — זאָגט פרומע־ל אה.

— נײן. ער זאָל ניט געהן! איך דאַרף ניט זײַן פּרנסה. — האָט העסעל געענטפערט.

— זאָל זײַן ניט. מײַנע ד א ג ו ת.

— געווים ניט!

און פאַרבלײַבענדיג אַ ווײַלע פאַרטראַכט, איז העסעל מ ו ס י ף:

— ביז וואַנען מײַנע פינגער וועלען זיך בייגען, זאָל מיך גאָט אויסהיטען פון אַזעלכע פ ר נ ס ו ת.

פרומע־ל א ה'ס פּנים איז ערנסט געוואָרען און העסעל האָט ווײַטער גערעדט:

— אונזער איבעלע איז אַ גאָטס בענשונג. אין רײַכען א ו פ ן וואָלט מען זיך מיט אים אַרומטראָגען אויף די הענט... אַ זעלטען קינד. ער וועט שוין ניט זײַן קײַן העמדעל־נייער.

— גאָט זאָל אים היטען! — זאָגט פרומע־ל א ה.

— איך וועל אַרבײַטען ביז'ן לעצטען טראָפּען בלוט און איך וועל זעהן, אַז ער זאָל אַ מענש זײַן. אי"ה, פרומע־ל א ה, אונזער איבעלע וועט זײַן אַ טרייסט אויף אונזערע עלטערע יאָרען... מיט זײַן קעפּעל, מיט זײַן ח ש ק וועט ער ווײַט אַוועקגעהן.

— זאָלסט אים נאָך אַ מאָל מיט צײַטונגען ניט שיקען.

— עפּעס אַזוי ווי איך האָב אים געשיקט, — פאַרענטפערט זיך פרומע־ל א ה.

— איך וויל ניט!

— און איך וויל דען?

— זאָל ער זיצען בײַ די ביכלעך. זאָל ער לערנען, דער טאַטע האָרעוועט פאַר אים.

איבי איז געקומען.

דער העמדעל־נייער האָט זיך אָנגעבייזערט אויף זײַן קינד, האָט אים פאַרזאָגט, אַז ער זאָל וועגען פעדלען מיט צײַטונגען מער ניט דער־מאָנען, זאָל זיך ניט מישען אין פּ ר נ ס ה־זאַכען און זאָל זיך רוהיג זיצען בײַ זײַנע ביכלעך.

ב.

אין סוועט־שאָפּ איז ניטאָ קײַן לופט און קײַן ליכט. לאַנגזאַם אָבער זיכער געהט דאָרט אוים דער אַרבײַטער. דאָרטען, לעבען דער ניי־מאַשין, שטאַרבט אַוועק אַ גליד נאָך אַ גליד בײַ דעם, וואָס נייט אונ־זערע קליידער. דאָרטען ווערען זיי דערצויגען די קאַנדידאַטען אויף שווינדזוכט.

העסעלס פּ נ י ם האָט גענומען ווערען בלאַסער; די קנייטשען האָבען זיך אײַנגעשניטען טיפער, דער הוסט האָט גענומען מער שטי־קען, דער אָטעם איז געוואָרען שווערער און שווערער.

און איין פריהמאָרגען, ווען העסעל איז געזעסען בײַ דער מאַשין

און געניִיט העמדלעך, האָט זיך ביַי אים אַזאַ מאָדנער הוסט אַ ריס געטאָן פון הארצען און... און אַ העמדעל האָט זיך פארפלעקט מיט אַ שטיקעל בלוט.

העסעל האָט זיך דערשראָקען.

קיַין גרויסע „ביזי“ איז דאָן ניט געווען, און דער העמדעל־ניִיער איז גליַיך פון שאָפּ אַוועק אין „דיספּענסערי“ פרעגען, וואָס עס טוט זיך מיט אים.

האָט ער דאָרט דערגאַנגען, אַז ער פאַרמאָגט שוין די „דער“, און אַז אים איז פאַרבליבען גאַנץ ווייניג ציַיט צו ניִיען העמדלעך.

קיַין ליאַרעם האָט דערפון העסעל ניט געמאַכט. ער איז גאָר אַהיים ניט פאַרגאַנגען און איז צוריק אין שאָפּ אַוועק. ער האָט זיך צוריק אַוועקגעזעצט ביַי דער מאַשין, נאָר ארבייַטען האָט ער געאַר־ביַיט מיט האַלבען ח ש ק. די מערסטע ציַיט איז ער געזעסען פאַר־טראַכט.

וואָס ער האָט געטראַכט, ווייס איין גאָט; יעדענפאַלס — קיַין פריַיליכע מ ח ש ב ו ת זיַינען דאָס ניט געווען. וואָרום ניט איין מאָל זיַינען דעם אַפריִיטערס אויגען פארלאָפען געוואָרען מיט טרערען; ניט איין מאָל האָט זיך אַ טיפער, שווערער זיפץ ארויסגעריסען פון זיַין סאַמע הארצען; ניט איין מאָל האָט ער אַזוי פאַרצוויִיפעלט גע־בראָכען די הענט.

און די איבעריגע אַפריִיטערס קוקען אויף זייער ארביַיט־ח ב ר און באַטראַכטען אים מיט וואונדער.

אין סוועט־שאָפּ, אַן אַפריִיטער, ביַי דער מאַשין זאָל גאָר זיצען פאַרטראַכט — ווירקליך אַ וואונדערבארע ערשיַינונג!

נו, טריַיבט ח ב ר ה ל י צ נ ו ת פון דעם אָרימען העסלען.

— העי, מיסטער העסעל, — פרעגט אַן אַפריִיטער, — וואָס באַ־טראַכט איר די וועלט מיט אַמאָל?

העסעל שוויַיגט. און ווען די ח ב ר י ם דאָקוטשען אים ווידער, זאָגט ער מיט הארץ: „לאָזט צופרידען, ש ד י ם!“ — און אַלע צעלאַ־כען זיך.

האָט העסעל געוויזען דאָס העמדעל מיט דער רויטער פ ג י מ ה און האָט אין קורצען דערציִילט, וואָס עס טוט זיך מיט אים.

אוים ל י צ נ ו ת, אוים שפּאַסען!

אַלע האָבען ארומגערינגעלט דעם אַפריִיטער; מען קוקט אויף העסלען מיט ר ח מ נ ו ת, מען רעדט צו אים ווייך, סימפּאַטיש און מען גיט אים פארשידענע ע צ ו ת.

— היַינט אָדער מאָרגען — דאָס איז דער ס ו ף פון אַלע אַפריִי־טערס, — האָט באַמערקט פּ נ ח ס דער קורנאַסער, און אין שאָפּ

איז געוואָרען שטיל ווי אין אַ ק ב ר.

בײַנאַכט, ווען עס איז געקומען די צײַט צו געהן אַהײם פון דער אַרבײַט, האָט העסעל אײַנגעפּאַקט אַ „באַנדעלע“: עטליכע צוגעשני־טענע, ניט־געמאַכטע העמדלעך, די שער און די פאָדים; נאָכדעם האָט ער אָפּגעשרויפט דעם קאָפּ פון מאַשין.

— וואָס טוט איר דאָס, מיסטער העסעל? — האָבען געפרעגט אײניגע אָפּרײַטערס.

— איך רעכען נעמען לערנען מײַן זון די העמדעל־נײַעריי. — האָט העסעל געענטפערט, און זײַנע ליפּען האָבען זיך דערבײַ אַזוי נערוועז אויסגעקרימט.

— דאָט׳ס רײַט, דאָט׳ס רײַט! — האָבען צוגעשטימט די אָפּ־רײַטערס.

— און אַ „סטענד“ צום קעפּעל פון מאַשין וואו וועט איר נעמען? — האָט אַ פרעג געטאָן אַן אָפּרײַטער.

— אַ סטענד האָב איך אין דער הײם. — האָט העסעל מיטגע־טײלט. און נעמענדיג די ח פ צ י ם אין די הענט, איז דער העמדעל־מאַכער אװעק אַהײם.

ווען פרומע־ל א ה האָט דערזעהן איר מאַן טראָגענדיג די ח פ צ י ם איז איר די זאַך געוואָרען פאַרדעכטיג. די אידענע האָט זיך דער־שראָקען און האָט אַ פרעג געטאָן:

— וואָס איז דער מער, העסעל? וואָס טראָגסטו דאָס?

— גאָרנישט. — האָט העסעל געענטפערט.

— „סלעק“?

— עס איז ניט סלעק.

— „געסעקט“?

— ניט געסעקט.

— ניטאָ קײַן אַרבײַט?

— עס איז דאָ אַרבײַט. — האָט העסעל געענטפערט. געוואָלט האָט ער צוגעבען: „נאָר קײַן לונגען און קײַן האַרץ איז ניטאָ“. ער האָט עס אָבער ניט געזאָגט.

— וואָס זשע איז דאָס? — האָט פרומע־ל א ה געצײַגט אויפ׳ן קעפּעל פון דער מאַשין און אויפ׳ן פּעקעלע און האָט געדריקט מיט די פּלײצעס.

— וועסט שוין זעהן, — האָט העסעל שטיל און טרויעריג געענט־פערט.

אײבי איז געזעסען אין „פראָנט רום“ און האָט געלײענט אין אַ ביכעל. העסעל האָט געוואָרפען אַ טרויעריגען בענקענדיגען בליק אויף זײַן קינד; דער אָפּרײַטער האָט אַ שווערען זיפץ געגעבען.

אויסטרינקענדיג אַ גלעזעל „וואָרימס“, האָט זיך העסעל גענומען פאַר דער אַרבײַט. ער האָט צוגעשרויפט דאָס קעפּעל פון דער נײַ־

מאַשין צום סטענד, וועלכען ער האָט פאַרמאָגט אין דער היים, האָט צוגעריכט דעם גומענעם שטריק, האָט אָנגעגרייט די פאָדים און האָט אַ רוף געגעבען:

— איִבי!

איִבי איז צוגעקומען צום פאָטער.

— קוק זיך צו, מיין זון, ווי מען שפּאַנט איין אַ ניי־מאַשין. — האָט העסעל געזאָגט מיט אַזאַ מאָדנער שטימע און ער האָט גענומען אַריינציהען דעם פאָדים אין מאַשין.

איִבי האָט זיך גוט צוגעקוקט.

— איצט פּרואוו אַליין, מיין קינד!

איִבי האָט זיך געזעצט לעבען דער מאַשין און האָט אַריינגעצויגען דעם פאָדים.

— גוט, מיין זון, — זאָגט העסעל, — און איצט קוק זיך צו, ווי מען לייגט אונטער די וואַרע און ווי מען דרייט די ראָד.

איִבי האָט זיך צוגעקוקט.

— איצט פּרואוו אַליין.

איִבי האָט געפּרואווט.

— גוט, טאַטע?

— גוט, מיין זון!

און פרומע־ל א ה שטעהט און וואונדערט זיך.

— וואָס עפּעס מיט אַמאָל? — פרעגט זי.

— עס איז אַמעריקע, עס איז בעסער, אַז מען קאָן אַ מ ל א כ ה.. — האָט העסעל געענטפערט און זיינע ווערטער האָבען לייכט געציטערט.

— זעה נאַר, איִבי, — איז העסעל ווייטער אָנגעגאַנגען מיט זיין לערנען די מ ל א כ ה זיין קינד, — זעהסט, אַט איז אַן אַרבעל, אַט אַזוי לייגט מען עס צוזאַמען. זעהסט... קוק זיך צו... און אַזוי מאַכט מען אַ זוים. נו, וועסט קענען אַליין?

— יע, איך וועל קענען. — ענטפערט איִבי. און דאָס קינד נעמט אַ שטיקעל צוגעשניטענע ס ח ו ר ה און נייט עס צוזאַמען.

— ריכטיג, טאַטע?

— ריכטיג.

העסעל האָט אַרומגענומען זיין קינד און האָט צוגעדריקט איִבים קאָפּ צו זיין ברוסט.

— האָסט אַ גאָלדען קעפּעל, מיין קינד! אָבער האָסט באַדאַרפט געבאָרען ווערען ניט ביי העסעל דעם אַפּרייטער... — די ווערטער האָבען זיך איבערגעריסען. עפּעס האָט דעם קראַנקען אַפּרייטער געוואָרגען אין האַלז און איבער זיינע בלאַסע איינגעדאַרטע באַקען האָבען זיך גענומען קייקלען טרערען... אַפּרייטערשע, זודיגע, ברענענדיגע

טרערען; און די טרערען זײַנען געפאַלען אויף דעם יונגען קאָפּ פון דעם יונגען קינד.

די ערשטע לעקציע, וואָס העסעל, דער קראַנקער אַפּרײַטער, האָט געגעבען זײַן קינד, איז ניט אין ניוועץ געגאַנגען. מיט עטליכע ח ד ש י ם שפּעטער איז אײַבי שוין אַ י ת ו ם געווען, און ער איז געזעסען און האָט געאַרבײַט אין דעם זעלבען שאָפּ, אויף דער זעלבער נײַמאַשין, אויף וועלכער דער טאַטע האָט געאַרבײַט.

ז. ליבין.

דאָס מעסערל.

א.

צו קײַן זאַך אויף דער וועלט האָב איך אַזוי קײַן ח ש ק ניט געהאַט, ווי צו אַ מעסערל; קײַן זאַך האָב איך אַזוי ניט געגאַרט צו האָבען, ווי צו האָבען אַ מעסערל, אַן אײַגען מעסערל. דאָס מעסערל זאָל זיך ליגען אין קעשענע, און ווען איך וויל, זאָל דאָס מיר שנײַדען.

און איך האָב גיך באַקומען אַ מעסערל, טאַקע אַן א מ ת'ען מעסערל: אַ הילצערן קלעצעל, אַ קײַלעכדיגס, אַ בײַכיגס, ענליך צו אַ פּעסעל, מיט אַ האַרבאַטע קלינגעל, וואָס האָט זיך אי געעפענט, אי פאַרמאַכט. איר ווילט וויסען, וואו אַרום האָב איך דאָס באַקומען? איך האָב מיר צענויפגעשלאָגען אַ קאַפּיטאַל פון די אָנבײַסענס און האָב אָפּגעקויפט בײַ ש ל מ ה'לען פאַר זיבען גראָשען מ ז ו מ ן און דרײַ בין איך אים געבליבען שולדיג.

אוי האָב איך דאָס מעסערל ליב געהאַט! געקומען אַהײַם פון'ם ח ד ר אַ דער'ה ר ג'עטער, אַ הונגעריגער, אַ שלעפּערדיגער, איז דאָס ערשטע געווען אַרויסנעמען דאָס מעסערל פון אונטער דער שוואַרצער שאַפע (דאָס איז דאָרט געלעגען אַ גאַנצען טאָג). נאָכדעם האָב איך דאָס גענומען אויסגלעטען, איבערשנײַדען דערמיט אַ שטיקעל פּאַפּיר, איבערהאַקען אַ שטרוי אויף דער האַלב און ערשט נאָכדעם צעשנײַדען מײַן ח ל ק ברויט אויף קלײַנטשינקע, קלײַנטשינקע שטיקעלעך, אָנשטעקען אויפ'ן שפּיץ פון'ם קלינגעל און ערשט נאָכדעם לײַגען אין מויל אַרײַן.

שפּעטער, פאַר'ן שלאָף, האָב איך דאָס אויסגערײַניגט, אויסגעשײַערט, אויסגעפּוצט, גענומען דאָס שאַרפשטײַנדעל, וואָס איך האָב געפונען בײַ אונז אויפ'ן בוידים, אָנגעשפּיגען און גענומען זיך שטילערהײַט צו דער אַרבײַט — שאַרפען דאָס מעסערל, שאַרפען, שאַרפען.

דער טאַטע, מיט אַ יאַרמולקע אויפ'ן קאָפּ, זיצט איבער אַ ס פ ר און לערנט. פלוצים כאַפּט ער זיך אויף ווי פון שלאָף:

— ווער סווישטשעט דאָרטען? ווער אַרבײַט דאָס? וואָס טוסטו,

שווינגען אײנער?

ער געהט צו צו מיר און בײגט זיך אָן איבער מײַן שאַרפשטײנדעל און כאַפּט מיך פאַר׳ן אויער.

— אַ־אַ־אַ? מעסערלעך!? — זאָגט דער טאַטע און נעמט צו ביי מיר דאָס מעסערל מיט׳ן שאַרפשטײנדעל. — אַזאַ יונגאַטש, קראַנק נעמען אַ ספר אין האַנט!

איך הייב אָן צו וויינען און איך טראַכט: „גוואַלד, וואָס האָט ער געהאַט צו מײַן מעסערל? וואָס האָט דאָס ביי אים אַזוי פאַרזינדיגט?“

און דאָס מעסערל מײַנס האָט מען פאַרוואָרפען; פאַרוואָרפען אַזוי ווייט, אַז איך האָב דאָס אַכט טעג געזוכט און געזוכט און האָב דאָס נישט געקאָנט געפינען אין ערגעץ!

ב.

פון יענער צײַט אָן איז איבערגעגאַנגען אַ יאָר און אפשר אַנדערהאַלבען. איך האָב שוין כמעט אַנגעהויבען צו פאַרגעסען דאָס האַרבאַטע מעסערל; איז געבוירען געוואָרען אַ ניי מעסערל אויף מײַן אומגליק, נאָר אַ שפּאָגעל ניי מעסערל, אַן אַנטיקעל, מיט צוויי קלינגלעך, שאַרפע ווי חלפים, מיט אַ ווייס ביינערן קלעצעל, מיט רויטע מעשענע שטיפטיקלעך — איך זאָג אײַך אַן אַנטיקעל.

ווי קומט צו מיר דאָס דאָזיגע טײַערע מעסערל? דאָס איז אַ גאַנצע מעשה.

ביי אונז איז געשטאַנען סטאַנציע דער פּאָדראַטשיק, הער הערץ הערצענהערץ. אַז איך האָב זיך גוט באַקענט מיט דעם דאָזיגען הער הערץ הערצענהערץ (ער איז אָפּגעזעסען ביי אונז אין שטוב אַ יאָר כמדר), האָב איך אים שטאַרק ליב געקראָגען. מײַן טאַטע האָט אים תמיד אָפּגעטראָטען דעם אויבען־אָן, און אויך אַלע אַנדערע אידען, וואָס פלעגען אַרײַנקומען צו אונז אין שטוב אַרײַן, פלעגען אים שטאַרק אָפּגעבען כבוד.

אײנמאָל קום איך אַרײַן אין חדר, וואו עס שלאָפט תמיד דער הער הערץ הערצענהערץ. אַך, ווי שיין, ווי ליכטיג דאָרט איז! די לאָמפּען ברענען, און די שפּיגלען גלאַנצען; אויפ׳ן טיש אַ גרויסער, אַ זילבערנער טינטער מיט שיינע פענעס, מענשעלעך, מיט פערדעלעך, מיט צאַצקעלעך, מיט ביינדעלעך, מיט שטיינדעלעך און... אַ מעסערל. אַך, וואָס פאַר אַ שיין מעסערל!... ווען איך אַ שטייגער זאָל האָבען אַזאַ מעסערל! ווי גליקליך וואָלט איך געווען! וואָס פאַר אַ מינים זאַכען וואָלט איך מיט דעם אויסגעשניצט! אַנו, מען דאַרף דאָס פּרואַיוען — עס איז עפּעס שאַרף? אַך! עס כאַפּט אַ האָר! עס האַקט איבער אַ האָר! אי־אי־אי, אַ מעסערל!

אײן מינוט — דאָס מעסערל איז ביי מיר אין האַנט. איך קוק זיך אַרום אויף אַלע זײַטען און פּרואוו זיך דאָס אַרײַנלייגען אויף אַ מינוטקעלע צו זיך אין קעשענע... עס ציטערט מיר די האַנט... עס קלאַפּט

מיר דאָס הארץ אזוי שטארק, אַז איך הער ווי עס מאַכט: „טיק־טיק־טיק!“... איך הער, ווי עמיצער געהט, עמיצער סקריפּעט מיט די שטיוועל; דאָס איז ער, דער הער הערץ הערצענהערץ! אײַ־אײַ, וואָס טוט מען? דאָס מעסערל לאָז זײַן בײַ מיר, איך וועל עס נאָכדעם צוריק אַנידערלײַגען, דערווײַל דאַרף מען אַרויסגעהן פון דאַנען, אַנטלויפען! אַנטלויפען...

איך קאָן שוין קײַן וועטשערע ניט עסען. די מאַמע טאַפּט מיך בײַם קאָפּ. דער טאַטע וואַרפט אויף מיר בײַזע אויגען און שיקט מיך אָפּ שלאָפען... שלאָפען? איך קאָן דען צומאַכען די אויגען? איך בין אַ טויטער!... וואָס טוט מען מיט'ן מעסערל? ווי אַזוי לײַגט מען דאָס אַנידער צוריק?..

ג.

קום נאָר אַהער, ת כ ש י ט מײַנער! מאַכט צו מיר אויף מאָר־גען דער טאַטע. — האָסט ניט געזעהן ערגעץ דאָס מעסערל?

ת ח י ל ת בין איך געוועזן זעהר דערשראָקען: עס האָט זיך מיר אויסגעוויזען, אַז ער ווײַס, אַז זײַ ווײַסען אַלע... שיר, שיר האָב איך זיך ניט אַרויסגעכאַפּט: האַ? דאָס מעסערל? אָט איז דאָס... עס האָט מיך עפּעס ווי אַ וואָרג געטאָן אין האַלז, און איך האָב מיט ציטערניש געענט־פערט:

— וואו, וואָסער מעסערל?...

— וואו, וואָסער מעסערל! — קרימט מיך איבער דער טאַטע. — דאָס גילדענע מעסערל, אונזער א ו ר ח'ס מעסערל! דו ב ח ו ר'עץ, דו שווײַגעץ אײַנער!

— וואָס האָסטו זיך צוגעטשעפּעט צום קינד? — מישט זיך אַרײַן די מאַמע. — דאָס קינד ווײַס ניט פון קײַן פּ ו ת ר און פון קײַן ח ל ו ם, און ער דולט אים אַ ספּאָדיק: מעסערל, מעסערל.

איך דאַנק דיר, ר ב ו נ ו ש ל ע ו ל ם, וואָס זײַ האָבען מיך כאָטש ניט באַזוכט! נאָר וואָס טוט מען ווײַטער? מען באַדאַרף דאָס מעסערל באַשטאַטען ערגעץ אויף אַ גוט אָרט... וואו באַהאַלט מען דאָס? אַהאַ, אויפ'ן בוידים. איך כאַפּ דאָס אַרויס פון קעשענע און טו דאָס אַ שטופּ אין שטיוועל אַרײַן...

און באַלד בין איך שוין אויפ'ן בוידים... ווײַט, ווײַט אין קראָקווע לײַגט דאָס ווײַסע מעסערל; עס לײַגט און שווײַגט.

— וואָס קלעטערסטו אויף בוידימס? — שרײַט דער טאַטע — דו יונגאַטש אײַנער!

— איך זוך דאָ עפּעס, אַן אַלטע ג מ ר א...

— האַ? אַ ג מ ר א? אויפ'ן בוידים? קריך שוין אַראָפּ קריך, וועסט שוין לײַזען!...

נאָר עס אַרט מיר שוין ניט דעם טאַטענס כ ע ס, ווי ס'אַרט מיך דאָס, וואָס איך האָב מ ו ר א, טאָמער געפינט מען דאָס מעסערל. אַ

ק ש י א? טאָמער גראָד היינט קריכט מען אַרויף אויפ׳ן בוידים גרעט אויסהענגען? מען דאַרף דאָס פון דאָרטען אַראָפּנעמען און באַשטאַטען אויף אַ בעסערען אָרט! איך געה אַרום אין איין ציטערניש! יעדער קוק פונ׳ם טאַטענס אויגען ווייזט מיר אויס, אַז ער ווייס, אַז אָט, אָט טוט ער מיך אַ כאַפּ מ כ ו ח דעם א ו ר ח׳ם מעסערל.

איך האָב שוין אַן אָרט אויף דעם, אַ טייער אָרט. — וואו? אין דער ערד, אין אַ גריבעל ביי דער וואַנט אַריינגעשטעקט און פון אויבען לייכט פאַרשאַרט מיט שטרוי, פאַר אַ ס י מ ן.

ד.

זומער־לעבען. די זון זעצט זיך, די לופט ווערט עטוואָס קילער. דאָס גראָז שמעקט, די זשאַבעס קוואַקען, און שטיקער כמאַרעס פליהען דורך, אָהן רעגען, פאַרביי דער ל ב נ ה, ווילען זי איינשלינגען; די ווייסע זילבערנע ל ב נ ה באַהאַלט זיך אַלע מינוט און באַווייזט זיך ווידער. דאַכט זיך, זי שוועבט און שוועבט — און שטעהט אויף איין אָרט.

דער ע ו ל ם שלאָפט. שאַ, שטיל אַרום און אַרום. פאַוואָלינקע הייב איך זיך אויף אַלע פיער און שטיל, ווי אַ קאַץ, ג נ ב׳ע איך זיך אין הויף אַרויס. די נאַכט איז שטיל, די לופט איז פריש. מ ח י ה נ פ ש ו ת. פּאַמעליך קריך איך צו צו יענעם אָרט, וואו דאָס מעסערל ליגט באַגראָבען. פאַוואָליע גראַב איך דאָס אויס פון דאָרטען און באַטראַכט דאָס ביי דער ל ב נ ה; עס גלאַנצט, עס בלישטשעט. ווי גינגאָלד, ווי אַ בריליאַנט. איך הייב די אויגען אַרויף און דערזעה די ל ב נ ה קוקט גלייך אַראָפּ צו מיר, אויף מיין מעסערל... וואָס קוקט זי זיך אַזוי איין? איך דריי זיך אויס צוריק — זי קוקט מיר נאָך. איך פאַרשטעל דאָס מעסערל מיט׳ן העמדעל — זי קוקט מיר נאָך. זי ווייס געוויס, וואָס דאָס איז פאַר אַ מעסערל און וואו איך האָב דאָס גענומען... גענומען?... איך האָב דאָס גע׳גנב׳עט!

דאָס ערשטע מאָל, פון זינט דאָס מעסערל איז מיינס, קומט מיר דאָס דאָזיגע שרעקליכע וואָרט אויף די געדאַנקען. גע׳ג נ ב׳עט? בין איך, הייסט דאָס, אַ ג נ ב! פ ש ו ט, א ג נ ב? אין דער ת ו ר ה שטעהט געשריבען, אין די ע ש ר ת ה ד ב ר ו ת, מיט גרויסע א ו ת י ו ת:

ל א ת ג נ ו ב!

זאָלסט ניט ג נ ב׳ענען! און איך האָב גע׳ג נ ב׳עט! אוי, וויי! מען באַדאַרף אָפּגעבען דאָס מעסערל, מען באַדאַרף אַנידערלייגען צוריק דאָס מעסערל, מען באַדאַרף נישט קיין ג נ ב׳יש מעסערל! מאָרגען לייג איך אַנידער צוריק דאָס מעסערל.

אַזוי טראַכט איך מיר און נעם דאָס מעסערל צו זיך אין בוזעם אַריין — פיל איך, אַז סע בריהט מיך, סע בראָט מיך. ניין, מען באַדאַרף עס צוריק באַהאַלטען, באַגראָבען אין דער ערד אַריין ביז מאָרגען.

און די ל ב נ ה פון אויבען קוקט אויף מיר. וואָס קוקט זי? די ל ב נ ה זעהט, זי איז אַן ע ד ו ת. און איך קריך צו פּאַוואָלינקע צוריק אין הויז אַרײַן אויף מײַן געלעגער און לײַג זיך שלאָפען. נאָר איך קען ניט שלאָפען... מיט'ן טאָג גלײַך שוין בין איך אַנטשלאָפען געוואָרען. און עס האָט זיך מיר גע'ח ל ו מ'ט• אַ ל ב נ ה און עס האָבען זיך מיר גע'ח ל ו מ'ט מעסערלעך... גאַנץ פריה האָב איך זיך אויפגעכאַפּט, אָפּגעכאַפּט דעם אָנבײַסען אויף אײַן פוס — און מאַרש אין ח ד ר אַרײַן.

ה.

— וואָס עפּעס אַזוי שפּעט? טו נאָר אַקוק אַהער! — האַלט מיך דער ר ב י פיר און ווײַזט מיר אָן מיט'ן פינגער אויף מײַן ח ב ר „בערעל דער רויטער", וואָס שטעהט אין אַ ווינקעלע מיט אַן אַראָפּגעלאָזטען קאָפּ. — זעהסטו, ווײַסער־ח ב ר ה'ניק? זאָלסטו וויסען זײַן, אַז פון הײַנטיגען טאָג אָן און ווײַטער איז שוין זײַן נאָמען ניט „בערעל דער רויטער", ווי ער האָט געהײסען ביז אַהער. נײַן! ער הײסט אַצינד אַ שענערען נאָמען: אַצינד הײסט ער: „בערעלע דער ג נ ב!" — שרײַט זשע, קינדערלעך: בערעלע דער ג נ ב!

די דאָזיגע ווערטער ציהט אוים דער ר ב י מיט אַ נ י ג ו ן, און אַלע ת ל מ י ד י ם כאַפּען אים אונטער, ווי די מ ש ו ר ר י ם:

— בערעלע דער גאַ־אַ־נב! בערעלע דער גאַ־אַ־נב!

איך בלײַב אַ פאַרשטײנערטער, און אַ פראָסט געהט מיר איבער איבער'ן לײַב. איך פאַרשטעה ניט, וואָס דאָס באַטײַט.

— אַנו, הערשעלע, — רופט דער ר ב י אַרויס אײנעם פון די ת ל מ י ד י ם אַלץ מיט אַ נ י ג ו ן — געה נאָר אַרויס פונ'ם טיש. אַהער, צו מיר, געשווינדער, אָט אַזוי; און דערצײל אונז אַקאָרשט די מ ע ש ה פון אָנהײב ביז'ן ס ו ף, ווי אַזוי אונזער בערעלע איז געוואָרען אַ ג נ ב. הערט, ח ב ר ה, מיט קאָפּ!

און הערשעלע הײבט אָן צו דערצײלען אַ מ ע ש ה, ווי אַזוי בערעל האָט זיך דערשלאָגען צו ר ב ־ מ א י ר ־ ב ע ל ־ נ ס־פּושקע, וואָס זײַן מאַמע וואַרפט אַהין אַלע פרײַטאָג פאַר ליכט־בענשען אַ קאָפּיקע, אַמאָל צוויי; ווי אַזוי בערעל האָט זיך דאַביוועט צו דער דאָזיגער צ ד ק ה־פּושקע, אויף וועלכער עס הענגט אַ שלעסעלע; ווי אַזוי בערעל האָט מיט אַ שטרײַעלע מיט סמאָלע אַרויסגעשלעפּט פון דאָרטען אַלע קאָפּיקעס אײנציגווײַז ביז לעצט; ווי אַזוי די מאַמע זײַנע האָט זיך געכאַפּט; ווי אַזוי זי האָט אים „צוגעשטעלט אַ בענקעלע"; ווי אַזוי בערעל האָט זיך באַלד נאָך ר ב י'נס שמיץ מ ו ד ה געווען, אַז אַ גאַנץ יאָר האָט ער געשלעפּט פון דער צ ד ק ה־פּושקע די קאָפּיקעס; ווי אַזוי ער האָט זיך יעדען זונטאָג געקויפט צוויי לעקעכלעך מיט אַ באָקסער און אַזוי ווײַטער און ווײַטער.

— אַצינד, קינדער, מ ש פ ט אים! — זאָגט דער ר ב י. — לאָז

יעדער זאָגען זײַן מ ש פּ ט. וואָס קומט אַ ג נ ב, וואָס שלעפּט קאָפּי־קעס פון אַ צ ד ק ה־פּושקע. זאָג נאָר דו ש ל מ ה'ניו מײַן טײַערינקער, דײַן פּ ס ק, — ווענדט זיך צו מיר דער ר ב י, — וואָס קומט אַ גנב, וואָס שלעפּט קאָפּיקעס פון אַ צ ד ק ה־פּושקע?

איך וויל ענטפערען, פּאָלגט מיך ניט די צונג. איך ציטער ווי אין ק ד ח ת; עס ווערגט מיך אין האַלז. אַ קאַלטער שווייס באַשלאָגט מיך פון אויבען ביז אַראָפּ. עס פּײַפט מיר אין די אויערן, איך זעה שוין פאַר זיך ניט דעם ר ב י'ן, ניט „בערעל דעם גנב", ניט די ח ב ר י ם; איך זעה פאַר זיך נאָר מעסערלעך, מיט אַ ס ך קלינגלעך... עס דרייט זיך מיר דער קאָפּ, דער גאַנצער ח ד ר, מיט'ן טיש, מיט די ס פ ר י ם, מיט אַלע ח ב ר י ם, און מיט אַלע מעסערלעך; איך פיל ווי די פיס ווערען מיר אונטערגעהאַקט. נאָך אַ מינוט — פאַל איך אום. נאָר איך שטאַרק זיך מיט אַלע כ ו ח ו ת און האַלט זיך אײַן, איך זאָל ניט פאַלען.

פאַרנאַכט קום איך אַהײמ און פיל, אַז דאָס פּ נ י ם ברענט מיר. די בעקלעך פלאַמען און אין די אויערן זשומעט מיר. איך הער — מען רעדט צו מיר, נאָר וואָס — ווייס איך ניט... איך הער גאָר ניט, איך וויל גאָר ניט הערען. איך וויל נאָר, ס'זאָל שוין ווערען גיכער נאַכט, איך זאָל קאָנען מאַכען אַן עק מיט'ן מעסערל... וואָס טוט מען מיט דעם? מ ו ד ה זײַן זיך און אָפּגעבען דאָס? וועל איך האָבען בערעלעס פּ ס ק. אונטערוואַרפען דאָס? טאָמער כאַפּט מען מיך... פאַרוואַרפען און אַן עק, אַבי פּ ט ו ר ווערען! וואוהין פאַרוואַרפט מען דאָס, אַז מען זאָל ניט געפינען? אויפ'ן דאַך? וועט מען הערען אַ קלאַפּ. אין גאַרטען? וועט מען דאָס געפינען. אַהאַ! איך ווייסט שוין, איך האָב אַן ע צ ה: אַרײַנוואַרפען אין וואַסער אַרײַן, אין ברונעם טאַקע אָט דאָ בײַ אונז אויפ'ן הויף!..

איך כאַפּ דאָס מעסערל און לויף צום ברונעם. און עס דאַכט זיך מיר, אַז איך האַלט אין די הענט ניט קײַן מעסערל, נאָר עפּעס אַ מ י א ו ס'קײַט, אַ מין ש ר ץ, פון וועלכען עס ווילט זיך מיר וואָס גיכער באַפרײַען זיך, פּ ט ו ר ווערען... איך לאָז דאָס מעסערל מיט אַמאָל אַרוים פון די פינגער — „פליוך!"... עס טוט אַ פלעשטשע דאָס וואַסער. און מען הערט מער נישט... ניטאָ קײַן מעסערל! איך שטעה נאָך אַ מינוט בײַם ברונען און הער זיך צו — מען הערט גאָרנישט. דאַנקען גאָט, פּ ט ו ר געוואָרען!

איך געה צוריק צו מײַן געלעגער און זעה, ווי די ל ב נ ה קוקט מיר נאָך, און עס דאַכט זיך מיר, אַז זי האָט געזעהן אַלץ, וואָס איך האָב דאָ געטאָן, און איך הער ווי אַ ק ו ל פון ווײַטענס: „אָבער דו ביסט פאָרט אַ ג נ ב!" איך ג נ ב'ע זיך אַרײַן צוריק אין הויז אַרײַן און לייג זיך שלאָפען. און עס ח ל ו מ'ט זיך מיר, אַז איך לויף, איך שוועב, איך פליה אין דער לופטען מיט'ן מעסערל, און די ל ב נ ה

קוקט אויף מיר און זאָגט: „כאַפּט אים, קלאַפּט אים, ער איז אַ ג נ ב! אַ גאַ־אַ־נב!!!"

אַ לאַנגער, לאַנגער שלאָף! אַ שווערער, זעהר אַ שווערער ח ל ו ם! עס ברענט אין מיר אַ פֿייער. עס זשומעט מיר אין קאָפּ: אַלץ וואָס איך זעה, איז רויט ווי בלוט. ברענענדיגע ריטער פֿון פֿייער קאַטעווען מיין לייב, און איך קאַטשע זיך אין בלוט. אַרום מיר דרייען זיך שלאַנגען און עקדישען; זיי האַלטען אָפֿען זייערע מיילער און ווילען מיך איינשלינגען. און איינער שטעהט איבער מיר און שרייט אויף אַ ק ו ל מיט אַ נ י ג ו ן צום טאַקט: „שמייסט אים, ער איז אַ גאַ־אַ־נב!" און אַליין שריי איך: גוואַלד! נעמט צו פֿון מיר די ל ב נ ה! גיט איר אָפּ דאָס מעסערל! וואָס האָט איר צו בערלען נעבעך? ער איז ניט שולדיג — דאָס בין איך אַ ג נ ב!!!

ו.

און ווייטער געדענק איך ניט...

ווען איך האָב זיך אויפגעכאַפּט, האָב איך דערזעהן, ווי די מאַמע זיצט לעבען מיר און וויינט. און דער טאַטע זיצט איבער אַ ס פ ר און זאָגט עפּעס שטילערהייט און זיפצט און קרעכצט...

אין די נאָהענטסטע טעג האָט מען מיך זעהר אָפּגעהיט. יעדער געהט צו און טוט מיך אַ טאַפּ ביים קאָפּ. אַלע דרייען זיך אַרום מיר: מען היט מיך אָפּ, ווי דאָס שוואַרצאַפּעל פֿונ'ם אויג; מען האָדעוועט מיך מיט יויכלעך און מיט קאַטשקעלעך, ווי אַ פּיצעל קינד, און מען לאָזט מיך ניט אַליין. עס זיצט ת מ י ד לעבען מיר די מאַמע און דערציילט מיר איבער אַלע מאָל איבער אַ נייעס די גאַנצע געשיכטע, ווי אַזוי מען האָט מיך אויפגעהויבען פֿון דער ערד כ מ ע ט אַ טויטען; ווי אַזוי איך בין געלעגען צוויי וואָכען כ ס ד ר אין אַ העליש פֿייער און איך האָב נאָר געקוואַקעט ווי אַ זשאַבע און עפּעס כ ס ד ר גערעדט פֿון שמיץ און פֿון מעסערלעך... מען האָט שוין גערעכענט, אַז איך בין שוין ח ל י ל ה געשטאָרבען... און נאָכדעם, פּלוצים, האָב איך אַ נים געגעבען זיבען מאָל, מ מ ש פֿון טויט לעבעדיג געוואָרען...

אין אַ פּאָר וואָכען אַרום נאָך מיין אויפשטעהן פֿון בעט רופֿט זיך אָן צו מיר דער טאַטע:

— נו, מיין זון, אַצינד געה אין ח ד ר אַריין און האָב שוין מער ניט אין זינען קיין מעסערלעך מיט קיין נאַרישקייטען...

מיט אַזעלכע זיסע ווערטער שיקט מיך דער טאַטע אַרויס אין ח ד ר אַריין צו אַ נייעם מ ל מ ד. די מאַמע גיט מיר אין ח ד ר אַ גאַנצען עפּעל מיט צוויי גראָשען. איך נעם די ג מ ר א אונטער דער האַנט און געה אין ח ד ר אַריין, ווי אַ ניי־געבאָרענער, מיט אַ ריין האַרץ, אַ גרינג האַרץ, מיט אַ לויטערען קאָפּ, מיט נייע מ ח ש ב ו ת. מיט פֿרישע, ערליכע, פֿרומע געדאַנקען.

איך קוועטש צו די ג מ ר א צום הארצען שטאַרק, שטאַרק און לויף אין ח ד ר אַרײַן געשמאַק, געשמאַק, און איך שווער בײַ דער ג מ ר א, אַז איך וועל קײנמאָל, קײנמאָל נישט ג נ ב'ענען, קײנמאָל, קײנמאָל ניט לײַקענען, ת מ י ד זײַן אַן ערליכער, אַן ערליכער, אַן ערליכער.

שלום־עליכם.

דער ליגנער.

נחום יערוסאַלימטשיק.

פון ווײַטע לענדער קומענדיג צוריק,
האָט אײנער פאַר זײַן פרײַנד, שפּאַצירענדיג
אין פעלד,
גערימט זיך מיט די וואונדערבאַרע שטיק,
וואָס ער געזעהן האָט אויף דער וועלט
(און האָט דערבײַ געהאַקט אַ היבשע ביסעל
ליגען).
— נײַן, נײַן! וואָס כ'האָב געזעהן,
וועל איך נישט זעהן שוין מעה.
דו נאַר באַקלער
וואָס איז בײַ אונז דאָ פאַר אַ געגענט!
הײַנט שײַנט די זון — און מאָרגען רעגענט;
דאָס צופיעל היץ — דאָס צופיעל שאָטען;
און דאָרטען, זאָג איך דיר, איז טאַקע אַ ג ן ־ ע ד ן.
ס'איז נאָר אַ פאַרגעניגען
דערמאָנען זיך און וועגען דאָרט צו רעדען.
קײַן ליכט, קײַן פוטער, — דאָרטען ווײס מען ניט דערפון.
ס'פאַרגעהט דאָרט קײנמאָל ניט די זון,
און פרילינג נאָר
איז דאָרט דאָס גאַנצע יאָר.
מען דאַרף ניט אַקערן, ניט זײַען.
און וואָלסטו נאָר געזעהן, ווי דאָרטען איז געראָטען!
עס טוט דאָס האַרץ זיך פרײַען!
איך האָב צום בײַשפּיל דאָרטען אין אַ שטאָט
אַן אוגערקע געזעהן —
מײַן גאָט!
זי איז געווען
די גרײס... נו, ווי אַ באַרג געוויס."

„—וואָס ח י ד ו ש'סטו זיך?" — האָט געענטפערט אים זײַן פרײַנד.—
„עס איז
פיעל וואונדערליכעס דאָ אין יעדען אָרט באַזונדער.
ניט אַלע אָבער לײַגען אויף דעם אַכט.
אָט האָבען מיר דאָ איצט פּאַר זיך אַ גרויסען וואונדער:
איך קען דיר שווערען, האָסט אַזאַ ביז הײַנט
נאָך זיכער נישט געזעהן.
אָן, זעהסטו דאָרט אויף אונזער וועג די בריק?
אַזוי ווען מען באַטראַכט,
איז זי אַן אײַנפאַכע פון ערשטען בליק;
זי האָט אָבער אין זיך אַ וואונדערליכע מאַכט:
אַ ליגנער קען אויף איר ניט געהן; און ווען
ער געהט זיך דורך אויף איר אַ ביסעל, גלײַך
פאַלט ער אַרײַן אין טײַך.
און נישט אַ ליגנער — קען
אויף איר מיט פערד זיך יאָגען!"

— „ווי טיף איז דאָ בײַ אײַך?"

— „גאַנץ טיף. נאָר וואָס זאָל איך דיר זאָגען?
דײַן אוגערקע אין פלוג
איז וואונדערליך גענוג.
איאָ, געזאָגט האָסטו,
אַז ווי אַ באַרג איז זי די גרײַס?"

— „אַ באַרג, ניט ווי אַ באַרג, נאָר זיכער ווי אַ הויז..."

— „עס גלויבט זיך קוים; נאָר דאָך
איז וואונדערליכער נאָך
די בריק, צו וועלכער אָט מיר קומען צו.
זי קען אויף זיך קײַן ליגנער ניט פאַרטראָגען;
עס האָבען פרילינג־צײַט זיך דאָ דורך איר דערטרונקען
אַ שנײַדער און באַרימטע זשורנאַליסטען צוויי
(עס האָט מיט דעם די גאַנצע שטאָט געקלונגען).
נאָר אויך דײַן אוגערקעלע, ווי אַ שטוב די הייך,
איז וואונדערבאַר און וויכטיג,
אויב ס'איז נאָר ריכטיג..."

— „ס'איז גאָר ניט וואונדערליך אַזוי!
מען מוז דאָך וויסען, ווי די זאַך צו שאַצען;
פאַרשטעה,

עס זײַנען דאָך ניט אומעטום פּאַלאַצען.
די הײַזלעך זײַנען דאָרטען אַזוי קלײַן,
אַז קוים, קוים צװײַען קענען אין זײַ שטעהן...״

— „כ׳פאַרשטעה; נאָר װאונדערליך איז פּאָרט
אַן אוגערקע, װאָס גיט פּאַר צװײַען אָרט.
נאָר װאָס זאָגסטו צוריק
אויף אונזער בריק!
אַ ליגנער קען אויף איר קײַן טראָט ניט געבען,
װאו ער זאָל ניט באַצאָלען מיט זײַן לעבען!
עס מעג זיך זײַן דײַן אוגערקע װי גרויס...״

— „הער אוים!״ —
האָט אָפּגעהאַקט דער ליגנער שטאַרק צעטראָגען. —
„איך װיל דיר זאָגען,
אַז אײדער דורכצוגעהן די בריק,
איז בעסער שוין זיך אומקערען צוריק.״

נחום יערוסאַלימטשיק, נאָך קרילאָװ.

דאָס ליד פון פײגעלע.

א.

אין אַ גרויסער שטאָט אין אונגאַרן איז אין אַן ענגער און שטאַרקער תּפיסה געזעסען אַ פאַר׳מ ש פ ט׳ער. שלעכטע מענשען האָבען אים אין קײטען פאַרשמידט און אין תּפיסה אַרײַנגעװאָרפען.

אין דער תּפיסה איז געװוען פינסטער, פײַכט און קאַלט. אַנשטאָט אַ בעט האָט מען אים אַרײַנגעװאָרפען נאַסע שטרוי. מען האָט אים נאָר געגעבען ברויט מיט װאַסער. ער איז דאָרטען געזעסען פיעל יאָרען — אָרים, קראַנק און אומעטיג. זעלטען פלעגט די זון שײַנען אין זײַן פענסטער. די פרישע לופט פלעגט ניט אַרײַנדרינגען צו אים אין תּפיסה. מיט טרויער האָט ער געקלערט װעגען זײַנע ליבע קרובים, װעגען זײַנע קינדערלעך; ער האָט געטראַכט: װער װײס, אפשר האָבען זײ שוין אַלע אים פאַרגעסען, אפשר מײנען זײ, אַז ער איז טויט. װאָס טוט זיך איצטער אין דער פרײַער װעלט? װאָס הערט זיך אין דערהײם?

ער איז צוגעגאַנגען צום פענסטער. עס איז געװוען אַ זעלטענער זומער־אָװענט. די זון איז פאַרגאַנגען הינטער׳ן װאַלד און האָט באַלויכטען מיט אַ רויטליכען שײַן די שפּיצען פון די בײמער. מענשען זײַנען זיך אומגעפאָרען און אומגעגאַנגען הין און צוריק איבער די גאַסען. די תּפיסה האָט זיך געפונען אין דער הײך, און די מענשען האָבען אויסגעזעהן קלײנטשינקע. ער האָט צו זײ הויך אויפ׳ן קול געשריען, אָבער קײנער פון זײ האָט זײַן קול ניט געהערט.

ב.

אויפ׳ן בלויען הימעל זײַנען אומגעפלויגען פויגלען. פאַרבײַ זײַן פענסטער איז דורכגעפלויגען אַן אָדלער.

— אָדלער, אָדלער! — האָט צו אים גערופען דער פאַר׳מ ש פּ ט׳ער — זעץ זיך צו מיר אויפ׳ן פענסטער, דערצײַל מיר, וואָס ס׳טוט זיך דאָרט אויף דער ערד. זינג מיר עפּעס אַ ליד.

— ניין, — האָט דער אָדלער געענטפערט, — דײַן פענסטער איז קליין, און איך קאָן זיך ניט זעצען אויף אים. איך וועל דיר ניט דערציילען, וואָס ס׳טוט זיך אויף דער ערד, ווײַל זעלטען לאָז איך זיך אַהין אַראָפּ. מײַנע נעסטען בוי איך אויף די העכסטע פעלזען אָדער אויף די עלטסטע דעמבעס, ווײַט פון די שלעכטע מענשען, כ ד י זיי זאָלען ניט צעשטערען מײַן נעסט. איך וועל דיר קיין לידער ניט זינגען, ווײַל איך זינג קיינמאָל אויף דער ערד ניט, איך הייב זיך הויך, הויך און מײַנע לידער הערט נאָר די אייביגע זון.

און מעכטיג פאָכענדיג מיט זײַנע ברייטע פליגלען, האָט זיך דער אָדלער שטאָלץ אויפגעהויבען צום הימעל און איז גיך פאַרשוואונדען געוואָרען פון די אויגען.

— שוואָן, שוואָן! דערצייל, וואָס ס׳טוט זיך אויף דער ערד. זינג מיר אַ ליד!

— ניין, — האָט געענטפערט דער שוואָן. — איך וועל דיר ניט דערציילען, וואָס עס טוט זיך אויף דער ערד. איך שווים שטענדיג אין וואַסער אַרום, אין ריינעם, קאַלטען וואַסער צווישען אייער. ווען דאָס וואַסער הייבט זיך אָן צו רייטלען אין דערפריה, איידער די זון גיהט אויף, שרײַ איך דעם זונען־אויפגאַנג: „גוט מאָרגען!“ איך וועל דיר ניט זינגען קיין לידער. לידער זינג איך נאָר, ווען איך הייב אָן אָוועקצושטאַרבען . . .

און דער שוואָן איז ווײַטער געשוואומען אין דער לופטען און געבלאַנקט מיט זײַנע ווײַסע פליגלען.

— וואַראַביי־טשיקלעך! וואַראַביי־טשיקלעך! זעצט זיך אויפ׳ן פענסטער צו מיר, דערציילט מיר, וואָס ס׳טוט זיך אויף דער ערד! זינגט מיר אַ לידעלע!

— טשיליק, טשיליק! מיר האָבען קיין צײַט ניט. מיר דאַרפען נאָך פּיקען די קערנדלעך, וואָס דער מילנער האָט אומגערן פאַרשאָטען...

ג.

נאָר פלוצלונג האָט אַ שוועב געטאָן אַ גרוי פייגעלע; עס האָט זיך אַ ווײַלע געדרייט הין און צוריק פאַרבײַ דעם פענסטער און זיך געזעצט אויף דער אײַזערנער גראַטע.

— גוט מאָרגען, ליבע נאַכטיגאַל! אַ דאַנק דיר, ליב פייגעלע, וואָס

דו ביסט צו מיר אין געסט געקומען! דערציייל מיר, וואָס ס׳טוט זיך אויף דער ערד, זינג מיר עפּעס אַ לידעלע.

— יאָ, איך וועל דיר דערציילען, וואָס ס׳טוט זיך אויף דער ערד, — האָט אָנגעהויבען די נאַכטיגאַל, — איך וועל דיר זינגען אַ לידעלע.

און עס האָבען זיך אַ גאַס געטאָן אַזוינע וואונדער־שיינע טענער, אַז דער אָרימער פאַר׳ם ש פּ ט׳ער האָט זיך פאַר פריייד צעוויינט, אומ־געפאַלען אויפ׳ן שטרוי און אַלץ געהערט און געוויינט...

„נעכטען פריהמאָרגענס, ב ש ע ת דער הימעל האָט זיך פון דער אויפגעהענדער זון גערייטעלט, — האָט געזונגען די נאַכטיגאַל, — איז געווען אַזוי פריש און קיל. איך בין צוגעפלויגען צו דיין שטיבעלע, זיך געזעצט אויף דעם גרינעם נוסענבוים לעבען פענסטער און אַלץ גע־זונגען. דאָס קינד דיינס איז געלעגען אויפ׳ן בעטעלע; עס האָט פאַנאַנ־דערגעעפענט זיינע ברייטע ליכטיגע אייגעלעך און געפרעגט: „וואו איז דער טאַטע?“ און צוגעהערט זיך צו מיינע לידער.

„דיינע ק ר ו ב י ם וויינען, ווען זיי דערמאָנען זיך אָן דיר. זיי האָבען דיך ליב, זעהר ליב; זיי וואָלטען דיך זעהר וועלען זעהן. פאַל ביט אַראָפּ! די שלעכטע מענשן וועלען דיך צוריק אָפּלאָזען און דו וועסט ווערען פריי און וועסט ווידער אַרוים אויף דער ליכטיגער פרייער וועלט!

„עס וועלען דיך האַלזען און קושען דיינע קינדערלעך. אַ שטילער זומעראָוונט וועט זיין; לאַנגע שאָטענס וועלען זיך ציהען פון די ביי־מער; די זון וועט אָפּגלאַנצען אין די שויבען פון די פענסטער. דו וועסט זיצען אויפ׳ן גאַניק און וועסט די קינדערלעך דערציילען, ווי דו האָסט געליטען דאָ.

„דו וועסט זיי לערנען, קיינעם מיט שלעכטס פאַר שלעכטס ניט צאָ־לען, ווען זיי וועלען גרויסע ווערען; דו וועסט זיי לערנען, זיי זאָלען ניט זיין אין כ ע ס אויף די שלעכטע מענשען און זאָלען וועלען, אַז אַלע מענשען זאָלען איינע די צווייטע ליב האָבען, ווי ברידער...

„און די קינדערלעך וועלען זיך צו דיינע רייד צוהערען. ווען זיי וועלען ווערען גרויסע, וועסטו זיי זעהן גוטע, אָרענטליכע, וועסט זעהן, ווי זיי העלפען אָרימע.

„דו וועסט לעבען לאַנג, לאַנג! דיינע האָר וועלען גרוי ווערען, אָבער דיין האַרץ וועט אַלץ פריילּיך שלאָגען.

„און ווען דו וועסט שטאַרבען, וועלען דיך אַלע באַוויינען און ת פ י ל ה טאָן פאַר דיר, און מען וועט דיך אַוועקטראָגען אין אַ ליכ־טיגען זונענדיגען טאָג אויפ׳ן גרינעם ב י ת ־ ע ו ל ם. איבער דיין ק ב ר וועט מען פאַרפלאַנצען אַ רויזען־קוסט און פאַר׳ן זונען־אויפגאַנג וועל איך אויף אים זינגען.“

פון ה. אַנדערסען.

שלאַנגען.

א.

מיט'ן פרילינג זײַנען געקומען הונדערטער הינדעלעך אין דעם נײַעם גרויסען הינער־שטאַל, וואָס דער פאַרמער האָט אויפגעבויט הינטער'ן הויז.

ווען די טעג זײַנען נאָך געווען קאַלטע, ווען די זון האָט נאָך ווייניג געוואַרימט די ערד, זײַנען צעהנדליגער אַלטע הינער געזעסען אין היי און געוואַרימט אונטער זיך די אייער, פון וועלכע עס האָבען זיך נאָכ־דעם אַרויסגעפּיקעט קליינע געפליגעלטע ב ר ו א י מ'לעך אָהן פעדער־לעך.

דאַן איז געקומען דער פרילינג. די פעלדער האָבען זיך באַפאַרבט אין פאַרשידענע קאָלירען. די זון האָט געקושט דאָס גראָז, די ביימער, בערג און טײַכען און האָט אַרויסגערופען לעבען און שפּראָצונג אויף דער ערד. די הינער־מאַמעס מיט ביזע אויגען און רויטע הייסע קאַ־מען האָבען געקוואָקטשעט, אומגעפירט זייערע פיעלע קינדערלעך, די הינדעלעך, און זיך געלאָזען וואוילגעהן אויף גאַנס באַנײַטער ערד.

ווען דער זומער איז געקומען, די זונען־שטראַלען האָבען געבריהט די ערד און אַלע געוויקסען אויף די פעלדער; די קליינע הינדעלעך זײַ־נען שוין געוואָרען גרויס און באַוואַקסען מיט פעדערן; פון די אַלטע הינער איז פאַרשוואונדען די מוטערליכע וואַרימקײַט און די קאַמען זײַנען אויסגעבלייכט געוואָרען, — זײַנען געקומען די געסט פון שטאָט.

צעהן פאַמיליעס זײַנען אָנגעקומען אויף דער פאַרם צו פאַרברענגען דעם זומער. די הונדערטער נײַע הינדעלעך, וואָס זײַנען מיט גרויס מיה געבראַכט געוואָרען אויף דער וועלט פון די עלטערע הינער, האָבען די מענשען גענומען ביסלעכווײַז אויפעסען. יעדען טאָג איז אין דעם הינער־שטאַל געוואָרען מיט עטליכע הינער ווייניגער, און אַרום דער פאַרם האָט דער ווינט אומגעטריבען פעדערן, און די הינט האָבען גע־הריזשעט קעפּלעך, וואָס האָבען נעכטען געלעבט אויף די באַפעדערטע ב ר ו א י ם.

ווען די מענשען האָבען נאָר געפײַערט א י ו ם ־ ט ו ב, איז אין הינער־שטאַל געווען א ל ו י ה. וואָס די מענשליכע י מ י ם ־ ט ו ב י ם זײַנען געווען גרעסער, וויכטיגער און פריילעכער, אַלץ מערער ל ו י ו ת זײַנען פאָרגעקומען אין הינער־שטאַל.

ב.

עס איז געווען אַ שטילער זומער־פאַרנאַכט אויף דער פאַרם צווישען די בערג.

די דאַטשניצעס זײַנען געזעסען אין די האַמאַקעס און אין די גע־פלאָכטענע וויג־שטולען. אַרום דער פאַרגעהענדיגער זון האָבען זיך

געשפּילט קליינע וואָלקענס אין אַ קאַראַהאַד, און די קליינע קינדער האָבען געטאַנצט אַ קאַראַהאַד אויף דער ערד, אויפ׳ן גרינעם גראָז.

לעבען די דאַטשניצעס און זייערע טאַנצענדיגע קינדער, אַרום אַ קוסט הויכע גראָז און ביימלעך, זיינען אַרומגעגאַנגען אַ פּאָר קליינע הינדלעך און געפּיקעט מיט זייערע שנאָבלען.

אַ הינדעל איז אַריין אין מיטען קוסט, האָט אַ פּיק געטאָן מיט איר שאַרפען שנאָבעל אין אַ לעבעדיגער זאַך. דאָס הינדעלע האָט גלייך געזעהן, אַז זי האָט דאָ געמאַכט אַ שרעקליכען ט ע ו ת, פּאַר וועלכען זי קען באַצאָלען מיט איר לעבען. זי האָט אַ שפּרונג געטאָן פון קוסט אַרויס מיט אַ געשריי. ס׳איז שוין אָבער געווען צו שפּעט. נאָך איר איז אַרויסגעשפּרונגען אַ שלענגעל. פּלינק האָט זיך דאָס שלענגעל גע־דרייט אַרום דעם הינדעלם העלזעל. דאָס הינדעל האָט געשריען און די דאַטשניצעס האָבען גענומען ח ל ש׳ען.

„אַי, דאָס שלענגעל דערשטיקט אַ הינדעלע! אַזאַ שיין הינדעלע.“

דער פּאַרמער איז געקומען צולויפען און האָט מיט אַ שטעקעל גע־נומען שלאָגען דאָס שלענגעל. דאָס שלענגעל איז אַרונטערגעשפּרונגען פון דעם הינדעל און גלייך האָט מען עס מיט שטיינער דער׳ה ר ג׳עט. דאָס הינדעלע, וואָס איז געבליבען געוואָרען פון דעם שלענגעל, האָט זיך געדרייט אַ פינף מינוטען, ווי אַ ש י כ ו ר׳ע, איז געפאַלען ניט ווייט פון דעם דער׳ה ר ג׳עטען שלענגעל, האָט פאַרוואָרפען דאָס קע־פּעל און איז אויסגעגאַנגען אין שרעקליכע י ס ו ר י ם, באַוועגענדיג שווער און לאַנגזאַם מיט אירע פליגעלעך.

די קליינע קינדער זיינען אַזוי גערירט געוואָרען פון דעם טראַגישען טויט פון דעם הינדעלע, אַז זיי האָבען געוויינט און האָבען דעם גאַנצען פאַרנאַכט געוואָרפען שטיינער אויף דעם טויטען צעברעקעלטען שלענ־געל. די פרויען האָבען דעם גאַנצען פאַרנאַכט ניט געקאָנט אָפּכאַפּען דעם אָטעם פון האַרץ־קלעמעניש און ספּאַזמעס.

אַז זיי זיינען געקומען צו זיך, האָבען זיי ערשט גענומען שילדערן איינע פאַר די אַנדערע, ווי גרויס די טראַגעדיע פון דעם הינדעל איז געווען, וואָסערע י ס ו ר י ם עס האָט געהאַט, און ווי גיפטיג די שלאַנג איז.

עס האָט גענומען טונקלען, און פון אַלע זייטען האָבען זיך גע־צויגען הינער און העגער צום הינער־שטאַל. דער פּאַרמער איז אַרומ־געגאַנגען מיט אַ בלייפעדער און געפרעגט יעדע דאַטשניצע, וואָס זי פאַרלאַנגט אויף מאָרגען.

— אײַ, וויי איז מיר! — זיפצט אַרויס איין דאַטשניצע. — ווי דאָס הינדעלע האָט זיך עס נעבעך געמוטשעט. ברענגט מיר אויף מאָר־גען צוויי פונט קאַלבען־פליש.

א צווייטער דאַטשניצעס קינדער, וועלכע האָבען נאָך אַלץ געשלאָגען מיט שטיינער דאָס טויטע שלענגעל, ווייל זיי האָט מערער ווי אַלעמען וויי געטאָן די הערצעלעך אויפ'ן הינדעלע, האָבען געכאַפּט אַ יונג ווייס הענדעל און זיך צעשריען:

— מאַ, זאָל מען פאַר אונז אויף מאָרגען אויסקאָכען אָט דאָס הענ־דעל. יע, יע, מאַ?

די מאַמע, ביי וועמען דאָס הארץ האָט נאָך געקוועטשט פון די ספּאַזמעס, וואָס זי האָט געקראָגען, ווען דאָס שלענגעל האָט געשטיקט דאָס אומשולדיגע הינדעלע, האָט געגעבען אַ באַפעל צום פאַרמער, אַז ער זאָל צוליב טאָן אירע קינדער און שעכטען אויף מאָרגען אָט דאָס ווייסע הענדעלע.

ווען דער עולם האָט זיך געזעצט עסען וועטשערע, האָבען די גרויסע און קליינע דאַטשניקעס און דאַטשניצעס נאָר גערעדט וועגען דער שרעק־ליכער טראַגעדיע. צו יעדען בים אין די טשיקען־פּאָלקעס, צו יעדען שטיקעל געפילטע העלזעל, וואָס מען האָט אַרונטערגעשלונגען, האָט מען אַלץ באַדויערט דעם ביטערען ס ו ף פון דעם הינדעלע.

שפּעט אין זומער, ווען דער ע ו ל ם האָט שוין געהאַלטען ביים פאָרען אין שטאָט; ווען מען האָט שוין אויפגעגעסען אַלץ, וואָס האָט נאָר געלעבט אויף דער פאַרם; ווען אין דעם גרויסען הינער־שטאַל, וואו הונדערטער הינער און הענער האָבען געלעבט און געזונגען, זיינען בלויז געבליבען זעקס אַלטע קוואָקטוכעס, — האָבען די דאַטשניצעס און דער פאַרמער מיט דער פאַרמערקע נאָך אַלץ געהאַלטען אין איין רעדען וועגען דער פּאַסירונג מיט דעם אומשולדיגען הינדעלע.

די גרויזאַמקייט פון דעם שלענגעלע, וואָס האָט זיך אַרויפגעוואָרפען אויפ'ן הינדעלע, און ווי דאָס הינדעלע האָט נעבעך געשריען און געוואָר־פען זיך, דאָס געהט ביי קיינעם ניט אַרויס פון זינען. אין יעדערענס געדאַנק האָט זיך איינגעקריצט די טראַגעדיע פון יענעם הינדעלע. מען קען עס קיינמאָל, קיינמאָל ניט פאַרגעסען.

ב. באָטווייניק.

דער גוטער פוקס.

א יעגער האָט אַמאָל אַ פייגעלע דערשאָסען.
וואָלט זיך כאָטש צו דעם פייגעלע אַליין
דאָס גרויסע אומגליק אויסגעלאָזען;
איז ניין —
נאָך דרייען מוזען אומקומען מיט אים צוזאַמען:
דריי קינדערלעך געבליבען זיינען אָהן אַ מאַמען,
י ת ו מ י ם, אָהן פאַרשטאַנד, אָהן כ ו ח ו ת, ערשט פון איי.
זיי ליידען נעבעך הונגער, קעלט און פרואווען

מיט אַ ר ח מ נ ו ת'דיג געשריי
צוריק צו זיך די מוטער רופען...
— „אָ, וועמען טוט דאָס הארץ ניט ווי
און ווער קאָן צוזעהן גלייכגילטיג אַ י ת ו מ'ס ליידען?" —
האָט צו די פייגעל דאָ דער פוקס גענומען רעדען,
פארטרויערט זיצענדיג אַנטקעגען אויף אַ שטיין. —
„פארלאָזט ניט, טייערע, די קינדערלעך אליין,
אין זייער צ ע ר דערשלאָגען!
צו קערענדלעך וואלט איר זיי ברענגען כאָטש צוטראָגען,
אַ פעדערל, אַ שטרוי.
מיר דוכט, אַז נאָר אַזוי
איז מעגליך צו פארהיטען זיי דאָס לעבען;
און קאָן פון דעם נאָך עפּעס העכערס געבען?
דו, קוקוק, זעה, פארלירסט דאָך סיי ווי סיי
די פעדערן. וואָס וואָלסטו אָנוועראן דערביי,
ווען דו וואָלסט איצטער זיך געלאָזען דאָ
אַ ביסעלע אַ פליק טאָן אין אַ גוטער ש ע ה,
כ ד י ווארימער צו מאַכען זיי אין נעסט?
און דו, לערכע, זעהסט,
מיר דוכט, אַז איידער טראָגען זיך און פליהען
אין לופטען גלאָט אַזוי זיך אין דער וועלט,
וואָלסטו פאר די י ת ו מ י ם בעסער זיך באַמיהען
און ברענגען שפּייז פאר זיי פון פעלד.
דו, טירקעל־טויב,
באדארפסט ניט האָבען דיינע קינדער מער אין זינען:
זיי זיינען שוין געוואָרען גרעסער; און איך גלויב,
זיי קאָנען זיך אליין דאָס עסען שוין געפינען.
דו וואָלסט צו די י ת ו מ י מ'לעך אין נעסט אריין
און וואָלסט אַ מוטער זיי פארביטען, —
און גאָט דער האר וועט דיינע קינדער היטען...
דו, שוואַלב, וואָלסט כאַפּען פאר זיי פליגען;
און דו, מיין ליבע נאַכטיגאַל, וואָלסט זיי פארוויגען
אין קאַלטע טעג מיט דיינע לידער.
דו ווייסט דאָך, ווי עס איז
דיין שטימע צאַרט און זיס.
איך גלויב און זאָג אייך ווידער,
אַז ביי אַזאַ באַהאַנדלונג וועלען זיי געוויס
פארגעסען אויף דעם שווערען אָנווער באַלד.
איר הערט, מיר מוזען ווייזען, אַז אין וואַלד
געפינען זיך נאָך גוטע הערצער און עס ווערט"...

נאָר פלוצלונג, בײַ די ווערטער,
ניט קענענדיג פון הונגער זיצען אויף די ערטער,
אַראָפּגעפאַלען זײַנען די יתומים מ׳לעך אויף דר׳ערד.
און אונזער פוקס? ער האָט זי׳ גלײַך דערשלונגען
און האָט זײַן דרשה נאָך אפילו ניט דערזונגען.

מען פּריידיגט אָפטמאָל גוטס צו טאָן,
ווײַל פון דעם רעדען ווערט מען גאָרנישט אָן;
נאָר פאַלט אַרײַן נאָך הילף צום פּריידיגער אַליין,
וועט ער באַהאַנדלען אײַך, ווי אונזער פוקס, געמיין...

נחום יערוסאַלימטשיק, נאָך קרילאָוו.

די לערע פון די פאָטערס.

ג.

רבי חנינא דער זון פון דוסא זאָגט: דער וואָס זײַן אָפּגעהיטקײַט פון שלעכטע מעשים קומט בײַ אים פאָר זײַן באַלערנטקײַט, האָט זײַן באַלערנטקײַט אַ קיום; דער אָבער וואָס זײַן באַלערנטקײַט קומט בײַ אים פאָר זײַן אָפּגעהיטקײַט פון שלעכטע מעשים, האָט זײַן באַלערנטקײַט קײַן קיום ניט.

ער פלעגט אויך זאָגען: דער וואָס זײַנע גוטע מעשים זײַנען מער ווי זײַן באַלערנטקײַט, האָט זײַן באַלערנטקײַט אַ קיום; אָבער דער וואָס זײַן באַלערנטקײַט איז מער ווי זײַנע גוטע מעשים, האָט זײַן באַלערנטקײַט קײַן קיום ניט.

רבי דוסא דער זון פון הרכינס זאָגט: שלאָפען שפּעט אינדערפריה, ווײַן אין מיטען טאָג, קינדערשע פּלוידערײַ און זיצען אין זאַמעל־פּלעצער פון גראָבע מענשען — ברענגען אום דעם מענשען פון דער וועלט.

רבי ישמעאל זאָגט: נעם אויף יעדען מענשען מיט פרײַנדליכקײַט.

רבי עקיבא זאָגט: שפּאַס און לײַכטזיניגקײַט געוואוינען צו אַ מענשען צו צעלאָזענקײַט. ער פלעגט אויך זאָגען: אַ צוים אַרום חכמה איז שווײַגען.

רבי אלעזר דער זון פון עזריה זאָגט: וואו עס איז ניטאָ קײַן לערנען, איז ניטאָ קײַן מענשליכקײַט, און וואו עס איז ניטאָ קײַן מענשליכקײַט איז ניטאָ קײַן לערנען. וואו עס איז ניטאָ קײַן קענטעניש, איז ניטאָ קײַן פאַרשטאַנד, און וואו עס איז ניטאָ קײַן פאַרשטאַנד, איז ניטאָ קײַן קענטעניש. וואו עס איז ניטאָ קײַן מעל, איז ניטאָ קײַן לערנען, און וואו עס איז ניטאָ קײַן לערנען, איז ניטאָ קײַן מעל.

ער פלעגט אויך זאָגען: דער וואָס זײַן באַלערנטקײַט איז גרעסער

פאַר זייַנע גוטע מ ע ש י ם, צו וואָס איז ער גלייַך? — צו אַ בוים, וואָס זייַנע צווייַגען זייַנען פיעל און זייַנע וואָרצלען ווייניג, און ווען עס קומט אַ שטורעם, רייַסט ער אים אויס און קערט אים איבער מיט'ן פּ נ י ם אַראָפּ. אָבער דער וואָס זייַנע גוטע מ ע ש י ם זייַנען גרע־סער פאַר זייַן באַלערנטקייַט, צו וואָס איז ער גלייַך? — צו אַ בוים, וואָס זייַנע צווייַגען זייַנען ווייניג און זייַנע וואָרצלען פיעל, וואָס א פ י ל ו אַלע שטורעמס פון דער וועלט מעגען קומען און בלאָזען אויף אים, רירען זיי אים ניט פון אָרט.

נאָך יהואָש, פון העברעאיש.

ד ע ר ז ײ ג ע ר.

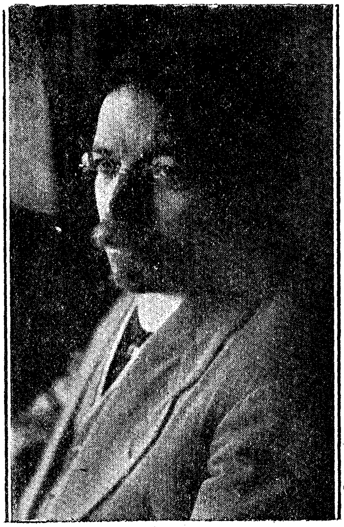

שלום־עליכם.

דער זייגער האָט אויסגעשלאָגען דרייַ־צען (13)...

מיינט נישט, אַז איך שפּאַס. איך דערציייל אייַך גאַנץ ערנסט אַ מ ע ש ה, וואָס האָט זיך פאַרלאָפען אין מאַזעפעווקע, בייַ אונז אין שטאָט טאַקע, און וואָס איך אַליין בין דערבייַ געוועזען.

מיר האָבען געהאַט אַ זייגער, אַ וואַנט־זייגער, אַן אַלטען־אַלטען י ר ו ש ה־זייגער פון דעם זיידען נאָך, וואָס דער זיידע האָט אים געהאַט פונ'ם עלטער־זיידען, עטליכע ד ו ר ו ת כ ס ד ר, נאָך פון פאַר כמעלניצקעס צייַטען. אַן ע ב ר ה כ'לעבען וואָס אַ זייגער איז ניט קייַן לעבעדיגע זאַך, אַ שטומע צונג און קאָן נישט רעדען: ער וואָלט דאָס גע־האַט צו דערציילען און צו דערציילען!... אין שטאָט האָט אונ־זער זייגער געהאַט אַ ש ם פאַר'ן ערשטען זייגער, „ר ב נ ח ו מ'ס זייגער". מענשען פלעגען קומען אָנשטעלען אויף אים זייערע זייגערס, ווארום זייַן גאַנג איז געווען דער א מ ת'ער, ריכטיגער גאַנג. איר קענט פאַרשטעהן, אַז א פ י ל ו ר ב לייבוש ח ק ר ן, אַ איד אַ פילאָסאָף, וואָס איז געווען קלאָר אין „ש ק י ע ת ה ח מ ה" פון דער זון אַליין און איז געווען קלאָר דעם ל ו ח אויף אויסווייניג, — האָט ער אַליין געזאָגט (איך האָב דאָס געהערט פון זייַן מויל), אַז אונזער זייגער איז... א פ י ל ו קענען זייַן זייגערל אַ גרויסע שמאַטע, נישט ווערט קייַן שמעקטאַביקע; נאָר ווערליג ס'איז פאַראַן זייגערס, איז אונזער זייגער אַ זייגער... און אַז ר ב לייבוש ח ק ר ן. אַליין האָט

געזאָגט, האָט מען געמעגט שטעלען אויף זיינע רייד, וואָרום ר ב לייבוש האָט זיך ניט געפוילט אַלע מיטוואָך פאַרנאַכט ב י ן מ נ ח ה ל מ ע ר י ב, אַרויפקלעטערן פון אויבען אויף דער ווייבערשער שול, אָדער אויפ'ן שפּיץ באַרג וואָס לעבען אַלטען ב י ת ־ ה מ ד ר ש און גוט נאָכקוקען, כאַפּען די מינוט ווען די זון זעצט זיך. אין איין האַנט האָט ער געהאַלטען זיין זייגערל, אין דער אַנדערער האַנט — דעם ל ו ח; און ב ש ע ת די זון האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אויף יענער זייט מאַזע־פּעווקע, האָט ר ב לייבוש געמאַכט צו זיך אַליין: „געכאַפּט!“ אָפּט־ליך פלעגט ער קומען צו אונז אויסגלייכען זיך מיט די זייגערס. אַריינ־געקומען צו אונז אַהן „אַ גוטען אָוונט!“, האָט ער נאָר אַ קוק געטאָן אויף אונזער וואַנטזייגער, אויף זיין זייגערל און אויפ'ן ל ו ח, עטליכע מאָל — און נישטאָ מיך.

נאָר איין מאָל האָט זיך געטראָפען, אַז ר ב לייבוש איז אַריינגע־קומען צו אונז אויסגלייכען די זייגערס מיט'ן ל ו ח, האָט ער געמאַכט אַ גוואַלד:

— נ ח ו ם! גיכער! וואו ביסטו?

דער טאַטע, נישט טויט נישט לעבעדיג, קומט צולויפען.

— האַ, וואָס איז געשעהן, ר ב לייבוש?

— ר ו צ ח, דו פרעגסט נאָך? — מאַכט צו אים ר ב לייבוש און טראָגט אים אונטער זיין זייגערל גלייך אונטער דער נאָז און טוט אים אַ ווייז אויף אונזער וואַנטזייגער און שרייט אויס מיט אַזאַ ק ו ל, ווי אַ מענש וואָס מען האָט אים אָנגעטראָטען סאַמע אויפ'ן קראַנקען פינגער:

— נ ח ו ם! וואָס שווייגסטו? סטייטש, ער לויפט דאָך אויף אַנדערהאַלבען מינוט, אויף אַנ־דערהאַלבען מינוט! וואַרף אים אַרויס!!

דעם טאַטען פאַרדריסט די מ ע ש ה, וואָס הייסט — מע הייסט אים אַרויסוואַרפען דעם זייגער?!

— פון וואַנען — זאָגט ער — איז געדרונגען, ר ב לייבוש, אַז מיין זייגער ל ו י פ ט אויף אַנדערהאַלבען מינוט? טאָמער וואָלטען מיר געלערנט דעם איינגענעם פ ש ט פאַרקערט, אַז אייער זייגערל געהט אַ יי נ ג ע ה א ל ט ע ן אויף אַנדערהאַלבען מינוט? אַ ק ש י ה אויף אַ מ ע ש ה?

ר ב לייבוש טוט אַ קוק אויפ'ן טאַטען מיט אַזעלכע אויגען, ווי אויף אַ מענשען, וואָס האָט נאָר וואָס געזאָגט, אַז עס קען געמאָלט זיין דריי טאָג ר א ש ־ ח ו ד ש, אָדער אַז ס'איז מעגליך, אַז ש ב ע ה־ע ש ר ־ ב ת מ ו ז זאָל פאַלען אום ע ר ב ־ פ ס ח, אָדער כ ד ו מ ה אַזעלכע מ ש ו נ ה ווילדע געדאַנקען, וואָס אַז מען זאָל נאָר וועלען זיך צולאָזען צום האַרצען, קאָן מען דעם שלאָג באַקומען!... ר ב לייבוש ענטפערט נישט דאָס אַנדערע וואָרט; ער טוט אַ טיפען זיפץ, דרייט זיך אויס אַהן אַ „זייַ־געזונט!“, טוט אַ זעץ מיט דער טיר און — נישטאָ

מיך! נאר עס מאכט נישט אויס; רב לייבושען קען די גאנצע שטאט, אז ער איז אזא איד, וואס אים געפעלט נישט קיין זאך אויף דער וועלט. אויפ'ן בעסטען חזן וועט ער אייך זאגען, אז ער איז א קאטשאן, א שייט האלץ; אויפ'ן קליגסטען מענשען — אז ער איז א בהמה בצורת פערד; און אויפ'ן גלייכסטען משל, אז עס קלעפט זיך ווי אן ארבעס צום וואנט. אט אזא איד איז זיך געווען רב לייבוש חקרן.

נאר איך קער זיך אום צוריק צו אונזער זייגער. דאס איז שוין געווען, זאג איך אייך, איין מאל א זייגער! זיין קלינגען האט מען גע־הערט אין דער דריטער שטוב: באם!... באם!... באם!... אויף זיין קלינגען האט כמעט א האלבע שטאט געלעבט: אויפגעשטאנען צו סליחות, פרייטאג צו דער חלה, ערב־שבת געבענשט ליכט, שבת־צו נאכטס אנגעצונדען פייער, געזאלצען פלייש וכדומה נאך אזעלכע זאכען, וואס זיינען שייך צו אידישקייט; הכלל, אונזער זייגער איז געווען א שטאט־זייגער. ער האט נעבעך געדינט זעהר, זעהר געטריי; ער האט זיך קיינמאל נישט געפרואווט שטעלען אפילו אויף א מעת־לעת. ער האט אויף זיין לע־בען נישט פארזוכט דעם טעם, וואס הייסט א זייגערמאכער. דער טאטע איז אליין געווען איבער אים דער מייסטער. (ער האט געהאט א ידיעה אינ'ם „שכל הזייגערמאכעריי". אלע ערב־פסח האט ער אים פאוואלינקע אראפגענומען פון דער וואנט, דורכגערייניגט די געדערים מיט א פלעדערוויש, ארויסגענומען פון אינוויייניג א פאק שפינוועבס מיט גע'ממית'טע פליגען, וואס שפינען האבען אהינצו פארנארט, פארפלאנטערט און אפגעריסען די קעפלעך, מיט טויטע טא־ראקאנעס, וואס האבען אליין פארבלאנדזשעט אהין און געהאט דארטען א מיתה־משונה... אויסגערייניגט און אויסגעפוצט, האט ער אים אויפגעהאנגען צוריק אויף דער וואנט און ער האט געשיינט, דאס הייסט, זיי האבען ביידע געשיינט: דער זייגער האט געשיינט דורך דעם, וואס מע האט אים אויסגעצוואגען און אויסגעפוצט, און דער טאטע האט געשיינט, וואס דער זייגער שיינט.

ב.

ויהי היום האט זיך געטראפען א מעשה. דאס איז געווען איינמאל אין א שיינעם נישט קיין כמארנעם טאג. מיר זיינען אלע געזעסען ביים טיש און געגעסען אנבייסען. איטליכעס מאל, ווען דער זייגער האט געשלאגען האב איך ליב געהאט צו ציילען און דוקא אויף א קול:

— איינס, צוויי, דריי... זיבען... עלף, צוועלף, דרייצען... אוי, דרייצען!!

— דרייצען? — רופט זיך אן דער טאטע און צעלאכט זיך. — ביזט א שיינער בעל־חשבון, קיין עין־הרע ניט! האסט

אמאָל געהערט זייגער דרייצען?

— דרייצען, — זאָג איך, — ווי איך בין אַ איד, אַז דרייצען!

— דרייצען פּעטש װעסטו פון מיר כאַפּען! — מאַכט דער טאַטע צו מיר מיט כ ע ס — זאָלסט דאָס אַנדערע מאָל נישט איבער'ח ז ר'ן אַזאַ נאַרישקייט, ג ו י! אַ זייגער ק ע ן נ י ש ט שלאָגען קיין דרייצען!

— ווייסט, וואָס איך וועל דיר דערציילען, נ ח ו ם? — מישט זיך אַריין די מאַמע אין מיטען. — איך האָב מ ו ר א, אַז דאָס קינד איז געערעכט. מיר דאַכט, אַז איך האָב אויך איבערגעציילט דרייצען.

— שוין! אַט האָסטו דיר די אַנדערע טעג י ו ם ־ ט ו ב! — מאַכט דער טאַטע, און עס ווייזט אויס, אַז ער אַליין פּאַלט אויך אַריין אין אַ שטיקעל ס פ ק. נאָכ'ן עסען געהט ער צו צום זייגער, שטעלט זיך אויף אַ בענקעל, טוט אַ פּאָרקע אינוויינינג עפּעס אַ רעדעל און דער זייגער הייבט אָן צו קלינגען. מיר אַלע זאַלבאַדריט ציילען, שאָקלען צו ב ש ע ת מ ע ש ה מיט'ן קאָפּ נאָך יעדען קלונג: „איינס, צוויי, דריי... זיבען... ניין... צוועלף, דרייצען!“

— דרייצען?! — זאָגט דער טאַטע און קוקט אויף אונז ביידען מיט אַזעלכע אויגען, ווי ביי אַ מענשען, וואָס זאָל דערהערען פּלוצים, אַז די וואַנט האָט באַקומען ל ש ו ן און רעדט ווערטער. ער טוט נאָכאַמאָל אַ פּאָרקע דאָס רעדעל און דער זייגער קלינגט ווידער־אַמאָל דרייצען! דער טאַטע קריכט אַראָפּ פונ'ם בענקעל מיט אַ זיפץ, בלאַס ווי די וואַנט און בלייבט שטעהן אין מיטען שטוב, קוקט אויף דער סטעליע, קייט די באָרד און רעדט צו זיך אַליין:

— געשלאָגען דרייצען... וואָס הייסט דאָס?... וואָס זאָל דאָס באַ־טייטען? ער זאָל זיין קאַליע וואָלט ער זיך געשטעלט... אָלא וואָס דען? מוז איך לערנען דעם פּ ש ט און זאָגען — אַ שפּריזינקעלע?...

— דאַרפסו זיך ח ק י ר ה'ן אַ שפּריזינקעלע? — זאָגט אים די מאַמע. — אַמער נעמט מען אַראָפּ דעם זייגער און מען מאַכט אים צו־רעכט, ביסט דאָך עפּעס אַ מייסטער.

— שאַ, א פ ש ר ביסטו אויך גערעכט? — ענטפערט איר דער טאַטע און נעמט אַראָפּ דעם זייגער און פּאָרעט זיך מיט אים; ער שוויצט, האָרעוועט אָפּ אַ גאַנצען טאָג און הענגט אים אויף צוריק אויף זיין אָרט. דאַנקען גאָט, דער זייגער געהט ווי עס געהער צו זיין; און אַז עס קומט אַרום האַלבע נאַכט, שטעהען מיר שוין אַלע אַרום אים און ציילען אָפּ צוועלף. דער טאַטע קוועלט.

— הא? קלינגט שוין ניט קיין דרייצען? אַז איך זאָג אַ שפּריזינ־קעלע, ווייס איך וואָס איך זאָג.

— איך זאָג שוין לאַנג, אַז דו ביסט אַ ב ר י ה. — מאַכט צו אים די מאַמע. — איך פאַרשטעה נאָר ניט איין זאַך: ל מ א י כריפּעט ער? ער פּלעגט, דאַכט מיר, קיינמאָל נישט כריפּען, ווי ער כריפּעט.

— עס ווײַזט זיך דיר אויס! — זאָגט דער טאַטע און הערט זיך צו, ווי דער זײַגער כריפּעט בשעת עס קומט צום קלינגען. ווי אַן אַלטער מאַן, אײדער ער באַדאַרף זיך אויסהוסטען, מאַכט ער: כיל־כיל־כיל־טררר... און ערשט נאָכדעם: „באָם!.. באָם!.. באָם!.. און אפילו דער „באָם" אַלײן איז שוין אויך גאָר נישט דער „באָם" וואָס פריהער; דער פריהערדיגער „באָם" איז געווען אַ פרײליכער „באָם", אַ לעבעדיגער, און איצט האָט זיך אַרײַנגענב'עט אין אים עפּעס אַ מין אומעטיגקײַט, אַ טרויעריגקײַט, ווי אין דער שטימע פון אַן אַלטען, אויסגעדינטען חזן יום־כפּור צו נע'ילה... וואָס ווײַטער ווערט דאָס כריפּען גרעסער און דאָס קלינגען שטילער און אומעטיגער, און דער טאַטע ווערט מרה־שחורה'דיגער; מע זעהט, אַז עס קרענקט אים, ער האָט דערפון שטילע יסורים, עס עקט זיך אים דאָס חיות און ער קען דערצו גאָר ניט העלפען. עס דאַכט זיך, אַז אָט־אָט וועט זיך דער זײַגער גאָר אין גאַנצען אָנידערשטעלען; דער אומרוה הײבט אָן צו מאַכען עפּעס מיאוס'ע תנועות, שיטערע גענג, ער הוידעט זיך אין אַ זײַט, פאַרטשעפּעט זיך אַלע מאָל, ווי אַן אַלטער מאַן, וואָס עס שלעפּט זיך אים נאָך אַ פוס. מע זעהט, אַז דער זײַגער פאַרקאַטשעט זיך אָנידערשטעלען זיך אויף תמיד, אויף אײביג! אַ גליק וואָס דער טאַטע קוקט זיך אַרום באַצײַטענס און פאַרשטעהט, אַז דער זײַגער איז דאָ נעבעך גאָט די נשמה שולדיג; שולדיג איז די וואָג: ווינציג וואָג! און ער טשעפּעט צו צו דער וואָג דאָס אויבערשטע פונ'ם שטײסעל (אַ משא פון אַ פּאָר פונט). דער זײַגער געהט אַוועק ווי אַ מזמור, און דער טאַטע ווערט פרײליך, אַ נײַער מענש.

נישט לאַנג געדויערט דאָס אָבער: דער זײַגער הײבט ווידער אָן אונטערפוילען זיך; דער אומרוה הײבט ווידער אָן צו מאַכען משוגע'נע העוויות: אַ הוידע אין אײן זײַט פאַוואָליע, אין דער אַנדערער זײַט גיך, מיט אַ קרעל — „קכי". עס קרעלט בײַ דער נשמה, עס שלאָגט צום האַרצען! אַ רחמנות צו זעהן, ווי דער זײַגער גוסס'ט. און דער טאַטע, אויף אים קוקענדיג, צאַנקט, געהט אויס פאַר יסורים, ווערט אויס מענש.

ווי אַ גוטער דאָקטער אַ מומחה, וואָס איז זיך מפקיר פונ'ם חולה'ס וועגען, ווענדט אָן אַלע כוחות, טראַכט צו וואו ס'איז פאַראַן אַ מיטעל אויף דער וועלט, כדי צו ראַטעווען דעם קראַנקען, נישט לאָזען אים שטאַרבען, אַזוי האָט זיך דער טאַטע גענומען ראַטעווען דעם אַלטען זײַגער מיט אַלע מעגליכקײַטען.

— ווינציג וואָג, ווינציג חיות! — זאָגט דער טאַטע און הענגט אָן אויף דער וואָג אַלע מאָל נאָך און נאָך משא: פריהער אַן אײַזערנע סקאָווערדע, נאָכדעם אַ קופּערנע קוואָרט, שפּעטער אַ פרעסעל אַן אײַזערנס, אַ זעקעלע זאַמד, אַ פּאָר ציגעל, — דער זײַגער ציהט דערפון

אַלע מאָל פֿריש חיות און געהט, מיט צרות טאַקע, מיט אַנגסטען, נאָר ער געהט. ביז עס האָט זיך געטראָפֿען אײן מאָל בײַנאַכט אַ גרויס אומגליק.

ג.

דאָס איז געװען װינטער, פֿרײַטאָג צונאַכטס. מיר האָבען אָפּגעגעסען די שבת׳דיגע װעטשערע. די געשמאַקע געפֿעפֿערטע פֿיש מיט כרײן, די הײסע יויך מיט לאָקשען, דעם פֿלוימענצימעס, און אָפּגעבענשט, װי עס געהער צו זײַן. די שבת׳דיגע בענשליכט האָבען נאָך געצאַנקט. די דינסט האָט דערלאַנגט פֿונ׳ם אויװען פֿרישע, װאַרימע, גוט אויסגעטריקענטע סעמעטשקעס, און עס קומט אַרײַן די מומע יענטע, אַ שװאַרץ־חנ׳עװדיג װײַבעל אָהן צײן.

— גוט שבת! — זאָגט די מומע יענטע. — איך האָב געװאוסט, אַז ס׳איז בײַ אײַך דאָ פֿרישע סעמעטשקעס; דער חסרון, װאָס ס׳איז נישטאָ מיט װאָס צו קנאַקען. װי געפֿעלט דיר, מלכּה, די הײַנטיגע פֿיש, װאָס האָט זיך אָפּגעטאָן בײַ זײ? איך פֿרעג אים, מנשה דעם פֿיליער, װאָס אַזאַ יקרות אויף אײַך? שפּרינגט אונטער שׂרה־פּערעל די נגידית: „גיט מיר, גיכער, װעגט מיר אָפּ אָט דאָס העכטעל!“ „װאָס אַזאַ היץ אויף אײַך? — זאָג איך, — דער טײַך ברענט ניט, און מנשה װעט צוריק די פֿיש ניט פֿירען; בײַ די נגידים, זאָג איך, איז אַ פּנים געלט װאָלװעל און שׂכל טײַער?“... געהט זי דאָך מסתּמא און עפֿענט אויף מיר אַ מויל: „קבצנים, זאָגט זי, האָבען דאָ נישט װאָס צו טאָן... אַן אָרימאַן, זאָגט זי, טאָר זיך נישט גלוסטען“... װאָס זאָגסטו אויף אַזאַ הולטײַקע?

די ליכט הײבען אָן אויסגעהן. דער שאָטען אויף די װענט קלעטערט, דראַפּעט זיך העכער און העכער. די סעמעטשקעס טרישטשען, דער עולם שמועסט, דערצײלט מעשׂות, גלאַט אַזוי אין דער װעלט אַרײַן, אײנע צו דער אַנדערער געהער זיך ניט אָן. נאָר מער פֿון אַלע רעדט די מומע יענטע.

— שאַ! — רופֿט זיך אָן די מומע יענטע. — למאַי אָט האָט זיך ניט לאַנג געטראָפֿען נאָך אַ שענערע מעשׂה. ניט װײַט פֿון יאַמפּעלע, אַ װערסט דרײַ, זײַנען גזלנים באַפֿאַלען אַ אידישע קרעטשמע, אויסגעקוילעט אַ גאַנצע שטוב מיט מענשען, אַ פּיצעלע קינד אין װיגעלע אויך געקוילעט, איבערגעלאָזט נאָר אײן דינסטמײדעל, װאָס איז געשלאָפֿען אין קיך אויפ׳ן אויװען. זי האָט דערהערט — מע שרײַט, איז זי אַראָפּגעשפּרונגען, דאָס דינסטמײדעל, פֿונ׳ם אויװען. זי טוט אַ קוק דורך דער שפּאַרינע פֿון דער טיר, זעהט זי, דאָס דינסטמײדעל, עס ליגט אויף דער ערד דער בעל־הבית מיט דער בעל־הבית׳טע געקוילעטע, און בלוט אַ גאַנצער טײַך. איז זי זיך מישב, דאָס דינסטמײדעל, און שפּרינגט אַרויס דורך אַ פֿענסטער, און לויפֿט

אוועק גלייך אין שטאָט אריין מיט א גוואלד: „אידישע קינדער, ראַ־טעוועט, גוואלד, גוואלד, גוואלד!!!"...

פלוצים, אזוי ווי די מומע יענטע גוואַלדעוועט דאָ, הערען מיר: טררראך — טאַ־ראַרראַך — באָם — באָם — דזין — דזין — באָם!... פארטיפט אין דער מ ע ש ה, האָבען מיר גאָר געמיינט, אז ג ז ל נ י ם זיינען אַנגעפאלען אויף אונזער שטוב און האָבען אויסגעשאָסען פון צעהן האַר־מאַטען, אָדער ס'איז איינגעפאלען דער דאַך, אָדער ס'איז ערד־ציטערניש, אָדער אזוי עפּעס אַן אומגליק געשעהן. מיר האָבען זיך נישט געקאָנט רירען פון די ערטער; א מינוט האָבען מיר געקוקט איינס אויף דאָס אַנדערע אַהין און ווערטער און אַלע מיט אַמאָל האָבען מיר אָנגעהויבען צו שרייען: גוואלד! גוואלד! גוואלד! — פון גרוים אימפעט כאַפּט מיך די מאַמע אַרום, קוועטשט מיך צו צום הארצען און שרייט:

— מיין קינד, מיר זאָל זיין פאַר דיר, ווי! איז מיר!

— האַ? וואָס? וואָס איז אים? וואָס איז געשעהן? — שרייט דער טאַטע.

— גאָר ניט, גאָר נישט! שאַ, שאַ! — שרייט די מומע יענטע און מאַכט מיט די הענט; און דאָס דינסטמיידעל לויפט אריין פון קיך א טויטע.

— ווער שרייט דאָ? וואָס איז? עס ברענט? וואו ברענט? וואו?

— ווער ברענט! וואָס ברענט? — שרייט די מומע יענטע אויפ'ן דינסטמיידעל — אָט איז זי אויך דאָ, טאָמער איז קאַרג! נאַ דיר גאָר סע ברענט! האָסטו געהערט אַן אַנטיק! וואָס שרייט איר וועלכע גוטע יאָר? וואָס גוואַלדעוועט איר? טפו אויף מיינע ש ו נ א י מ'ס קעפּ! מע האָט זיך דאָס אַביסעל איבערגעשראָקען! טאָמער ווייסט איר וואָס? פאַר א קלאָפּ! ניטאָ פון וועמען צו לאַכען! גאָט איז מיט אייך: דאָס איז דער זייגער, דער זייגער אַראָפּגעפאַלען. הײנט ווייסט איר שוין? מע האָט אָנגעהאָנגען אויפ'ן זייגער פון כ ל מ א מ י נ י ם ש ה ו א, דריי פּוד מ ש א, איז ער אַראָפּגעפאַלען. וואָס איז דער ח י ד ו ש? ל ה ב ד י ל א מענש וואָלט אויך ניט בעסער געוועזן! האָסטו גע־הערט אַביסעל?

ערשט דעמאָלט קומען מיר צו זיך, אויפגעשטאַנען איינציגווייז פונ'ם טיש, געהען מיר צו צום זייגער און באַטראַכטען אים, ווי ער ליגט נעבעך מיט'ן פ נ י ם אַראָפּ, א דער'ה ר ג'עטער, א צעבראָכענער, א צעשאָטענער, א סקאַליעטשעטער אויף אייביג!

— אוים זייגער! — מאַכט דער טאַטע, טויט ווי די וואַנט, אַראָפּ־געלאָזט דעם קאָפּ, ווי ב ש ע ת מע געהט צו א מ ת, צו א ב ר־מ י נ ן; ער ברעכט די הענט און טרערען שטעהען אים אין די אויגען. איך קוק אויפ'ן טאַטען; עס גלוסט זיך מיר וויינען.

— שאַ, זעה נאַר, וואָס דאַרף מען זיך אזוי אָפּעסען דאָס האַרץ? — זאָגט די מאַמע. — מ ס ת מ א אזוי באַשערט, אז הײנט אין דער

דאָזיגער מינוט באַדאַרף זײַן דער סוף זײַנער, ווי להבדיל אַ מענש. אַ כּפּרה פאַר מיר, פאַר דיר, פאַר אונזערע קינדער, פאַר אַלע אונזערע ליבע און געטרײַע און פאַר כּל ישׂראל אָמן סלה...

אַ גאַנצע נאַכט האָבען זיך מיר געפּלאָנטערט זײגערס. עס האָט זיך מיר פאַרגעשטעלט — אונזער אַלטער זײגער ליגט אויף דער ערד, אָנגעטאָן אין ווײַסע תּכריכים. עס האָט זיך מיר פאַרגעשטעלט, אַז דער זײגער לעבט, נאָר אויפ'ן אָרט פון'ם אומרוה וואַרפט זיך היןּ און צוריק אַ לאַנגע צונג, אַ צונג פון אַ מענשען; און דער זײגער קלינגט ניט, נאָר ער קרעכצט, און איטליכער קרעכץ נעמט בײַ מיר צו אַ שטיק געזונט... און אויפ'ן ציפערבלאַט, דאָרט וואו איך בין געוואוינט צו זעהן תּמיד דעם XII, דערזעה איך מיט אַמאָל אַ ציפער XIII, טאַקע דרײַצען — איר מעגט מיר גלויבען אויף נאמנות!...

שלום־עליכם.

ר' איטשע.

י. אָפּאַטאָשו.

דער בית־המדרש איז געווען געפּאַקט. מען האָט געשפּרײַזט אין די טליתים, אין די תּפילין: טײל מיט פאַרריסענע קעפּ, פאַרוואָרפענע הענט; אַנדערע האָבען אַריבערגע־געוואָרפען די טליתים איבער די פּנים'ער, געקלאַפּט מיט די הענט אָן די גלאַנציגע אָפּגעריבענע ווענט, זיך אויסגעע'ט ענה'ט מיט'ן ריבונו־של־עולם אויף פאַרשידענע אופנים, יעדער אויף זײַן שטייגער. אַרום די ווענט בײַ ברײטע טישען זײַ־נען געזעסען איבער גמרא'ס יונגע לײַט, בחורים, אינגלעך מיט ערנס־טע פּנים'ער, זיך פאַרגאַנגען מיט אַ בענקשאַפט, געלערנט מיט התמדה.

די געשרײען פון די אידען, וואָס האָבען זיך אויף אַ ווײַלע גע־וואָלט באַפרײַען פון דאגת פּרנסה, זיך אָפּשאָקלען פון דער וואָכעדיגקײַט פאַר'ן רבונו־של־עולם; זײער זיפצען, זײער פּאַטשען מיט די הענט; דאָס שטילע פאַרבענקטע געזאַנג פון די יונגע לײַט, וואָס איבער די גמרא'ס, — דאָס אַלץ האָט זיך געטראָגען איבער'ן בית־המדרש ווי אַ ווײ־געשרײ, בלויז איבערגעריסען געוואָרען בײַם אויווען, וואו שנאָרערס זײַנען געזעסען מיט אויסגעווי־

קעלטע פּאַפּיראָסען, זיך געקריגט פון נישט האָבען וואָס צו טאָן, זיך געשאָלטען און בארעדט די גאַנצע וועלט.

ר׳ איטשע האָט גיך, ווי זײַן שטייגער, אָפּגעדאַוועט, אַרײַנגעמאַכט די הענט אין די אַרבעל און אַ פּאָר׳מ ו ח׳טער גענומען שפּרײַזען איבער׳ן ב י ת ־ ה מ ד ר ש. בײַם אויווען האָט ער זיך אָפּגעשטעלט. אַ שלעכטער ר י ח האָט אים אַ שלאָג געטאָן אין פּ נ י ם ־ אַרײַן, אַז ס׳איז אים אַזש נישט גוט געוואָרען. ר׳ איטשע האָט אַהינטער־געקוקט הינטער׳ן אויווען. אויף אַ צעריבענעם זאַק מיט שטרוי איז געלעגען אַן עלטערער איד און געקרעכצט. דער אַרומיגער ע ו ל ם האָט אים דערציילט, אַז דער קראַנקער איז אַ פרעמדער, אַן א ו ר ח, קומט ערגעץ פון דער ליטע, ליגט שוין דאָ איבער אַ וואָך, טוט אַלץ אונטער זיך, און ס׳איז ניטאָ ווער ס׳זאָל אים איבערבעטען.

— וואָס הייסט ס׳איז נישטאָ? — האָט ר׳ איטשע זיך געוואונדערט. — און איר? איר זײַט דאָך אויך אידען! ווי לאָזט מען דאָס ליגען אַזוי אַ קראַנקען?

— וואָס ד ר ש נ׳ט ער? — האָט אַ שנאָרער געלאָזט פאַלען צווישען דער ח ב ר ה אַ וואָרט.

— מ ס ת מ א אַ מ ג י ד. — האָט אַ צווייטער אונטערגעכאַפּט.

— פעטער, איר קענט האָבען ס׳פאַרגעניגען. — האָט אַ שנאָרער, בלינד אויף איין אויג, אײַנגערוימט ר׳ איטשען אין אויער. — ווען מאַכט זיך נאָך אַזאַ מ צ ו ה?

אַ באַרוועסער אינגעל, וואָס איז געשטאַנען צווישען דער ח ב ר ה, האָט שוין געהאַט צוזאַפּגעדרייט אַ שמאַטע און זי געוואָלט פון דער זײַט אַ לאָז טאָן ר׳ איטשען אין קאָפּ אַרײַן. האָט פּונקט דעמאָלט ר׳ איטשע זיך אויסגעדרייט און צוגערופען זײַן ת ל מ י ד, מ ר ד כ י׳ן:

— הער זיך אײַן, מען דאַרף קריגען אַ טאָפּ מיט אַ באַליע; טאַקע באַלד. מיר וועלען מאַכען אין אויווען אַ פײַער און אָנוואַרימען ס׳וואַסער. איבעריגענס, גיב דעם ש מ ש אַ פּאָר גראָשען, וועט ער אַלץ באַזאָרגען.

די שנאָרערס האָבען זיך איבערגעקוקט, געזעהן, אַז דאָס איז ניט קיין מ ג י ד; און יעדער פון זיי איז געווען וויליג צו ברענגען אַ טאָפּ מיט אַ באַליע.

זיי האָבען אָנגעהויבען קאָנקורירען איינער מיט׳ן צווייטען, זיך געקריגט, געלאָזט אַלץ ביליגער, ביז איינער, נאָך גאָר אַ יונגער, האָט אַלעמען אָפּגעטאָן און זיך אונטערגענומען צו ברענגען אַלץ אומזיסט.

אַז דאָס וואַסער האָט זיך אָנגעוואַרימט, האָט ר׳ איטשע איינער אַליין אויסגעטאָן דעם קראַנקען, אים אַרײַנגעזעצט אין דער באַליע און אים גענומען אַרומוואַשען.

אין ב י ת ־ ה מ ד ר ש איז מיט אַמאָל געוואָרען שטיל. אַלע זײַנען אויפגעשפּרונגען פון די פּלעצער, אַרומגערינגעלט דעם אויווען, געקוקט ווי ר׳ איטשע וואַשט דעם קראַנקען. כ מ ע ט אַלע האָבען

זיך געהאַלטען פאַר די בעז, — אַזוי שווער איז געווען די לופט, — גע־שטאַנען און זיך געוואונדערט, ווי דער פרעמדער איז אויפגערוימט, פאַרעט זיך אַרום דעם ח ו ל ה, אָטעמט אַריין דעם שלעכטען ר י ח און טוט צומאָל קיין קרים נישט מיט׳ן פ נ י ם.

ר׳ איטשע האָט זיך פאַר אַלעמען אין די אויגען אויסגעטאָן, ווי קיינער וואָלט נישט געשטאַנען אַרום, אַראָפגענומען פון זיך דאָס העמד, די גאַטקעס, זיי אָנגעטאָן דעם ח ו ל ה, אים געבענשט, אויסגעשאַ־קעלט אַלע גערלט פון די קעשענעס, זיי אַוועקגעגעבען דעם קראַנקען און זיך גענומען אָנטאָן.

דער ע ו ל ם איז געשטאַנען פאַרגאַפט, זיך נישט געגלויבט; און איינציגווייז איז יעדער צוגעגאַנגען צו מ ר ד כ י׳ן:

— ס׳איז דיין פאָטער?

אַלע האָבען געקוקט אויף ר׳ איטשעס מאָטען פ נ י ם, אויף׳ן שוואַרצען בערדעל, מיט די ווייסע, קרומליכע ציינער; געזעהן דעם שטילען שמייכעל אַרום די ליפען, געזעהן, ווי די גרויסע שוואַרצע אויגען קוקען מיט אַזוי פיעל ר ח מ נ ו ת — האָט יעדער אַ ציטער געטאָן, ווי ער וואָלט אים דערקענט, כאָטש קיינער האָט אים קיינמאָל נישט געזעהן.

ר׳ איטשע האָט זיך שוין געהאַט אָנגעטאָן, געזוכט מיט די אויגען מ ר ד כ י׳ן, געוואָלט וואָס שנעלער אַרויס פון ב י ת ־ ה מ ד ר ש. זיין אַליין. איז פונקט דעמאָלט אַריינגעקומען אַ נידעריג אידעל, זיך איינגעקוקט אין ר׳ איטשען, זיך גענומען דורכשטופען מיט די איילענ־בויגענס צווישען ע ו ל ם און זיך צעשריען:

— ס׳איז דאָך ר׳ איטשע!

דער ע ו ל ם, וואָס האָט איצט געוואוסט וועגען ר׳ איטשען פונקט אַזוי פיעל ווי פריהער, האָט מער נישט געדאַרפט. דער ע ו ל ם האָט זיך אַ לאָז געטאָן צו ר׳ איטשען, אים אַרומגערינגעלט פון אַלע זייטען, געגעבען ש ל ו ם, איבערגעבעטען, אָנגערירט זיינע קליידער. ר׳ איטשע האָט זיך פון דער ערשטער מינוט ווי פאַרלאָרען, געבעטען מיט די אויגען, מען זאָל אים צורוה לאָזען און ביסלעכווייז זיך באַרו־היגט.

מ ר ד כ י האָט קיין אויג נישט אַראָפגעלאָזט פון אים, געזעהן, ווי ר׳ איטשע שטעהט צווישען ע ו ל ם אַ צעשטראַלטער, מיט אַזוי פיעל ליבע אין די שוואַרצע אויגען, גיט ש ל ו ם, בענשט. און דער ע ו ל ם האָט קוקענדיג אויף אים פאַרגעסען אָן דער וואַכעדיגקייט, און זייערע פאַר׳ח ו ש כ׳דיגטע פ נ י מ׳ער האָבען זיך גענומען לייטערן.

ר׳ איטשע איז מיט אַמאָל צוגעגאַנגען צו מ ר ד כ י׳ן, אַרויפגע־לייגט אויף אים אַ האַנט:

— קום, מ ר ד כ י, מיר מוזען שוין פאָרען. אָבער באַלד! דער ע ו ל ם ווערט צו גרויס. קום!

י. אָפּאַטאָשו.

דער טרײַער חבר.

זײַ זײַנען געשטאַנען אויף לײַטערס אויף הויכע —
צװײַ אָרימע אַרבײַטער, דאַרע און בלײַכע,
צעריסען, צעשליסען, נאַר בײַנער און הויט;
געברענט האָט די אַרבײַט אין זײַערע הענט,
אַלץ העכער און העכער געוואַקסען די ווענט:
זײַ האָבען אַ פּראַכטיגען פּאַלאַץ געבויט.

איז פּלוצלונג אַ שרעקליכער ווינט אָנגעקומען
און האָט זיך צעוואָרפען די לײַטערס גענומען;
ער רײַסט זיך און ברומט, ווי אַ הונט אויפ׳ן קײַט,
און טרײַסעלט די ברעטער, פאַרניכטען זײַ גרײַט,
די מויערֶער דראָהט ער, דער א כ ז ר, מיט טויט.

און פּלוצלונג — אַ גוואַלדיגער ריס און אַ ברום,
דער שטורעם מיט צאָרן די לײַטערס וואַרפט אום;
אײַן לײַסט נאַר אַ גאַנצע געבליבען צום גליק.
אַ, גאָט, האָב ר ח מ נ ו ת, אַ רעטונג זײַ שיק!

עס כאַפּען די בידנע זיך אָן פאַר דער לײַסט;
דער ווינט ווערט אַלץ שטאַרקער און שטורעמט און רײַסט;
עס ציטערט די לײַסט שוין, זײַ האַלטען זיך קוים,
און אונטען — עס וואַרט זײַ אַ שרעקליכער ת ה ו ם.

אוז ס׳זאָגט פון זײַ אײַנער: „די רעטונג איז ווײַט,
מיר וועלען צעברעכען די לײַסט פאַר דער צײַט;
ווען זי וואָלט כאָטש אײַנעם נאָך רעטען געקענט!
אָט בײַגט זי זיך ווידער — ניט לאָז אָפּ די הענט!“

און קרעכצענדיג שטיל, רעדט דער צווײַטער אַרויס:
„עס וואַרט מיך די פרוי און די קינדער אין הויז“...
— „און מיך ערוואַרט קײַנער!“ — דעם צווײַטען עס האָט
דער ערשטער געענטפערט. — „נו, ס׳העלפט דיר איצט גאָט!

דער ג ו ר ל איז קלאָר דאָ... אַזוי איז באַשערט“...
און גלײַך זיך געוואָרפען אַראָפּ אויף דער ערד.

ער האָט אָן אַ שטײַן זיך צעבראָכען דעם שאַרבען...
אַזוי קאָנען הײַליגע גײַסטער נאָר שטאַרבען.
כאָטש קײַנער געדענקט שוין זײַן נאָמען ניט הײַנט,
נאָר דאָס איז געוועזען אַ א מ ת׳ער פרײַנד!

י. לוקאַווסקי, פון רוסיש.

זיבען גוטע יאָר.

דאָס איז אַ געשיכטע, וואָס איז געשעהען אינ'ם שטעטעל טורבין.

אין טורבין איז געווען אַמאָל אַ טרעגער; האָט ער געהייסען ט ו ב י ה און איז געווען אַ גרויסער אָרימאַן. איינמאָל, דאָנערשטאָג, שטעהט ער אַזוי אין מאַרק, מיט די פּאָלעס פאַרשאַרצט אונטער'ן שטריק אויף די לענדען און קוקט אויס, פון וואַנען וועט קומען זיין הילף — ער זאָל פאַרדינען עפּעס אויף ש ב ת. און דאָ שטעהען די געוועלבען אָרום און אָרום ליידיג, א י ן י ו צ א ו א י ן ב א, מען זעהט נישט, עס זאָל עמיצער קומען ס ח ו ר ה קויפען, עס זאָל זיין, וואָס אָפּצוטראָגען. הייבט ער נעבעך אויף די אויגען צום הימעל מיט אַ געבעט, ער זאָל, ח ל י ל ה, קיין פאַרשטערטען ש ב ת נישט האָבען, און זיין ווייב סערעל מיט די קינדערלעך זאָלען, ח ס ו ש ל ו ם, נישט הונגערן אום ש ב ת.

ווי ער איז אַזוי מ ת פ ל ל, דערפילט ער, אַז עמיצער גיט אים אַ ציה פאַר דער פּאָלע. קוקט ער זיך אום, זעהט ער פאַר זיך אַ דייטשעל, אָנגעטאָן ווי אַ שיסער אין וואַלד, מיט אַ פעדער אויפ'ן קאַפּעליושעל, און דאָס דייטשעל זאָגט צו אים אויף ריין דייטש, וואָס מיר זעצען דאָ איבער אויף אידיש, מיט די ווערטער:

— הער, ט ו ב י ה, דיר איז באַשערט געוואָרען זיבען גוטע יאָר פון מ ז ל און ה צ ל ח ה און א ו צ ר ו ת געלט. ווענדט זיך עס אָבער אָן דיר, ווען דו ווילסט האָבען די גוטע יאָר. ווילסט — וועט דיר אויפשיינען דיין מ ז ל נאָך דעם היינטיגען טאָג, און איי־דער עס וועט אונטערגעהן די זון, וואָס שטעהט דיר איבער'ן קאָפּ, וועסטו קאָנען אָפּקויפען גאַנץ טורבין מיט דער ס ב י ב ה. אָבער נאָך זיבען יאָר וועסטו צוריק ווערען אַן אָרימאַן, ווי דו ביסט געווען. און ווילסטו — וועט די גוטע געבענשטע צייט קומען ערשט צום ס ו ף פון דיינע יאָרען און דו וועסט אַוועקגעהן פון דער וועלט דער גרעסטער ג ב י ר.

געווען איז עס, ווי עס האָט זיך אַרויסגעוויזען, א ל י ה ו ה נ ב י א, וואָס האָט זיך, ווי זיין שטייגער איז, אין אַ דייטשעל פאַרשטעלט. ט ו ב י ה האָט אָבער געמיינט, אַז עס איז, ל ה ב ד י ל א ל ף א ל פ י ה ב ד ל ו ת,, אַ פּראָסטער כ י ש ו ף־מאַכער. ענטפערט ער אים:

— מיין ליב דייטשעל, לאָז דו מיך געמאַך, וואָרים איך בין, ניט פאַר דיר געדאַכט, אַ גרויסער ע נ י ו א ב י ו ן. איך האָב אויף ש ב ת נישט און איך האָב דיר נישט מיט וואָס צו באַצאָלען פאַר דיינע ע צ ו ת מיט דיין ט ר ח ה.

אַז דאָס דייטשעל אָבער האָט אים ניט אָפּגעלאָזט און אים איבער־גע'ח ז ר'ט די ווערטער איינמאָל, צווייםאָל און דריימאָל, איז עס ט ו ב י ה'ן שוין אַריין אין קאָפּ. ענטפערט ער אים:

— וויַיסטו וואָס, ליב דיַיטשעל, אויב דו מיַינסט עס ערנסט מיט מיר און ביסט ניט קיין ל ו ע ג ל ר ש, און דו פרעגסט מיך ב א מ ת, מוז איך דיר זאָגען, אז איך בין מיר נ ו ה ג ביַי יעדער זאַך, וואָס קומט מיר פאָר, זיך אָן ע צ ה צו האַלטען מיט מיַין וויַיב סערעל, און אָהן איר קאָן איך דיר קיין קלאָרע ת ש ו ב ה נישט געבען.

זאָגט אים דאָס דיַיטשעל, אַז עס איז זעהר אַ גוטע זאַך — זיך אָן ע צ ה צו האַלטען מיט דער פרוי, און ראָט אים, ער זאָל זי געהן פרעגען, און ער, דאָס דיַיטשעל הייסט עס, וועט שטעהן און וואַרטען אויף אַ ת ש ו ב ה.

ט ו ב י ה קוקט זיך נאָך אַמאָל אום אין אַלע זיַיטען; קיין פאַר־דינסט זעהט ער נישט, טראַכט ער זיך: וואָס קאָן ער דאָ אָנווערען? ער וועט אַהיים געהן פרעגען. לאָזט ער אַראָפּ די פאָלעס און געהט אַרוים הינטער דער שטאָט, וואו ער האָט געוואוינט כ מ ע ט שוין אויפ'ן פעלד אין אַ ליַימען שטיבעל, איבערשמועסען זיך מיט סערעל זיַין וויַיב.

ווי סערעל האָט אים דערזעהן דורך דער אָפענער טיר (עס איז זומער געווען), איז זי אים אַרויסגעלאָפען אַנטקעגען מיט גרוים ש מ ח ה; זי האָט געמיינט, אַז ער ברענגט איר אַ ה ת ח ל ה אויף ש ב ת. זאָגט ער איר אָבער:

— ניין, סערעל, זיַין ליבער נאָמען האָט מיר נאָך קיין פאַרדינסט נישט באַשערט; דערפאַר אָבער איז צו מיר געקומען אַ דיַיטשעל..

און ער דערציילט איר אַזוי און אַזוי: ב אַ ש ר ב כ ן, דאָס דיַיטשעל זאָגט, אַז עס איז אים באַשערט זיבען גוטע יאָר, און עס ווענדט זיך אָן אים, ווען די גוטע יאָר זאָלען קומען — אַצינד, אָדער פאַר דער פ ט י ר ה. פרעגט ער ביַי איר אָן ע צ ה: ווען?

טראַכט סערעל ניט לאַנג און ענטפערט אים:

— געה, מיַין ליבער מאַן, און זאָג דעם דיַיטשעל, אַז דו ווילסט די זיבען גוטע יאָר אויף דער ר ג ע!

— פאַרוואָס, סערעל? — פרעגט ט ו ב י ה פאַרוואונדערט. — נאָך זיבען יאָר וועלען מיר דאָך ווערען צוריק אָרימעליַיט, און דעם י ו ר ד איז דאָך ערגער, ווי אַ פּראָסטען אָרימאַן?

— פאַרזאָרג נישט, מיַין ליבער גוטער פריַינד, די וועלט. דערוויַיל נעם, וואָס מען גיט דיר, און זאָג: ב ר ו ך ה' י ו ם י ו ם! ב פ ר ט, אַז מען דאַרף ח ד ר־געלט פאַר די קינדער. מען האָט זיי מיר אַהיים געשיקט; אָט זעה, ווי זיי שפּילען זיך אין זאַמד.

דאָס איז גענוג געווען, ט ו ב י ה זאָל צוריק לויפען צום דיַיטשעל מיט אַ קלאָרער ת ש ו ב ה, אַז ער וויל די זיבען גוטע יאָר ת ו ך כ ד י ד י ב ו ר.

זאָגט אים דאָס דיַיטשעל:

— רעכען נאָר איבער, ט ו ב י ה! היַינט ביסטו אַ מענש מיט

כ ו ח און קאָנסט פאַרדינען, אַמאָל מער, אַמאָל ווייניגער. וואָס וועט אָבער זיין שפּעטער, אַז דו וועסט עלטער ווערען און וועסט זיין אַ י ו ר ד און אַזוי פיעל כ ו ח צו דער אַרבייט וועסטו אויך נישט האָבען.

ענטפערט ט ו ב י ה:

— הער, דייטשעל, מיין ווייב סערעל וויל באַלד. ערשטענס, זאָגט זי, ב ר ו ך ה׳ י ו ם י ו ם, און היינט אויף שפּעטער ניט זאָרגען; און צווייטענס האָט מען אונז די קינדער פון ח ד ר אַהיים געשיקט.

— אויב אַזוי, — זאָגט אים דאָס דייטשעל — גייע אַהיים; און איידער דו וועסט קומען אין שטוב, וועסטו זיין אַן ע ו ש ר!

וויל ער אים פּאָרט איבערפרעגען וועגען נאָך די זיבען יאָר, איז אים אָבער דערווייל דאָס דייטשעל פאַרשוואונדען געוואָרען.

געהט ער, ט ו ב י ה, אַהיים. געוואוינט, האָבען מיר שוין גע־זאָגט, האָט ט ו ב י ה אונטער דער שטאָט, כ מ ע ט אויפ׳ן פרייען פעלד. קומט ער צו צו דער שטוב, זעהט ער, ווי די קינדער שפּילען זיך הינטער דער שטוב אין זאַמד. געהט ער צו, דערזעהט ער, אַז זיי שאַרען אַרויס פון אַ גריבעל נישט קיין זאַמד, נאָר ריין גאָלד, טאַקע ז ה ב ט ה ו ר... פאַרשטעהט זיך, אַז מער האָט מען נישט געדאַרפט. עס האָבען זיך שוין אָנגעהויבען די זיבען יאָר, די זיבען מ ז ל׳דיגע יאָר.

די צייט לויפט אָבער פייל פון בויגען און זיבען יאָר געהען אַריבער געשווינט. קומט נאָך די זיבען יאָר דאָס דייטשעל צו ט ו ב י ה׳ן אים אָנצוזאָגען, אַז די זיבען יאָר זיינען אַריבער, און אַז היינט פאַר־נאַכט וועט נ ע ל ם ווערען דאָס גאָלד אין שטוב און אַ פ י ל ו דאָס גאָלד, וואָס זיי האָבען געקאָנט באַהאַלטען ביי לייטען.

טרעפט ער ט ו ב י ה׳ן, ווי ער שטעהט אין מיטען מאַרק, ווי פאַר זיבען יאָר, מיט דיזעלבע פאַרשאַרצטע פּאָלעס אונטער די לענדען און קוקט אויס אויף אַ פאַרדינסט. זאָגט ער אים: „הער, ט ו ב י ה, די זיבען יאָר זיינען אַריבער!“

ענטפערט אים ט ו ב י ה: „געה זאָג דאָס מיין ווייב סערעל, וויל דאָס ע ש י ר ו ת איבער די גאַנצע זיבען יאָר איז געווען ביי איר.

געהען זיי ביידע אַרויס אונטער דער שטאָט און קומען צום זעלבען ליימענעם הייזעל אויפ׳ן פעלד און טרעפען סערלען פאַר דער טיר. און זי איז אויך אָרים געקליידט, ווי אַמאָל, נאָר איר פ נ י ם שמייכעלט.

זאָגט איר דאָס דייטשעל מיט דיזעלבע ווערטער, אַז די זיבען גוטע יאָר זיינען אַוועק.

ענטפערט זי אים, אַז זיי האָבען קיין גוטע יאָר נאָך נישט אָנגעהוי־בען צו האָבען; אַז זיי האָבען קיינמאָל נישט געהאַלטען דאָס גאָלד פאַר זייער אייגענס. וויל וואָס אַ מענש פאַרדינט מיט זיינע צעהן פינגער, דאָס איז זיינס, און אַזוי ע ש י ר ו ת, וואָס קומט אָהן שוויים און אומגעזוכט, איז נאָר אַ פ י ק ד ו ן, וואָס זיין ליבער נאָמען

לאָזט איבער ביי מענשען אין די הענט פאַר אַרימעלייטם וועגען... זי האָט נאָר פון גאָלד אויף שכר־לימוד גענומען. דאָס איז גאָטס תורה; מעג מען פאַר זיין תורה מיט זיין גאָלד צאָלען, מער נישט! און אויב זיין ליבער נאָמען האָט פון היינט אָן אַ בעסערען בעל־פּיקדון פאַר זיין גאָלד, מחיכא תיתא, זאָל ער צונעמען און איבערגעבען אָן אַנדערען!

אליהו הנביא האָט דאָס אויסגעהערט און איז נעלם געוואָרען. ער האָט עס איבערגעגעבען דעם בית־דין של מעלה, און דער בית־דין של מעלה האָט געפּסק׳ענט, אַז עס איז קיין בעסערער בעל־פּיקדון נישט פאַראַן. און די זיבען יאָר האָבען זיך נישט אויסגעלאָזט כל־זמן טוביה און זיין ווייב סערעל האָבען געלעבט.

י. ל. פרץ.

דער הויפען ערד.

פון לאַנד צו לאַנד, באַוואָפענט, בייז און שטאַרק,
טוט געהן דער גרויסער העלד און קיניג.
עס איז ניטאָ קיין רוה פאַר אים; זיין קראַפט,
זיין רייכטום, הערשאַפט — אַלץ נאָך ווייניג.

אַלץ וויי‍טער ציהט און רייסט זיך אים דאָס האַרץ
פאָרויס — דורך ווילדע, גרויסע וועלדער,
דורך היילען, פעלזען, איבער אייז און שניי,
דורך בערג און טאָלען, שטעט און פעלדער.

פיעל פעלקער זיינען אונטערטעניג אים,
פיעל לענדער האָט ער איינגענומען;
און, געהענדיג אַלץ ווייטער אין דער וועלט,
איז אין אַ מדבר ער געקומען.

לאַנג זיינען דורך דעם הייסען, וויסטען פעלד
געגאַנגען זיינע מחנות־ריזען,
ביז פון דערווייטען האָט זיך זיי צום סוף
אַ וועלדעלע אַ גרינס באַוויזען.

דער חיל האָט זיך אָפּרוהען געלייגט;
דער קעניג, אום זיין דורשט צו שטילען,
איז צוגעגאַנגען צו דעם שטראָם, וואָס איז
געפלאָסען אין דעם וואַלד, אין קילען.

און באַלד נאָר, אַז דער קיניג האָט פון שטראָם
דעם ערשטען קאַלטען טרונק גענאָסען,

האָט עפּעס זיך בײַ אים אין יעדען גליד
א זיסע וואַרימקײַט צעגאָסען;

א טיפער ח י ו ת איז זיך אין זײַן ברוסט
צעגאַנגען; נײַע, יונגע קרעפטען
און נײַער פרישער מוט האָט אים געטאָן
זײַן האַרץ באַשפּינען און באַהעפטען.

„וואָס קען דאָס זײַן? — האָט ער געטראַכט. — דער שטראָם
מוז פון א גליקליך אָרט טאָן פליסען...
שטעהט אויף, איר ליבע העלדען מײַנע, קומט!
איך וויל, איך מוז דאָס גלײַך דערוויסען.

„אהין, אהין! זאָל זײַן דאָרט ווער עס איז —
ער מוז מיר אונטערטעניג ווערען,
פון מיר אַלײַן דערוואַרטען גליק און פרײַד
און מיך אַלס העלד און קיניג ערען.

„און אויב עס וועט דאָרט זײַן וועַר געגען מיר,
א, טויט וועט פון מײַן שווערד ער פאַלען...
שטעהט אויף, איר ליבע העלדען מײַנע, קומט“!...
עס קלאַפּט דער פויק; די ש ו פ ר ו ת שאַלען;

די פאָנען טוען פלאַטערן; עס געהט
א קלינגערײַ, א טומעל; הונדערט
ח י ל ו ת געהען נאָך דעם גרויסען העלד.
דער מ ד ב ר ליגט אַרום פאַרוואונדערט:

וואָס טוט זיך דאָס? וועַר האָט זײַן רוה, זײַן שלאָף,
זײַן טיפען שלאָף געשטערט?... די רײַטער,
די פאָנען ציהען זיך פאָרויס, פאָרויס,
דער קיניג געהט אַלץ ווײַטער, ווײַטער...

פיעל טעג איז ער געגאַנגען אַלץ פאָרויס,
פיעל אויסגעשטאַנען שמערצען, לײַדען
און איז ל ס ו ף געקומען מיט׳ן שטראָם —
וואוהין? — צום טויער פון ג ן ־ ע ד ן!...

* * *

באַפלאָכטען מיט גרינע, מיט בליהענדע בלעטער,
מיט פרישע, מיט שמעקענדע בלומען באַקראַנצט,
טוט לײַכטען און שײַנען דער הײליגער טויער;
מיט טויזענטער שטראַלען גליהט ער און גלאַנצט.

עס שלאָגען די קוואַלען, עס רוישען די שטראָמען,
עס געהט ווי פון זילבערנע גלעקער אַ קלאַנג;
עס הערען זיך שטימען פון טויזענטער פויגעל,
עס גיסט זיך אַ ליבעס, זיסעס געזאַנג.

נאָר דאָרט, ביי דעם טויער, זעהט שטעהן דער קיניג
אַ מ ל א ך מיט פלאַמענדען שווערד אין די הענט;
ער שטעהט צו באַשיצען דעם הייליגען טויער,
די הויכע, די שטאַרקע, הייליגע ווענט.

„ווער ביסטו? — טוט פרעגען דער מ ל א ך ביים קיניג. —
דו ביסט א ל כ ס נ ד ר? שטעה-זשע! פאַר דיר
וועט בלייבען אויף אייביג פאַרמאַכט צום ג ן - ע ד ן
די ליכטיגע, ריינע, הייליגע טיר.

נאָר די, וועלכע לעבען אין פריינדשאַפט, אין פרידען,
וואָס טוען און ברענגען גוטס אויף דער וועלט, —
נאָר זיי קאָנען קומען אין הייליגען גאָרטען,
אין ליכטיגען, אייביגען ב ו ר א׳ס געצעלט.

און דו, וואָס פאַרגאָסען האָט טייכען פון טרערען
דיין אייזערנע, בייזע, בלוטיגע האַנט —
דיך האָט דער באַשעפער באַגליקט אין דיין לעבען
מיט הערשאַפט, מיט רייכטום, מוט און פאַרשטאַנד,

ביסט אָבער פאַרגאַנגען אויף זינדיגע וועגען,
פאַרדרייט זיך אין שרעקליכען שטורעם און ווינט;
דו פלעגסט ניט באַשוינען קיין יוגענט, קיין עלטער...
צו גרויס זיינען דיינע שרעקליכע זינד!

אומזיסט איז געוועזען דיין מיה, א ל כ ס נ ד ר!
דו קאָנסט אין ג ן - ע ד ן ניט קומען: פאַר דיר
וועט בלייבען אויף אייביג פאַרמאַכט פון ג ן - ע ד ן
די ליכטיגע, ריינע, הייליגע טיר...“

* * *

„—אַך, דו גרויסער מ ל א ך! — האָט מיט הייסע טרערען
שטיל געזאָגט דער קיניג. — שרעקליך איז דיין שטראָף:
שטעהן גאָר נאָהענט לעבען טויער פון ג ן - ע ד ן,
פילען שוין דעם זיסען ר י ח... און ל ס ו ף...

גיב זשע, גיב כאָטש עפּעס מיר אַן א ו ת - ז י כ ר ו ן
אַז איך בין געוועזען דאָ, ביי אָט דער טיר,
מענשען זאָלען זעהן, מענשען זאָלען גלויבען,
אַז דאָס האָט געטראָפען אויפ׳ן וואָר מיט מיר.“

— „נאַ, — האָט דאָ דער מ ל א ך אים געזאָגט, — אָט האָסטו...
געה צוריק, און שטאַרקען זאָל דיר גאָט דײַן האַרץ,
זאָלסט פאַרברענגען דײַנע איבעריגע יאָרען,
ניט צו ווּיסען אײביג פון קײַן נויט און שמאַרץ...“

* * *

דער קיניג איז געקומען אין אַ שטאָט
און האָט געשיקט צונויפרופען די ז ק נ י ם,
די פײַנסטע און די קליגסטע פון דעם פאָלק:
— „איר זעהט?—האָט ער געזאָגט—איר זעהט דעם שײנעם,

דעם ליבען א ו ת ־ ז י כ ר ו ן, וואָס פון דאָרט
איך האָב געבראַכט? ווי זאָל איך זיך ניט שעמען!
אַ שטיקעל בײן! אַ שטיקעל פוילען בײן!
איך, א ל כ ס נ ד ר מ ו ק ד ו ן, איך, פאַר וועמען

עס האָט אַ גאַנצע וועלט געקניהט,
געציטערט נאָר פאַר מיר אַלײן, פאַר אײנעם...“
— „אַ, שטראָף מיך ניט, מײַן קיניג, פאַר די רייד —
האָט אים געענטפערט אײנער פון די ז ק נ י ם:

„פאַרהאָס ניט די מ ת נ ה, וואָס דער גײסט
האָט דיר געגעבען: אין דעם טויטען
און פוילען בײנדעל ליגט אַ טיפער זין,
וואָס קען דיר א פ ש ר נוצען אין פיעל נויטען.

„עס טרעפט ניט זעלטען, אַז די קלענסטע זאַך
ווערט זעהר וויכטיג אין דעם מענשענס לעבען.
דערלויב, איך וועל דאָס דיר באַווײַזען באַלד,
באַפעל דו נאָר, מען זאָל אַ וואָג מיר געבען.“

מען האָט געבראַכט. דער ז ק ן האָט געלײגט
דאָס בײנדעל אויף אײן וואָג־שאָל, אויף דער צווײטער —
צוויי הויפענס גאָלד. די וואָג־שאָל מיט'ן בײן
האָט גלײך געטאָן זיי איבערוועגען בײדע.

— „וואָס איז דאָס? — פרעגט דער קעניג; שיט אַרויף
נאָך זילבער, גאָלד!...“ מען האָט פון אַלע זײַטען
געשאָטען, — עס האָט אָבער ניט געווירקט...
— „וואָס קען דאָס זײַן? וואָס זאָל די זאַך באַטײַטען?“...

דער קיניג האָט זײַן שווערען, גרויסען שווערד,
זײַן קרוין, זײַן פאַנצער — אַלץ אַראָפּגעריסען
און אויף דער צווייטער שאָל געוואָרפען... נײן!
דער בײן האָט ניט געוואָלט פון גאָר ניט וויסען,

ער האָט זיך ניט גערירט ניט אויף אַ האָר
און אויף זײַן וואָג־שאָל דוהיג זיך געלעגן.
דער קיניג האָט געציטערט, ווי אַ בלאַט:
— „אַ, זאָג זשע מיר! איך גיב מײַן גאַנץ פאַרמעגען,

אַלץ, וואָס איך האָב, — צו וויסען, וואָס באַטײַט
דאָס שטיקעל בײַן... עס ברענט אין מיר מײַן מ ו ח!
מיט וואָס קאָן אָפּגענומען זײַן פון דעם
דער וואונדערבאַרער, צויבערליכער כ ו ח?

מיט וואָס זשע?...״
— „מיט אַ קלײניגקײַט״ — האָט אים
געזאָגט דער ז ק ן, האָט זיך אָנגעבויגען
און אויף דעם שטיקעל בײַן אַ הויפען ערד
אַרויפגעשאָטען פאַר דעם קיניגס אויגען.

און וואונדערליך! — די וואָג־שאָל מיט׳ן גאָלד
האָט טאַקע באַלד אַ פאַל געטאָן פון אויבען,
און געגענפאַלס די צווײַטע מיט׳ן בײַן
האָט ווי אַ פעדער שנעל זיך אויפגעהויבען!...

און דער גרויער ז ק ן האָט געזאָגט צום קיניג:
„אָט דאָס דאָרע בײַנדעל, וואָס דו האָסט געבראַכט,
איז ניט מער — אַ שטיקעל פון אַ מענשענס שאַרבען;
זעהסט אין דעם אַ לעבעל? קוק זיך אײַן, באַטראַכט...

יאָ, מײַן האַר, אַ שטיקעל פון אַ מענשענס שאַרבען:
אין דעם קלײנעם לעבעל יאָרען פיעל צוריק
איז אַן אויג געזעסען... אוי, ווי נאַריש, נאַריש
איז דער מענש צוזאַמען מיט זײַן גאַנצען גליק!

קלײן און שלאַף איז אונזער אויג, און וויפיעל אָבער
אין דעם מענשענס לעבען גלוסט עס און באַגערט,
רײַסט זיך, ברענט מיט ת א ו ה — ווײניג, אײביג ווײניג!
עס פאַרכאַפּט אַלץ ווײַטער... גיב די גאַנצע ערד,

הימעל, זון און שטערען גיב אַוועק — אַלץ ווײניג!
יאָג זיך, מענשעל, אַרבײַט, קלעטער, שפּרינג און לויף,
ווײַטער, מענשעל, ווײַטער!... נו, און פאַרט ביז וואַנען? —
ביז מען שיט דעם ערשטען הויפען ערד אַרויף.

אָט גענוג, ניט ווײַטער, ניט אײן טריט, אײן ר ג ע...
נאָט אײַך, גאָר דעם גאַנצען ח ש ב ו ן אָפּגעמעקט...

אָך, אַ ביסעל קאַלטע ק ב ר־ערד — און זעהט נאָר,
זעהט, אַקאָרשט, איך בעט אײַך, האַ? — ווי שווער
דאָס וועגט !..."
ש. פרוג.

די לערע פון די פּאַטערס.

ד.

ווער איז אַ געלערנטער? — דער וואָס לערנט פון יעדען מענשען.
ווער איז אַ העלד? — דער וואָס באַצווינגט זײַנע שלעכטע שטרע־בונגען.
ווער איז אַ רײַכער? — דער וואָס איז צופרידען מיט זײַן ח ל ק.
ווער פאַרדינט אַכטונג? -- דער וואָס אַכט אַנדערע מענשען.

ב ן ע ז א י זאָגט: לויף צו אַ קלײנער גוטער טאַט, ווי צו אַ גרויסער, און אַנטלויף פון שלעכטע טאַטען. ווײַל אײן גוטע טאַט ברענגט נאָך זיך אַ צווייטע גוטע טאַט, און אײן שלעכטע טאַט שלעפּט נאָך זיך אַ צווייטע שלעכטע טאַט; די באַלוינונג פון אַ גוטער טאַט איז — אַ גוטע טאַט, און דער באַצאָלט פון אַ שלעכטער טאַט איז — אַ שלעכטע טאַט.

ער פלעגט אויך זאָגען: זאָלסט קײן מענשען ניט פאַראַכטען און זאָלסט קײן זאַך ניט אַוועקמאַכען מיט דער האַנט; ווײַל עס איז ניטאָ קײן מענש, וואָס האָט ניט זײַן צײַט, און ניטאָ קײן זאַך, וואָס האָט ניט איר פּלאַץ.

ר ב י י ש מ ע א ל דער זון פון ר ב י י ו ח נ ן זאָגט: דער וואָס לערנט אַלײן, כ ד י צו לערנען אַנדערע, גיט מען אים די מעגליכקײַט אי אַלײן צו לערנען, אי אַנדערע צו לערנען; און דער וואָס לערנט כ ד י צו טאָן, גיט מען אים די מעגליכקײַט אי אַלײן צו לערנען, אי צו לערנען אַנדערע אי אָפּצוהיטען און צו טאָן.

ר ב י צ ד ו ק זאָגט: זאָלסט זיך ניט אָפּזונדערן פון דעם צ י ב ו ר. מאַך זיך ניט פון דײַן באַלערנטקײַט קײַן קרוין, מיט וועלכער זיך צו גרײַסען, אָדער אַ גראָבאײַזען, מיט וועלכען צו גראָבען. ה ל ל פלעגט אויך אַזוי זאָגען: דער, וואָס באַנוצט זיך מיט דער קרוין פון גע־לערנטקײַט, מוז אונטערגעהן.

ר ב י י ו ס י זאָגט: ווער עס אַכט דאָס לערנען, ווערט אַלײן געאַכט פון לײַטען; און ווער עס פאַרשוועכט דאָס לערנען, ווערט פאַר־אַכט פון לײַטען.

ר ב י מ א י ר זאָגט: מאַך וואָס ווייניגער דײַנע געשעפטען און פאַרנעם זיך מיט לערנען.

ר ב י א ל ע ז ר דער זון פון ש מ ו ע זאָגט : זאָל דער כ ב ו ד פון דײַן ת ל מ י ד דיר זײַן אַזוי טײַער, ווי דײַן אײגענער, און דער כ ב ו ד פון דײַן ח ב ר — ווי די מ ו ר א פאַר דײַן לערער.

ר ב י ש מ ע ו ן זאָגט : דרײַ קרוינען זײַנען פאַראַן : די קרוין פון לערנען, די קרוין פון כ ה ו נ ה און די קרוין פון קעניגשאַפט. אָבער די קרוין פון אַ גוטען נאָמען שטײַגט זיי אַלע אַריבער.

ר ב י נ ה ו ר א י זאָגט : וואַנדער אַוועק צו אַ פלאַץ פון לערנען און דענק ניט, אַז עס וועט קומען צו דיר ; ווײַל דײַנע ח ב ר י ם וועלען עס אײַנפעסטיגען אין דיר.

ר ב י מ ת י א דער זון פון ח ר ש זאָגט : געה יעדען מענשען אַנטקעגען מיט אַ באַגריסונג, און זײַ בעסער אַ ווײדעל בײַ לײבען, אײדער אַ קאָפּ בײַ פיקס.

ר ב ש מ ע ו ן דער זון פון א ל ע ז ר זאָגט : זוך ניט צו באַרוהיגען דײַן ח ב ר, ווען ער איז אין כ ע ס, און טרייסט אים ניט, ווען זײַן געשטאָרבענער ליגט פאַר אים, און מײַד אים אויס צו זעהן, ווען ער איז אין אַ מ י א ו ס׳ער לאַגע.

א ל י ש ע דער זון פון א ב ו י ה זאָגט : דער וואָס לערנט קינד־ווייז, צו וואָס איז ער גלײַך ? — צו טינט, וואָס איז געשריבען אויף נײַעם פּאַפּיר. אָבער דער וואָס לערנט אַלטערהײט, צו וואָס איז ער גלייך ? צו טינט, וואָס איז געשריבען אויף אויסגעריבענעם פּאַפּיר.

ר ב י י ו ס י דער זון פון י ה ו ד ה זאָגט : דער וואָס לערנט פון די יונגע, צו וואָס איז ער גלײַך ? — צו דעם, וואָס עסט זויערע ווײַנטרויבען ; און דער וואָס לערנט פון די אַלטע, צו וואָס איז ער גלײַך ?— צו דעם, וואָס עסט צײַטיגע ווײַנטרויבען.

ר ב י זאָגט : קוק ניט אויף דעם קרוג, נאָר אויף דעם, וואָס עס איז אין אים ; ווײַל עס איז פאַראַן אַ נײַער קרוג, וואָס איז פול מיט אַלטען ווײַן, און פאַראַן אַן אַלטער קרוג, וואָס א פ י ל ו קײן נײַער ווײַן איז אין אים אויך ניט פאַראַן.

נאָך יהואָש, פון העברעאיש.

ד ר ײַ ש ײ נ ע מ ע ש י ם.

1.—ד א ם ז ע ק ע ל ע ע ר ד.

פון אַ הויך פענסטער שלאָגט אַ פלאַם...

ג ז ל נ י ם זײַנען אַ אידען באַפאַלען, ג ז ל נ י ם מיט מאַסקעס אויף די פ נ י ם׳ער. אײנער האַלט אַ ברענענדיגען שטורקאַץ אין דער האַנט און לײַכט ; אַ צווייטער שטעהט בײַם אידענס ברוסט מיט אַ בליצענדיג מעסער און ח ז ר׳ט אים אַלץ אײנאײנעם איבער : „רירסטו זיך, איד, איז דײַן ס ו ף ! גערהט דיר די שפּיץ פון מעסער פון יענער

זייט רוקען אַרויס״!... און די רעשט עפּענט קאַסטען און שרענק און רויבט.

און דער איד שטעהט ביים מעסער און קוקט געלאַסען צו... קיין ברעם איבער זיינע קלאָרע אויגען, קיין האָר פון דער ווייסער באָרד ביז צו די לענדען — רירט זיך נישט... נישט זיין זאַך... „גאָט האָט געגעבען, גאָט האָט גענומען, — טראַכט ער, — געלויבט איז זיין היילִיגער נאָמען!״ „מיט דעם ווערט מען נישט געבאָרען און דאָס גיט מען נישט מיט אין ק ב ר אַריין״. — שעפּטשען זיינע בלאַסע ליפּען.

און ער קוקט גאַנץ רוהיג צו, ווי מען עפּענט די לעצטע שופלאַד פון דער לעצטער קאָמאָדע און ווי מען שלעפּט אַרויס זעקלעך מיט גאָלד און זילבער, זעקלעך מיט צירונג און אַלערליי טייערע כ ל י ם, — און ער שווייגט...

און א פ ש ר איז ער זיי גאָר מ פ ק י ר!

נאָר פּלוצלונג, אַז די ג ז ל נ י ם טרעפען צום לעצטען באַהעלטעניש און ציהען אַרויס אַ קליין זעקעלע, דאָס לעצטע, דאָס באַהאַלטענסטע, — פאַרגעסט ער זיך, ציטערט ער אויף, צעפלאַמט זיך אים די אויגען, ציהט ער אויס צום ווערען די רעכטע האַנט, וויל ער אַ געשריי טאָן:

„ריר נישט!״

נאָר אויפ׳ן אָרט פון אַ געשריי שפּריצט אַרויס אַ רויטער שטראַל פון רויכערדיגען בלוט. — דאָס מעסער האָט זיינס געטאָן... עס איז דאָס בלוט פון האַרץ און שפּריצט אויפ׳ן זעקעל אַרויף!

ער פאַלט און געשווינד רייסען די ג ז ל נ י ם אויף דאָס זעקעל — דאָ ווערט זיין דאָס בעסטע, דאָס טייערסטע!

זיי האָבען אָבער אַ ביטערען ט ע ו ת געהאַט; אומזיסט בלוט פאַרגאָסען: נישט קיין זילבער, נישט קיין גאָלד און נישט קיין צירונג איז אין זעקעל געווען; גאָרנישט פון דעם, וואָס איז טייער און האָט אַ ווערט אויף דער דאָזיגער וועלט! עס איז געווען אַביסעל ערד, א ר ץ י ש ר א ל ערד אין ק ב ר אַריין, און דאָס האָט דער איד געוואָלט ראַטעווען פון פרעמדע הענט און אויגען און מיט זיין בלוט באַשפּריצט...

2. — ד י ש פּ י ל ק ע ס.

עס הערען זיך ק ו ל ו ת פון טראָמפּייטען און הערנער...

אַ דייטשע שטאָט (פאַרשטעהט זיך, אַ פאַרצייטישע), אַלערליי אויסגעבויגענע דעכער רינגלען אַרום דעם פּלאַץ פאַר׳ן מאַגיסטראַט, און פול מיט פאַרשידענפאַרביג־געקליידעטע מענשען איז דער פּלאַץ; פול קעפּ אין די פענסטער; מענשען ליגען אויף די דעכער אַרום, טייל זיצען רייטענדיג אויף די באַלקען, וואָס שטאַרען אַרויס ביי די ווענט אונטער די דעכער, פול געפּראָפּט זיינען די באַלקאָנען...

פאַר'ן מאַגיסטראַט שטעהט אַ טיש, געדעקט מיט אַ גרין טוך מיט גאָלדענע פראַנזען און טראָלבען. ביים טיש זיצען די הערען פון מאַגי־סטראַט, אין סאַמעטענע קליידער אויף גאָלדענע האָקלען, אין סויבעלנע היטלען מיט ווייסע פעדערן אויף בריליאַנטענע קנעפּ; אויבען־אָן זיצט דער פּרעזידענט אַליין. אַ פּרעסיגער אָדלער וויעט אים איבער'ן קאָפּ...

אָן אַ זייט שטעהט געבונדען אַ אידיש מיידעל. נישט ווייט האַלטען צעהן קנעכט אַ ווילד פערד, און דער פּרעזידענט הייבט זיך אויף און לייענט פאַר'ן אידישען מיידעל אַ פּ ס ק פון אַ פּאַפּיר. און ער ווענדט זיך מיט'ן פּ נ י ם צום מאַרק:

„אָט די אידין דאָ, די אידישע טאָכטער, האָט אַ שווערע זינד באַ־גאַנגען; אַ שווערע זינד, וואָס גאָט אַליין, ווי גרוים זיין באַרמהאַרציג־קייט זאָל נישט זיין, וואָלט איר נישט געקאָנט מ ו ח ל זיין...

„זי האָט זיך אַרויסגע'ג נ ב'עט פון געטאָ און איז אַרומגעגאַנגען, אין אונזער הייליגען לעצטען י ו ם ־ ט ו ב, אויף אונזערע ריינע גאַסען...

„און זי האָט באַפלעקט מיט אירע אומפאַרשעמטע אויגען אונזער הייליגע פּראָצעסיע; אונזערע הייליגע בילדער, וואָס מיר האָבען מיט לויב־געזאַנג און קעסעל־פּויקען איבער די גאַסען געטראָגען...

„מיט אירע פאַרשאָלטענע אויערן האָט זי איינגעזאַפּט דאָס געזאַנג פון אונזערע ווייס־געקליידטע, אומשולדיגע קינדער און דאָס קלאַפּען פון די הייליגע פּויקען... און ווער ווייס, צי האָט דער טייוועל, דער אומ־ריינער טייוועל, וואָס האָט אויף זיך גענומען די געשטאַלט פון דער אידישער טאָכטער, פון פאַרשאָלטענעם ר ב'ס טאָכטער, זיך נישט צוגערירט און נישט באַפלעקט אונזערע אַ ריינינקייט?

„וואָס האָט ער געוואָלט, דער טייוועל אין דער שיינער געשטאַלט? וואָרים לייקענען קאָן איך ניט — שיין איז זי, שיין, ווי נאָר אַ טייוועל קאָן זיך מאַכען. — זעהט די ח ו צ פּ ה־שטראַלענדיגע אויגען פון אונ־טער די צ נ ו ע ה'דיג אַראָפּגעלאָזטע זיידענע ברעמען... זעהט דאָס אַלבאַסטער פּ נ י ם, וואָס איז אין דער לאַנגער ת פ י ס ה נאָר בלאַסער, אָבער נישט טונקעלער געוואָרען!... זעהט אירע פינגער, אירע שמאָלע, לאַנגע פינגער פון די הענט; די זון לויכט דורך זיי אַדורך!...

„און וואָס האָט ער געוואָלט, דער טייוועל? אָפּרייסען אַ נ ש מ ה פון ד ב ק ו ת אין דער פּראָצעסיע... און עס איז אים געראָטען":

„ — זעהט דאָס שיינע מיידעל! — האָט אויסגערופען אונזערער אַ ריטער פון איינער פון אונזערע שענסטע מ ש פּ ח ו ת...

„און דאָס איז שוין געווען איבער דער מאָס: האַלעבאַרדניקעס האָבען זי באַמערקט און געכאַפּט, — ער האָט זיך אפילו ניט געווערט, דער טייוועל, — וואָרים, ווי אַזוי? ריין זיינען זיי דאַמאָלט געווען, אָפּגערייניגט פון אַלע זינד, האָט ער אויף זיי קיין ש ל י ט ה ניט געהאַט...

„און דאָס איז דעם טייוועלס, אין געשטאַלט פון דעם אידישען מיי־

דעל, פּ ס ק: „צובינדען זאָל מען זי ביי די האָר, ביי די לאַנגע טײַוולאַ־נישע צעפּ, צום ווײַדעל פון אַט דעם ווילדען פערד...

„זאָל עס לויפען און שלעפּען זי ווי „אַ ה ו ר ג" איבער די גאַסען, וואָס אירע פיס האָבען געטראָטען געגען אונזער הײַליגען געזעץ...

„זאָל איר בלוט באַשפּריצען און אָפּוואַשען די שטײַנער, וואָס זי האָט פאַראומרײַניגט מיט אירע פיס"! —

אַ ווילד פרײַד־געשרײַ האָט זיך אויסגעריסען פון אַלע מײַלער אַרום; און אַז די פאַליע פון די ווילדע געשרײַען איז אַריבער, פרעגט מען די פאַר׳מ ש פּ ט׳ע צום טויט, אויב זי האָט זיך ניט עפּעס וואָס צום לעצ־טען מאָל צו ווינשען.

— איך האָב, — ענטפערט זי געלאַסען, — עטליכע שפּילקעס בעט איך!

— זי איז דול פאַר שרעק! — מײַנען די הערען פון מאַגיסטראַט.

— נײַן! — ענטפערט זי רוהיג און קאַלט — דאָס איז מײַן לעצטער ווילען און פאַרלאַנג.

מען האָט עס איר צוליב געטאָן...

— און אַצינד, — קאָמאַנדירט דער פּרעזידענט, — בינדט צו!

עס געהען צו האַלעבאַרדניקעס און בינדען צו מיט ציטערדיגע הענט דעם ר״ב׳ס טאָכטער׳ס שוואַרצע לאַנגע צעפּ צום ווײַדעל פון ווילדען פערד, וואָס מען קאָן שוין קוים דערהאַלטען...

— מאַכט אַ וואַרע! — קאָמאַנדירט ווײַטער דער פּרעזידענט צום ע ו ל ם אויפ׳ן פּלאַץ. און עס ווערט אַ גערודער. דער ע ו ל ם שטעלט זיך און דרינגט זיך צו צו די ווענט פון די הײַזער, און אַלע הײַבען אויף די הענט, ווער מיט אַ בײַטש, ווער מיט אַ שפּיץ־רוט ווער מיט אַ טוך אין דער האַנט, און אַלע זײַנען גרײַט צו יאָגען דאָס ווילדע פערד. יעדערענס אָטעם איז געשטיקט, אַלע פּ נ י מ׳ער פלאַמען, אַלע אויגען בליצען, און אין גערודער באַמערקט ניט קײַנער, ווי די פאַר׳מ ש פּ ט׳ע בײַגט זיך שטיל אַראָפּ און שפּילעט זיך צו די זוים פון׳ם קלייד צו די פיס און שטעקט טיף, טיף אַרײַן די שפּילקעס זיך אין לײַב — עס זאָל איר לײַב ניט אַנטפּלעקט ווערען, ווען דאָס פערד וועט זי שלעפּען אין די גאַסען...

— לאָזט דאָס פערד! — קאָמאַנדירט דערוויַיל ווײַטער דער פּרעז־ידענט. און די קנעכט זײַנען דערפון אָפּגעשפּרונגען, און מיט אַמאָל האָט עס זיך אויסגעריסען. און אויסגעריסען האָט זיך אויך אַ געשרײַ פון אַלע מײַלער. און עס ווײַען און פײַפען אין דער לופט אַלע בײַטשען, שפּיץ־רוטען און טיכער. און ווילד דערשראָקען יאָגט דאָס פערד אי־בער׳ן מאַרק, איבער גאַסען און הינטער־גאַסען אַרויס, אַרויס פון שטאָט...

3. — די יאַרמולקע.

אַ פלאַץ פאַר אַ ת פ י ס ה. אויף די אײַזערנע גראַטעס אין די קלײנע פענסטערלעך ציהען זיך שפּילענדיג די שטראַלען פון דער זון... זײ גליטשען זיך אויך אויף די שטיקען פון צוזאַמענגעשטעלט געװער בײַ דער װאַנט. די סאָלדאַטען האָבען אין האַנט אַרײַן — ריטער באַקומען...

אין צװײ לאַנגע ש ו ר ו ת, מיט אַ שמאָלען דורכגאַנג אין דער־מיט, האָט מען זײ אויסגעשטעלט: „דורך אַ סטרוי“ װעט מען טרײַבען... װעמען?

עפּעס אַ אידעל מיט אַ צעריסען העמד אויפ׳ן מאָגערען לײַב, מיט אַ יאַרמולקע אויפ׳ן האַלב־געגאָלטען קאָפּ. אָט פירט מען אים צו.

פאַר װאָס קומט עס אים? װער װײס? אַ פאַרצײַטישע זאַך! אפשר פאַר אַ גנבה, אפשר פאַר אַ גזלה ציאַ רציחה. און אפשר אַ בלבול... עס איז דאָך געװען פאַרצײַטען...

און די זעלנער שמײכלען און טראַכטען: נאָך װאָס האָט מען אונז אַזוי פיעל גענומען און אויסגעשטעלט? ער װעט נישט אויסהאַלטען די העלפט!

נאָר אָט שטופּט מען אים צװישען די ש ו ר ו ת אַרײַן, אָט געהט ער... און ער געהט גלײַך און ער שטרויכעלט נישט און פאַלט נישט... ער לײזט שמיץ און האַלט זײ אוים...

אַ גרימצאָרן כאַפּט אָן דאַמאָלט די סאָלדאַטען! ער געהט נאָך, ער געהט!

און די ריטער פײַפען אין דער לופט װי די ר ו ח ו ת און כאַפּען אַרום דעם לײַב װי די שלאַנגען. און דאָס בלוט פון מאָגערען ג ו ף שפּריצט און שפּריצט, און הערט נישט אויף צו שפּריצען!

הו—האַ! הו—האַ!

אין מיטען טרעפט אַ סאָלדאַט צו הויך און װאַרפט דעם פאַר־מ ש פ ט׳ען אַראָפּ די יאַרמולקע פון קאָפּ. נאָך עטליכע טריט באַמערקט ער עס, דער פאַר׳מ ש פ ט׳ער... ער גיט זיך אַ ריר, גלײַך ער האָט אַ י ש ו ב, און איז זיך מ י ש ב, און דרײט זיך אום: ער װעט נישט געהן ב ג ל ו י ־ ה ר א ש, און ער געהט צוריק ביז צום אָרט, װאו די יאַרמולקע ליגט. ער בײגט זיך אײַן און הײבט זי אויף, און דרײט זיך צוריק אוים און געהט װײַטער, רוהיג, רויט פאַרבלוטיגט, נאָר מיט דער יאַרמולקע אויפ׳ן קאָפּ. אַזוי געהט ער, ביז ער פאַלט...

י. ל. פרץ.

צווישען פעלזען.

און עס איז אָנגעשטאַנען אַ טרויעריגע צײַט פאַר י ה ו ד ה. אײַן שלעכטער קעניג האָט איבערגעביטען דעם צווײַטען, און עס האָט זיך פאַרמערט די צאָל פון די פאַלשע נ ב י א י ם; און וואו עס איז נאָר געווען אַ פונק א מ ת, אַ פונק גערעכטיגקײַט, פלעגט ער גלײַך ווערען אויסגעלאָשען. און דאָס לאַנד י ה ו ד ה איז פול געוואָרען מיט שלעכטס און מיט רויב. און אַלע גרויסע גאָטס ש ל ו ח י ם, די א מ ת'ע נ ב י א י ם, האָבען געהאַט אויסצושטעהן די גרעסטע ר ד י פ ו ת. אַ ס ך האָבען זיך אין גריבער און אין פינסטערע הײַלען פאַרבאָרגען. און שטום איז געוואָרען גאָטס וואָרט אין י ה ו ד ה, און י ה ו ד ה איז געגליכען געוואָרען צו אַ מ ד ב ר אָהן וואַסער.

נאָר אויף אײַנעם פון די נביאים האָבען די ר ש ע י ם נאָך אַלץ קײַן ש ל י ט ה ניט געקאָנט באַקומען: דאָס איז געווען אַ גרײַז־גרויער מאַן מיט אַ לאַנגער ווײַסער באָרד, מיט אַ פאָר פײַערדיגע אויגען, — דער עלטסטער פון אַלע נ ב י א י ם. אַ באָרוויסער, אין אַ לאַנגען שוואַרצען אויבערמאַנטעל, אַרומגעגאַרטעלט מיט אַ ברײַטען פעלענעם גאַרטעל, איז ער מיט זײַן שטעקען אין האַנט אַרומגעגאַנגען, ווי אַ שאָטען, פון שטאָט צו שטאָט, און אומעטום האָט ער מיט זײַנע ווערטער די הערצער געוועקט...

ניט אײַנמאָל האָבען זיך די פאַלשע נ ב י א י ם שוין געקליגט צו מאַכען אַ ס ו ף צו זײַער ש ו נ א; אָבער דער בליק פון זײַנע ליכטיגע הימעל־אויגען פלעגט וואַרפען אַן א י מ ה אויף זײַערע זינדיגע נ ש מ ו ת, און זײַ פלעגען זיך מוזען באַלד אַהינטער אָוועק־רוקען. און אין אַלע טויערן, אויף אַלע מערק און גאַסען־ווינקלען האָט ער זײַנע שטראָף־רײַד צווישען די מענשען פאַנאַנדערגעטראָגען.

האָבען זיך אײַנמאָל די פאַלשע נ ב י א י ם צונויפגעקליבען אין אַ פאַרבאָרגענעם אָרט און האָבען זיך ע צ ו ת געהאַלטען, ווי אַזוי פ ט ו ר צו ווערען פון דעם אַלטען, וואָס שטערט זײַ אין זײַערע שענדליכע מ ע ש י ם, און האָבען באַשלאָסען אַוועקצורױבען בײַ אים זײַנע געטליכע אויגען, אין וועלכע עס איז געווען זײַן כ ו ח פאַר־באָרגען. און זײַ האָבען געדונגען אײַנעם אַ ר ש ע, און זײַ האָבען אים באַצאָלט דרײַסיג זילבער־שטיק; און אין אײַנער אַ פינסטערער נאַכט איז ער פון הינטער אַ ווינקעל אָנגעפאַלען אויפ'ן אַלטען און האָט אים אויסגעשטאָכען זײַנע ליכטיגע אויגען. איז בלינד געוואָרען דער נ ב י א און האָט שוין מער די שײַן ניט געקאָנט זעהן. האָט ער דאַמאָלסט גענומען בעטען בײַ גאָט, ער זאָל אים פון די מענשען צונעמען, ווײַל זײַנע לײַדען זײַנען גרויס; אָבער גאָט האָט נישט צו־געהערט זײַן געבעט און האָט אים אַזוי געזאָגט:

— איך האָב געגעבען מײַן וואָרט אין דײַן מויל; געה און זאָג

נ ב י א ו ת, ווארים אזוי איז מײַן באפעל!

האט דער אלטער א וועג־פירער געדונגען, און יענער האט אים געפירט איבער שטעט און איבער דערפער; און גאטס געהײַימע קראפט האט נאך שטארקער געקוועלט אין זײַן ברוסט, און זײַן ווארט איז געווארען נאך גליהענדיגער.

זײַנען זיך ווײַטער צונויפגעקומען די פאלשע נ ב י א י ם און האבען ארומגערינגעלט דעם אלטען און זײַנען שוין גרייט געווען ארויפצואווארפען זיך אויף אים; אבער ווי זיי האבען זיך נאר צו דעם נ ב י א צוגערירט, האט ער באלד אויפגעהויבען זײַן שטימע, אזוי ווי א לייב, און עס האט זיך אזוי ווי א מעכטיגער דונער צעקײַקעלט איבער די קעפּ. און דערשראקען זײַנען געווארען די פאלשע נ ב י א י ם, און זיי זײַנען אפגעטראטען מיט שאנדע.

און דער אלטער האט זיך אפגערופען צו זײַן וועגפירער:

— פיר מיך אין די רוישענדיגע שטאט־גאסען.

און עס האבען געזעהן די פאלשע נ ב י א י ם, אז זײַן קראפט איז זעהר גרויס, האבען זיי באשלאסען ארויסצושטעלען אים צו שאנד און צו שפאט אין די אויגען פון דעם פאלק י ש ר א ל. און זיי פלעגען לאכען פון זײַנע אויסגעשטאכענע אויגען, און פון זײַנע בארוויסע מאגערע פיס פלעגען זיי לאכען. און איינמאל האבען זיי אונטערגעקויפט זײַן וועגפירער, ער זאל אפנארען דעם אלטען נ ב י א און זאל גרינג מאכען אין די אויגען פון פאלק דעם בלינדען גרייז־גרויען מאן.

— קום, אלטער, — האט זיך צו אים אפגערופען איינמאל זײַן וועגפירער, — איך ווייס אן ארט, וואו עס האבען זיך איצט פארזאמעלט די פאלשע נ ב י א י ם, און ארום זיי אן ע ם ר ב, אן ע ם כ ב ד; איך וועל דיך פירען, וועסטו אויפהייבען מיט שטראף־רייד דײַן שטימע און וועסט די פארפירטע צום א מ ת׳ען גאט אומקערען...

האט דער אלטער גענומען זײַן שטעקען אין האנט, און ער איז אוועק מיט׳ן וועגפירער הינטער׳ן שטאט. און זיי זײַנען געגאנגען איבער בערג און איבער טאלען, און דער אלטער האט זײַנע בארוויסע פיס אויף די הארטע שארפע שטיינער געוואונדעט; און זיי זײַנען געגאנגען ש ע ה׳ן לאנג, ביז זיי זײַנען געקומען אויף א זאמדיג פעלד, וואו ארום זײַנען געלעגען נאר שטיינער, גרויסע פעלזען; און בערג האבען זיך געזעהן פון דערווײַטען, שטיינערנע בערג, וועלכע זײַנען שטום געשטאנען מ ש ש ת י מ י ב ר א ש י ת, און ערגעץ האט זיך קיין ברעקעל גרינס ניט געזעהן. און דא האט זיך אפגעשטעלט דער וועגפירער און האט זיך אפגערופען צום אלטען:

— אלטער! דא זײַנען זיי, די צוהערער, פון ווײַטען האבען זיי דערזעהן, זײַנען זיי אנטשוויגען געווארען און גארען צו הערען

דיין וואָרט. אַט שטעהען זיי אַלע אויף די שפּיצען פון די פעלזען און דאָס גאַנצע פעלד איז מיט זיי פול.

און דער אַלטער האָט פּלוצלונג אַזוי ווי צוריק זיינע אויגען באַקומען. און עס האָט זיך געדאַכט, אַז אַט זעהט ער אַ פאַרזאַמלונג פון טויזענטער מענשען, און אַלע שטעהען זיי מיט איינגעהאַלטענע אָטעמס און מיט אָנגעצונדענע אויגען, און אַלע דאָרשטען זיי נאָך גאָטס וואָרט. און דער אַלטער האָט אויפגעעפענט מיט כ ו ח זיינע ליפּען... דאָ האָט ער צוגעזונגען און האָט אַזוי ווי געגלעט מיט די ליבליכע קלאַנגען, און דאָ האָט ער אָפּגעשטויסען; אַמאָל געבענשט, אַמאָל געשאָלטען; אַמאָל געמורמעלט, אַזוי ווי אַ שטיל ווינטעל צווישען די גראָזען אויפ'ן ברעג פונ'ם דרעמלענדיגען טייכעל, אַמאָל געשטורעמט, אַזוי ווי אַ שלעכטער מ ל א ך, וואָס איז פון די ווייטע הימלען מיט אַ שלעכטער ב ש ו ר ה געקומען צופליהען... און פון די פאַלשע נ ב י א י ם האָט ער גערעדט און פון זיינע אומגעבראַכטע ברידער. גאָטס ש ל ו ח י ם, האָט ער גערעדט. און עס איז געוואָרען אָוונט און עס איז געוואָרען נאַכט, און ער איז אַלץ געשטאַנען, און ער האָט אַלץ גערעדט...

— געגוג, אַלטער, — האָט אים פּלוצלונג איבערגעריסען דער וועגפירער, — שוויייג שוין; אַלע זיינען זיך שוין צעגאַנגען, און קיינער הערט דיך נישט מער...

און אַ שפּאָטישער געלעכטער איז שוין גרייט געווען אַרויסצורייסען זיך פון דעם וועגפירערס מויל. אָבער ער האָט נאָך קיין צייט נישט געהאַט דאָס מויל אויפצועפענען, די ליפּען אין אַ שמייכעל צו פאַרקריימען, ווי עס האָט זיך פּלוצלונג דורכגעטראָגען אַ געמורמעל צווישען די פעלזען; און אַ ציטער האָבען אַלע פעלזען געגעבען פון זייערע ערטער. און גלייך נאָכדעם האָט זיך דערהערט אַ דונערנדער ק ו ל פון אַלע שטיינער און פעלזען, וועלכע האָבען זיך אינאיינעם צונויפגעגאַסען אין איין שטיינער־כאָר און האָבען געענטפערט: „א מ ן, א מ ן, א מ ן!“ און וואָס ווייטער, אַלץ העכער און העכער... און דער ערשטער א מ ן האָט זיך איבער'ן גרויסען טאָל אָפּגערופען; און דער צווייטער האָט די גאַנצע אַרומיגע געגענט פאַרקלונגען; און דער דריטער האָט זיך ביז דער ווייטער שטאָט דערטראָגען און האָט זיך אָנגעקלאַפּט אָן די ווענט פון די הויכע טעמפּלען און רייכע פּאַלאַצען, און האָט זיך אין די גאַסען מיט אַ שטורעם צעקייקעלט. און די מענשען האָבען זיך מיט פאַרוואונדערונג און שרעק איינער מיט די אַנדערע איבערגעקוקט, צי איז דאָס נישט אַ דונער פון הימעל אויף זייערע קעפּ אַראָפּגעפאַלען...

און דער וועגפירער, וואָס האָט נאָך זיינע ליפּען קיין צייט ניט געהאַט אויסצוגלייכען און האָט נאָך פון איבעראַשונג קיין צייט ניט געהאַט צו זיך צו קומען, איז אַ צעשראָקענער צו די פיס פונ'ם אַלטען געפאַלען און האָט זיך מיט די ליפּען צום זוים פון זיין קלייד

צוגערירט. און דאַמאָלסט האָט ער דערפילט, ווי עפּעס אַ האַרטס און אַ שווערס, אַזוי ווי אַ שטיין, איז אין די טיפענישען פון זיין האַרצען צעגאַנגען און האָט זיך ווי אַ הייסער, אַ זודיגער שטראָם פון זיינע אויגען גענומען גיסען. און דערשפּירט האָט ער, ווי עמיץ האָט אים אויפ׳ן קאָפּ אַ האַנט אַרויפגעלייגט, און גלייך נאָכדעם האָט אים עפּעס פאַר די אויגען דורכגעבליצט, און די גאַנצע וועלט האָט אין זיינע אויגען אַן אַנדער אויסזעהן באַקומען.

און אַז ער האָט די אויגען פון דער ערד צום אַלטען אויפגעהויבען, האָט ער געזעהן, ווי דער אַלטער האָט אויף אים מיט אָפענע אויגען געקוקט, האָט די האַנט אויף זיין קאָפּ געהאַלטען און האָט צו אים אַזוי געזאָגט:

— איך בין דיר מ ו ח ל, מיין זון, ווייל איך זעה, וואָס אין דיין האַרצען טוט זיך.

און אַז דער וועגווייזער האָט אַ צווייט מאָל זיינע אויגען צום אַלטען אויפגעהויבען, האָט ער שוין מער קיינעם לעבען זיך ניט געזעהן, אויסער פון ווייטען איז דעם אַלטענס לאַנגער שטעקען געלעגען אויף דער ערד, און ער איז איינער אַליין צווישען די וויסטע פעלדער געוועזען.

דער וועגווייזער האָט דעם אַלטענס שטעקען אין זיין האַנט גענומען און האָט זיך אין שווערען וועג אַריין געלאָזט געהן.

מ. טייטש.

רב עקיבא.

דער אויפשטאַנד איז דערשטיקט, ב ר
כ ו כ ב א איז שוין טויט;
דער לעצטער שטראַל י ה ו ד ה׳ס
טונקעלט און פאַרגעהט;
די לעצטע פעסטונג ב י ת ר שטירצט,
אין בלוט דערטרונקען;
עס ליגט דאָס הייליגע לאַנד צום
דעספּאָטס פיס געזונקען.
עס טראָגט דער אָדלער רוימס פאַר־
ווישטונג, טויט און בראַנד;
עס פאַלט אַרוים דער שווערד ביים
מוטיגען פון האַנט.
דער שוואַכער און דער שטאַרקער
לויפען זיך באַהאַלטען
אין וועלדער און אין היילען און אין
פעלזען־שפּאַלטען.

א. ליעסין.

עס בלייבט נאָר ר ב י ע ק י ב א — איינער אין דעם פעלד:
עס לויפט ניט פאַר דעם פיינד דער אַלטער ת נ א־העלד!
עס קומט צוגעהן דער פיינד און נעמט דעם גרייז געפאַנגען;
עס הייסט דער ר ש ע רופוס רייסען אים מיט צוואַנגען.

דאָך רוהיג קוקט דער גרייז ביים ת ל י ו ן אין די הענט,
און ווילד און ווילדער אַלץ דעם זיגערס כ ע ס ברענט.

„די ערגסטע שווערסטע מ י ת ה!“ — איז דער ר ש ע ג ו ז ר. —
„י ה ו ד ה׳ס גרעסטען מאַן זאָל זיין דער ס ו ף וואָס בייזער!“

דאָך מונטער קוקט דער גרייז; עס רייסט דער צוואַנג פון אים
קיין איינציג וואָרט אַרויס, קיין קרעכץ, קיין זיפץ, קיין קרים.

און ווילד און ווילדער אַלץ, פון בלוט און ראַכע שי כ ו ר,
דער ת ל י ו ן רייסט זיין לייב און צופּט און פליקט אויף שטיקער.

דאָך פרייליך קוקט דער גרייז און שטראַלט מיט גליק און שיינט.
דער ת ל י ו ן בלייבט דערשטוינט, פאַרוואונדערט בלייבט דער פיינט.

און זעלבסט דער ר ש ע רופוס קוקט אים אָן דערשראָקען,
דעם בלוטענד שטראַלענדען, דעם גרויסען וואונדער־ז ק ן.

„ווער ביסטו, זאָג, ווער ביסטו, שטאָלצער גרייז־רעבעל?
צי ביסטו אַ מ כ ש ף, צי גאָר אַ ש ד פון העל?“

און מיט אַ מילד־אַנטציקטער, הימליש־העלער מינע,
געלייטערט אין דעם טויט־שמערץ, לויכטענד ווי די ש כ י נ ה,

דער ת נ א טוט אַ בליק, און ווי אַ הייליג־שיין
עס גיסט זיך שטיל זיין וואָרט און דרינגט אין האַרץ אַריין:

„אַ, שוואַרצען כ י ש ו ף, רופוס, שוואַרצע ש ד י ם ־ ט ו מ א ה
געפינסטו ניט אין מיר, געפינסט ניט אין מיין א ו מ ה!

„אַ, ניט ג ה י נ ו ם־פייער, אַ הימליש־זיסע גלוט
דורכפלאַמט מיין לעצטע ש ע ה, מיין לעצטען טראָפּען בלוט!

„עס גליהט אין מיר דער וואונש, עס פלאַמט אין מיר דאָס שטרעבען,
אין ק ד ו ש ה פאַר מיין גאָט מיין נ פ ש אָפּוצגעבען.

„איך האָב אויף דעם געוואַרט אַ גאַנצען לעבען לאַנג,
געטרוימט פון דיזער ש ע ה, פון ת ל י ו ן און פון צוואַנג.

„געוואָלט האָט אָבער גאָט באַלאָדען מיך מיט יאָרען
און מאַכען מיך דעם ע ד ו ת פון זיין גרויסען צאָרן.

„איך האָב געזעהן דעם ח ו ר ב ן אונטער טיטוס׳ס האַנט;
„איך האָב געזעהן דעם מ ק ד ש קראַכענדיג אין בראַנד.

„איך האָב מיין פאָלק געמונטערט, דאָך אין האַרצענס־ברומען
גערופען צו דעם טויט: דער טויט איז ניט געקומען.

„איך האָב געזעהן אין רוים דעם ווילד־טריאומף און גלאַנץ —
דעם מערדער פון מיין פאָלק אין פּראַכט און לאָרבער־קראַנץ.

„עס האָבען אַלע ז ק נ י ם ווייסט די הענד פאַרבראָכען;
איך אײַנער האָב געשמײַכעלט, שטאַרק אין מײַן ב י ט ח ו ן.

„איך האָב געזעהען די ח ו ר ב ו ת אויף דעם ה ר ־ ה ב י ת;
איך האָב געזעהן אין מ ק ד ש וואוינען ווילדע ח י ו ת.

„עס האָבען אַלע ז ק נ י ם ביטערליך געקלאָגט;
איך אײַנער האָב געשמײַכעלט, טרײַסט־ווערטער געזאָגט.

„דאָך האָב איך טיף געפילט אַ ק נ א ה צו די שטײַנער,
וואָס ליגען אויסגעמישטע מיט די ק ד ו ש י מ ׳ס בײַנער.

„גאָטס ווילען איז געווען — איך האָב געלעבט, געלעבט,
ווען טויזענט טויטען האָבען איבער מיר געשוועבט!

„איך האָב געלעבט צו זעהן דעם בלוט־מאַרשרוט דעם רויטען,
דעם וועג פון ג ל ו ת ־פאָלק, וואָס רײַסט זיך פון די קײַטען.

„איך האָב געלעבט צו זעהן ב ר ־ כ ו כ ב א׳ן אין זײַן קאַמף,
צו זעהן מײַן פאָלק געהט אויס אין לעצטען פרײַהײַטס־קראַמף!

„איך האָב געערדט צום פאָלק, געוועקט זײַן גלויבען, האָפען,
ווען ענדליך האָט מיך דאָ דער ת ל י ו ן אָנגעטראָפען.

„אָ, זײַ געגריסט דו ת ל י ו ן, זײַ געגריסט, דו לײַד!
איך האָב אויף אײַך געוואַרט, איך נעם אײַך אויף מיט פרײַד!

„אָ, זײַ געגריסט, דו מ י ת ה, זײַ געגריסט, באַשערטע!
איך גיב זיך איבער דיר, געווינשטע און באַגערטע!

„וואָס הער איך? ל ו ו י י ם־קלאַנג! עס זינגט צו מיר און שאַלט!
וואָס זעה איך? ל ב נ ו ן־שנײַ? עס בליצט פאַר מיר און שטראַלט!

„דאָס רופט מען מיך, איך געה, דערפילט איז מײַן פאַרלאַנגען.
געבענשט זײַ גאָט, א ח ד!“

דער גרײַז איז אויסגעגאַנגען.

א. ליעסין.

מ ע ן ו ו ע ק ט.

איבער דעם קלײַנעם אײַנגעשלאָפענעם שטעטעל שוועבט אַ העלע, פראָסטיגע ווינטערנאַכט. די ל ב נ ה אין בלויען הימעל איז קײַ־לעכדיג און רײַן, און אַ בלויליך, דין ליכט דערפילט די לופט און באַ־דעקט די קלײַנע, אײַנגעבויגענע הילצערנע הײַזלעך. נאָר דער קוימען פון דער אײַנציגער גרויסער פאַבריק אין שטעטעל און דער הויכער טורעם פון דער קירכע רײַסען זיך אין דער הײך און מאַכען שוואַרצע פלעקען אין דער רײַנער לופט.

אקעגען די טויזענטער שטערען, וואס פינקלען אין ריינעם הימעל, שיקען די געפרוירענע שניישטערנדלעך צוריק פון דער ערד מיליאנען שטראלען, וואס ציטערן אין דער לופט. די לופט איז קאלט, שטייף און רוהיג, עס באוועגט זי נישט קיין מינדעסטער ריר, און שטיל איז ארום. די קליינע, הילצערנע הייזלעך בייגען זיך צו דער ערד, איינגעשלאפען און פאר'ח ל ו מ'ט, און פון זייערע פענסטער קוקט ארוים די פינסטערניש. פון עפעס א פענסטער שלאגט ארוים א שוואכע ציטריגע שיין, און פון דארט דערהערט זיך טיילמאל א וויינענדיג, דערשטיקט ק ו ל: א קראנק קינד וועקט זיך און וויינט. באלד דערהערט זיך פון דארט דאס געקלאפ פון וויגעל, וואס באוועגט זיך מיט א גלייכען טאקט. דאס ק ו ל פארשטומט, דערנאך אויך דאס געקלאפ פון וויגעל — און די רוהיגע, פראסטיגע נאכט הערשט ווידער שטיל און רוהיג.

און פעסט ארומגענומען פון דער נאכט, שווייגט שטיל די וועלט, א שטייגער, זי וואלט מ ו ר א האבען א מויל צו עפענען פאר דער שיינער מעכטיגער נאכט־קיניגין. נאר דער פארשייטער שטאטזייגער איז נישט איבערגעשראקען: יעדעם פערטעל ש ע ה קלינגט ער אן, און גיט איבער דער נאכט א קורצען לאקאנישען באריכט, ווי שפעט עס איז, ווי לאנג זי, די נאכט, האט נאך צו הערשען איבער דער וועלט.

קלום... קלום... עס האט פיער געשלאגען. נאר די נאכט, ווי זי וואלט קיין זייגער־ל ש ו ן נישט פארשטאנען און ווי זי וואלט איבערצייגט געווען, אז זי וועט אויף אייביג הערשען, בלייבט ווידער שטיל, רוהיג און מאיעסטעטיש.

מענשען שלאפען שוין לאנג מיט א פעסטען נאך־האלבנאכטיגען שלאף, רוהען אוים די מידע ביינער און דעם דארען מ ו ח, יעדער אויף וואס ער קאן: דאס יונגוואַרג ליגט אויף האלב צעבראכענע בעטלעך, צוגערוקט איינס צום אנדערען, כ ד י צו דערווארימען דעם קאלטען ג ו ף, און דאס אלטוואַרג ציטערט אויף די אפגעקילטע אויוועגם. אין די אידישע הייזער איז דער אויווען לער, פארדאס ליגען זיי צוזאמענגעפרעסט, ווי ס ח ו ר ה אין א קאסטען איינגעפאקט, אויף מאדנע שלאף־בענק, פארוויקעלטע הענטלעך מיט פיסלעך; עטליכע קליינע, בלייכע קינדערשע פ נ י מ'ער קוקען ארוים, און יארמולקעס ווארפען זיך לעבען דעם ארום. און אויף די אלע פ נ י מ'ער, אין די בעטען און אויף די אויוועגם, אין אידישע און אין קריסטליכע הייזער, ליגט אויסגעגאסען עפעס א מין צופרידענהייט, און מיט די נעזער שנארכען זיי אוים א לויב־ליד צו דעם גוטען דערבארמהערציגען באשעפער, וואס האט באשאפען פאר זיי אזא מין גוטע נאכט, אזא מין זיסען שלאף.

דער קליינער ווייזער פון שטאטזייגער רוקט זיך אפ פון פיער און געהט נעהענטער צו פינף. פון די טרעפען פון א געוועלב הייבט זיך אויף דער מארקוועכטער, געניצט אפ מיט א ברייט אפען מויל און געהט

אַהיים שלאָפען. די רוהיגע לופט צערודערט אַ שרייענדיגער „קוקערי־קו״.

עס דאַכט, די נאַכט האָט אינגאַנצען אַ ציטער געגעבען, זי שרעקט זיך פאַר איר ס ו ף.

— קלום... קלום.. — עס האָט פינף געשלאָגען.

און אין דערזעלבער סעקונדע דערהערט זיך אַ לאַנג אויסגעצויגען פייפען פון דער פאַבריק. דאָס פייפען ציהט זיך דורך דער לופט, באַוועגט זיך אין דער לענג און אין דער ברייט און דרינגט אריין דורך די פענסטער אין די שטיבער און וועקט:

— פסס... שטעהט אויף, מענשען! שטעהט אויף צו דער אַרבייט!

אין עטליכע סעקונדען אַרום הייבט זיך דאָס יונגוואַרג אָן צו הייבען אויף די בעטען, דרייען זיך נאָך עטליכע מאָל איבער פון איין זייט אויף דער אַנדערער, גענעצען און שטעהען אויף.

אַ יונגע מוטער, וואָס האָט ערשט די אויגען געעפענט, כאַפּט איר קינד אַנזויגען, שטופט מיט געוואַלט דעם קינד די ברוסט אין מויל אריין, דאָס קינד ברויך דאָס זויגען גענוג צו האָבען ביז צוועלף, ווען זי קומט אַהיים אויף מיטאָג. דאָס יונגוואַרג וואַשט זיך איילענדיג, לייגט אין די טאַשען דאָס ברויט, וואָס ליגט אַנגעגרייט אויף די טישען פון נעכטען.

די לופט אינדרויסען איז ווידער שטיל; נאָר דער קירכגלאָק הייבט זיך יעצט אָן צו באַוועגען.

גלייך און געלאַסען קלינגט ער; באַלד רופט זיך אָן אַ צווייטער, וואָס קלינגט נידעריגער פאַר'ן ערשטען, נאָר גיכער, און די שטימען פאַראייניגען זיך אין אַ טרויעריגער האַרמאָניע.

און דאָס קלינגען טראָגט זיך אין דער לופט, ג נ ב'עט זיך דורך די פענסטער אין די שטובען אריין און וועקט:

— קלום־קלום־קלום... קלום־קלום־קלום... שטעהט־אויף, שטעהט־אויף, מענשען, אין קירכע געהן.

עס רודערט זיך אויף די אויוועגס, די אַלטע גענעצען און שטעהען אויף.

אויף דער גאַס הייבט זיך אָן צו רירען, עס דערזעהען זיך מענשליכע פיגורען: אַלטע און יונגע. מענער און ווייבער איילען אין צוויי זייטען: די יונגע אין דער פאַבריק און די אַלטע אין דער קירך.

עס עפענען זיך די אידישע געוועלבער, דער ש מ ש שלאָגט מיט'ן האַמער און וועקט דעם ע ו ל ם דאַוונען. ב ע ל י ־ מ ל א כ ו ת מיט ט ל י ת ־ און ־ ת פ י ל י ן אונטער'ן אָרעם איילען אין ב י ת ־ ה מ ד ר ש אריין.

נאָך אין אַ צייט אַרום האָט דער שטאָטזייגער אויסגעקלונגען זיבען און האָט פאַרציילט, אַז באַלד וועט די זון זיך באַווייזען. און פון אונטער די נידעריגע הייזער איז אַרויס די זון, רויט און פריש, און האָט צעשיקט

אין אַלע זײַטען ליכטיגע, דערקוויקענדע שטראַלען, און די שטראַלען האָבען דורכגעוועבט מיט מאַרגענליכט די לופט, און דורך די שויבען אַרײַנגעשלאָגען און געוועקט:

שטעהט אויף, מענשען, שטעהט אויף צו דינען זיך ג ו פ א! הייליג איז דער מענש!

נאָר די שטראַלען האָבען שוין קײנעם אין בעט נישט געטראָפען, מענשען דינען שוין לאַנג: ווער בײַ לײַטען, ווער בײַ גאָט.

די זון האָט אַ בייזען בליק געוואָרפען אויף דער ערד און זיך באַהאַלטען אונטער אַ שווערען וואָלקען...

ה. ד. נאָמבערג.

די לערע פון די פאָטערס.

ה.

זיבען זאַכען זײַנען דאָ בײַ אַ נאַר און זיבען זאַכען בײַ אַ קלוגען. דער קלוגער רעדט ניט פאַר דעם, וואָס איז גרעסער פאַר אים אין וויסען; ער רײַסט זיך ניט אַרײַן אין די רייד פון אַ צווייטען; ער אײַלט זיך ניט צו ענטפערן; ער פרעגט צו דער זאַך און ענטפערט צום פונקט; ער רעדט פון דער ערשטער זאַך צוערשט און פון דער לעצטער צולעצט; אויף וואָס ער פאַרשטעהט ניט, זאָגט ער: „איך פאַרשטעה ניט“ און ער גיט צו דעם א מ ת. און דער ה י פ ך דערפון איז בײַ אַ נאַר.

פיערלייי נאַטורען זײַנען דאָ צווישען מענשען. דער וואָס זאָגט: מײַנס איז מײַנס און דײַנס איז דײַנס, — דאָס איז אַ מיטעלמעסיגע נאַטור. דער וואָס זאָגט: מײַנס איז דײַנס און דײַנס איז מײַנס — דער איז אַ פ ש ו ט'ער מענש. דער וואָס זאָגט: מײַנס איז דײַנס און דײַנס איז דײַנס, — דער איז אַ גוטער מענש. דער וואָס זאָגט: דײַנס איז מײַנס און מײַנס איז מײַנס, — דער איז אַ פאַרדאָרבענער מענש.

פיערלייי כאַראַקטערען זײַנען פאַראַן. ווער עס קומט לײַכט אַרײַן אין כ ע ס און לאָזט זיך לײַכט איבערבעטען, — בײַ אים ווערט דער שאָדען געדעקט מיט'ן געווינס. וועמען עס איז שווער אַרײַנצוברענגען אין כ ע ס און שווער איבערצובעטען, — בײַ אים ווערט דאָס געווינס געדעקט מיט'ן שאָדען. וועמען עס איז שווער אַרײַנצוברענגען אין כ ע ס און לײַכט איבערצובעטען, — איז אַ גוטער מענש; ווער עס קומט לײַכט אַרײַן אין כ ע ס, אָבער עס איז אים שווער איבערצובעטען, — איז אַ שלעכטער מענש.

פיער גראַדען פעהיגקײַטען זײַנען דאָ בײַ ת ל מ י ד י ם. ווער עס באַגרײַפט גיך און פאַרגעסט גיך, — בײַ אים ווערט דאָס געווינס געדעקט מיט'ן שאָדען. ווער עס באַגרײַפט ניט גיך, אָבער פאַרגעסט אויך ניט גיך, — בײַ אים ווערט דער שאָדען געדעקט מיט'ן געווינס. ווער עס

באַגרײַפֿט גיך און פֿאַרגעסט ניט גיך, — דאָס איז אַ גליק. װער עס באַ־גרײַפֿט ניט גיך און פֿאַרגעסט גיך, — דאָס איז אַן אומגליק.

פֿיער סאָרטען זײַנען דאָ צװישען די, װאָס זיצען פֿאַר געלערנטע און הערען דאָס לערנען: אַ שװאָם, אַ לײ̈קע, אַ זײַער און אַ זיפּ. אַ שװאָם — װאָס זאַפּט אײַן אַלצדינג; אַ לײ̈קע — װאָס נעמט אַרײַן פֿון אײ̈ן זײַט און לאָזט אַרויס פֿון דער אַנדערער; אַ זײַער — װאָס לאָזט אַרויס דעם װײַן און פֿאַרהאַלט די הײ̈װען, און אַ זיפּ — װאָס לאָזט אַרויס דאָס גראָבע מעל און פֿאַרהאַלט דאָס פֿײַנע זעמעל־מעל.

ב ן ב ג ־ ב ג זאָגט: בלעטער די ת ו ר ה נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל, װײַל אַלצדינג איז אין איר פֿאַראַן. און װער גראָה און אַלט איבער איר, און זאָלסט זיך ניט רירען פֿון איר, װײַל עס איז ניטאָ קײַן בעסערע זאַך, װי לערנען.

ר ב י מ א י ר זאָגט: דער װאָס באַשעפֿטיגט זיך מיט'ן לערנען בלויז צוליב'ן לערנען אַלײ̈ן, דערדינט זיך צו פֿיעל זאַכען, און די גאַנצע װעלט קומט אים. דאָס לערנען מאַכט אים ערליך און געטרײַ; עס דער־װײַטערט אים פֿון שלעכטע מע ש י ם און ברענגט אים צו טאָן גוטס; עס מאַכט — מען זאָל געניסען פֿון אים אַן ע צ ה און קענטעניש, פֿאַר־שטאַנד און שטאַרקײַט; עס גיט אים די פֿעהיגקײַט צו אורטײ̈לען ריכ־טיג; עס אַנטפּלעקט פֿאַר אים אַלע געהײ̈מנישען און עס מאַכט — ער זאָל װערען װי אַ קװאַל, װאָס האַקט זיך ניט אָפּ, און װי אַ שטראָם, װאָס האַלט זיך אין אײ̈ן שטאַרקען.

דער װאָס לערנט פֿון זײַן ח ב ר אײ̈ן קאַפּיטעל, אָדער אײ̈ן דין, אָדער אײ̈ן פּ ס ו ק אָדער אײ̈ן אויסדרוק אָדער א פ י ל ו אײ̈ן א ו ת, דאַרף אים אַרויסװײַזען זײַן אַכטונג.

אַזוי איז די אַרט פֿון לערנען: ברויט מיט זאַלץ זאָלסטו עסען, און װאַסער מיט אַ מאָס זאָלסטו טרינקען, און אויף דער ערד זאָלסטו שלאָפֿען, און אַ לעבען פֿון נויט זאָלסטו לעבען. אויב דו טוסט אַזוי, — װאויל איז דיר און גוט איז דיר.

זאָלסט ניט זוכען קײַן גרויסקײַט פֿאַר זיך און זאָלסט ניט באַגערען קײַן כ ב ו ד.

מ ע ר װ י פֿ י ע ל ד ו ל ע ר נ ס ט, ז אָ ל ס ט ו ט אָ ן!

נאָך יהואָש, פֿון העברעאיש.

די נאַטור.

די נאַטור.

ליכטיג שיינט דער אָווענט־שטערן,
שאָטענס ליגען אויף די פעלדער;
פייכטע קילהייט וויינט און גיסט זיך
פון די גערטנער, פון די וועלדער.

און די גרויסע אַלטע ביימער
שאָקלען מיט די גרינע בלעטער;
און מיר דאַכט זיך, אַז זיי רוישען:
— „זעה, ווי פריש איז דאָ דאָס וועטער!

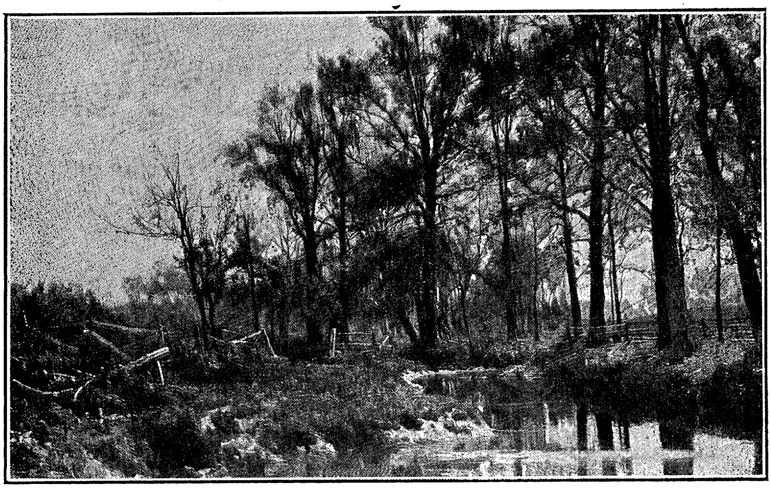

„טראָפּענס טוי, ווי פּערעל, גלענצען
אין די לעצטע אָווענט־שטראַלען;
אין די פייכטע, גרינע טאָלען
שלאָגען פרישע, קאַלטע קוואַלען...

„קום אַריין אין וואַלד! מיר וועלען
דיך דערפרישען און דערקרעפטען,
ווי מיט וויכע, גרינע פּאָדים
דיך באַשפּינען און באַהעפטען...

„מיט אַ שטילען, זיסען דרימעל
וועלען מיר דיין האַרץ באַווייען,
מיט אַ ליבען, זיסען חלום
דיך דערקוויקען און דערפרייען“...

און פון וואַלד, מיט זיסער פרישקייט
אַנגעטרונקען, אַנגעזויגען,
בעה איך צו דעם גרויסען אַפּגרונט,
וועלכער ליגט פאַר מיינע אויגען.

ליכטיג שיינען, לייכטען, גלענצען
אין דעם רויטען, פּורפּול־העלען
לעצטען אָפּשיין פון די שטראַלען
די גאָלדענע לאָקען — דאָס אויג ווערט אַזש בלינד.

אויף די בלויע שטילע וועלען,
וועלכע גלענצען ווי אַ שפּיגעל,
שוועבט אַ זעגעל, שוועבט און פלאַטערט
ווי אַ גרויסער, ווייסער פליגעל.

אויף די שטילע, בלויע וועלען
שווימט אַ שיפעלע אַ קליינע;
און פון שיפעל הער איך שטימען,
יונגע שטימען, זיסע, ריינע...

יונגע, זיסע שטימען זינגען
פון די שטורעמס, פון די ווינטען,
פון די שיפערס, וועלכע שטרייטען
מיט די גרויסע, בייזע אינדען,

וועלכע שווימען אויף דעם אַפּגרונט
ווייט, אין יענע שיינע, פרייע
לענדער, וואו די זון שיינט אייביג,
וואו עס לעבען גוטע, טרייע,

ליבע מענשען, גלייך ווי איינע,
גרויסע, גליקליכע משפחה, —
און ווי שטאַרק איז זייער פריינדשאַפט,
זייער פרידען און הצלחה...

„— נו־זשע, ברידער! — אין דעם זעגעל
בלאָזט דער ווינט!... נו, גיכער, גיכער!...
אונזער שיפעלע וועט פליהען
אויף די אינדען, ווי אַ וויכער...

„וואָלקענס שוועבען אויף דעם אָפּגרונט:
שוועך אין שטורעם איז דאָס שווימען.
נאָר — פּאָרויס, מיט האָפנונג, ברידער!...“
זינגען פרישע, יונגע שטימען.

יונגע, זיסע שטימען זינגען,
און איך זינג מיט זיי צוזאַמען;
טיף אין הארצען פיל איך פליסען
נייע קרעפטען, נייע פלאַמען:

נייע האָפנונג טריפט, ווי טראָפּענס
קאַלטע וואַסער אויף דעם גומען
פון דעם קראַנקען... אַך, אַ דאַנק אייך,
ביימער, זאַנגען, גראָז און בלומען,

פרייע פויגעל, בלויע וועלען,
פונ'ם טיפען, הייסען הארצען;
צווישען אייך האָב איך פאַרגעסען
מיינע אַלטע, גרויסע שמאַרצען!...

ש. פרוג.

בין־השמשות.

האָבען וואָלקענס אויסגעמאָלען
אויף דעם הימעל בערג און טאָלען,
אָנגעשליידערט איינס אויף צווייטע;
און ביים ברעג — די זון, אַ רויטע,
גיסט, באַגיסט מיט רויטען פייער
פעלד און וואַלד און הויז און שייער.

ליגט אַזוי דער טייך צעשניטען,
מיט אַ גאָלדענעם פּאַס אין מיטען;
שטעהען ביימער אָנגעצונדען,
קוקען ווייט אין רוים אין רונדען,
און דער ווינט, שוין אויך אַנטשוויגען,
וויל זיך מער מיט קיינעם קריגען.

שאַ און שטיל, און קיין גערודער.
בלויז אַ שיפעל מיט זיין רודער
שניידט זיך פלייסיג דורך דעם וואַסער,
הילכט עס, ווי אַ פּאַטש אַ נאַסער
פון אַ פּאַרעל, ווען זיי שפּילען,
באָדענדיג אין טייך אין קילען.

ציהט דער שיפער שטיל אַ נ י ג ו ן,
הוידען זיך די אינדען, וויגען,
אינד נאָך אינד וויגט זיך און הוידעט,
ווי זײ וואָלטען זיך גע׳ס ו ד׳עט.

און דערווײַל די זון, ווי צונטער,
זינקט אַלץ מער און מער אַרונטער;
איז די זון שוין האַלב פאַרשלונגען,
נאָר מיט פײַער־רויטע צונגען
לעקט זי נאָך די וואָלקענס זוימען
און די שפּיצען פון די בוימען.

אויסגעלאָשען אַלע שטראַלען,
און די גרינע שאָטענס פאַלען.
הײבט אַ ווינטעל אָן צו בלאָזען,
פּערעלט זיך דער טוי אויף גראָזען.

קומט די נאַכט אָן פול מיט ס ו ד ו ת,
פינקלען שטערען — שטומע ע ד ו ת, —
שווימען שטערען, גאַנצע וועלטען,
פרײַ אין גרויסע הימעלס צעלטען.

ווילט זיך אין דער לופטען רײַטען,
אין דעם ברײטען רוים, דעם ווײַטען;
ווילט זיך טראַכטען און באַקלערען,
וואָס עס טוט זיך אויף די שטערען.

שאַ און שטיל. אַרומגענומען
אין אַ זיסען שלאָף, אַ שטומען,
שלאָפט די ערד שוין, אָטעמט וואַרים
אויף די קינדער אין איר אָרעם.

און אין י ם באָדט זיך דער הימעל,
שווענקט אַראָפּ פון זיך דעם שימעל
און דעם שטויב פון טאָג־גערודער
און אַ רײנער בלויט ער ווידער.

הײליג שטיל אין אַלע רוימען.
ווילט זיך ליבען, ווילט זיך טרוימען
און באַהעפטען זיך מיט בלומען,
ביז דער שטרענגער טאָג וועט קומען.

אַב. וויקטאָר.

אַ ל ב נ ה - נאַכט.

פאַרהילט האָט דאָס וועלדעל אַ זילבערנער נעבעל,
באַהאַלטענדיג דאָרטען אַ שטיק פון דער נאַכט.
און איבער די פעלדער, די בלייכליכע שטרעקעס,
געשוועבט האָבען מער נישט ווי שאָטענס פאַרטראַכט.

פאַרוויגענדיג שטיל זיינע זילבערנע וועלען,
איז ערגעץ אַ טייכעל געשוואומען פאַרבענקט
און, שווימענדיג, נעצען געפלאָכטען פון שטראַלען,
וואָס ס'האָט אים די קאַלטע ל ב נ ה געשענקט.

פון ווייטען געצאַנקט האָבען פייערלעך קליינע —
דאָס האָט ערגעץ שטיל וואו אַ דערפעל גערוהט;
אין לופטען געוויינט האָבען וואַרימע ווינטלעך
און ליבליך גע'ס ו ד'עט: „ווי אַלץ איז דאָ גוט!“

דוד איינהאָרן.

אַ ר ע ג ע ן.

די שטיקלעך אָפגעריסענע וואָלקענס האָבען זיך צוזאַמען באַהעפט איינס מיט'ן צווייטען, און עס שוועבט שוין אַ לייכטער פאַנצער אי־בער'ן הימעל. אין טייל ערטער איז דער פאַנצער דורכגעריסען, און פון די אויפגעריסענע ערטער גלענצט עפּעס ווי באַשטויבטע ליכט אַזוי ווייך און פאַרהילט די לייכטע רייזענדע וואָלקענס.

אַ רעגען וועט זיין!

אַ שטילע ליבע א י מ ה הערשט איבער אַלץ. די גרעזער בייגען איין די קעפּ, רוימען אין דער שטיל איינס צום אַנדערען: „אַ רעגען וועט זיין!“ פון ערגעץ ווייט קומט אַ פויגעל אָן צו פליהען און פליהט מיט ר ע ש דורך, אָנזאָגענדיג: אַ רעגען וועט זיין! און דאָרט אין פעלד שאָקעלט זיך דער בוים, די צווייגען רוישען מיט א י מ ה.

דאָרט ווייט דערהייבט אַ ווינט דעם שטויב; אַ געדיכטער שטויב ווערט. עס הייבט אָן לייכט צו טריפען. די ערד זאַפּט איין די טראָפּענס.

עס טריפט, און די טראָפּענס בלייבען הענגען אויפ'ן גראָז, ווי גוטע טרערען. און פאַרוואָלקענט איז דער הימעל נאָר פון איין זייט; אויף דער צווייטער זייט שמייכעלט די זון מיט אַ גוט געלעכטערל.

עס הערט זיך אַ ווייטער דונער, גלייך פורען וואָלטען דורכגעריטען אויף אַ האַרטען וועג. עס ווערט שטיל.

מיט אַמאָל ווערט ליכטיג אין די אויגען. אַ שטאַרקער דונער האָט געלאָזט זיך הערען; אַ גוס רעגען האָט גענומען געהן...

די וואָלקענס ציהען זיך ביסלעכווייז ערגעץ אַוועק. עס לייטערט זיך

אוים. דער הימעל ווערט קלאָר. די נאַסע פעלדער שמייכלען צום הימעל און דאַנקען פאַר דער ש פ ע. און איבער דעם קלאָרען הימעל מיט בלויע פאַרטונקענע וואָלקענס בייגט זיך אוים אַ גאָלדענער רעגענבויגען מיט בלויע קאַנטען. און דער הימעל טריקענט די ערד מיט ליכטיגער ליבשאַפט, ווי אַ מאַמע ווישט אָפּ די בעקלעך פון אַ פאַרוויינט קינד.

נאָך ש. אש.

דאָס געבעט.

עס הערט זיך דער דונער פון ווייַטען,
עס בלענדט אין די אויגען דער בליץ;
אָ, גאָט! האָב ר ח מ נ ו ת, די אָרימע
פון בייזען געוויטער באַשיץ.

וואָס אַרבייַטען איצט אויף די פעלדער,
געפינען זיך וויַיט פון דער היים
און האָבען קייַן אָרט, וואו זיך שיצען,
קייַן שייַער, קייַן דעכעל, קייַן בוים;

וואָס זייַנען אַצונד אונטערוועגענס,
די פורען מיט מ ש א פאַרלייגט,
און וויַיט איז פאַר זיי נאָך אַ קרעטשמע,
און ווערען פון רעגען צעווייקט;

וואָס שטעהען אין מאַרק מיט די קוישען:
מיט עפעל, מיט גרינס און מיט ברויט —

און אַלע, וואָס זײַנען איצט דרויסען,
וואָס ס'טרײַבט זײ דער הונגער און נויט;

און אַלע, וואָס זײַנען פאַרוואָגעלט,
וואָס ד'ערד גיט קײַן ווינקעל זײ ניט, —
די אַלע פון בײזען געוויטער
באַשירעם זײ, גאָט, און באַהיט!

א. רייזען.

אַ זון מיט אַ רעגען.

אַ זון מיט אַ רעגען! אַ זון מיט אַ רעגען!
עס לאַכען מיר גאָלדענע טראָפּענס אַנטקעגען;
זײ לויכטען און לופטען און פאַלען אויף מיר,
ווי גאָלדענע פונקען אויף זײַדענע שניר.

אַ זון מיט אַ רעגען! אַ זון מיט אַ רעגען!
עס צאַנקען די גראָזען בײַם ראַנד פון די וועגען,
עס שמײכלען די בלומען, צעקושטע פון ווינט,
אַזוי ווי עס שמײכעלט דורך טרערען אַ קינד.

אַ זון מיט אַ רעגען! אַ זון מיט אַ רעגען!
עס וויגט זיך דער בלאָהליכער טײַך אין די ברעגען,
עס פאַלען די טראָפּענס אין וואַסער, און גרינג
צעלויפען זײ ווײַט אין אַ גאָלדענעם רינג.

אַ זון מיט אַ רעגען! אַ זון מיט אַ רעגען!
און ווײַט, ערגעץ ווײַט וואַרפט זיך איבער אַנטקעגען
אין הימעל אין בלויען אַ פאַרביגע בריק,
אַזוי ווי אַ וועג צו דעם אײביגען גליק.

ל. נײדוס.

אַריבער דער רעגען.

אַריבער דער רעגען און שטיל איז געוואָרען...
עס האָט זיך די זון העל צעלאַכט, ווי אַ קינד,
און האָט אויפ'ן ראַנד פונ'ם הימעל צעוואָרפען
די גאָלדענע לאָקען — דאָס אויג ווערט־אַזש בלינד.

עס קלינגען די פויגעל, ווי זילבערנע גלעקלעך,
אין זײַדענעם הימעל, וואָס טיף איז און בלוי;
עס שטעהען די פעלדער מיט פערל באַצירטע
און דאַנקען שטיל גאָט: אדוני, אדוני!

און דאָרט, הינטער װעלדעל, באַהאַלט זיך דאָס טײַכעל,
עס זעהט זיך פֿון װײַטען אין זוניגען שײַן;
עס באָדען זיך מענשען און ס׳שימערן, בלישטשען
די קערפּערס די קלאָרע אַרױס און אַרײַן.

באַלד רוקט זיך דער אָװענט אַרױף אױף די פֿעלדער,
און לענגער די שאָטענס, און לופֿטיגער װערט:
עס האָט הײַנט דער הימעל די ערד אױסגעבאָדען —
זאָל זײַן צו ר פ ו א ה דיר, בליהענדע ערד!

מ. טײטש.

נ אָ כ ׳ ן   ר ע ג ע ן.

אױסגעפּוצט זיך נאָכ׳ן רעגען
האָט דער הימעל שטילערהײט,
אָנגעטאָן זײַן זילבער־צירונג
און דאָס בלױע י ו ם ־ ט ו ׳ ב קלײד.

די ל ב נ ה אױף דער ברוסט אים
שימערט, װי אַ העלער קנאָפּ;
װײַסע װאָלקען־קרײַזלעך טראָגט ער,
װי אַ צירונג אױף זײַן קאָפּ.

רײן גע׳ט ו ב ל׳ט, פֿריש פֿאַרצװאָגען,
שלאָפֿט דער טונקעל־גרינער װאַלד;
דאָ און דאָרט אַ רעגען־טראָפּען
װי אַ דימענט בליצט און שטראַלט.

ס׳שװײַגט דער װינט, די פֿױגלען דרעמלען,
פֿונ׳ם רעגענװעטער מיד;
בלױז די גרילען אין דער פֿינסטער
קלאַפּען זײער זומער־ליד.

יהואש.

מען האַקט וואַלד.

אַ לענגערע צײַט זײַנען מ ר ד כ י און ש ר ה׳קע געפאָרען און געשוויגען. מ ר ד כ י איז געווען פאַרטיפט אין זײַנע געשעפטען, און ש ר ה׳קע האָט זיך נישט געקאָנט אָפּרײַסען פון דעם פאַרשנײַטען וואַלד, וואָס האָט זיך געטוקט און געשפּיגעלט אין זונענשײַן.

דער שליטען האָט זיך האַסטיג געטראָגען, און ש ר ה׳קע איז ווי אַ פאַר׳כ י ש ו פ׳טע געזעסען און געקוקט, ווי די הונדערטער אײַנזיכטלעך, וואָס האָבען אַראָפּגעהאַנגען פון די הויכע, ווײַסע סאָסנעס, האָבען געבלענדט די אויגען, זיך געצונדען אין בלוי־גרין, רויט־פּאָנס, פּונקט ווי געשליפענע פּריזמע־גלעזלעך בײַ זילבערנע הענגלײַכטער.

פון וואַלד האָט זיך געטראָגען: האָפּ! האָפּ!

האָט מ ר ד כ י שוין ניט געקענט אײַנזיצען אין שליטען, גע־הײסען וואַצעקען אויסדרײען און צופאָרען צום פּלאַץ, וואו זײַנע פּויערים האָבען אַראָפּגעלאָזט בײמער.

קופּקעסווײַז זײַנען די פּויערים געווען צעוואָרפען איבער׳ן וואַלד. טײל האָבען אַראָפּגעלאָזט בײמער, אַנדערע — געזעגט קלעצער און אויפגעשטעלט האַלבע־קלאַפטער; טײל זײַנען געשטאַנען בײַ אַ קיני־גער קאַרפּע, וואָס האָט געפלאַקערט מיט אַ געדיכטען רויך, און זיך געוואַרימט. דער רויטער פלאַם האָט זיך געשפּיגעלט אין דעם זיל־בערנעם שנײ, אָפּגעגאָסען די פּויערים מיט אַ קופּערנעם שײַן.

מיט אַ ווילדער ה נ א ה האָט ש ר ה׳קע אָפּגעוואַרט יעדען קראַך פון אַ געזונטען, פאַרצווײַגטען בוים, וואָס איז געפאַלען, מיטרײַסענדיג יונגע בײמלעך אונטער די פּויערישע ק ו ל ו ת — האָפּ, האָפּ — טיף אין שנײ אַרײַן.

ש ר ה׳קען האָט זיך געדאַכט, אַז די געזונטע פּויערים מיט די פוטערנע היטלען, מיט די קאָלירטע גאַרטלען אַרום די שעפּסענע פּעלצ־לעך, מיט די שאַרפע, בלאַנקענדע העק אין זײערע הענט — דאָס איז אַ באַנדע ג ז ל נ י ם. איר פאָטער, דער פירער פון דער באַנדע, לויפט פון אײן קופּקע צו דער צווײטער, זײַן לאַנגע באָרד טײלט זיך אויף צווײען און רעדט, שרײַט...

די ג ז ל נ י ם וואַרפען זיך אויפ׳ן וואַלד מיט די בלאַנקענדע העק און זעגען.

אָט לויפען צו אַכט יונגע פּויערים מיט שאַרפע העק, מיט זעגען, שטריק און דרענגער צו אַ געזונטען, פאַרצווײפעלטען דעמב. די פּויערים פאַרציהען פעסט די גאַרטלען, און מיט אַ קרעכץ נעמט זיך די זעג אײַנבײַסען מיט אירע צײן אין אײן זײַט פון בוים, פון דער צווײטער — אַרבײַטען צווײ העק צום טאַקט. מען פאַרוואַרפט שטריק, מען שפּאַרט אונטער דרענגער, די פּויערים רוקען זיך אָפּ, די אויגען גלאַנצען מיט אַ קאַלט פײַער.

ש ר ה'קע האָט געזעהען, ווי דער דעמב שטעהט שטײף, טוט זיך ניט קײן ריר, כאָטש ער ווײס, אַז באַלד איז נאָך אים, נאָר נאָכגעבען וויל ער נישט. זי האָט גרויס ח ש ק געהאַט צוצוגעהן צו די פויערים און זאָגען:

— וואָס אַנטלויפט איר, וואָס? אַכט אויף אײנעם! אַז איר ג נ ב'עט זיך אונטער, בינדט אים מיט שטריק און איצט אַנטלויפט איר? שעמט זיך!

טראַ־טראַך!

דער אַלטער דעמב האָט זיך אַ ציה געטאָן ווי גרויס ער איז געווען, געפאַלען מיט אַ קראַך פון אַ ווײטען דונער.

מ ר ד כ י איז אַרײנגעשפּרונגען אין שליטען אַ פרײליכער, זיך גוט צוגעדעקט, צוגעטוליעט צו זיך ש ר ה'קען:

— איצט פאָרען מיר גלײך אין שטאָט אַרײן, צו דער מומע גיטעל!

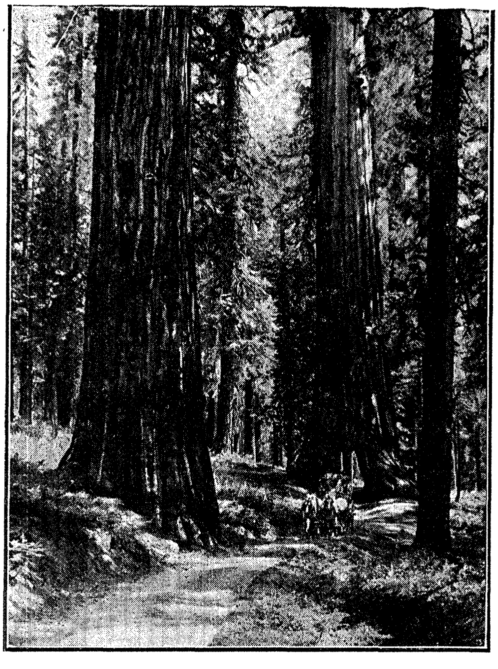

די פערד, אַרויסקומענדיג אויפ'ן שאָסע האָבען זיך פאַנאַנדערגע־טראָגען ווילד, אויפהײבענדיג גאַנצע וואָלקענס שטעכיגע שנײעלעך.

דער וואַלד האָט נאָך אַלץ געקרעכצט: „האָפּ־האָפּ"! — איז ש ר ה'קען אומעטיג געוואָרען. זי האָט אָנגעשפּאַרט איר קעפּעל אויפ'ן פאָטערס ברוסט און זיך פאַרטראַכט.

י. אָפּאַטאָשו.

הערבסט אין וואַלד.

שאַ, שטיל איז סליחות־צײַט אין דעם וואַלד, ווי אין שטעטעל שבת, ווען דער עולם שלאָפט נאָך מיטאָג; און די שטילקײַט דאָרט וואַרפט אַ מרה־שחורה. די בײַמער שטעהען פאַרטראַכט. פאַרזאָרגט, גאָר ניט דער פנים, דאָס געשטאַלט, וואָס פריהער. זײַער שאָקלען מיט די צווײַגען — דאָס איז אַ ברעכען מיט די הענט; זײַער זשומען — דאָס איז אַ ביטערער יאָמער, אַ זיפצען, אַ קרעכצען פון אַ געטרײַער מוטער, וואָס בלײַבט איבער אַלײַן, נאָכדעם ווי אירע קינדער צעפאָרען זיך אין אַלע זײַטען.

דאָרט וואו עס האָט ערשט געלעבט, זיך גע'רעש'ט, געזונגען, געשפרונגען אין איטליכען ווינקעלע, איז אַצונד שטיל, רוהיג ווי אויף אַ בית־עולם. ניטאָ די פריהערדיגע לעבעדיגקײַט די פרישקײַט און אויפגעראַמטקײַט. אַלצדינג שטעהט עפּעס ווי ברוגז, זעהר אומעטיג. דער הימעל קוקט אויך ניט פרײַנדליך און איז עפּעס שטאַרק אָנגעבלאָזען.

וויסט איז די נעסט — די פײַגעלעך זײַנען זיך צעפלויגען... פאַרזאָרגט, פאַרטראַכט שטעהט דער וואַלד, גלײַך ווי ער פילט, אַז דאָס אויפהײַבען זיך און אַוועקפליהען פון זײַנע שפּיל־פײַגעלעך באַווײַזט ניט אויף גוטס. ער מעג זיך ריכטען, אַז באַלד באַלד וועט זיך אָנרוקען אַ כמאַרע — דער ווינטער מיט זײַנע ביטערע קעלטען, און ער איז אַצונד דעריבער פאַראומערט, שטאַרק באַטריבט.

ממו"ס.

דער טאָפּאָל.

בײַ מײַן פענסטער שטעהט אַ טאָפּאָל,
ביז'ן הימעל איז ער הויך.
וועלכע וואונדער ער דערזעהט דאָרט,
ווײַס מײַן הארץ דערפון באַלד אויך.

אויפ'ן טאָפּאָל רוהט אַ פויגעל,
ווײַס ער לידער שײַנע פיעל;
זינגט דער פויגעל... און אין הארצען
זינגט ווער נאָך די לידער שטיל.

ווינטער פליהט אַוועק דער פויגעל,
און דער טאָפּאָל טרויעריג ווערט.
זינג איך דאַן אים יענעמס לידער,
שטעהט דער טאָפּאָל שטיל און הערט.

ב. לאַפּין.

אין וואַלד.

קום אין וואַלד, מײַן ליבער פרײַנד,
וואו עס ס ו ד'ען זיך די בלעטער;
וואו עס אָטעמט פרײַ די ברוסט,
וואו דערקוויקענד איז דאָס וועטער.

קום, מײַן פרײַנד, פון שטאָט אַנטלויף,
פון גערודער, פון געטומעל;
דאָרט אין וואַלד איז גרין די ערד,
גרין די ערד און בלוי דער הימעל.

קום אין וואַלד, מײַן אָרימער פרײַנד,
וועסט פאַרגעסען אַנגסט און לײַדען;
הערען וועסטו דאָרט קײַן פאַלשס,
נאָר פון גאָט די פײגעל רעדען.

קום, מײַן פרײַנד! דו ביסט דאָך קראַנק,
מענשען האָבען דיר דערעסען;
דאָרטען וועסטו זײ ניט זעהן
און דו וועסט דײַן זאָרג פאַרגעסען!

א. רייזען.

דער האָדסאָן.

1.

דער האָדסאָן, דער האָדסאָן, דער גוטער, רײַכער האָדסאָן!

אין אַ הײַסען און ליכטיגען זומער־טאָג קנײַטשט ער זיך אויף פֿאַרשידענערלײַ אױפֿנים, ווי ער וואָלט געוועזן אַנגעפּילט מיט פֿאַרשידענערלײַ וואַסערן, וואָס ווילען זיך ניט אויסמישען. און יעדער שטיק וואַסער שפּיגעלט זיך מיט דער זון אויף זײַן אײגענעם שטײגער. עס שווימען אום שטיקער וואַסער מיט צעשטראַלטע האַלבע זונען, און וואַסערן מיט רונדע זוניגע פּאַסען, וואָס וואַרפען זיך אין אַלע זײַטען ווי צערײַצטע גאָלדענע שלאַנגען; עס שווימען אויך אום שטיקער וואַסער, אין וועלכע עס נעסטען זיך צו דרײַ, פֿיער גאַנצע זונען אויף אײן מאָל, און שטיקער, וואָס קנײַטשען זיך אַרײַן אין צעהאַקטע קלײנע פֿאַלדען, און די קלײנע וואַסער־פֿאַלדען ברעקלען די זון אויף פּיצלעך.

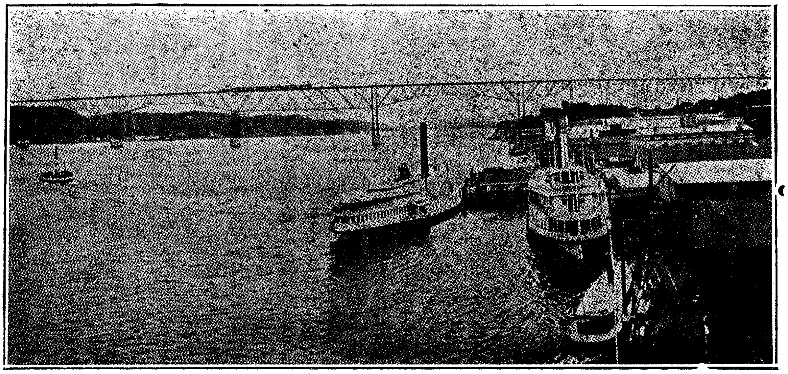

און אַזוי שווינדעלט אַרײַן אין די אויגען אַ זוניגע וואַסער־נעץ וואָס ציהט זיך ברײט און ווײַט אויף לינקס, און נאָך ברײטער און ווײַטער אויף רעכטס. דער פֿאַנאַנדערגעצויגענער, צעשטראַלטער טײַך גיסט זיך אַזוי אַרוים פֿון ערגעץ דאָרט פֿון דעם גרויסען, בלויען רוים און לאָזט זיך אַזוי אַוועק ערגעץ אַהין ווײַט, אין דעם בלויען רוים אַרײַן; און ער ציהט זיך פֿאַרבײַ די הויכע פּאַליסאַדען ווי אַ ברײטער און רײַך געשטיקטער גאַרטעל.

2.

בײַ דער נאַכט איז דער האָדסאָן אויך אָנגעפּילט מיט פֿאַרשידענע שטיקער וואַסער. און די לבנה שפּיגעלט זיך אין יעדען שטיק אַרײַן אויף אַ באַזונדער אופֿן. עס שווימען אום גרויסע לבנה־פֿעלדער, בײַטען און גערטנער מיט בליצענדיגע לבנה־קוויטען; וואַסערן, וואו עס נעסטען זיך עטליכע לבנות אויף אײן מאָל, און

וואַסערן מיט טאַנצענדיגע ל ב נ ה־שפּריצען; וואַסערן מיט פאַרשידענע נערלײַ ווײַך־פּאַלירטע ווימלענדיגע ל ב נ ה־פּאַסען, וואָס וואַרפען זיך ווי שלאַנגען און ווי רײַך צעשפּינטע זילבער־נעצען.

אַ פינטעל מיט'ן אויג, און עס שטײַגט פון די וואַסערן אויף אַ זילבערנער וואַלד. אין וואַלד — אַ זילבערנער שלאָס, און קלײַנינקע זילבער־מענשלעך מיט הויכע זילבערנע שטעקענס געהען איבער די זילבערנע וואַסערן צום וואַלד און צום שלאָס.

און די אַנטקעגענדיגע פּאַליסאַדען שפּיגלען זיך דורך אַלץ אַרײַן אין דעם וואַסער מיט זײַערע פעלזען און וועלדער, אָבער נאָך טיפער פון זײַ ליגט טיף אין האָדסאָן אויסגעשפּרײַט דער וועלטס גרויסער הימעל. און די אויסגעשפּיגעלטע הויכע פּאַליסאַדען קאָנען אַ פ י ל ו מיט זײַערע העכסטע שפּיצען דעם גרויסען הימעל, וואָס ליגט אין וואַסער, ניט דערלאַנגען.

גוט איז דאַמאַלט צו קוקען אויף דעם האָדסאָן, אויף זײַנע שטאָלץ־באַוועלדערטע פּאַליסאַדען, אויף זײַן הימעל, אויף זײַן גוטסקײַט, אויף זײַן שטילקײַט, אויף זײַן זיכערקײַט און אויף זײַן פּראַלענדיג ליכט אָהן אַ ש י ע ו ר. ווי גרויס און רײַך עס איז דער האָדסאָן, אַזוי שטיל איז ער דעמאַלט און דורכזיכטיג און גרינג.

דוד איגנאַטאָוו.

בײַם טײַך.

רויט ווי צונטער ברענט דער מ ע ר ב ;
ס'האַלט דער טאָג בײַם שטאַרבען.
הענגט אַ נעץ פון ליכט און שאָטען,
שפּילען זיך די פאַרבען.

די ל ב נ ה קוקט צעשראָקען
אויף די מ ע ר ב ־ פ ל אַ מ ע ן.
אין דעם וואַסער גאָלד און זילבער
גיסען זיך צוזאַמען.

שטיל באַוועגען זיך די וועלען,
קוים די שיפלעך הוידען.
רונד אַרום אין טיפען ערנסט
בוים און גראָז זיך ס ו ד'ען.

האַרציג־שטילע ליוב־געזאַנגען
טראָגען זיך אין לופטען.
וואַסער־רויזען, גראָזען, בלומען
בײַטען זיך מיט דופטען.

אויף די ברעגען צינדען אַן זיך
שײַבלעך דורך אַ צויבער...
ווילט זיך, ווילט זיך אַזוי גלויבען,
אַז די וועלט איז זויבער.

אב. וויקטאָר.

דאָס טײַכעל.

זים און הײמיש רוישט דאָס טײַכעל,
גלאַנצענדיג אין זונען־שײַן,
פלוידערט קינדערש דורכ׳ן וואַלד־באַרג,
און די בײמער שלאָפען אײַן.

אײַנגעליוליעט מיט זײַן מורמעל
האָט ער אויך די בערג אַרום;
ער אַלײן נאָר רעדט און פלאַפּעלט,
ערד און הימעל האָרכען שטום.

כ׳ליג האַלב וואַך און האַלב פאַרדרעמעלט,
ווי פאַרנעבעלט איז דער זין;
דורכ׳ן שלעפערדיגען מ ו ח
פלאָנטערט זיך דאָס וועלדעל גרין.

לאַנגזאַם מישען זיך צוזאַמען
באַרג און הימעל, גראָז און קוואַל,
און דער ח ל ו מ׳דיגער טומעל
פון אַ ווײַטען וואַסער־פאַל.

יהואָש.

דער אימאַטראַ־וואַסערפאַל.

אין אַ ש ע ה אַרום האָט זײ שוין אַ פינלענדישער שליטען געפירט צום וואַסערפאַל „אימאַטראַ“.

באַלד האָבען זײ דערהערט פון דערווײַטענס דאָס קלאַפּען פון וואַסער. זײ זײַנען אַראָפּ פון שליטען, אַריבערגעכאַפּט זיך איבער אַ פעלד, און פאַר זײערע אויגען האָט זיך אויפגעעפענט אַ בילד, וואָס האָט זײ דערשראָקען און קלײן געמאַכט.

איבער אַן אומענדליך ברײט, ווײַס־באַשנײט פעלד איז אָנגעקומען צולויפען אַ ברײטער שטראָמענדיגער טײַך. דאָס וואַסער האָט זיך ווײניג וואָס געענדערט פון דעם בלישטשענדיגען ווײַסען שנײ־פעלד; עס איז געלאָפען מיט אַן אומגעהײערער שטראָמיגקײט. און פלוצלונג, ווי אין מיטען, האָט זיך דער גאַנצער ברײטער טײַך איבערגעריסען און איז — אַזוי ברײט און לאַנג, ווי ער איז געווען — אַראָפּ אין אַ הונדערטפוסיגען טיפען טאָל, איבער וועלכען עס זײַנען געלעגען קאָלאָסאַלע גרויסע פעלזען און שטײנער; נאָר מיט אַזאַ אימפּעט און מיט אַזאַ געשרײ, אַ

פאלענדיג אויף די שטיינער, איז ער צוריקגעשפרונגען און צעשפריצט געוואָרען אין בליסטשענדען רעגען־וואָלקען, וואָס האָט זיך געטראָגען איבער דער גאַנצער לענג און ברייט פון פעלד. די זון איז אַריין אין דעם וואַסער און געלאָזט זיך אינאיינעם מיט'ן שטראָם אַראָפּ איבער די פעלזען, איבער די שטיינער און צעשפריצט געוואָרען אינאיינעם מיט'ן וואַסער. און עס האָבען זיך אויסגעמישט וואַסער און זון אין איין בליסטשענדיגען זיבען־קאָלירטען רעגענבויגען, וואָס האָט זיך געטראָגען איבער'ן גאַנצען ברייטען ווייס־באַשנייטען פעלד.

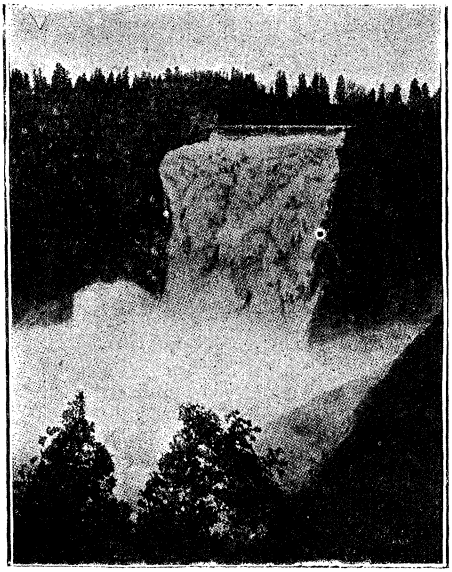

זיי זיינען ביידע געשטאַנען, ווי צעמישט. ווי קליין, ווי אומענדליך קליין האָבען זיי ביידע אויסגעזעהן דאָ, ביי דער גרויסער נאַטור ערשיינונג, געגען דעם גרויסען ברייטען טייך, וואָס קומט אָן יעדע ר ג ע מיט נייע וועלען און וואַרפט זיך מיט'ן קאָפּ אַריין אין דעם קאָכענדיגען, ברייטען ים, וואָס שפּרינגט און געהט אויף אין אַ בליסטשענדיגען וואָלקען! און עס האָט זיך געדאַכט, אַז די גאַנצע וועלט, אַלץ, אַלץ קומט אַהער אָן צושווימען אין דעם טייך אַריין און וואַרפט זיך מיט דער גאַנצער פרייד און גאַנצען ווילען אין דעם ת ה ו ם אַריין.

זיי האָבען זיך ביידע אויסגעזעהן ווי צוויי שפּענדלעך. זיי האָבען זיך אָנגענומען פאַר די הענט און געהאַלטען זיך אינאיינעם, ווי זיי וואָלטען מ ו ר א געהאַט, אַז דער כ י ש ו ף, אַז דאָס גרויסע וועלט־צונויפמישעניש זאָל זיי ניט מיטשלעפּען, וואָרים עס האָט זיי אַהין געצויגען, דאָרט אַהין, צו דער וועלט־ח ת ו נ ה, מיט כ י ש ו ף.

ש. אַש.

צווישען בערג.

די שטאָט קופשטיין איז געלעגען אײַנגעהילט אין אַ טיפען נעבעל. מיר האָבען אפילו נישט דערזעהן די הײַזער פון דער קעגענאיבערדיגער זײַט אין מאַרק. דאָס איז ניט געווען קיין געוויינטליכער נעבעל, נאָר אַ דיקע כמאַרע, וואָס האָט זיך אַראָפגעלאָזט אין טאָל אַרײַן פון די בערג און האָט שווער געלויערט איבער אַלץ און איבער אונז.

טראָץ דעם נעבעל זײַנען מיר דערגאַנגען ביז צום באַרג און האָבען אָנגעהויבען אַרויפצוגעהן. מיר זײַנען אָפּגעגאַנגען אַ היבשע צײַט, פּאַמעליך שלעפּענדיג די פיס, פאַרשלאָפען און פאַרטראַכט. אַז מיר האָבען זיך אויפגעהויבען אויף צוויי הונדערט און פופציג מעטער הויך, האָבען מיר באַמערקט, אַז דער נעבעל איז פאַרשוואונדען. די לופט איז געווען קלאָר און דורכזיכטיג, כאָטש אַרום זיך האָבען מיר גאָרנישט ניט געקאָנט זעהן. מיר האָבען זיך געפונען צווישען ביימער; פון ביידע זײַטען וועג איז געלעגען דער פאַרפראָרענער שניי, און דער וועג אַליין האָט זיך טיף אײַנגעשניטען אין מיטען. און מיר האָבען אים געזעהן פאַר זיך נאָר איניגע מעטער, ווײַל באַלד האָט ער זיך געבויגען און גענומען אין אַ זײַט און געפירט אונז מיט זיגזאַגען, ווי אַלע בערג־וועגען.

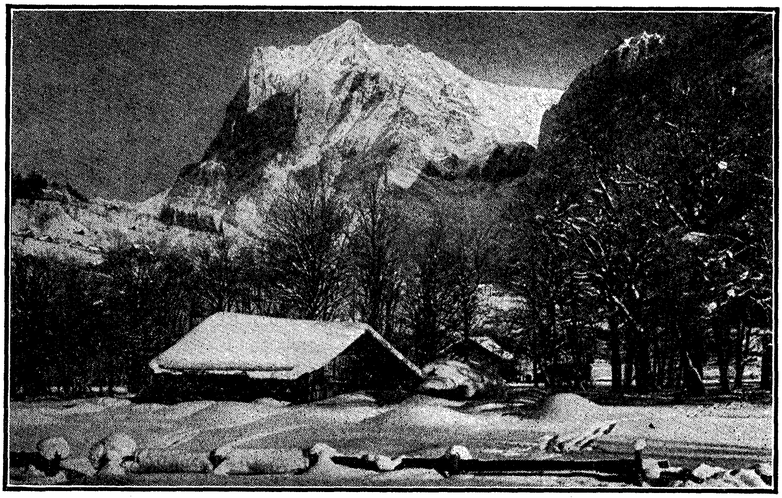

געהענדיג אַזוי, האָבען מיר אָנגעהויבען צו באַמערקען ליכט־פלעקען אין די שאָטענס פון די ביימער, וואָס האָבען זיך אויסגעריסעוועט אויפ'ן שניי. מיר האָבען אויפגעהויבען די אויגען און דורך דעם געפלעכט פון צווײַגען האָבען מיר דערזעהן שטיקער בלויען הימעל. אונז אַלע איז מיט אַמאָל געוואָרען פריילּיכער. מיר האָבען לאַנג שוין נישט

געפילט קײַן קעלט אין קערפּער, זײַענדיג דערוואַרימט פון אונזער אײַנענער באַוועגונג, און מיר האָבען זיך גענומען געהן מיט מער קוראַזש. אונזער וועג האָט זיך געדרײַט און געדרײַט ווי אַ שלאַנג; דערזעלבער צעטראָטענער שנײ פון אונטען, דערזעלבער פאַרפראָרענער שנײ פון די זײַטען און אַזוי אָהן אויפהער. די ליכט־פלעקען און די שטיקער בלויער הימעל זײַנען צײַטענווײַז אין גאַנצען פאַרשוואונדען.

נאָר אָט האָט אונזער וועג שוין אַרויסגעדרײַט זיך פון וואַלד; און פּלוצלונג האָבען מיר זיך דערפילט באַגאָסען מיט אַ העלער און וואַרימער ליכטיגקײַט; אַ גלאַנצענדיגע, קריסטאָל־לויטערע ווײַסקײַט האָט אָנגעשלאָגען אויף אונזערע אויגען פון אַלע זײַטען. גאָר אומגעריכטערהײט זײַנען מיר אַריבערגעטראָגען געוואָרען אין אַ נײַער, ווײַסער ליכטיגער וועלט אַרײַן. מיר האָבען אויפגעהויבען די אויגען: דער הימעל איז געווען קלאָר, אָהן אײן וואָלקענדעל, און האָט געבלישטשעט און געבלענדט, ווי אַ געשליפען גלאָז. אַרום איז געווען אַ וועלט פון שנײ. ער האָט געפינקעלט אַרום אונז, פון אונטען, פון אויבען, פון אָפּגרונטען, פון די טיפע פלענער, פון די שפּיץ בערג, וואָס האָבען אונז אַרומגערינגעלט פון אַלע זײַטען. דאָס אויג האָט זיך געבאָדען אין דער העלער ליכטיגקײַט, ווי אין אַ קוואַל פון נ ח ת. און האָט זיך געקוויקט ביז צו ווײטאָג, ביז צו טרערען. מיר זײַנען געבליבען שטעהן איבערראַשט און אַנטציקט.

אונזער וועג האָט איצט געפירט אויפ'ן סאַמע ראַנד פון באַרג, און די גאַנצע אומגעגענד אַרום עטליכע מײַל האָט זיך אַנטפּלעקט פאַר אונזערע אויגען. צופוסען פון באַרג איז געלעגען דער „אין"־טאָל, באַגרעניצט פון דער צווײטער זײַט מיט הויכע בערג; איבער דעם טאָל האָט זיך געשלענגעלט דער טײַך א י ן, וואָס האָט אויסגעזעהן אויפ'ן פאָן פון ווײַסען שנײ, ווי אַ שמאָלער, גראָהער פּאַס. אין ווינקעל פון טאָל האָבען מיר דערזעהן די הײַזער פון קופשטײן, צוזאַמענגעוואָרפען אין אײן קופּע און קלײנע, ווי קאָרטען־שטיבלעך. איבער זײ האָט זיך נאָך געטראָגען אַ דינע פאַרע, וואָס האָט מיט אַ פליגעל באַרירט דעם קעגענאיבערדיגען באַרג: דאָס איז געווען דער נעבעל, וואָס האָט געלויערט אויף דער שטאָט, ווען מיר האָבען זי פאַרלאָזט.

און אַרום זײַנען געשטאַנען די בערג פון פאַרשידענער הײך, פון פאַרשידענע געשטאַלטען. זײ האָבען זיך צוגעפּרעסט אײנער צום אַנדערען, אָדער געקראָכען אײנער דעם אַנדערען אויף דעם קאַרק. טײל האָבען אויסגעזעהן מ ו ר א'דיג מיט זײערע שאַרפע איבערגעריסענע ליניען; טײל זײַנען געווען אויסגעגאָסען אין ווײכע פײַנע געשטאַלטען און אַלץ דאָס האָט געבלאַנקט און געפינקעלט, באַדעקט מיט שנײ און באַגאָסען מיט ליכט. אין דער זײַט האָבען מיר געזעהן אַ קלײנע גרופּע בערג, מיט דרײַ ווילדע, הויכע שפּיצען, וואָס האָבען זיך גלײַך געצויגען צום הימעל. זײ האָבען אַראָפּגעטרײסעלט פון זיך דעם שנײ,

ארויסגעוויזען זייער נאַקעטען, גרויען, פעלזיגען קערפּער, און האַבען אויסגעזעהן, ווי פאַרשאַלטענע ריזען, בייזע און שלעכטע, גרייט אַלץ אומצוברענגען. נאָר זיי זיינען צוגעשמידט צום אָרט מיט נאָך אַ שטאַרקערער מאַכט... מיר האָבען דערקענט דעם „ווילדען קייזער". פיעל שרעקליכע לעגענדעס, זעהר פּאָפּולערע אין טיראָל, זיינען פאַרקניפּט מיט דעם נאָמען.

— אָ, ווי שיין! — האָבען מיר אַלע אויסגערופען כ מ ע ט מיט איין מאָל.

ה. ד. נאָמבערג.

ב ע ר ג.

I.

מאַרמאָר־פּאַלאַצען און זילבערנע טורעמס
שיינען אין אייביגען גלאַנץ.
שטאָלץ, ווי די פעלזען, וואָס לאַכען פון שטורעמס,
שימערט פון שנייען אַ קראַנץ.

רונד אַרום ריזען אין פּראַכטיגען שווייגען
שטעהען מיט שניי־היט באַדעקט;
נאַקעטע די לענדען; אין בליהענדע צווייגען
האַלטען די פיס זיי פאַרשטעקט.

הוילע זיי שטעהען און פרירען, די ריזען,
ביז אין דעם מאָרגען אַריין.
קומט אָן די זון דאָן און שטעכט זיי מיט שפּיזען,
גיסען זיי טרערען פון פּיין.

כאַפּען די טאָלען די טרערען באַצייטען,
בייטען אויף בלומען זיי אוים.
ווינטער און זומער אָהן אויפהער דאָ שטרייטען,
שיין דער געפּעכט איז און גרוים.

II.

אַלץ העכער עם דראַפּעט דער וועג זיך, גאַנץ הויך,
די מעכטיגע רוקענס אַריבער.
עס רויכערט אַ שפּאַלט וואו אין בלוילִיכען רויך,
און מ ו ר א׳דיג גלאַנצען די גריבער.

איינס איבער׳ן צווייטען צוויי שטיבלעך צי דריי,
זיי הענגען ווי אָדלערשע נעסטען.
און טאָלען פול צויבער עס פליהען פאַרביי,
ווער קאָן זייער טיפקייט גאָר מעסטען?

און דאָרט שיסט אַ גײזער צום הימעל מיט שוים,
צעשיט זיך מיט טויזענטער פונקען.
דו קוקסט און דו וואונדערסט: עס גלויבט זיך דיר קוים,
דו זיצסט, ווי אין ח ל ו ם פאַרזונקען.

און אָט זעצט די זון זיך, די גאָלדענע זון,
אין גאָלדענעם מ ע ר ב אַרונטער
און וואַרפט מיט קאָלירען אַ טון נאָך אַ טון;
דער הימעל ביז האַלב איז ווי צונטער.

און אָט קומט די נאַכט שוין פון באַרג־גאַט געבראַכט,
די שטערען צעשאַטען אין רוימען;
און שלעפערט די בערג איין, פאַרדעקט זײ מיט פּראַכט,
פאַרשליסט זײ די אויגען מיט טרוימען.

אַב. וויקטאָר.

אַ שטורעם אין די בערג.

אין אַ הײסען און ליכטיגען זומער־טאָג, ווען די היץ איז אָנגעגליהט, די לופט — כאָטש בײם זי מיט די צײן, דער הימעל אַ פאַרשמאַכטער, אַ בלאַס־בלויער, און אויפ׳ן סאַמע מיטען הימעל שטעהט די זון, ווי אַ דורכ־געשלאָגענע רונדע לאָך ערגעץ אין אַ זונען־וועלט אַרײן, פון וואַנען עס שטראָמט אָהן אויפהער מיט היץ און מיט זון, — דעמאָלט קוקען די פּאַ־ליסאַדען וואָס בײ די ברעגען פון האַדסאָן אַרויס ווי פון אונטער אַ שטראָ־ליגען שלײער, די שײנע און גרויסע פּאַליסאַדען, לעבען וועלכע מען דער־פילט זיך אַזוי מילביג קלײן, לעבען וועלכע מען צעעפענט אַזוי מ ש ו נ ה־דיג ברײט די אויגען, ווי מען וואָלט פאַר זיך פלוצלונג אומדערוואַרטעטע וואונדער דערזעהן... אָט איז דער ריזיגער פּאַליסאַד מיט זײנע וועלדער, מיט זײן גרויסען, טיף־געקנײטשטען שטערן, דער שטערן פון פעלזען, וואָס מאַכט אַ מ ח י צ ה צווישען די וועלדער פון אונטען און די וועלדער, וואָס וואַקסען אויבען, אויף זײן קאָפּ. און זײן קאָפּ רײסט זיך הויך און הײבט זײנע שטאָלצע וועלדער אין דער וועלטס הימעל אַרײן...

פלוצלונג אָבער טרעפט, אַז איבער די אויבערשטע שטאָלצע וועלדער גיט זיך מיט אַמאָל אַ באַוויײז אַ גרויער, פאַררויכערטער הימעל.

בײז און פאַרביסען נעמט זיך אָט דער נײער, פון ערגעץ אָפּגעשפּאָל־טענער הימעל שפּאַרען אויף דעם דורכזיכטיגען, מאַט־בלויען הימעל, און נעמט זיך נעהענטערן צו דער זון. ציטערט מיט אַמאָל אויף די לופט און ווערט גלײך אַן אַנדערע. די פּאַר׳ש י כ ו ר׳טע לופט ניכטערט זיך מיט אַמאָל אויס, וואַרפט פון זיך פלוצלונג אַראָפּ איר פאַרשטראַלטען שלײער. דער טײך נעמט מיט אַמאָל אָן אַ געוואוינליכען וואַסער־קאָליר, גיסט זיך גלײך צונויף אין אײן שטיק, און אַ ווינטעל נעמט איבער זײן גאַנצער

לענג און ברייט שטיל און גיך בינדען און קניטלען קליינע און האַלב־רונדע פאַלדען. די פאַליסאַדען פאַרלירען זייערע שלייערן, קומען צונויף נעהענטער און נעמען זיך רוי און אָפּגעדעקט אַרויספּרעסען מיט זייערע וועלדער און מיט זייערע שווערע גרויע פעלזען, און נעמען וואַקסען אַזוי ווי עמיצען אין פּ נ י ם אַריין. די וועלדער נעמען זיך באַוועגען און וויגען און זעהען אויס ווי אָנגעלאָפּענע טשערעדעס, וואָס יאָגען זיך פון אַריבער די פאַליסאַדען, און איילען זיך צום וואַסער.

דער שוואַרץ־גרויער הימעל נעמט זיך טראָגען אַלץ העכער און העכער. די זון פאַרשטראַלט מיט גאָלד זיין פאַררויכערטען ברעג. אָבער ער קומט צו פעסט צו דער זון און גיט זיך מיט בייזקייט אַ טראָג אַריבער איר גאָלדענעם רייף. ווערט די לופט מיט אַמאָל איינגאַנצען ערנסט, גרוי און פול מיט ווינט. די ביימער ווערען ווי פון דאָס ניי אויפגעטרייסעלט און נעמען זיך וויגענדיג בייגען אַלע אויף איין זייט. די צווייגען נעמען פּאַטשען מיט די בלעטער, ווי זיי וואָלטען זיך וועלען אָפּרייסען און אַוועקפליהען. און דער ווינט פרעסט אַלץ מער און מער, בייגט אויס די בלעטער מיט די לינקע כ מ ע ט ווייסע זייטען אַרויף. מאָדנע נעמען אויסזעהן די וועלדער ביים האָדסאָן: רוישענדיגע, האַסטיגע, ווייסע!... און דעם האָדסאָנס וואַסערן נעמען זיך מיט אַמאָל פרייכענדיג הייבען אין פאַרגרעסערטע און ווייס־פאַרשוימטע כוואַליעס. אין דעם האָדסאָן זיינען מיט אַמאָל פון ערגעץ אָנגעשוואומען ווילדע ווייסע פערד מיט גרויסע ווייסע גריוועס; און דער ווינט רייסט די גריוועס אין דער לופטען און טרייבט זיי און פלאָנטערט זיי איבער׳ן טייך.

אַנטקעגען דעם שוואַרץ־גרויען הימעל, וואָס האַלט נאָך אַלץ אין וואַקסען פון אַריבער דעם גרויסען פאַליסאַד־באַרג, באַווייזען זיך נאָך וואָלקענס, נייע און נייע. מחנות־ווייז נעמען זיי זיך טראָגען, איינע העכער, איינע נידעריגער. די זון איז שוין לאַנג ניטאָ, אָבער אירע שטראַלען שפּאַרען זיך אַרויס פון אונטער דעם נייעם שוואַרצען הימעל אין ברייטע פּאַסען און פאַרבען די אָנגעקומענע וואָלקענס; די העכערע ווערען דורך די שטראַליגע זונפּאַסען ווייס־ראָז. נאָר די וואָלקענס, וואָס הענגען נידעריג, בלייבען ערנסט־גרוי.

איבער די פאַליסאַדען ווערט מיט אַמאָל שטאָק־פינסטער. די אויבערשטע וועלדער ווערען איינגאַנצען פאַרשוואונדען. די בערג גיסען זיך דאָרטען איינגאַנצען צונויף מיט די וואָלקענס, און עס נעמען זיך פון דאָרטען טראָגען דונערדיגע ק ו ל ו ת, ווי געשרייען פון מענשען צי גאָר פון ריזען, צווישען וועלכע עס האָט אויסגעבראָכען אַ געשלעג, אַ שלאַכט אויף טויט און אויף לעבען. אויפ׳ן שוואַרצען הימעל נעמען זיך גלייך ווייזען צעריסענע אין שטיקער, צעבראָכענע פייער־פּאַסען. עס דערהערט זיך ווי מען שליידערט דאָרט פעלזען אויף פעלזען; פעלזען שלאָגען זיך אין דער לופטען אָן אויף פעלזען! מען ברעכט וועלדער, מען רייסט די פאַליסאַדען אין שטיקער. און אָט איז, ווייזט

אוים, אַ ריז אַרײַנגעפֿאַלען אין פֿלען. עס איז געוואָרען אַ ווילדער טומעל. עס האָבען גענומען אויפֿפֿלאַקערען לאַנגע בליצען אײנס נאָכ'ן אַנדערען. די לופֿט האָט זיך אָנגעצונדען אויף מינוטען און גענומען ברענען אַ פֿאַרציטערטע. און דער געפֿאַנגענער ריז רײַסט און ראַנגעלט זיך דאָרט, ביז צולעצט לאָזט ער אַרויס אַזאַ ווילדען געשרײ, פֿון וועלכען די שטאַרקסטע בײמער, וואָס שטעהען אויפֿ'ן וועג פֿון זײַן קול, נעמען זיך ברעכען ווי שפּענער.

די כוואַליעס נעמען זיך שפּרינגען אין דער לופֿטען. און אָט יאָגען זיך אָן עטליכע שווערע רעגען־טראָפּענס, קלאַפּען זיך אָפּ אָן די בלעטער פֿון די בײמער, ווי אָנזאָגענדיג און וואָרנענדיג. און גלײַך דערויף דערהערט זיך מיט אַמאָל אַ גוואַלדיגער קראַך. דער הימעל פּלאַצט מיט אַמאָל אין עטליכע שטיקער. בליצען נעמען זיך שפּרינגען אויף רעכטס און אויף לינקס, באַווײַזענדיג אויף ר ג ע'ס דעם טײַך און די ריזיגע בערג מיט אַלע זײערע אויבערשטע און אונטערשטע וועלדער. און נאָכדעם נעמט אָן אָנגעלאָפּענער רעגען איבער אַלץ פּאַטשען מיט אַ טראַציגער שווערקײט. דער רעגען ווערט אַלץ געדיכטער און שווערער. די לופֿט ווערט שווער אָנגעלאָדען מיט רעגען, ווינט און בײמער־רויש, מיט גרינע בלעטער און נאַסע צווײַגען, וואָס רײַסען זיך און שלאָגען זיך מיט'ן ווינט.

דוד איגנאַטאָוו.

נאָכ'ן שטורעם.

עס ציטערט העל אין יעדען טראָפּען
אַ זיבענפֿאַרבענדיגער סוד;
עס ווײט מיט פֿרישע ווילדע האָפֿען,
מיט ערד מיט פֿײַכטער שמעקט דער סאָד.

אַ קילקײַט שטרוימט פֿון רויזען־בעכער,
פֿון יעדען קוסט, פֿון יעדער בײט,
ווי ס'וואָלט דאָ עמיץ מיט אַ פֿעכער
די גאַנצע אומגעגענד באַווײט.

און אין דעם טײַך, וואָס פּלאַפּעלט לויטער
און ציהט זיך אויסגעבויגען רונד,
שײַנט אָפּ דער ברעג זיך, אַ באַטויטער,
און רײנער לויכט דער זאַמד פֿון גרונד.

און רײן באַזוניגט און באַוואַשען,
דערמאָנט דאָס פֿענסטער, דוכט זיך, איצט
זײַן אויסגעשרײ דעם הילכיג־ראַשען,
ווען ס'האָט דער שטורעם זיך צעבליצט.

עס פֿאַלען טראָפּענס זוניג־רונדע
מיט לײַכטען קלונג פֿון צװײַג און דאַך —
דאָס װײנט פֿאַר פֿרײד די שטילקײַט־שטונדע
און בענשט דעם הימעל אויף איר שפּראַך.

ל. ניידוס.

בײַם ים.

דער י ם איז אָפֿען, ברײט און טיף.
איך שטעה בײַם י ם אַלײן.
איך זעה פֿון ברעג דאָרט װײַט אַ שיף
אין װײַטע לענדער געהן.

איך קוק איר נאָך; די זון פֿאַרגעהט,
דער נעבעל װאַקסט; דער װינט
מיט נאַכט און קעלט אין פּ נ י ם װײט;
די װײַטע שיף פֿאַרשװינדט.

דער י ם איז פֿינסטער, גרויס און טיף
און רוישט בײַ מײַנע פֿיס.
„אַ גוטע נאַכט, אוי, װײַטע שיף,
אין װײַטע לענדער גרים!"

מאני לייב

אויפ׳ן ים.

שווימט אַ שיף אין מיטען ים,
שווימט און וויגט זיך הער און הין.
שיף, פון וואַנען? שיף, וואוהין?...
גײט אַ שיף אין ברײטען ים...

א) בײנאַכט.

כמורנע, אומעטיג אויפ׳ן ים. אומרוהיג שלײדערן זיך אײנע אויף די צווײטע די טונקעל־גרעדיכטע וועלען מיט די גרויע שוים־קעפ. שווער איז דער אומעט פון פאַרטרויערטען ים און גרוים איז זײן אויפרעגונג. מענשעל, וואוהין קריכסטו! מענשעל, וואוהין רוקסטו זיך! אויף אַ שאָל פון אַ ניסעל האָסטו זיך געלאָזען איבער די מעכטיגע וואַסערן. אָך, דו נעבעך־נעבעכעל!...

פון אַלע מעגליכע זײַטען: פון טונקעלען אויבען, פון קאַלט־פײַכטען אונטען, פון אומקלאָרען, אומבאַשטימטען האָריזאָנט־רינג — רוקט זיך אויף דעם שיף אַ געהײמניספולע, שטאָק־בלינדע נאַכט. און ווי דאָס קרעכצען פון שיף אין דעם אָהן־אויפהער־געדויש פון די וועלען, אַזוי ווערט פאַרשלונגען דער אומדרײסטער שײַן פון די פענסטער אין צוזאַמענגעגאָסענעם נעבעל פון הימעל, וואַסער און נאַכט. און בלויז איבער דער „נאָז" פון שיף איבער זײַן הינטערטײל ציטערן קינדעריש־הילפלאָז צוויי עלענדע, פאַרלאָרענע וואַנדער־פײַערלעך.

טיפער און טיפער זעצט זיך אויף אונז די אַרומיגע נאַכט. שטיל און דערשראָקען קרעכצט אונזער שיף, און צײַטענווײַז כליפּעט עס, ווי אַ קינד פון שלאָף, און געהט. מ׳זעהט נישט קײַן פירער: געטרײבען פון קרעפטען געהײמע, ווי אַ נאַכטוואַנדלער לויפט עס אין שלאָף.

געזאַלצענער, שאַרפער ווערט דער אָטעם פון שוואַרצען, צערודערטען ים.

מו־או־או! — האָט זיך פלוצים אַרויסגעריסען בײַם שלאָפענדען שיף פון דער ברוסט.

אַ ווײַסער נעבעל האָט אַרומגערינגעלט אונזער שיף, קריכט אויפ׳ן דעק, אין פּנים, אין די בײנער אַרײַן. דער טרײַב־שרויף הײבט אָן צו אַרבײַטען לאַנגזאַמער און שווערער. אַ רויער, הײזעריגער פײַף שפּרינגט פון דעק אין נעבעל אַרײַן, נאָך אים אַ צווײטער, אַ דריטער, אַ צעהנטער און מער. יעדער פון זײ לאָזט זיך זוכען זײַנע פאַרשוואונדענע ברידער און ווערט פאַרלאָרען, אַזוי ווי זײ.

שטיל און אומקלאָר, ווי אַן אַלטער לאַנגאַניגער חלום, קומט אָן פון ערגעץ עפּעס אַ קלאַנג. מעגליך — אַ קרעכץ, מעגליך — אַ לאַנגער אויסגעצויגענער געניץ פון אַ ברײטען האַלז און מויל. אונזער שיף טוט אַ דערשראָקענעם צאַפּעל און ענטפערט הײזעריג און פאַרצווײפעלט. אַ צווײטער קלאַנג, אַ ביסעל דײַטליכער דערגרײכט צום אויער, און אויפ׳ן

וויסטען וואסער־פליין פאנגט זיך דאן אן א מאדנער דועט צוגישען צווי־וועלטען, וואס זעהען נישט איינע די צווייטע. עס איז שווער צו זאגען, פון וואנען עס קומט די פרעמדע שטימע: פון גאנץ וויט אדער פון גאר נאהענט; פיליכט פון פארענט און א פ ש ר ערגעץ פון א זייט..

דער פייף פון ווייטען געהט פארביי אין א זייט און לאזט זיך הערען שוואכער. דערנאך ווערט ער איינגאנצען דערטרונקען אין דער נאכט.

אונזער שיף האט זיך ארויסגעשלאגען פון שלאף און לויפט זיך שטארקער און מונטערער זיין וועג.

ב) ד ע ר ט א ג ק ו מ ט.

די נאכט איז ווי וואסעריג געווארען. א בלאסע, שיטערע פליסיג־קייט דרינגט פון ערגעץ אין דער פינסטערניש אריין, מישט זיך לאנגזאם מיט איר און פארבט זי אלץ גרויער און גרויער. דער גרויער אפגרונד שווינדעלט אין די אויגען, און פון אים איז נאך שווערער ארויסצובאקו־מען כאטש א וועלכען עס איז באשטימטען שטריך.

דער טאג געהט.

די וואלקענס ווערען דורכזיכטיג, שיטערער, רייסען זיך ערטערווייז און אנטפלעקען דעם מאט־אויסגעבליכטען הימעל; דאס געדויש פון די וואסערן פארלירט זיין שרעקענדען כאראקטער; די וועלען שפילען זיך פארשייט און לוסטיג, א ביסעל ווילד, ווי צעלאזענע קינדער. גרויס און שטראלענד שטייגט עמיצער ארויף דארט וויט, ביים ברעג פון י ם און הימעל און זיינע בליקען פארטרייבען די לעצטע שאטענס פון דער פארשטארבענער נאכט. שיין וועט זיין דער טאג, וואס קומט אן אויף אונז!

א מאטראז מיט א בעזעם אין האנט שפרינגט פלוצים פון ערגעץ ארויס אויפ׳ן דעק, שווארץ ווי א טייוועל. ער לויפט פארביי און פאר־זינקט אין עפעס א לאך אזוי געשווינט, ווי ער האט זיך באוויזען...

דער טאג איז געקומען.

איבער׳ן י ם האט געברענט דער טאג אין זיין גאנצער הערליכ־קייט. די מעכטיגע בלויע ברוסט האט זיך נאך געוויגט ארויף און אראפ נאך דער שווערער, אומרוהיג־פארבראכטער נאכט; אבער מיט יעדען מעגליכען טריט, וואס די זון האט געמאכט איבער׳ן הימעל, האט זיך דאס וואסער געשטילט אלץ מער און מער. א ברייטער שניי־ווייסער שוים־וועג, געפלעקט מיט גרין און בלוי, האט זיך געצויגען פון הינטער אונזער שיף און איז פארלארען געגאנגען אין דער העלער גאלדענער וויטקייט. און פון פארענט איז געלעגען פונקט אזא העלע גאלדענע וויטקייט, און פון אלע זייטען האט זי אויף אונז געקוקט; און אונזער שיף איז געווען דער מיטעלפונקט פון דער וועלט.

ל. שאפירא.

ים - ליד.

אנגע'ב ר ו ג ז'ט האט דער י ם זיך
און געקנייטשט זיך און געקרימט.
פלוצלונג האט ער זיך צעביזערט
און ער וויגט זיך שוין און ברומט.

און אט לויפען שוין אנטקעגען
ווילד און בייז, מיט ווייסען שוים,
כוואליעס לייבען, כוואליעס שלאנגען,
אויסגעוואקסען פון דעם ת ה ו ם.

אט האט זיך א טאל געעפענט,
אט שטעהט אויף א הויכער בארג.
פלאטער, זעגעל, בייג זיך, מאסטבוים!
דו, מיין הארץ, בלייבסט פעסט און שטארק!

ר' יהודה הלוי, איבערזעצט ח. נ. ביאליק.

דער אייזבארג.

א.

העלע, ווארימע טעג האבען געבלאנדזשעט איבער'ן י ם.

אויף דער י ב ש ה זיינען איצטער שארפע גראזענע צינגעלעך געקראכען פון דער ווייכער, שמעקעדיגער ערד, האבען געשטיגען און געשאסען ארויף, צו דער ווייטער, ווייטער זון. און אויף די האלב־הוילע צווייגען פון די ביימער האבען, ווי פארגליווערטע טראפענס טוי, געשפראצט גרינע פולע קנאספען, שטייף פארפאקטע און פארוויקעלטע, טראגענדיג אין זיך די טונקעלע שאטענס, וואס די ביימער וועלען שפעטער ארום זיך פארשפרייטען. און דא, אויף דער גלאטער וואסער־פלאכע — קיין בערגעל, קיין ביימעל, קיין גרעזעל, קיין איינציגער געגענשטאנד אויסער אונזער שיף, דאס אויג זאל האבען אויף וואס זיך אפצושטעלען.

ווארים איז געוועזען די לופט און ווייך, ווי בוימעל.

און פלוצים, אין א ווארימען גאלדענעם פריהמארגען, האט ערגעץ פון א זייט א ציה געטאן א דינער, שארפער און קאלטער שטראם.

די זון האט געברענט אין הימעל, ווי פריהער; די לופט האט זיך באוועגט ווייך און שוואך, ווי דער אטעם פון א קינד אין שלאף, און דאך איז אויפ'ן י ם געווארען קעלטער און קעלטער. געשפירט האט זיך, אז ע מ י צ ע ר געפינט זיך אט דא, ערגעץ גאר נאהענט, אז עמיצער קומט; און זיין נאהענטקייט האט ארויסגערופען אין אלעמען א פארבארגענע שרעק. מיט אנגסט האבען מיר אלע געקוקט אויפ'ן

י ם, אויפ'ן הימעל, איינער אויפ'ן אַנדערען און ווידער אויפ'ן י ם, און געוואַרט, און געציטערט...

ב.

לאַנגע מאָנאַטען נאָכאַנאַנד האָט גאָט געוויזען זיין שטאַרקע האַנט אין דעם ווייטען צ פ ו ן. שווער האָט דער י ם זיך געראַנגעלט מיט דער קאַלטער, אייזערנער האַנט, וואָס האָט געדריקט זיין מעכטיגע ברוסט. ער האָט זיך געוואָרפען, געדרייט און געשליידערט און שרעק־ליך אָנגעשטרענגט זיינע אומגעהייערע ביינער און מוסקולען. און אַזוי איז ער פאַרגליווערט געוואָרען אין זיין גרויסער אָנשטרענגונג, מיט אומגעלומפּערט אויסגעבויגענע און צעוואָרפענע גלידער, מיט'ן שטעמ־פּעל פון טויט־שרעק און מ ו ר א'דיגער ג ס י ס ה אויף זיין געזיכט.

אונטער'ן טויטען אָפּשיין פון פאַרפראָרענעם הימעל האָבען זיך גע־צויגען אין אַלע זייטען פון דער וועלט צעבראָכענע, שאַרף־געשניטענע בערג און טיפע טאָלען; און בייזע ווינטען האָבען געפייפט צווישען זיי זייערע טייוועלשע לידער און געשמיסען איבער זיי מיט וואָלקענס שטעכ־כיגע שניי־נאָדלען. ביי די נעכט האָט אַ פייערדיגע האַנט זיך געהויבען פון צ פ ו ן ־ זייט, געשטיגען ביז'ן זעניט, פאַרדעקט אַ האַלבען הימעל מיט איר פאַנטאַסטישען גלאַנץ, און אירע ריזיגע פינגער האָבען זיך שטום און לאַנגזאַם באַוועגט און ווי „גע'ד ו כ נ'ט" איבער דער פאַר־שטאַרבענער וועלט... צייטענווייז האָבען די ווינטען און שטורמען זיך פאַרשטעקט צווישען די אייזבערג און זיינען פאַרשטומט געוואָרען אויף אַ ווײַלע. און דאַן איז די שווייגעניש געווען גרויס, שרעקליך גרויס; די לופט — שאַרף און אומבאַוועגליך, ווי שטיין, און נאָר גאָט אַליין האָט אין שטאָלצער איינזאַמקייט געקוקט און געקוקט אויף דעם וועלט־מ ד ב ר.

שיין און מ ו ר א'דיג האָט גאָט געוויזען זיין האַנט איבער'ן ווײַ־טען צ פ ו ן!

דער אַלטער, פאַראומערטער, ווייסער בער, אַ מעכטיגער עקזעמ־פּלאַר פון זיין מעכטיגען מין, וועלכער האָט שוין געזעהן אַ ביסעל גאָטס גרימצאָרן אויף זיין וועלט, האָט דעם דאָזיגען ווינטער כ מ ע ט אינגאַנצען פאַרבראַכט אין זיין הייל פון שניי און אייז. מיט יעדען טאָג זיינען די פּאַסען שמאַלץ אונטער זיין פעל געוואָרען דינער און דינער. אַ שווערער דרימעל האָט געליימט זיינע גלידער און אָנגעגאָסען זיין קאָפּ מיט בליי. ער האָט אומקלאָר געהערט, ווי דער ווינט מיט'ן שניי פייפ־פען און קלאַגען צווישען די הויכע אייזבערג; און צייטענווייז האָט די פייפעריי דערגרייכט צו אַזאַ פאַרביטערטער שאַרפקייט, אַז דער שלאָ־פענדער בער האָט ניט געקאָנט איינהאַלטען זיינע געפילען און האָט אַרויסגעלאָזען דורכ'ן שלאָף עפּעס אַ מין שנאָרכענדען ברום, און נאָכדעם איז ער ווידער שווער זיך פאַרגאַנגען אין זיין פאַר'ש י כ ו ר'טען דרי־

מעל. ענדליך האָט ער זיך דערפילט אַזוי שוואַך, אַז ער האָט שוין א פ י ל ו דרימלען ניט געקאָנט, און זײַנע אויגען האָבען זיך געעפענט פון זיך זעלבסט, און אַ לאַנגע צײַט האָבען זײ שטומפּיג געקוקט דורך דער עפענונג פון זײַן הײל אויף די אומגעהײערע הויפענס שנײ, וואָס זײַנען צעזײט געוועזען אַרום, ווי ק ב ר י ם פון ריזען. דערנאָך האָט ער פאַרזיכטיג אויפגעהויבען דעם קאָפּ און אַ ריר געטאָן מיט אײנעם פון זײַנע פעדערשטע פיס. דאַן האָט ער זיך לאַנגזאַם אָנגעהויבען צו רוקען און איז אַרויסגעקראָכען פון זײַן הײל, אַן אָפּגעקראָכענער און צעשויבערטער, אַ באַוועגליכער זאַק מיט בײנער.

עפּעס אַזוינס האָט זיך געטאָן; נאָר וואָס — האָט ער ניט פאַרשטאַנען. עס איז געווען ליכטיג, צו ליכטיג; עס האָבען געוועט ווינטען; ערגעץ האָט עפּעס אונטערגעקנאַקט און אונטער די פיס האָט עס געציטערט. ער האָט זיך געמאַכט פון דעם אַלעם גאַנץ ווײניג און האָט גענומען בלאָנקען זיך איבער'ן אײַז, האָט געגראַבעלט ערטערווײַז אין שנײ און עפּעס געזוכט. ער האָט גאָרנישט געפונען. און אַז עס איז געוואָרען פינסטער, האָט ער ווידער אײַנגעדרימעלט. ווען ער האָט דערוואַכט, איז ווידער געווען ליכטיג; ער האָט ווידער עפּעס געזוכט און, ווי פריהער, גאָרנישט ניט געפונען. דאָס מאָל איז ער געוואָרען בײז און האָט גאַנץ לאַנג געברומט, ס ת ם אין דער וועלט אַרײַן. די צווײטע נאַכט האָט עס שטאַרק געקנאַקט; אַלצדינג האָט זיך ווי געשאָקעלט און געדרײט; און דער בער איז אין שלאָף געווען זעהר אומרוהיג. צום טאָג איז געוואָרען רוהיגער. ער איז אַרויס פון דער הײל און זיך אַוועקגעלאָזען זוכען עסען; נאָר אָפּגעהענדיג אַ קורצע שטרעקע, איז ער געקומען צו אַ וואַסער. פיעל מאָל האָט ער גענומען אַן אַנדער ריכטונג, אָבער וואוהין ער האָט זיך געווענדט, האָט ער און ווידער באַגעגענט וואַסער. זײַן הײל האָט זיך געפונען בײַם פוס פון אַ גאַנץ הויכען שנײ־באַרג. אויף דעם דאָזיגען באַרג האָט דער בער אַרויפגעקלעטערט און זיך צוגעזעצט אויף די הינטערשטע פיס, דול און צעטומעלט. פון דאַנען האָט ער געזעהן, אַז זײַן מ ל ו כ ה איז גענוג קלײן, און אַרום אים בלויז וואַסער און וואַסער. אין דער ווײַטענס זײַנען געשוואומען נאַקעטע, ווײַסע אײַזבערג און האָבען בלענד און שטעכיג געברענט קעגען דער זון. דער בער האָט ניט פאַרשטאַנען, ל ח ל ו ט י ן גאָרנישט פאַרשטאַנען. ער האָט אויפגעהויבען אַ לאַפּע און אַרויסגעלאָזען אַ לאַנגען, דערשראָקענעם און קלאָגעדיגען ברום, ברײט און פאַרדומפּען, ווי פון אַ פוסטער פאַס.

טעג און וואָכען איז דער אײַזבאַרג געשוואומען אַלץ ווײַטער און ווײַטער. פון י ם צו י ם וואַנדערט ער, פון וואַסער צו וואַסער; און מיט יעדען טריט דערנעהערט ער זיך לאַנגזאַם און זיכער — צו

זיין איינגענעם טויט. נישט איינמאל פארלירט ער פלוצים זיין גלייכגעוויכט און קערט זיך איבער; און דאן אנטפלעקען זיך אין זיין ריזיגען קערפער טיפע, צעגעסענע וואונדען. דער שניי איז שוין לאנג פון אים אראפ. איצט באשטעהט ער פון ריינעם לויטערען דורכזיכטיגען אייז, ערטערוויי פארוואשען און פארקיילעכדיגט, ערטערוויי שארף און שפיציג, ווי א גאלמעסער. ער געהט, און זיין קאלטער אטעם געהט פארויס און דערציילט וועגען זיין קומען. ער געהט — און דערציילט אויף שטום־ל ש ו ן, וואס פאר א שרעקליכער ווינטער עס איז געווען אין ווייטען צ פ ו ן, ווי שווער געשמידט דער י ם איז געוועזען, און ווי עלענד גאט איז אין יענע מ ק ו מ ו ת.

ג.

אלע זיינען געווען אויפ'ן דעק פון שיף. אלע האבען זיך צונויפגעשלאגען אויפ'ן דעק און האבען געשיקט זייערע אנגעשטרענגטע בליקען אין י ם אריין, אויף וועלכען מען האט נאך דערוויילע גארנישט געזעהן.

רעכטס ביים האריזאנט האט זיך פלוצים ארויסגעשטעקט פון וואסער א גליהענדער גאלדענער שטרייף, ווי א בלאנקער שווערד, האט זיך אריינגעשטאכען אין הימעל, האט זיך איבערגעדרייט און איז מאמענטאל פארלאשען געווארען. עטליכע סעקונדען זיינען פארביי; דער עולם אויפ'ן שיף האט ניט געעטעמט. און ווידער האט עס א פינקעל געטאן אין דער ווייטען. דאס מאל איז א שארפער שפיז געשליידערט געווארען ארויף, און באלד נאך אים א צווייטער און א דריטער. אין א מינוט ארום האט זיך דער גאנצער אייזבארג אפגעצייכענט אויפ'ן י ם, ברענענדיג אין איין העלישען פייער. די זון האט געמאכט אויף אים א שטורמישען אנפאל און האט אים באשאסען מיט דינע, לאנגע און הייסע פיילען. ער האט זיי געצויגען פון זיינע וואונדען, געבראכען זיי אויף שטיקלעך און שוין אפגעקילטע, ה נ ם פינקלענדיגע, געשמיסען זיי צוריק איר אין פ נ י ם אריין. שטום און פארביסען איז אנגעגאנגען די שלאכט אויף לעבען און טויט. דער בארג האט זיך לאנגזאם געדרייט ארום זיך און געוויזען אלע זיינע באטארייען. ער איז געגאנגען געגען זיין טויט אין קאלטען, שטאלצען און שטראלענדען עלענד, אין וועלכען ער איז געבארען געווארען דארט, אין ווייטען צ פ ו ן.

ער איז פארבייגעשוואומען ביי א זייט און האט ביסלעכוויז אנגעהויבען צו פארשווינדען.

ל. שאפירא.

הײַאַוואַטאַס נסיעה.

„גיב, בעריאָזע, מיר דײַן קאָרע,
גיב מיר פֿון דײַן געלער קאָרע,
דו, וואָס וואַקסט בײַם שטראָם, דעם שנעלען,
הויך און פּראַכטיג אין די טאָלען!
כ'וועל אַ לײַכטעם שיפֿעל בויען,
אַ „טשימאַן" אַ פֿלינקען בויען,
וואָס וועט שווימען אויפֿ'ן וואַסער,
ווי אַ בלאַט אַ געלם אין הערבסט־צײַט,
ווי אַ געלע וואַסער־ליליע."

„טו דײַן מאַנטעל אוים, בעריאָזע,
נעם דײַן ווײַסע הויט אַרונטער;
באַלד שוין וועט דער זומער קומען,
ס'וואַרימט שוין די זון אין הימעל,
און דו דאַרפֿסט דײַן ווײַסע הויט ניט."

אַט אַזוי אין שטילען וואַלד האָט,
בײַ דעם שנעלען טעקוועמינאַ,
הויך גערופֿען הײַאַוואַטאַ,
ווען געטרעלט די פֿויגלען האָבען,
העל געטרעלט אין בלעטער־מאָנאַט.
און דערוואַכענדיג פֿון שלומער,
האָט די זון געזאָגט: „קוק אָן מיך!
„מיך, די גרויסע זון, די „גיזים"!"

און דער בוים מיט אַלע צווײַגען
האָט גערוישט אין מאָרגען־ווינטעל,
מיט אַ זיפֿץ אים נאָכגעגעבען:
„נעם מײַן מאַנטעל, הײַאַוואַטאַ!"

דאַן דעם בוים־שטאַם מיט זײַן מעסער
האָט ער רונד אַרומגעשניטען
סאַמע אונטער ד'ערשטע צווײַגען,
סאַמע איבער זײַנע וואָרצלען,
ביז די זאַפֿט אַרויסגעשפּריצט האָט.
דאַן פֿון אויבען ביז אַרונטער
האָט ער דורכגעהאַקט די קאָרע,
לויז געמאַכט זי מיט אַ האָלץ־קלין
און זי אָפּגעשײַלט אַ גאַנצע.

„גיב מיר, צעדער, דײַנע צװײַגען,
דײַנע בײגיג־שטאַרקע צװײַגען,
צו באַפעסטיגען מײַן שיפעל,
מאַכען זיכערער און שטאַרקער.“

דורכגערױשט דעם שפּיץ פון צעדער
האָט א קלאַנג, אַ קרעכץ פון מ ו ר א,
האָט פון װידערשטאַנד א מורמעל;
דאָך פאַרבײגט זיך האָט דער צעדער
און געשושקעט: „נעם די צװײַגען.“

אָפּגעהאַקט די צװײַגען האָט ער,
האָט געמאַכט פון זײ אַ רײף־װערק,
האָט געמאַכט פון זײ צװײ בױגענס,
אײנער צוגעבױגט צום צװײטען.

„גיב מיר, לערכענבױם, די װאָרצלען,
„טעמרעק“, גיב די פעדים־װאָרצלען;
כ ד י מײַן שיפעל צו פאַרבינדען,
אַלע עקען צו פאַרבינדען,
ס'זאָל דאָס װאַסער ניט אַרײַנגעהן,
ס'זאָל דער טײַך מיך ניט באַנעצען.“

אין דער מאָרגען־לופט געציטערט
האָט דער בױם דורך אַלע װאָרצלען,
מיט די פרענז באַרירט זײַן שטערען
און געזאָגט מיט שװערע זיפצען:
„נעם זײ אַלע, הײַאװאַטאַ!“

פון דער ערד אַרױסגעריסען
האָט ער פון דעם בױם די פעדים,
אױסגעפליקט די שטײַפע װאָרצלען,
פעסט צונױפגענײט די קאָרע,
פעסט געקניפּט זי צו די רײפען.

„גיב מיר, טענענבױם, דײַן באַלזאַם,
גיב דײַן באַלזאַם און דײַן פעך־זאַפט
צו פאַרקלעפּען אַלע שפּעלטלעך,
ס'זאָל דאָס װאַסער ניט אַרײַנגעהן,
ס'זאָל דער טײַך מיך ניט באַנעצען.“

הױך און פינסטער האָט דער טענענבױם
אין זײַן שװאַרצען קלײד געכליפּעט,

האָט געשאָרכט ווי וואַסער־שטײַנדלעך,
האָט געענטפערט מיט געיאָמער:
„נעם מײַן באַלזאַם, הײַאַוואַטאַ!“

און ער האָט די באַלזאַם־טרערן,
האָט דעם טענען־זאַפט גענומען;
און דערמיט פאַרשמירט די זומען,
יעדן שפּאַלט באַשיצט פון וואַסער.

„גיב מיר, „קאַג“, די שפּילקעס דײַנע,
גיב מיר, יאָזשיק, דײַנע שפּילקעס,
כ׳וועל פון זיי אַ האַלזבאַנד מאַכען,
און אַ גאַרטעל פאַר מײַן שײַנדעל,
אויף איר ברוסט צוויי שטערען שײַנע“.

פון אַ פּוסטען בוים דער יאָזשיק
האָט אים אָנגעקוקט פאַרשלאָפען,
האָט ווי פײַלען אָפּגעשאָסען
זײַנע שפּילקעס און געפּרעפּעלט
דורך דעם קנויל פון זײַנע וואָנצעס:
„נעם זיי אַלע, הײַאַוואַטאַ!“

פון דער ערד האָט אויפגעקליבען
אַלע שפּילקעס הײַאַוואַטאַ,
האָט די גלאַנצענדיגע פײַלכלעך,
רויט און געל און בלאָה געפאַרבט זיי
מיט דעם סאָק פון ווילדע יאַגדעס
און פון זיי געמאַכט זײַן שיפעל
אויפ׳ן בויך אַ העלען גאַרטעל,
אויפ׳ן פאָדער־שפּיץ אַ האַלזבאַנד,
אויף דער ברוסט צוויי שטערען שײַנע.

אָט אַזוי געבויט זײַן שיפעל
האָט ער אין דעם טאָל בײַם וואַסער,
פון דעם וואַלד אַרומגערינגעלט.
ס׳האָט געהאַט פון וואַלד דאָס לעבען,
זײַנע ס ו ד ו ת, און זײַן צויבער;
פון בעריאָזע־בוים די לײַכטקײַט,
פון דעם צעדערבוים די פעסטקײַט,
און די ביִיגיגקײַט און וויִיכקײַט
פון די לערכענביימערס אָדערן.
און עס איז אין טײַך געשוואומען,

ווי אַ בלאַט פון הערבסט אַ געלעם,
ווי אַ געלע וואַסער־ליליע.

הײַאַוואַטאַ האָט קײַן רודערס
ניט געהאַט און ניט געדאַרפט אויך.
מיט געדאַנקען בלויז פאַר רודערס,
מיט זײַן ווילען בלויז אַלס פירער —
רעכטס און לינקס, דאָ שנעל, דאָ לאַנגזאַם,
לויט זײַן וואונש געפאָרען איז ער.

יהואָש, פון לאָנגפעלאָו.

דאָס בענשען פון די קוקורוזע־פעלדער.

מ'האָט די בלוטיגע האַק באַגראָבען
און דעם מ ו ר אַ'דיגען קריגס־שטאָק;
מ'האָט באַגראָבען אַלע וואַפען
און דעם שלאַכט־געשריי פאַרגעסען.
אײַין פאָלק — פרידליך מיט דעם צווייטען.
רוהיג אומגעהן פלעגט דער יעגער,
בויען זיך זײַן בירקען־שיפעל,
פאַנגען פישען אין די טײַכען,
שיסען הירשען, כאַפען ביבערס;
רוהיג פלעגט די פרוי דעם צוקער
זאַמלען פון די צוקער־בוימען,
קלײַבען ווילדע רײַז אין לאָנקע,
גאַרבען הירש־ און ביבער־פעלען.

גרין אַרום דעם רוהיגען דערפעל
האָט געגלאַנצט די קוקורוזע,
האָבען זיך געוויגט די פעדערן
און די גאָלד־לאָקען „מאָנדאַמינס",
פילענדיג דאָס לאַנד מיט ש פ ע.
פרויען פלעגען אין דעם פרילינג
ס'ברייטע, פעטע פעלד פאַרזייען
און באַגראָבען דעם „מאָנדאַמין";
פרויען פלעגען אין דעם אָסיען
אָפשיילען די רײַפע שאָלעכץ
און מאָנדאַמינס קליידער אויסטאָן,
ווי געטאָן האָט הײַאַוואַטאַ.

אײנמאָל, נאָך דער צײַט פון ז ר י ע ה,
האָט געזאָגט צו מיניהאַהאַ'ן,
צו זײַן װײַב, צו „לאַכיק־װאַסער“,
הײַאַװאַטאַ, פול מיט פאַרזיכט:
— „זאָלסט בײַנאַכט די פעלדער בענשען,
מיט אַ כ י ש ו ף ־ קרײַז אומרינגלען
זײ צו שיצען פון צעשטערונג,
פון דעם מעל־טױ, פון אינזעקטען,
„װײַגעמין“, דעם פעלד־באַרױבער,
„פּײמאַסעד“, דעם זאַנגען־גנב.

„בײַ דער נאַכט, װען אַלץ איז שטילקײַט,
בײַ דער נאַכט, װען אַלץ איז ח ו ש ך,
װען דער גײַסט פון שלאָף „ניפּאָהװין“
שליסט די טירען פון זײַן װיגװאַם, —
ס'זאָל קײַן אױג דיך ניט באַמערקען,
און קײַן אױער דיך ניט הערען,
שטילערהײט, שטעה פון דײַן בעט אויף,
װאַרף אַראָפּ דײַן גאַנצע קלײדונג
און שפּאַציר אַרום די זױמען
פון די קוקורוזע־פעלדער,
בלױז באַדעקט מיט דײַנע לאָקען,
בלױז געהילט אין נאַכט אַלס מאַנטעל.

„ס'װעט דערפון דאָס פעלד געראָטען;
דײַנע פוס־טריט װעלען מאַכען
רונד אַרום אַ כ י ש ו ף ־ צירקעל.
ניט דער מעל־טױ, ניט אינזעקטען,
ניט די װערעם װעלען קענען
דורכגעהן דורך דעם כ י ש ו ף־צירקעל,
ניט די שלאַנגען־פליג „קװאַנישי“,
ניט די שפּין, די „סוביקאַשי“,
ניט דער הײשריק „פּאַ־פּאָק־קינע“,
ניט דער שטאַרקער פליגען־װאָרעם,
„װײ־מאַק־קװענע“ מיט דער בער־פּעל,
קיניג פון די פליגען־װערעם.“

נאָהנט פון פעלד, אויף בױמען, זײַנען
קראָהען הונגעריג געזעסען,
„קאַגאַדזשי“, דער ראָבען־קיניג,
מיט זײַן שװאַרצער רױבער־באַנדע

און געלאַכט פון הײַאַוואַטאַן,
ביז די בוים־שפּיצען געוויגט זיך
האָבען פון דעם וויסטען לאַכען
איבער הײַאַוואַטאַס ווערטער:
„הערט נאָר,“ — האָבען זײ געחוזקט, —
„הערט נאָר אונזער חכמ׳ס פּלענער.“

ווען די שטילע נאַכט אַראָפּ איז,
שוואַרץ צעשפּרײט אויף וואַלד און פעלד זיך,
און באַטריבט די „וואַוואָנײַסע“
אין די בוימען האָט געטרויערט,
און דער גײַסט פון שלאָף „ניפּאַהווין,“
האָט זײַן וויגוואַם־טיר פאַרשלאָסען,
דאַן איז פון געלעגער אירען
אויפגעשטאַנען מיניהאַהאַ,
אויסגעטאָן די קלײדער אירע
און פאַרדעקט, באַשיצט מיט חושך,
איז אָהן בושה און אָהן מורא
אַרום פעלד אַרומגעגאַנגען,
מאַכענדיג אַ צויבער־צירקעל
אַרום פעלד מיט אירע פוס־טריט.

מאָרגען גלײַך אויף טאָג פאַרזאַמעלט
„קאַגאַדזשי“, דער ראָבען־קיניג,
האָט זײַן שוואַרצע רויבער־באַנדע, —
ראָבען, קראָהען אַלע מינים,
קרעכצענדיג אויף נאָהנטע בײמער,
און אָהן מורא שנעל געלאָזט זיך
אויפ׳ן פעלד פון הײַאַוואַטאַ,
אויף דעם קבר פון „מאַנדאַמין“
און געשריען: „פון זײַן קבר
וועלען מיר „מאַנדאַמין“ שלעפּען,
אויף צו להכעיס אַלע קרײַזען,
וואָס געמאַכט האָט מיניהאַהאַ,
און די טריט די אײַנגעווייטע,
וואָס געשטעלט האָט לאַכיג־וואַסער.“

דאָך דער כיטרער הײַאַוואַטאַ,
תמיד קלוג און אויסגערעכענט,
האָט געהערט, ווי פון די בוימען
האָבען זײ פון אים געחוזקט,

„קאַ", — געזאָגט האָט ער, — „איר ראָבען,
„קאַגאַדזשי", מײַן ראָבען־קיניג,
כ'װעל אײַך אָנלערנען אַ פּאָס איצט,
װאָס איר װעט ניט גיך פאַרגעסען."

אויפגעשטאַנען איז פאַרטאָג ער,
אָנגעשטעלט אויף אַלע פעלדער
פּאַסטקעס פאַר דער שװאַרצער ח ב ר ה,
דאַן געלעגען און געלויערט,
נאָהנט דערבײַ אין סאָסנע־װעלדעל;
דאָרטען אָפּגעװאַרט דאָס קומען
פון די קראָהען און די ראָבען.

מיט אַ קלאַפּערײַ פון פליגלען,
מיט אַ קרעכצערײַ געקומען
זײַנען זײ צו דער פאַרװיסטונג
און דאָס פעלד גענומען גראָבען
מיט די שנאָבלען און די נעגעל,
זוכענדיג „מאַנדאַמינס" קערפער.
דאָך מיט זײער גאַנצער קריגס־קונסט
און פאַרשפּיצטקײַט, ניט פאַרשטאַנען
האָבען זײ דאָס נאָהנטע אומגליק,
ביז מיט נעגעל אײַנגעפלאָנטערט
אין די נעצען הײַאװאַטאַס
זײַנען זײ געװען געפאַנגען.

פון זײַן לויער־פלאַץ דאַן איז ער
צװישען זײ אַרויסגעטראָטען
מיט אַזאַ געזיכט פון צאָרן,
אַז דער שטאַרקסטער האָט געציטערט.
לינקס און רעכטס צו צעהן, צו צװאַנציג,
האָט ער אויסגעטײַט אָהן מיטלײַד
און די העסליכע פ ג ר י ם
פאַר סטראַשידלעס אויפגעהאַנגען
בײַ די אײַנגעװײַטע פעלדער
אַלס אַ ס י מ ן פון זײַן ראַבע,
אַלס אַ װאַרנונג פאַר ג נ ב י ם.

אָבער „קאַגאַדזשי", דעם פירער,
„קאַגאַדזשי", דעם ראָבען־קיניג,
האָט פאַרשוינט ער און געהאַלטען
אַלס אַ מ ש כ ו ן פון זײַן ש ב ט ;

מיט זײַן שטריק פֿאַר קריגס־געפֿאַנגענע
אים אַרומגעבונדען האָט ער,
אים אַװעקגעפֿירט צום װיגװאַם
און מיט קאָרע־שטריק געפּענטעט
צו די קראָקװעס פֿון דעם װיגװאַם.

דאַן געזאָגט: „מײַן ראָבען־קיניג,
דו, דער פֿירער פֿון די רױבער,
דו, דער בײזער פֿלאַנען־מאַכער,
דו, די ס י ב ה פֿון דעם אַנפֿאַל, —
כ'װעל דיך פֿאַר אַ מ ש כ ו ן האַלטען,
פֿאַר אַן ע ר ב ו ת, אַז דײַן ש ב ט
זאָל זיך אױפֿפֿירען געהעריג.“

און געלאָזט אים אױס'ן װיגװאַם
האָט ער, פֿינסטער און פֿאַרערגערט,
זיצענדיג אין מאָרגענזונליכט,
קרעכצענדיג פֿון שטאַרקען צאָרן,
קלאַפּענדיג די שװאַרצע פֿליגלען,
קעמפֿענדיג אומזיסט פֿאַר פֿרײַהײַט,
רופֿענדיג אומזיסט זײַן ש ב ט.

זומער איז פֿאַרבײַגעגאַנגען,
און געאָטעמט „שאָװאָנדײַסי“
דורכ'ן פֿעלד האָט זײַנע זיפֿצען,
האָט געהױכט זײַן גלות פֿון ד ר ו ם,
האָט געװײַט מיט הײַסע קושען,
ביז די קוקורוזע פֿאַרטיג
איז אין פֿולער פּראַכט געשטאַנען
אין אַ געל־און־גרינעם מאַנטעל,
אױסגעפּוצט מיט פֿרענז און פֿעדערן,
און די גלאַנציג־פֿולע זאַנגען
האָבען דורכגעפּלאַצט די שײדען.

מיט דער אַלטיטשקער נאָקאָמיס
פֿרײליך איז אַרױסגעגאַנגען
לאַכיג־װאַסער פֿון איר װיגװאַם;
מיטגערופֿען אַלע ש כ נ ו ת,
אַלע ב ח ו ר י ם און מײדלעך,
אום די ת ב ו א ה אײַנצוזאַמלען,
אום די זאַנגען אָפּצושײלען.

און די קריגס־לײַט, און די ז ק נ י ם
זײַנען בײַם ברעג װאַלד געזעסען
און געררויכערט אין דעם שאָטען;
שװײַגענדיג זיך צוגעקוקט בלויז
צו דער שפּילענדיגער אַרבײַט
פון די ב ח ו ר י ם און מײדלעך;
צוגעהערט זיך, װי זײ פּלוידערן,
װי זײ לאַכען און זײ זינגען,
פּלוידערנדיג װי די סאָראָקעס,
לאַכענדיג װי פּאַפּוגײַען,
זינגענדיג װי דער קאַנאַריק.
װען אַ מײדעל בײַ דעם שײלען
אָפּגעגליקט האָט צו געפינען
דאָרט אַ זאַנג אַ בלוטיג־רויטע —
„נושקע“, — האָבען זײ געזאָגט דאַן, —
„נושקע“ — װעסט אַ ח ת ן קריגען,
װעסט אַ מאַן אַ שײנעם קריגען.“
„יוג!“ — פון זײער סאָסנע־שאָטען
האָבען צוגעבאַמט די ז ק נ י ם.

יהואָש, פון לאָנגפעלאָו.

ה א ָ נ י ק א ַ ר ו י ס נ ע מ ע ן.

דער פריהמאָרגען איז אַ ליכטיגער, רײנער זומער־פריהמאָרגען. אויפ׳ן העל־בלויען הימעל זעהט זיך קײן אײן װאָלקענדעל ניט. די לופט איז פריש. ס׳איז גרינג און פרײליך צו עטעמען. מישקע כאַפּט זיך אויף גאַנץ פריה. עס ליגט זיך אים ניט אין בעט. ער דאַרף געהן צום פעטער י ע ק ב ב׳ן. דער פעטער י ע ק ב האָט אים נעכטען אָנ־געזאָגט, ער זאָל קומען — ער נעמט היינט אַרויס דעם האָניק פון זײַנע בינשטאָקען.

מישקע לויפט טאַנצענדיג. ער נעמט אויפ׳ן װעג זײַן ח ב ר, סיאָמקען, און זײ קומען בײדע צום פעטער י ע ק ב ׳ן. נו, װעלען זײ דאָס היינט האָבען צו טאָן מיט די בינען! דער ע י ק ר דאַרף מען זיך היטען פאַר אַ בים. אַ בין אַז זי גיט אַ בים, טוט טאַקע זעהר װײ, און ס׳װערט אַ גרויסער געשװויר אויפ׳ן פּ נ י ם אָדער אויפ׳ן האַנט.

— שוין געקומען, ק ו נ ד ס י ם? — באַגעגענט זײ דער פעטער י ע ק ב מיט אַ פרײליכען שמײכעל. — נו, װאָס הערט זיך בײַ אײַך, ש מ ח ה?

סיאָמקע דערציילט. דער פעטער י ע ק ב בינדט זיך אַרום ב עת־מ ע ש ה דעם קאָפּ מיט אַ טיכעל. די אינגלעך גיט ער אויך צו טיכ־

לעך און שמאַטעס אויף אַרומצואוויקלען די הענט. צוליב זיך האָט ער הענטשקעס, אָבער ער טוט זיי ניט אָן — זיי זײַנען בײַ אים פאַר־שטעקט הינטער׳ן גאַרטעל. די בינען, זאָגט ער, קענען אים און טשע־פּען אים ניט.

דער פעטער י ע ק ב צינדט אָן אַ האַלב צעקוועטשט בלע־כערן לעמפּעל אָהן אַ גלעזעל. דאָס לעמפּעל ברענט מיט אַ שוואַך פֿײַערל, נאָר דערפאַר וואַרפט עס אַרויס גאַנצע הויפענס שוואַרצען, גע־דיכטען רויך.

— מ׳דאַרף גאַר ניט שרעקען זיך, מ׳דאַרף זײַן רוהיג, — זאָגט אָן דער פעטער י ע ק ב, — אַניט ווערען זיי אויך צעשראָקען... פאַר שרעק בײַסען זיי זיך... און אַזוי זײַנען זיי גוטע... איר מיינט, אַז אַ בין האָט קיין ש כ ל ניט? אָהאָ, נאָך אַ מין ש כ ל! גלאַט אַזוי וועט זי זיך אויף קיינעם ניט וואַרפען. זי ווייס, וועמען מען דאַרף בײַסען און וועמען מען דאַרף ניט. אַ פרעמדער זאָל קומען, אַ ג נ ב, למשל, אָדער אַ ח י ה, אַ וואָסערע ס׳איז — וועלען זיי מעגען דאַנקען גאָט, אַז זיי וועלען אַוועקגעהן גאַנצע, און דעם ב ע ל ־ ה ב י ת ווייסען זיי! וויפיעל זיי דאַרפען האָניק צוליב׳ן ווינטער, לאָז איך זיי איבער און נעמען נעם איך דאָס רעשט, וואָס איז זיי סיי־ווי־סיי ניט נייטיג. נו, פאַר דער ט ר ח ה, וואָס איך געה אַרום אַרום זיי, קומט דאָך מיר עפּעס. — דער פעטער י ע ק ב שמייכעלט גוטמוטיג. — נו, איצטער וועלען מיר זיי שיקען שפּאַצירען. זאָלען זיי געהן אַ ביסעל דורכלופּ־טערן זיך.

אין אַ ווינקעל פון אַ קליין גערטענדעל שטעהען די בינשטאָקען — פינף דיקע, גלאַט־אַרומגעהובעלטע, פון אינוויינינג אויסגעהוילטע קלע־צער. די מײַלער פון די בינשטאָקען זײַנען פאַררוקט מיט דינע, אַקוראַט צוגעפּאַסטע ברעטלעך. אין די ברעטלעך זײַנען דורכגעמאַכט קליינע שפּעלטעלעך — די געוויינטליכע גענג פון די בינען. אַרום די קלעצער קאָכט אָן אומאויפהערליך זשומען. קליינע שוואַרצע הודזשענדיגע קײַקעלעך דרייען זיך אין דער לופטען, אַרום די קוויטען און עפּעלביי־מער פונ׳ם גערטענדעל, אַרום די בינשטאָקען, קריכען אַרײַן כ ס ד ר אין די קלעצער דורך די שפּעלטעלעך און פליהען פון דאָרטען צוריק אַרויס.

דער פעטער י ע ק ב נעמט אַוועק דאָס ברעטעל פון איינעם פון די בינשטאָקען. עס דעקט זיך אויף אַ גרויסע שוואַרצע עפענונג. פון אינוויינינג גיבען זיך אַ שיט אַרויס אַ סך שוואַרצע, זשומענדיגע, בייזע באַשעפענישען. עס דוכט זיך עפּעס אַ מ ש ו נ ה׳דיגע, שטראָמיגע, שוואַרצע ח י ה פויזעט אַרויס פון דעם אויסגעהוילטען קלאָץ און ציהט זיך אַרויף... דער פעטער י ע ק ב בורטשעט עפּעס, רעדט זיי אײַן און בייזערט זיך אויף זיי.

— נו, נו, טײַערינקע, רוקט זיך... קריכט אַרויס... געהט, לויפטערט זיך דורך... קײנער װעט אײַך ניט טאָן קײן שלעכטס... נו שוין!... גי־כער!.... כ'קאָן דאָ ניט שטעהן אַרום אײַך אַ גאַנצען טאָג.

זײ קלײַבען זיך געדיכט אַרום דעם ב ע ל ־ ה ב י ת. זײ װילען פאַרטײדיגען זײער הײם — מעג דער ש ו נ א זײן װער עס װיל! זײער מ ח נ ה װערט ת מ י ד גרעסער, דאָס הודזשען דראָהענדי־גער. נאָר ס'איז שװער עפּעס צו טאָן. די פעל פונ'ם פּנים איז אַ האַר־טע — קוים װאָס מען קען זי דורכשטעכען, און פון זײן לעמפּעל שלאָגט אַזאַ געדיכטער און עקעלהאַפטער רויך, אַז דער קאָפּ הײבט זיך אָן צו דרײען, און ס'װערט ניט גוט. די בינען קאָנען ניט אַריבערטראָגען דעם רויך; זײ פליהען אָפּ פונ'ם פעטער י ע ק ב ־'ן, אָפּגעשװאַכטע, פאַר'ח ל ש'טע. נאָר באַלד װי זײ אָטכײען זיך אָפּ אַביסעל, לאָזען זײ זיך צוריק צו אים; עס קומען אויך אָן נײַע פונ'ם בינשטאָק, ראַנגלען זיך און דרײען זיך װי ש י כ ו ר'ע. און אַזױ שטעהט ער אַ צײַט אין מיטען פון אַ טאַנצענדיגען, שװאַרצען געמיש פון רויך און בינען. נאָר ביסלעכװײַז װערט אַרום װי ליכטיגער און גערוימער: דער רויך איז שטאַרקער.

די אינגלעך זײַנען אומרוהיג, זײ װיקלען זיך בעסער אין די טיכ־לעך, טרײסלען מיט די קעפּ מאַכען מיט די הענט, טרײַבענדיג פון זיך די בינען.

— דרײט זיך ניט! בלײַבט רוהיג! אַז איר שרעקט זיך — װעלען זײ זיך בײַסען... מיכעלע, קום אַהער! האַלט דאָס לעמפּעל!

מישקע נעמט דאָס לעמפּעל אין אײן האַנט און מיט דער אַנדערער װיקעלט ער שטײַפער דאָס טיכעל אַרום דעם פּ נ י ם. ער פאַכט אַרום מיט'ן לעמפּעל, און דער פעטער י ע ק ב לײגט אָן דעם האָניק אין טאָפּ. אין דעם בינשטאָק זײַנען נאָך אַלץ פאַראַן בינען. עטליכע בינען פאַלען אַרײַן אין טאָפּ צוזאַמען מיט'ן האָניק. דער פעטער י ע ק ב נעמט זײ פאָרזיכטיג אַרויס. זײ פויזען אומבאַהאָלפען איבער זײַנע גראָבע קלאָציגע פינגער. ער ברענגט צו די האַנט צו דער עפענונג פונ'ם בינשטאָק און זײ שלעפּען זיך לאַנגזאַם צו זיך אין נעסט אַרײַן.

נאָכדעם װי מען איז פאַרטיג מיט אַלע בינשטאָקען, פאַרקלײַבען זיך די אינגלעך אין אַ שאָטען, אונטער אַן אַלטען באַרענבױם, װאָס שטעהט אין הויף לעבען דעם פעטער י ע ק ב'ס הויז, און עסען ברויט מיט פרישען האָניק.

א. ראובני.

דאָס יאָר.

סוף זומער.

די זון — זי געהט שוין אויף אַלץ שפּעטער,
און פריהער קלינגט איר „זייַ געזונט!"
עס מערען זיך אויף דר'ערד די בלעטער,
און רויט איז יעדעס ווי אַ וואונד.
אַ דינער פאַרגעפּיל פון קעלט
שטייַגט אויף און ציטערט אין דער וועלט.

דער ווינט — ווי אייַנגעהאַלטען שטיפט ער,
ער שעמט זיך איצט פאַר זייַן קאַפּריז;
דער הימעל — בלויער ווערט, פאַרטיפטער,
און טראַכט פון דעם, ווי שטיל עס איז;
עס דוכט — עס איז געוואָרען נ פ ט ר
אַ הייליגער, אַ גרויסער ריז.
דאָס פעלד איז פול מיט זאַנפטען וויי,
וואָס שוועבט מיר נאָך, וואוהין איך געה.

עס איז אין הימעל לאַנג פאַרגאַנגען
דער לעצטער ציטערדיגער בליץ;
ס'האָט שוין דערזונגען צווישען זאַנגען
דער סערפּ זייַן ליד אין גאָלדענער היץ;
פאַרבענקטער ווערען די געזאַנגען
פון גרינליך־געלען ווערבע־שפּיץ;
און אין די נעכט אַלץ מער און מער
וואַרפט שטערען טרויעריגע טרער.

ל. נייַדוס.

הערבסט-לידער.

1.

עס גיסט די זון נאָך מילד און ווייך איר שייַן,
און לויטער־בלאָה איז נאָך דער טיפער הימעל;
נאָר קאַלט איז שוין דאָס זילבער אין דעם טייַך,
און שטיל פאַרוועלקט דאָס לעצטע, לעצטע בלימעל.

פאר'ן ת ו מ ' ט בלײַבט דאָס בערגעלדיגע פעלד,
דער פויער פירט אַראָפּ די לעצטע גאַרבען;
און אויף דער ברײטער שטעכעדיגער באַרשט
פאַרגליווערט בלײַבען א ב ל'דיגע פאַרבען.

א קילער ווינט קומט אָן אין עפּעל־סאַד,
און אומרוהיג צעשורשען זיך די בײמער...
עס קריכט אַרויס פון בײַדעל קרעכצענדיג
און קלײַבט דעם אָפּפאַל אויף דער אַלטער ש ו מ ר.

2.

ווי ליב האָב איך די קלאָרע טעג פון הערבסט,
ווען שפּינוועבס־פעדים שווימען אין דער לופטען,
און אין די שטעטעלדיגע גערטענדלעך
די כריזאַנטעמען וועלקענדיג נאָך דופטען.

ווען פון די בײמער פאַלט און פלאַטערט גאָלד,
עס שמעקט אין סאַד מיט קאַרשען און מיט עפּעל,
און פריה פאַרטאָג אין מ ז ר ח פלאַקערט אויף
דאָס מאַרגענרויט אין גרויען קאַלטען נעפּעל.

ווען אויף די לאָנקעס שרײַען ווילדע גענז,
ווען אין דעם בינשטאָק דרעמלען אײַן די בינען,
און דורך די שײַבלעך בליהען אויף בײַנאַכט
אין שטומען דאָרף די רויכערדיגע קינען.

ווען אויף דעם גרונד פון שטומער, קאַלטער נאַכט
איז ב ו ל ט יעדער בוים מיט שוואַרצע קאַרבען,
און דורך די צווײַגען גלאָצט אַרויס א שרעק,
ווי פון די אויגען־לעכער פון א שאַרבען.

ל. יפת.

ימים־נוראים.

די עלטערע אינגלעך זײַנען פרימער געוואָרען אין דער דאָזיגער צײַט, האָבען געדאַוועגט מיט מער כ ו נ ה און זיך געהיט פאַר ע ב י ר ו ת.

שטעהט א אינגעלע און דאַוועגט. דאָס אינגעלע איז א יאָר צעהן אַלט, בלײַך און מאָגער, אין פאַרלאַטעטע הויזען. ער האַלט א ס י ד ו ר אין די הענט און דאַוועגט מיט כ ו נ ה, הויך אויפ'ן ק ו ל.

קומט אַרײַן זײַן מאַמע פון דרויסען, פאַרהאַוועט, מיט א קערבעלע אין די הענט, מיט א פאַטשײלע איבער די אַקסלען און א טיכעל אויפ'ן קאָפּ. זי טוט א שטעל דאָס קערבעלע אויפ'ן טיש און הײבט

אַן אַרויסצוליִיגען פון דאָרט לעקעכלעך, ציִילט זיִי מיט אַ שעפּטשען. אויס־בערגעציִילט, לייגט זי זיִי צוריק אויס אין דעם קערבעלע און קוקט זיך אומרוהיג אַרום אויף אירע קלענערע קינדער, וואָס שלאָפען נאָך: איינס אין אַ וויגעל און צוויי אויף אַ קאַנאַפּע. זי דאַרף לויפען אויפ׳ן מאַרק, אַרויסשטעלען איר טישעל.

זי געהט צו צו די שלאָפעדיגע קינדער, גלעט זיִי און וועקט זיִי:

— קינדערלעך, שטעהט אויף! אַ גוטינקען, גוטינקען יאָר זאָלט איר האָבען, פייגעלעך מיינע, איך פאַרשפּעטיג איבער אייך...

און ב ע ת זי איז דאָרט פאַרנומען מיט די קלענערע קינדער, דאַוועגט דערוויִיל דאָס עלטסטע אינגעל פון דעם ס י ד ו ר און כאַפּט יעדע וויילע אַ קוק אויף די לעקעכלעך אין דעם קערבעל... זיִי ציהען אים צו זיך און טומלען זיין מ ו ח.

אין זיין קליין הערצעלע שלאָגען זיך אַרום דער י צ ר ־ ה ר ע און דער י צ ר ־ ט ו ב. „אַזוי געשמאַק! נעם!“ — ט ע נ ה׳ט דער י צ ר ־ ה ר ע. „מען טאָר ניט, דאָס איז ג נ ב ה. אַזאַ׳ן ע ב י ר ה!“ — ענטפערט דער י צ ר ־ ט ו ב.

און דאָס אינגעל שטעלט זיך מיט׳ן רוקען צום קערבעלע, מאַכט צו די אויגען און דאַוועגט העכער. „דו וועסט דערנאָך זאָגען דער מאַמען, וועסט ביי איר מ ח י ל ה בעטען. אַזוי געשמאַק, אַזוי זיס!“ — לאָזט אים ניט אָפּ דער י צ ר ־ ה ר ע.

ער ג נ ב׳עט זיך צו הינטערוויילעכס צום טיש, די אויגען אויף דער מאַמען אויסגעשטעלט מיט מ ו ר א, טאַפּט אָן פון הינטען אַרום אַ לעקעכעל אין קערבעלע, שלעפּט עס פאַרזיכטיג אַרויס און באַהאַלט עס פלינק אונטער׳ן אַ ר ב ע ־ כ נ פ ו ת. ער דאַוועגט ווייטער, אָבער שוין צעטומעלט, נישט מיט אַזאַ כ ו נ ה ווי פריהער.

די מאַמע מיט׳ן קערבעל איז אַוועק. דאָס אינגעל האָט אָפּגעדאַ־וועגט, איז אַרויס מיט׳ן לעקעכעל אויף דער גאַס. ער געהט אין ח ד ר. ער געהט און טראַכט: עסען, צי ניט? „יאָ עסען!“ — „נישט עסען!“ „אַזוי געשמאַק!“ — אָבער אַזאַ ע ב י ר ה! צו־ל ה כ ע י ס דעם י צ ר ־ ה ר ע וועט ער נישט עסען, אָט ד ו ק א ניט! „אַזוי געשמאַק, אַזוי זיס!“ — איכ׳ל דערציילען דער מאַמען: „מאַמע, איך האָב אַ לע־קעכעל גענומען...“

גענומען? — גע׳ג נ ב׳עט! גע׳ג נ ב׳עט! — האָט ער זיך גענומען בייזערן אויף זיך אַליין אין די מ ח ש ב ו ת. — דאָס איז ג נ ב ה!

ער דערזעהט פּלוצים זיינעם אַ ח ב ר, וואָס געהט מיט אים אין איין ח ד ר — ש ל מ ה׳קעלע די ווילדע ב ר י א ה. דער דאָזיגער ש ל מ ה׳קעלע איז טאַקע אַ ווילדע ב ר י א ה. וואו אַ פּאַרקאַן, דאָרט קריכט ער. דערזעהט ער אַ ציג, מוז ער אויף איר פאָרען רייטענדיג. אויף אַ וואָגען מוז ער זיך אָנהענגען. אין ב י ת ה מ ד ר ש שלאָגט ער זיך ת מ י ד מיט די אַנדערע קינדער און געהט שטענדיג אַרום מיט

א צעריסען היטעל און א צעקראצט פ נ י ם. אבער איצט, פאר י מ י ם נ ו ר א י ם, האלט זיך ש ל מ ה'קעלע אויך גאר אנדערש, שטיל געווא־רען ווי א טויב.

— ש ל מ ה'קעלע, איך האב א לעקעכעל!

— וואו?

— אט דא!

— גיב א שטיקעלע!

— מען טאר נישט...

— פארוואס?

— מען טאר נישט... איך האב גענומען שטילינקערהייט...

— אוי! — טוט זיך ש ל מ ה'קעלע א כאפ — ג נ ב!

— נישט ביי א פרעמדען, ביי מיין מאמען.

—אלץ איינס א ג נ ב... מען טאר נישט. פרעג א פ י ל ו דעם ר ב י'ן. געה, גיב אוועק צוריק!

— איך האב אליין געוואלט געהן און אפגעבען צוריק. דערפאר האב איך דאך דיר געזאגט, אז מען טאר נישט...

— עפעס א גוט לעקעכעל? — פרעגט מיט אמאל ש ל מ ה'קעלע — עס קארטשעט דיר עפעס אויפצועסען אים, הא? גיב א קוק טאן!

— מען טאר נישט! — טוט יענער א שאקעל דעם קאפ, און לאזט זיך שנעל לויפען צום מארק צו.

דארט שטעהט זיין מאמע ביי איר טישעל מיט לעקעכלעך, קאנ־פעקטען און קוואס. צוגעלאפען צו איר, שטעלט ער זיך אפ, שלעפט ארויס פון אונטער'ן א ר ב ע ־ כ נ פ ו ת דאס לעקעכעל, דערלאנגט זיין מאמען און קוקט נישט אויף איר.

— וואו האסטו עס גענומען? — פרעגט זי אים.

— גענומען... — שטאמעלט ער, ציהט אוים דעם מאגערען ארעם איבער'ן פ נ י ם, רייבט די נאז אן אים און כליפעט.

— וואס וויינסטו?

— איך האב גענומען פון דיין קאשאלקע — כליפעט ער ווייטער, און זיין אויסגעצויגענער ארים איז שוין געגען זיין שטערען, און ער קוקט פון אונטער אים אויף זיין מאמען מיט א פארקרימטע פ נ י ם און ווארט אויף א פאטש.

די מאמע אבער פאטשט אים נים. זי האט אים נאר אויסגערעדט:

— נישט שיין, זון מיינער, אן ע ב י ר ה... איך וואלט דיר אליין געגעבען...

און די דאזיגע גוטע רייד אנשטאט דעם פאטש, וואס ער האט דער־ווארט, האבען אים גאר אינגאנצען צענומען, און ער האט זיך נאך העכער צעוויינט, ר ח מ נ ו ת'דיגער, מיט א מ ת'ער ח ר ט ה אין הארצען. דאן האט אים די מאמע ביידע באקען א גלעט געטאן: „שא, שא.

דו וועסט שוין דאָס ווײַטער ניט טאָן", אַרײַנגעשפּאַרט אים דאָס לעקע־בעל אין הענטעל און געזאָגט:

— נו, גיי אין חדר, אַ זיס יאָר זאָלסטו האָבן!

און ער איז אַוועק פֿון איר מיט שײַנענדיגע אייגעלעך. פֿאַר שמחה האָט ער אַזש גענומען פֿאַבריקעווען, ווי אַ יונג קעלבעל.

לעאָן קאָברין.

צו כל־נדרי.

דאָס האָט פּאַסירט אין יאָר ת"ק"צ — דרײַ יאָר נאָך דער כאָלערע. ניט היינט געדאַכט, ניט פֿאַר קיין אידען געדאַכט — אין איינער פֿון די נסיעות, ווען רבי ישראל סאַלאַנטער איז געקומען אָפּגעבען כיבוד־אב. זײַן פֿאָטער רבי וועלוועלע איז שוין געווען אַ שוכן־עפר און דער מאור־הגולה איז געקומען אין שטעטעל אלול־צײַט מיט דער דעה צו זײַן אויפ'ן רייִנעם אָרט, אויף קבר־אבות.

די רבי'צין, די אַלטע צדקניות, זכרונה לברכה. האָט פֿאַרלאַנגט, אַז רבי ישראל'ינקע זאָל בלײַבען מיט איר איבער ראש־השנה און יום־כפּור. ער האָט, כידוע, קיין מאָל ניט ווידערשפּענסטיגט זײַן מוטערס רצון און איז געבליבען אויף די עשרת־ימי־תשובה.

דער רב פֿון שטאָט, רבי צמח'ל נרו יאיר, איז אַלס מרא־דאתרא געגאַנגען אין שליחות צו רבי ישראל'ינ־קען און אים געבעטען האַלטען אַ דרוש אין גרויסען בית־המדרש צו כל־נדרי. דער גאון האָט דערפֿילט די בקשה פֿון רב און מבטיח געווען צו האַלטען אַ דרשה.

צו כל־נדרי איז דער בית־המדרש געווען איבערגע־פּאַקט, מלא אין אַלע ווינקעלעך. מען איז געשטאַנען אַ קאָפּ אויף אַ קאָפּ, כדי צו הערען דעם גאון'ס דרוש.

רבי ישראל'ינקע איז ניט נאָר געווען אַ גרויסער גאון, נאָר אויך אַ גוואַלדיגער בעל־דרשן. ווי פּערעל פֿלעגען זיך די ווער־טער שיטען פֿון זײַן מויל; ער פֿלעגט בפּועל ממש פֿאַנגען הערצער מיט זײַנע רייד. ווען ער פֿלעגט רעדען, פֿלעגט ווערען אַזוי מחיה'דיג, אַזוי לײַכט אויפ'ן האַרצען, אַז מען פֿלעגט פֿאַרגעסען אַלע מגושמ'דיגע דאגות פֿון טאָג.

פֿאַר זונען־אונטערגאַנג איז שוין דער גרויסער עולם געשטאַנען אָנגעטאָן אין די ווײַסע קיטלען און מיט די טליתים איבער'ן קאָפּ און געוואַרט מיט גרויס אומגעדולד אויפ'ן גאון.

דער גאון האָט זיך אָבער פֿאַרשפּעטיגט... די זון האָט שוין בײַם אונטערגעהן. אירע לעצטע שטראַלען, וואָס קומען פֿון מערב־

זײַט, מישען זיך דורך מיט דעם צאַנקעדיגען טונקעלען פלאַם פון די וואַק־סענע ליכט; עס קומט דער ב י ן ־ ה ש מ ש ו ת און ער איז נאָך ניטאָ. דער ע ו ל ם ווערט אומרוהיג, אָבער מען שווײַגט: מען האָט מ ו ר א אויסצורעדען די איבערקלערענישען, וואָס פרעסען אויפ׳ן האַר־צען.

די נאַכט־שאָטענס פאַנגען זיך שוין אָן צו באַווײַזען, עס איז שוין אַ צײַט נאָך ת פ י ל ה ־ ז כ ה, און ער איז נאָך ניטאָ.

דער ר ב האָט אַרונטערגענומען דעם ט ל י ת פון קאָפּ, אַנגעטאָן דאָס שטרײַמעל און איז ב כ ב ו ד ו ו ב ע צ מ ו אַוועק זעהן, וואָס עס האָט פּאַסירט מיט ר ב י י ש ר א ל׳ינקען. בײַ דער מוטער אין דערהיים איז ער געוואָר געוואָרען, אַז דער ג א ו ן האָט שוין לאַנג גע־נומען די ב ר כ ה פון דער צ ד ק נ י ו ת און האָט פאַרלאָזען דאָס הויז צו געהן אין ב י ת ־ה מ ד ר ש.

אַ פ ח ד איז בעפאַלען דעם ר ב. ער האָט געאײַלט צוריק אין ב י ת ־ מ ד ר ש, א פ ש ר וועט ער איצט דעם ג א ו ן דאָרט געפי־נען. דער ג א ו ן איז אָבער דאָרט ניט געוועזען, און בײַ די מ ת פ ל ל י ם האָבען די צײן געקלאַפּט פון א י מ ה.

אָט, אָט געהט אַוועק דער לעצטער רויטער שטראַל און עס וועט זײַן ע ב ר ־ ז מ ן צו זאָגען כ ל ־ נ ד ר י, אָבער פון ג א ו ן — א י ן ק ו ל ו א י ן ע ו נ ה.

כ ל ־ נ ד ר י וואָלט מען שוין ווי עס איז אָפּגעזאָגט אָהן אים, האָט ער שוין אָבער פון פריהער אָנגענומען דעם כ ב ו ד צו שטעהן בײַ דער רעכטער האַנט פון ח ז ן לעבען ע מ ו ד מיט דער ס פ ר ־ ת ו ר ה און זאָגען פאַר כ ל ־ נ ד ר י „ע ל ד ע ת ה ק ה ל“.. ווי אַזוי קאָן מען דאָס אָפּנעמען דעם כ ב ו ד פון אים און געבען אָן אַנדערען?

אין אַלע שולען און קלויזען האָלט מען שוין אין מיטען מ ע ר י ב. אָבער אין ב י ת ־ מ ד ר ש איז נאָך פאַר כ ל ־ נ ד ר י. דער ג א ו ן איז נאָך ניטאָ און אָהן אים וויל קײנער ניט עפענען דעם א ר ו ן ־ ק ו ד ש און אַרויסנעמען די ס פ ר ־ ת ו ר ה.

נאָך אַ לאַנגען שווײַגען האָט דער ר ב זיך געווענדט צום ע ו ל ם און מיט אַ ציטעריגער שטימע געזאָגט: ר ב ו ת י, דער ג א ו ן איז ניטאָ, ווײס ה ש ם ־ י ת ב ר ך, וואָס מיט אים האָט ח ס ־ ו ח ל י ל ה פּאַסירט. מיר מוזען געהן זוכען דעם ג א ו ן.

דער ע ו ל ם האָט זיך צעטײלט אין מ נ י נ י ם און זײ האָבען זיך, אַוועקגעלאָזט אין אַלע גאַסען און געהעפטען זעהן, א פ ש ר האָט וואו עס איז מיט׳ן ג א ו ן געטראָפען אַ ס י ב ה.

שוין צעהן אַ זײגער בײַנאַכט. די ש ל ו ח י ם זײַנען שוין געקו־מען צוריק, אָבער פון ג א ו ן — קײן שום י ד י ע ה...

פּלוצלונג עפענט זיך האַסטיג די טיר פון ב י ת ־ ה מ ד ר ש און אײנער פון די לעצטע פּאָר ש ל ו ח י ם, וואָס זײַנען געגאַנגען זוכען דעם

ג א ו ן, לויפט מיט גרויס אימפעט אַריין און שרייט אויס מיט גרויס פרייד: „דער ג א ו ן געהט!“

דער גאַנצער ע ו ל ם האָט אַרומגערינגעלט דעם אַנזאָגער און מיט נייגעריגקייט געוואַרט, ער זאָל דערציילען, וואו ער האָט געפונען דעם ג א ו ן און וואָס עס האָט מיט אים פּאַסירט.

דער אַנזאָגער האָט ניט געלאָזט לאַנג וואַרטען און האָט אָנגעהויבען: „מיר האָבען דעם ג א ו ן געפונען אויף דעם ג ו י'ס גאָרטען. ער האָט דאָרטען געהאַלטען דער א ל מ נ ה'ס קוה פאַר די הערנער און זי געשלעפּט פון דעם נ כ ר י'ס פּלאַץ... פאַרהיטען אַן אָרימאַן פון אַ ה ז י ק — האָט דער ג א ו ן געזאָגט — איז מער מ צ ו ה, ווי צו זאָגען כ ל ־ נ ד ר י. וואָס וואָלט געווען, ווען איך וואָלט זיך ניט גע־מאַכט ווייסענדיג און די ב ה מ ה וואָלט געבליבען אין ג ו י'ס גאָרטען? דער ג ו י וואָלט זי געוויס שפּעטער פאַרנומען און איינגעשפּאַרט. די אָרימע א ל מ נ ה נעבעך וואָלט דאַן ניט געהאַט די מילך פאַר אירע קונדען און אירע ע ו פ'עלעך וואָלטען געהונגערט. ווי מיינט איר, וואָלט דאָס נ י ח א געווען דעם ר ח ו ם ו ח נ ו ן?“

דער ע ו ל ם איז בּיסלעכווייז צו זיך געקומען פון דעם איבּערגע־לעבּטען שרעק: ר ב י י ש ר א ל'ינקע איז אַריינגעקומען און מען האָט זיך געשטעלט זאָגען כ ל ־ נ ד ר י.

א. ש. זאַקס.

ג ע ג ע ס ע ן.

א.

א מ ע ש ה פון דריי, וואָס האָבען געגעסען.

ניט אין אַן איינפאַכען געוויינליכען טאָג האָבען זיי געגעסען, נאָר י ו ם ־ כ פ ו ר; ניט באַהאַלטענערהייט, וואו קיינער זעהט ניט, נאָר עפענטליך, אין דער גרויסער שול, פאַר דעם גאַנצען ע ו ל ם; און ניט עפּעס פּראָסטע גאַסענמענשען זיינען עס געוועזען, וואָס קיינער קען זיי ניט און קיינער ווייס זיי ניט, נאָר די גרעסטע ח ש ו ב י ם די אָנגעזעהענסטע, די גרעסטע לייט פון שטאָט; דער ר ב און די ביידע ד י נ י ם. און דאָך זיינען זיי געבליבען אויך ווייטער, נאָך דער מ ע ש ה פונ'ם עסען, די גרעסטע ח ש ו ב י ם פון דער שטאָט, און גאַנץ ק ה ל האָט אויף זיי געקוקט, ווי מען קוקט אויף הייליגע...

איך בין געוועזען דענסטמאָל נאָך אַ קליין קינד און האָב ניט רעכט פאַרשטאַנען, וואָס עס טוט זיך; אָבער געפילט האָב איך פאָרט שוין, אַז דאָ ווערט עפּעס אַ גרויסע זאַך געטאָן.

עס זיינען דענסטמאָל געווען ביטערע, פינסטערע טעג, ווי קיינ־מאָל נישט צופאָר און קיינמאָל נישט דערנאָך. אַן אומגליק איז געווען

פון הימעל געקומען — צום ערשטען מאָל איז עס געקומען — און גערופען האָט מען עס מיט דעם נאָמען: כּאָלערע!..

פון ווייטע לענדער, פון אַזיע, איז זי געקומען צופאָרען צו אונז, צו אונזער קליין שטעטעל איז זי דערגאַנגגען. אין דער גאַס האָט זי געאַרבייט אומדערבאַרמליך און אין די הייזער האָט זי געשטיקט אָהן אָן אויפהער. שטיל האָט זי זיך געשלעפּט דורך די נעכט און אומגעזעהען דעם העלען ליכטיגען טאָג. ווער קען ציילען די טויטע, וועלכע זיינען געפאַלען יענע טעג? ווער קען זיי אָנרופען ביי די נעמען און ווער ווייס דעם ח ש ב ו ן פון די פרישע בערגלעך, פון די נייע ק ב ר י ם?...

איבערהויפּט האָט די מ ג פ ה מ ע ש י ם געאַרבייט אין דער אידישער גאַס. ווי די פליגען זיינען דאָרט געפאַלען, יונג און אַלט, קליין און גרויס. עס איז נישט געווען קיין הויז, וואו עס זאָלען נישט זיין כאָטש עטליכע טויטע.

אויבען, אין דעם דאַך־שטיבעל, איבער דער וואוינונג פון מיינע עלטערן, זיינען געפאַלען אין איין טאָג ניין נ פ ש ו ת; אונטען, אין דער קעלער־שטוב אונטער אונז, איז געשטאָרבען אַ מאַמע מיט פיער קינדערלעך, און אין דעם הויז אַקעגען האָבען מיר געהערט די גאַנצע נאַכט נאָר אַ קרעכצען און אין דער פריה האָבען מיר זיך דערוואוסט, אַז עס איז דאָרט קיין איינציגער מענש ניט געבליבען לעבען...

און אַזוי איז אַוועק דער זומער; און דערנאָך זיינען געקומען די הייליגע טעג, און נאָך זיי דער הייליגסטער טאָג פון אַלע, דער י ו ם־כ פ ו ר.

און דאָס איז דער טאָג, וועלכען איך וועל שוין קיינמאָל נ י ט פאַרגעסען, אַזוי לאַנג ווי איך וועל לעבען.

אָט איז דער כ ל ־ נ ד ר י...

פאַר׳ן ע מ ו ד ביים אָ ר ו ן ־ ק ו ד ש שטעהט דאָס מאָל נישט דער ח ז ן מיט צוויי ח ש ו ב ׳ע ב ע ל י ־ ב ת י ם, ווי דער מ נ ה ג איז פון ק ד מ ו נ י ם, נאָר עס שטעהט דער ר ב מיט זיינע ביידע ד י נ י ם. אַרום און אַרום ברענען די ליכט, און ברענענדיג קנאַקען די פלאַמען פאַמעליך. דער ע ו ל ם שטעהט צו דער וואַנט צו, איינגעהילט אין די ט ל י ת י ם און אין די ווייסע קיטלען, מיט ווייסע יאַרמולקעס און ווייסע גאַרטלען. אויף די ווענט פליסען די שאָטענס אַהין און אַהער און שאָקלען זיך אָהן אָן אויפהער.

שטיל. דעם ר ב׳ס ק ו ל הערט זיך איצט, און דערנאָך דער ק ו ל פון די ד י נ י ם — און דערנאָך ציטערט עס ווי אַ קרעכץ דורך דעם גאַנצען ע ו ל ם.

און נאָך דעם קרעכץ הערען זיך ווערטער. אַ! מען זאָגט: „ע ל ד ע ת ה מ ק ו ם ו ע ל ד ע ת ה ק ה ל — מיט גאָטס ד ע ה און מיט ק ה ל׳ס ד ע ה זיינען מיר מ ת י ר צו דאַוונען איצט“.

און אַ מורא, אַ פינסטערע, וויסטע מורא פאַלט אָן אויף מיר פּלוצלונג, און איך מיין, אַז די זעלביגע מורא פאַלט אָן בזה הרגע אויף אַלעמען, וואָס זיינען דאָ אין שול, אויף אַלט און יונג...

און פּלוצלונג דערזעה איך, ווי דער רב געהט אַרויף אויף דעם באַלעמער.

וועט ער הײַנט זאָגען אַ דרשה? וויל ער דעם עולם טרייסטען און שטאַרקען?...

אָבער איך הער, אַז ער זאָגט נישט קיין דרשה. עפּעס נייעס איז עס, אַ נייער מנהג, וועלכער איז פריהער גאָר נישט באַקאַנט געוועזען: ער שטעהט און איז מזכיר־נשמות אַלע טויטע, וועלכע זיינען געשטאָרבען אין דער לעצטער צייט, אין די לעצטע טעג. אַך! ווי לאַנג איז די מאָס פון׳ם דאָזיגען צעטעל, ווי גרויס איז די צאָל פון די נעמען, וועלכע ער דערמאָנט איצט! די מינוטען שווינדען, אַ מינוט נאָך אַ מינוט, און דער רב האַלט נאָך אַלץ נישט ביים סוף. וועט גאָר קיינמאָל נישט אויפהערען די לאַנגע רשימה?

און יענעם אָווענט וועל איך קיינמאָל נישט פאַרגעסען. נאָך קיינמאָל נישט האָבען אידען געדאַווענט מיט אַ מער צעבראָכען און צעריסען האַרץ. נאָך קיינמאָל נישט האָבען געברענט הייסערע טרערען אין מענשענס אויגען...

אין יענער נאַכט האָט קיינער מער ניט פאַרלאָזט די שול. נאָך דעם דאַווענען האָט מען געזאָגט שיר־היחוד, און נאָך די שיר־היחוד האָט מען זיך גענומען צו תהלים־זאָגען, און נאָך דעם תהלים צו די משניות׳ער, און נאָך דעם משניות־לערנען האָט מען זיך גענומען צו די אַנדערע הייליגע ספרים.

אין יענער נאַכט האָט קיינער נישט פאַרלאָזט די שול — און פאַרט האָבען אין דער פריה עטליכע געפעלט: זיי זיינען געשטאָרבען אין דעם מנין. צוויי זיינען ביינאַכט פּלוצלונג אַנידערגעפאַלען אין שול. צווישען דעם גאַנצען עולם, נאָך איינגעהילט אין די טליתים מיט די קיטלען.

— און פון דער אידישער גאַס קומען אָן נאַכריכטען אין שול אַריין, — נאַכריכטען ווי נאָך קיינמאָל נישט צופאָר און קיינמאָל נישט דערנאָך. אָבער אין דער שול הערט קיינער נישט און פרעגט קיינער נישט און קיינער איז נישט נייגעריג. יעדער איינציגער האָט מורא צו הערען, יעדער איינציגער האָט מורא צו וויסען וואָס עס טוט זיך ביי אים אין דער היים...

ב.

טויזענט מאָל פירכטערליכער ווי די נאַכט איז געווען דער טאָג דאַרויף, דער יום־כיפור.

אָט איז יום־כיפור נאָכמיטאָג.

אויף דעם באַלעמער אין שול שטעהט דער רב מיט זײַן הויך געשטאַלט, און זײַן קאָפּ האַלט ער פאַררויסען.

ליגט אַ באַהאַלטענער כּישוף אין דעם פּנים פון דעם דאָזיגען מענשען? איז עפּעס אַ באַזונדערע מאַכט אין זײַן געשטאַלט פאַראַנען, וואָס ציהט צו צו זיך יעדעם אויג?

אין ווינקעל שטעהט אַ אינגעלע, — איך אַליין בין עס, — און זײַנע אויגען זײַנען צו יענעם מענשען ווי צוגעקלעפּט און ער קען זיי פון אים נישט אַראָפּנעמען...

אמת, אַזאַ הדרת־פּנים, אַזאַ שײנקײַט, אַזאַ ליכטיגע געשטאַלט האָב איך נאָך קיינמאָל נישט געזעהען! דער רב איז דאָך אַלט, אַן אַלטער גרײַז־גרויער מאַן, אפשר אַכציג אָדער עטליכע און אַכציג יאָר אַלט; און דאָך איז זײַן געשטאַלט אַזוי פּראַכטפול און אַזוי גלײַך און הויך, אַז ער גרייכט אַריבער איבער יעדען אין גאַנצען עולם. זײַן באָרד איז ווײַס, ווי זילבער ווײַס, און נאָר די געדיכטע האָר פון׳ם קאָפּ זײַנען ווײַסער, ווי דער געפאַלענער שניי ווײַס. אויך זײַן פּנים איז ווײַס, אַזוי אַז מען קען עס קוים אָפּשיידען פון זײַן ווײַסען קיטעל. און אַזוי זײַנען דאָס מאָל אויך די ליפּען; און נאָר די אויגען, די גרויסע ברענענדיגע אויגען, זײַנען שוואַרץ, ווי אַ סאַמעט שוואַרץ, און זיי לײַכטען און גלאַנצען, גאָר נישט ווי די אויגען פון אַן אַלטען מאַן.

פון מײַן פריהעסטער קינדהײַט אָן בין איך געוואוינט געוואָרען דעם דאָזיגען מענשען צו ערען און צו אַכטען. און נאָך אַ קינד זײַענדיג האָב איך געוואוסט, אַז דאָס איז אַ הייליגער, געטליכער מאַן, אַ גאון עולם, וואָס אַלץ ווארט אויף זײַנס אַ וואָרט, און וואָס רבנים מופלגים פון דער גאַנצער וועלט קוקען אים אין מויל אַרײַן און בייגען זיך פאַר אים און זײַן וואָרט; און זײַן פּסק איז פאַר דער גאַנצער וועלט תורת־משה.

אויף דעם באַלעמער שטעהט דער רב און זײַנע ברענענדיגע שוואַרצע אויגען לײַכטען און גלאַנצען אַרויס פון דעם ווײַסען בלאַסען פּנים, וואָס איז אַרײַנגערינגעלט אין די ווײַסע האָר מיט דער ווײַ־סער באָרד. מוסף איז שוין לאַנג אָפּגעדאַוועט, און דער עולם שטעהט און שווײַגט און וואַרט אויף דעם, וואָס דער געטליכער מאַן וועט רעדען. קיינער וואַגט זיך נישט אפילו דעם אָטעם הערענדיג צו ציהען.

און דער רב רעדט...

זײַן שוואַך, נידריג קול ווערט וואָס אַ מאָל שטאַרקער, וואָס אַ מאָל העכער, ביז עס ווערט הויך און שטאַרק, ווי איך האָב עס נישט געהערט נאָך קיינמאָל נישט בײַ אים. ער שטעהט און רעדט פון דער הייליגקײַט פון אַ יום־טוב; ער רעדט פון לעבען און שטאַרבען

און פון די לעבעדיגע און טויטע. איבערהויפט האָט ער לאַנג גערעדט וועגן דער גרויסער מגפה, וואָס איז אַרײַנגעקראָכן ווי אַ רײַסענדיגער שטראָם, פלוצלונג, שרעקליך, פירכטערליך, און זי רויבט און זאָגט נישט גענוג, עסט און ווערט נישט זאַט, טרינקט און שטילט נישט איר דאָרשט — ווי לאַנג, ווי לאַנג זשע נאָך?

זײַנע בלײכע באַקען רויטלען זיך ביסלעכווײַז; זײַנע בלויע ליפּען פאַרבען זיך וואָס אַמאָל רויטליכער; און פלוצלוג הער איך, ווי ער זאָגט: „און זעהט דער מענש, עס קומען אויף אים יסורים, דאָ איז ער מחויב בודק צו זײַן אין זײַנע מעשים; אַלץ נאָכזוכען, אפילו בנוגע צו די מעשים צווישען זיך און זײַן אייגענעם גוף, צווישען זיך און זײַן אייגען פלייש, צווישען זיך און זײַן טעגליך לעבען"...

און ער שטעהט נאָך אַלץ און רעדט. ער רעדט פון דער ריינליכקײַט, וואָס דערהאַלט דעם מענשענס לעבען, און פון דער שמוציגקײַט, וואָס ברענגט אַוועק דעם מענשען פון דער וועלט; ער רעדט פון הונגער און דאָרשט, און אַז הונגער און דאָרשט זײַנען די שלעכטע מלאכים, וועלכע ברענגען אַוועק דעם מענשען פון דער וועלט, בשעת עס קומט אַ מגפה בכדי צו טייטען און אומצוברענגען, אומצוברענגען און אויסצוראָטען...

און דאַן הער איך ווי ער זאָגט: „עס שטעהט: וחי בהם ולא שימות בהם, איז דער טײַטש: לעבען זאָל מען דורך זיי, דורך די מצות, אָבער נישט שטאַרבען דורך זיי! און ווידער זאָגען די הייליגע חכמים: טיילמאָלם איז פאַראַנען, אַז אַ מענש מעג צעשטערען תורה כולה, אַבי דאַדורך צו דערהאַלטען אַ גאַנצע וועלט בײַם לעבען!..."

און פלוצלונג הער איך אַ געוויין, און מיר ווערט אַזוי וואַרים און אַזוי ווייך בײַ דער נשמה. פאַרוואָס זשע וויינט ער? פאַרוואָס זשע וויינט ער?...

און ווי איך שטעה אין ווינקעלע, ציטערדיג און פלאַטערדיג, הייב איך אָן אַליין צו וויינען און די טרערען גיסען זיך.

איך זעה, ווי דער רב שטרעקט אויס די האַנט און ווינקט צו די דינים, און אויך ביידע דינים זעה איך, ווי זיי געהען צו אים אַרויף אויף דעם באַלעמער.

און אַלע דרײַ שטעהען זיי דאָרט אויף דעם באַלעמער, דער רב, דער העכסטער פון אַלע, און ביידע דינים, די נידעריגערע פון אים, איינער פון זײַן רעכטער און איינער פון זײַן לינקער זײַט.

וואָס עפּעס רוימט זיי אײַן דער רב איצט אין זייערע אויערן? פאַר וואָס עפּעס איז זייער פנים געוואָרען פלוצלונג בלייך ווי קרײַט?

און פלוצלונג הער איך ווערטער און פאַרשטעה זיי נישט. די

ווערטער גרייכען בלויז ביז צו די אויערן און אין הארץ אריין דער־לאנגען זיי נישט. און פארט זיינען די ווערטער אזוי קלאר און אזוי דייטליך פון אלע דריי מיילער ארויסגעקומען!

און ווי א רייסענדיגער קרעכץ צוקט עס דורך דעם גאנצען ע ו ל ם, פון דעם באלעמער ביז צו די פיער ווינקעלעך — און נאך דעם קרעכץ הערען זיך ווערטער:

ע ל ד ע ת ה מ ק ו ם ו ע ל ד ע ת ה ק ה ל — מיט גאטס ד ע ה און מיט ק ה ל'ס ד ע ה זיינען מיר מ ת י ר צו ע ס ע ן און צו ט ר י נ ק ע ן היינט!"

א פירכטערליכע שטילקייט, א טויט־שטילקייט הערשט אין דער גאנצער שול. עס רירט זיך קיינער נישט. עס ציהט קיינער נישט קיין אטעם.

און פלוצלונג פארשטעה איך קלאר און דייטליך וואס דער ר ב פארלאנגט דא פון אונז. דער ר ב פארלאנגט פון אונז, אז מיר זאָ־לען עסען היינט; דער ר ב פארלאנגט, אז אידען זאלען עסען אום י ו ם ־ כ פ ו ר און זאלען נישט פאסטען איבער דער מ ג פ ה... אי־בער דער מ ג פ ה...

און איך שטעה און הייב פלוצלונג אן הויך און שטארק צו וויינען.

און וואונדערליך איז עס! נישט איך אליין שטעה דא אין דער שול און וויין, נאר פיעלע, פיעלע שטעהען און וויינען הויך און שטארק. אויך די דריי דארט אויף דעם באלעמער שטעהען און וויינען, און דער העכסטער פון זיי שטעהט און וויינט ווי א קליין קינד.

און ווי א קליין קינד בעט ער זיך, און זיינע ווערטער זיינען אזוי ווייך, אזוי ווייך. טיילמאלם נאר קומען די טרערען און שטיקען אים די ווערטער אין האלז. — „עסען! געהט עסען! די צייט איז אזעלכע! עס מאכט זיך א מאל א צייט, אז עס איז פראָסט א מ צ ו ה א זאך פון דער ת ו ר ה מ ב ט ל צ ו זיין! לעבען זאל מען דורך זיי, דורך די מ צ ו ו ת, אבער נישט שטארבען דורך זיי!"

אבער אין דער שול רירט זיך נישט קיינער פונ'ם ארט.

און ער שטעהט נאך אלץ און בעט זיך. ער זאגט, ער נעמט אויף זיך די גרויסע ע ב י ר ה פון עסען אום י ו ם ־ כ י פ ו ר; זיי אבער וועלען אלע ריין זיין, אהן אן ע ב י ר ה, אהן א זינד.

אבער אין דער שול רירט זיך נישט קיינער פונ'ם ארט.

און פלוצלונג ענדערט זיך זיין ק ו ל. ער בעט זיך נישט מער. נאר ער באפעהלט: „איך בין מ ת י ר! איך! איך!" —

ווי פייערן פליהען די ווערטער, ווי דונערס שלאגען זיי איין.

און דער עולם הערט — עס רירט זיך אבער קיינער נישט פונ'ם ארט.

און דא הייבט ער ווידער אן מיט זיין ערשטען ק ו ל, ער בעט זיך און וויינט ווי א קליין קינד: „וואס האט איר זיך אלע צעבונטע־

וועט געגעבן מיר? פאַר וואָס ווילט איר ד ו ק א טרייַבען מיך ביז צו דעם נויטווענדיגסטען? איז אייַך דען ווייניג, וואָס איך האָב שוין אַלץ היינט איבערגעליטען פון דערפריה ביז איצט?"...

אויך די ד י נ י ם העלפען אים אונטער און בעטען זיך ביי דעם ע ו ל ם.

און פלוצלונג איז דאָס פ נ י ם פון דעם געטליכען מאַן נאָך בלייכער געוואָרען ווי פריהער. טיף זינקט זיין קאָפּ אַראָפּ אויף זיין ברוסט. אַ מינוט לאַנג — און אַ קרעכץ, אַ טיפער, האַרץ־צערייסענדער קרעכץ הערט זיך פון איין עק שול ביז צום אַנדערען עק, און נאָך דעם קרעכץ הערט זיך ווי אַ מורמלען: „גאָטס ווילען איז עס", — זאָגט ער מיט אַ טרוקענער שטימע, און עס האָט אַ פ נ י ם, ווי ער וואָלט רעדען צו זיך גאַר אַליין, — „צוויי און אַכציג יאָר בין איך אַלט און בין קיינמאָל נאָך נישט דערצו געבראַכט געוואָרען, אויף אַ ד י ן ע ו ב ר צו זיין ב י ד י ע ה. אָבער אויך דאָס איז אַ ד י ן, אַ מ צ ו ה איז עס, אַ ת ו ר ה איז עס. ווי עס ווייזט זיך אויס, איז עס גאָטס ווילען אַזוי, איך זאָל נישט שטאַרבען פריהער, ביז איך וועל נישט אויך אַזעלכעס מ ק י ם זיין!"

און שטיל איז געוועז אַ מינוט לאַנג, שטיל ווי אויף אַ ב י ת ־ ע ל מ י ן.

און פלוצלונג הערט זיך די שטימע פונ'ם ר ב ווי ער רופט:

— ש מ ש!

און דער ש מ ש געהט אַרויף, און דער ר ב רוימט אים איין עפּעס אין אויער. דערנאָך רעדט ער עפּעס איבער שטילערהייט אויך מיט די ד י נ י ם; די ד י נ י ם שאָקלען אים צו מיט די קעפּ, ווי זיי וואָלטען אים מ ס כ י ם זיין צו עפּעס. דערווייל איז דער ש מ ש צוריקגעקומען פונ'ם ר ב'ס וואוינונג און האָט מיטגעבראַכט אַ פלעשעל וויין און גלעזלעך מיט אַ פּאָר שטיקלעך לעקעך.

און ווען איך זאָל גרייז־גרוי אַלט ווערען, וועל איך יענעם טאָג און יענע דערהויבענע סצענע קיינמאָל, קיינמאָל נישט פאַרגעסען. נאָך איצט, ווען איך פאַרמאַך מיינע אויגען, זעה איך זיי נאָך פאַר מיר: די דריי, וואָס האָבען געגעסען. דריי גרויסע, הייליגע מענער שטעהען אויף דעם באַלעמער אין שול און עסען אום י ו ם ־ כ פ ו ר פאַר דעם גאַנצען ע ו ל ם...

אָך, ה ע ל ד ע ן זיינען זיי געוועזן!... ווער קען וויסען, ווי שווער עס איז געווען די מ ל ח מ ה אין דער טיפעניש פון זייער האַרץ?

— „איר האָט עס ד ו ק א פון מיר געוואָלט — און איך האָב עס געטאָן", — זאָגט דער ר ב, און זיין שטימע איז קלאָר און פעסט און ציטערט נישט מער ביים רעדען.

און פיעלע פונ'ם ע ו ל ם עסען, עסען און וויינען...

ד. פרישמאַן.

דער נײַער ניגון.

מען האָט געגעבען אַ בלאָז אין שופר. דער עולם האָט אָנגעהויבען רעש'ן: „לשנה הבאה בירושלים!“ ווײַסע חברה האָט זיך שוין צוגעכאַפּט צום וואַקס פון שולחן; בײַם עמוד איז שוין געשטאַנען אַ וואָכעדיגער חזן; מען האָט געדאַווענט שוין דעם וואָכעדיגען מעריב מיט'ן וואָכעדיגען ניגון.

פֿיל פון בויגען האָט זיך געדאַווענט, פֿיל פון בויגען אָפּגעלײגט קיטעל און טלית און אָנגעהויבען אָנטאָן די שטיוועל. — ווער האָט צײַט?

קײנער האָט קײן צײַט נישט געהאַט צו באַמערקען דעם בלאַסען יונגענמאַן, וואָס האָט געדרייט זיך אַרום עולם און נאָכגעשלעפּט אַ שוואַך און נאָך אַ בלאַסער קינד. דאָס דריטע מאָל געהט ער שוין אַרום די שטעט: קײנער זעהט אים נישט. דער ליגט אונטער אַ באַנק און זוכט אַ שטיוועל; יענער איז פאַרנומען: מען האָט אים אַ קאַלאָש פאַרטוישט, אַ היטעל פאַרשמירט מיט חלב; און אַלע זײַנען הונגעריג...

אומזיסט קוקט ער יעדען אין פנים; ער קאָן קײנעמס בליק ניט כאַפּען.

— טאַטע, קום שוין אַהײם! — בעט זיך דאָס קינד.

נאָך אײנמאָל וועלען מיר אַרומגעהן, — האָט ער געענטפערט, — איך וויל נאָך דורכגעהן פאַר'ן פעטער.

דערווײַל אָבער האָט זיך דער עולם אַ ריר געטאָן. דער לעצטער קדיש, דער לעצטער „אמן!“.

דער עולם יאָגט און שלעפּט מיט דעם יונגענמאַן מיט'ן קינד.

אויפ'ן שולהויף שטעלען זיך די מענער מקדש זײַן די לבנה. די ווײַבער ציהען זיך אין בײדע זײַטען פון שול־גאַס, ווי צוויי ווײַסע שנורען.

בײַ יעדען הויז געזעגענען זיך צוויי־דרײַ און פאַרשווינדען, בשעת ווען אויפ'ן שולהויף שטעהט נאָך דער גרויסער עולם און טאַנצט קעגען דער לבנה. צווישען עולם דרייט זיך ווײַטער אַרום דער בלאַסער יונגערמאַן מיט'ן בלאַסען קינד. דער עולם הייבט אָן ווערען קלענער, און זײַן פנים — פינסטערער. אָפּגעזאָגט; דער לעצטער פאַרשווינדט ערגעץ אין אַ ליק. דער יונגערמאַן שטעהט נאָך:

— קײנער... נו, מילא, מוז מען זיך באַגעהן... איך וועל נישט בעטלען אויפ'ן נײַעם יאָר, באַלד, מוצאי יום־כפור — האָבען זײַנע ליפּען געציטערט.

דאָס קינד האָט געמײנט, ער איז מקדש די לבנה.

— גענוג שוין, טאַטע! — האָט ער אים געשלעפּט פאַר דער. פּאָלע.

— קום שוין אַהיים! — זיין ק ו ל איז געווען אָנגעזאַפּט מיט טרערען.

— נאַריש קינד, וואָס יאָגסטו זיך אַהיים?

— עסען! איך בין הונגעריג.

— פּ ש י ט א! א ו ד א י ביסטו הונגעריג... ש ו ט ה איינער! וואָס דערציילסטו מיר, אַז דו ביסט הונגעריג; אַנישט, וואָס וואָלט איך געמיינט, אַז דו פאַסט אַפּ א י ו ם ־ כּ פּ ו ר און דו ביסט נישט הונגעריג?

— קום שוין אַהיים! — האָט זיך וויַיטער געבעטען דאָס קינד.

— הער, ד ו ד׳ל, אין דערהיים איז אויך נישטאָ וואָס צו עסען...

— כאַטש אַ שטיקעל ברויט!

— קיין ברעקעל ברויט!

דאָס קינד איז געבליבען שטעהן דערשראָקען.

— ד ו ד׳ל, — מאַכט צו אים דער פאַטער, — דו ווייסט, וואָס היינט איז געוועזען?

דאָס קינד שוויַיגט און כליפּעט שטיל.

— היינט, ד ו ד׳ל, איז געווען י ו ם ־ כּ פּ ו ר... י ו ם ־ ה ק ד ו ש. ווייסט וואָס דאָס איז טייַטש?

— יאָ, — האָט קוים דאָס קינד געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ.

— נו זאָג, ד ו ד׳ל, וואָס האָבען מיר געטאָן?

— געדאַוועט. — וויינט דאָס קינד.

— גוט! און ה ש ם י ת ב ר ך וואָס האָט געטאָן?

— מ ו ח ל געווען. — האָט קוים דאָס קינד אַרויסגעכליפּעט.

— ווייסטו וואָס, ד ו ד׳ל, אַז גאָט ב ר ו ך ־ ה ו א האָט מ ו ח ל געווען אונזערע זינד, דאַרפען מיר, דאַכט זיך, זיין פריילוך! וואָס? דאָס קינד ענטפערט נישט.

— דו געדענקסט, ד ו ד׳ל פאַראַיאָרען, ווען די מאַמע האָט נאָך געלעבט, האָבען מיר געזונגען נאָך דער וועטשערע אַ נייַעם נ י ג ו ן. געדענקסט דעם נ י ג ו ן?

— ניין!

— איך וועל דיך דערמאָנען, נאָר העלף מיר אונטער!

און דער יונגערמאַן האָט אָנגעהויבען זינגען מיט אַ הייזעריגער שוואַכער שטימע אַ נ י ג ו ן; נישט קיין ס י נ י, נישט קיין וואַלאַך, נאָר עפּעס אַ גרויליכען נ י ג ו ן, וואָס האָט געשניטען אין האַרצען.

דאָס קינד האָט וויינענדיג צוגעהאָלפען.

י. ל. פּרץ.

פ א ר ש פ ע ט י ג ט.

א.

עס האָט זיך אונטערגערוקט דער אָסיען. די טעג זײַנען געוואָרן קלענער און די נעכט גרעסערע. אין קלײנעם שטיבעלע בײַ אַנטאָשען — אַן אָרימען פויער אין אַ קלײן דערפעל — האָט מען שוין באַדאַרפט בײַנאַכט אַ לעמפעלע ברענען. דאָס לײמענע פלעשעל, וואָס אַנטאָש האָט בײַ אַ טעפּער מיט דרײַ יאָר צוריק געקויפט פאַר אַכט גראָשען, איז אַ טרוקענס געשטאַנען און ס'איז ניט געווען פאַר וואָס נאַפט צו קויפען. אויסערדעם איז שוין בײַ אים דאָס זאַלץ אויך באַלד אויסגעגאַנגען; און פון זײַף איז נאָר אַ שטיקעלע געבליבען; און פון דער מאַכאָרקע איז נאָר געבליבען אויף אַ פּאָר טעג. אַנטאָש האָט זיך אַלץ געקראַצט אין פּאַטילניצע, געשפּיִיט און אַלץ געוואָרטשעט:

— קײן זאַלץ ניטאָ, קײן זײף ניטאָ, קײן מאַכאָרקע ניטאָ, גאָרנישט ניטאָ! ס'איז שלעכט.

פאַרדינען האָט אַנטאָש ניט געהאַט וואו. דער אײנציגער איד, וואָס האָט אין דאָרף געוואוינט, איז אַלײן זעהר אָרים געווען; און אַנטאָש האָט געהאַט נאָר אײן האָפענונג: פאַר ס ו כ ו ת אָנצוהאַקען אַ פולען וואָגען ס כ ך און פירען עס אין שטעטעל אַרײַן און פאַרקויפען עס פאַר אַ פּאָר פערציגער. אַלע יאָר טוט ער אַזוי, זײַט ער האָט דאָס פערדעל זײַנס, פאַר וועלכען ער האָט אָפּגעצאָלט אויפ'ן יאַריד זעקס רובעל.

— ווען וועט בײַ אײַך זײַן ס ו כ ו ת? — האָט ער גלײַך נאָך ר א ש ה ש נ ה אַלע טאָג אָנגעהויבען פרעגען דעם אידען, וואָס האָט געוואוינט אין דאָרף.

— נאָך לאַנג! — פלעגט אים דער איד ענטפערן.

— אָבער ווען? — פלעגט אַנטאָש רוהען ניט לאָזען.

— דער איד, וועלכער האָט נישט געפילט אַנטאָשס נויט, האָט איס אײנמאָל אַ זאָג געטאָן, ניט פיעל טראַכטענדיג:

— נאָך אַ וואָך.

אין אַ מ ת'ן איז ניט מער געווען ווי פינף טעג צו ס ו כ ו ת, און אַנטאָש האָט אויסגערעכענט, אַז צוויי טעג פאַר ס ו כ ו ת איז די רעכטע צײַט צו פירען די ס כ ך אין שטעטעל: דאָס איז געווען אַקוראַט דער ערשטער טאָג י ו ם ־ ט ו ב.

ער איז דעם טאָג פריה אויפגעשטאַנען, איבערגעביסען אַ שטיק גראָב, שוואַרץ ברויט, וואָס ער האָט געטונקט אין זאַלץ, פון אים אַלײן צעשטויסען, פאַרטרונקען מיט אַ קוואָרט קאַלט וואַסער, האָט אײַנגעשפּאַנט דאָס האַלב הונגעריגע האַלב פאַרשלאָפענע פערדעל, גענומען די האַק און זיך געלאָזען אין נאָהענטען וועלדעל.

ער האָט זיך גענומען האַקען די שטעכעדיגע צווײַגען אײנע נאָך די אַנדערע. געקליבען האָט ער אַלץ געדיכטערע און לענגערע. „בע־

סערעס חורה פאַרקויפט זיך גיכער!" — האָט ער דערבײַ געטראַכט. דער וואָגען איז אַלץ געוואַקסען און געוואַקסען. ער האָט גערעכענט לכל הפחות ליזען פאַר זײַן סחורה אַ גילדען דרײַ, און אים האָט זיך אַלץ געדאַכט, אַז ס'איז נאָך ווייניג און ער האָט אַלץ געהאַקט און געלייגט די צווײַגען.

ענדליך איז דער וואָגען פול געוואָרען. אַנטאָאַש האָט אים באַטראַכט פון אַלע זײַטען און איז צופרידען געבליבען.

— גענוג וועט זײַן! — האָט ער פאַר זיך הויך אַרויסגעברומט און גענומען דאָס פערד פאַר'ן צוים.

אַז ער איז אָבער אָפּגעפאָרען אַ פאָר טריט, האָט ער זיך אָפּגעשטעלט און ווידער אַ קוק געטאָן אויף דעם וואָגען.

— און אפשר וועט זײַן ווייניג? — האָט ער זיך פלוצים דערשראָקען, האָט אויסגעהאַקט נאָך פינף צווײַגען און האָט זיך גענומען פאָרען שוין אויף זיכער.

ער איז געפאָרען לאַנגזאַם, טריט בײַ טריט, און לאַנגזאַם, טריט בײַ טריט, זײַנען אויך אַזוי אין קאָפּ זײַנע געדאַנקען געגאַנגען, ווי זיי וואָלטען נים וועלען געהן גיכער פאַר דעם פערדעל. אַנטאָאַש האָט גערעכענט, וויפיעל זאַלץ וועט ער קענען קויפען און וויפיעל זייף, וויפיעל „גאַזע" און וויפיעל מאַכאָרקע, פאַר דעם געלט, וואָס ער וועט אָפּלייזען אין שטעטעל בײַ די אידען. ענדליך האָט אים דער חשבון פאַרמאַטערט און ער האָט באַשלאָסען, אַז ער וועט האָבען די צוויי גילדען אין האַנט, וועט אים גרינגער זײַן צו באַרעכענען, ווי אַזוי אַלץ אײַנצוקויפען, און נאָך דעם באַשלוס איז פון אים ווי אַ משא אַראָפּ.

ב.

אַז ער איז מיט זײַן וואָגען אַרײַנגעפאָרען אין אַנהייב שטעטעל און האָט דערזעהן די סוכות שוין באַדעקט מיט סכך, האָט זיך אים ווי עפּעס אָפּגעריסען אינווייניג און אים האָט זיך געדאַכט, אַז די סוכות און די הײַזער — אַלע דרייען זיך און שפּרינגען. ער האָט זיך אָבער געשטאַרקט און געטרייסט, אַז אַלע יאָר, איז אַזוי: אַ סך אידען דעקען צו פריהער און אַ סך שפּעטער. דערפאַר איז שפּעטער טײַערער.

— כ'וועל נעמען טײַערער! — האָט ער באַשלאָסען, און אַנגסטען האָבען אים באַשלאָגען.

ער איז געפאָרען ווײַטער. אויף אַ גאַניק זײַנען געשטאַנען צוויי ווײַבער: איינע אַ יונגע און איינע אַן עלטערע; זיי האָבען געטײַט מיט די פינגער און האָבען געקײַכט פאַר געלעכטער.

— וואָס לאַכט איר? — האָט אַנטאָאַש מיט כעס געפרעגט.

— וואָס דו פירסט שוין אַזוי פריה דעם סכך! — האָבען זיי אים לאַכענדיג געענטפערט.

— ווי הייסט פריה? — האָט אַנטאָש דאָס לאַבען ניט פאַרשטאַנען.
— פריה, פריה... — האָבען די פרויען געלאַכט.
— טפו! — האָט אַנטאָש מיט צאָרן אויסגעשפּיגען און זיך גע־לאָזט ווייטער, טראַכטענדיג:
— ווי קאָן דאָס זיין? בערקע האָט אַליין געזאָגט — אין אַ וואָך אַרום. איך האָב דאָך אַזוי גוט גע'ח ש ב ו נ'ט: נאָך צוויי טעג.
אַ קאַלטער שווייס האָט אים באַגאָסען, ווען ער האָט זיך דערמאָנט. אַז ער האָט פון יענער צייט אָן, זייט בערקע האָט אים געזאָגט, א פ ש ר ניט גוט געציילט. ער האָט פאַרשפּעטיגט! געוויס, געוויס! אַלע ס ו כ ו ת זיינען שוין באַדעקט מיט ס כ ך... ער וועט בלייבען אָהן זאַלץ, אָהן מאַכאָרקע, אָהן זייף, אָהן „גאַזע“...
טרויעריג האָט ער געפירט דאָס פערדעל, וואָס האָט קענטיג גע־שפּירט דאָס גרויסע אומגליק, וואָס דאָ שטעהט פאַר זיין ב ע ל ־ ה ב י ת, און האָט זיך קוים געשלעפּט, אַראָפּגעלאָזען דעם מידען קאָפּ זייניעם.
דערווייל האָבען די ב ע ל י ־ ב ת י ם שוין גענומען געהן ביס־לעכווייז פון שול, אויסגעפּוצט י ו ם ־ ט ו ב'דיג מיט די ט ל י ת י ם און די מ ח ז ו ר י ם אין די הענט.
דערזעהענדיג ל כ ת ח י ל ה דעם פויער מיט'ן וואָגען ס כ ך, האָבען זיי ניט פאַרשטאַנען, וואָס דאָס איז אַזוינס, און האָבען ערשטווינט געקוקט איינער אויפ'ן אַנדערען. נאָך זייער קוקען האָט זיך גערדאַכט. אַז זיי האָבען זיך דערשראָקען: א פ ש ר האָבען זיי אַ ט ע ו ת גע־האָט און פריהער ס ו כ ו ת געמאַכט?...
— וואָס פירסטו? — האָט אים איינער אַ פרעג געטאָן.
— ווי הייסט וואָס? — האָט אַנטאָש ת מ'עוואַטע אויסגעשטעלט די אויגען — כ'פיר ס כ ך אויף ס ו כ ו ת. קויפט, טייערע, קויפט!
— האָט ער זיך גענומען בעטען מיט אַ וויינענדיגען ק ו ל.
די אידען האָבען זיך פאַנאַנדערגעלאַכט.
— וואָס דאַרף מען איצטער ס כ ך? נאַר דו! עס איז דאָך שוין י ו ם ־ ט ו ב, — האָט אים איינער געטרייסט.
נאָר אַנטאָש איז פון גרויס אומגליק ווי צעטומעלט געוואָרען און האָט געשריגען, קראַצענדיג זיך אין דער פאַטילניצע און האַלב וויינענדיג:
— קויפט, קויפט! כ'דאַרף זאַלץ, כ'דאַרף זייף, כ'דאַרף קעראָסין...
דער ע ו ל ם אידען, וועלכער האָט אָנפאַנגס געלאַכט פון דער גאַנצער סצענע, איז גערירט געוואָרען. זיי האָבען אַ קוק געטאָן אויפ'ן אָרימען דאַרען פויערל, דערזעהן דעם פאַרצווייפעלטען פ נ י ם, און אַ געפיל פון מיטלייד האָט זיך אין זייערע הערצער דערוועקט.
— אַן אָרימער ג ו י, אַ ביטערער ר ח מ נ ו ת! — האָט איינער אַרויסגעזאָגט, פאַרקרימענדיג מיט ווייטאָג זיין פ נ י ם.
— ער האָט געהאָפט נעבעך גאַנצע גליקען מאַכען פון די ס כ ך, מיט אַ מאָל — נאַ דיר! — האָט אַ צווייטער געזאָגט.

— עס וואָלט געווען אַ י ו ש ר אָפּצוקויפען ביי אים די ס כ ך, — האָט נאָך איינער פאַרגעלייגט.

— אום י ו ם ־ ט ו ב, ווי אַזוי? — האָט אַ צווייטער אָפּגעשלאָגען די פאַרלייגונג.

— עס איז אויף האָלץ ווערט דאָס געלט — האָט איינער געשאַצט, באַטראַכטענדיג דעם פולען וואָגען מיט דעם ס כ ך.

— ווערט היינט, ווערט מאָרגען! אַז ס'איז י ו ם ־ ט ו ב...

— ניטאָ קיין זאַלץ, ניטאָ קיין קעראָסין, ניטאָ קיין זייף... — האָט דער פויער געזונגען זיין לידעלע, ניט פאַרשטעהענדיג, וואָס די אידען רעדען אויף זייער ל ש ו ן, נאָר פילענדיג, אַז מען טראַכט וועגען אים עפּעס גוטס.

—שאַ! ער דאַרף גאָר קיין געלט ניט, ער דאַרף ס ח ו ר ה. ס ח ו ר ה אָהן געלט מעג מען געבען אום י ו ם ־ ט ו ב אויך! — האָט איינער געבוירען גאָר אַ נייע אידעע.

דער ע ו ל ם איז לעבעדיג געוואָרען. עס האָט זיך געפונען צוויי־שען רעדעל אידען אַ קרעמער, וואָס האָט געהאַט דערביי אַ קראָם.

— גיב אים, ח י י ם, אַ פּאָר טעפּלעך זאַלץ מיט נאָך דאָרטען, וואָס ער דאַרף. גיב אים אויף אַ פּאָר גילדען. אַ ר ח מ נ ו ת! מיר וועלען אַלע ליידען דעם ה ז י ק.

— נו, נו, מ ה י כ א ־ ת י ת י! — האָט זיך ר' ח י י ם אָנגע־כאַפּט — אַן אָרימער ג ו י טאַקע, אַ ר ח מ נ ו ת...

— אַ מ צ ו ה, אַ מ צ ו ה! ווי איך בין אַ איד! — האָט יעדערער פון ע ו ל ם געוואָרימט.

ח י י ם האָט צוגערופען דעם ג ו י, נאָך וועלכען דאָס גאַנצע רעדעל איז נאָכגעגאַנגען, האָט געעפענט די קראָם און האָט אים געגעבען: צוויי טעפּ זאַלץ, אַ שטיק זייף, אַ פלעשעל נאַפט און צוויי פּעקלעך מאַ־כאָרקע.

דער פויער האָט ניט געוואוסט וואָס צו טאָן פאַר ש מ ח ה, צי לאַכען, צי וויינען. ער איז נאָר אין שטאַנד געווען צו מורמלען:

— אַ דאַנק, אַ דאַנק!

— נאַ דיר נאָך אַ שטיקעל ח ל ה! — האָט אים פּלוצלונג, אַז ער האָט שוין די ס ח ו ר ה איינגעפּאַקט, עמיצער אונטערגעטראָגען. — דו וועסט ברענגען אַהיים.

— נאַ דיר נאָך! — האָט אים נאָך איינער דערלאַנגט נאָך אַ שטיק.

— נאַ דיר נאָך!

— נאָך!

— נאָך!

און מען האָט אָנטאָשען גענומען טראָגען פון אַלע זייטען ח ל ה. ער איז אַ צעטומעלטער געוואָרען און האָט קוים געקאָנט אויסרעדען: „כ'דאַנק אייך!“

דער ע ו ל ם איז געווען צופרידען. און יענקעל ליִבעס, א פריילי־כער איד, וואס האט געמאכט י ו ם ־ ט ו ב פון דער פולער האנט און אראפגעבראכט א ח ת ן צו גאסט, האט אים ארויסגעטראגען א גלע־זעל בראנפען.

— נא, טרינק און פאר געזונטערהייט אהיים!

אנטאש האט אין דער גיך אריינגעגאסען דאס גלעזעל בראנפען איז מויל, פארביסען מיט א שטיקעל ח ל ה און האט פריילעך אויסגעשריען:

— כ'וועל עס קיינמאל ניט פארגעסען!

א. רייזען.

הערבסט.

פארשוואונדען, פארשוואונדען די טעג פון דעם זומער,
פארשוואונדען די ליכטיגע בלויקייט פון הימעל.
נאר צייטענווייז לייכט נאך די זון ווי אין טרויער,
און קוקט אויף דער ערד מיט א קרענקליכען שמייכעל
און זעגענט זיך לאנגזאם...

עס בליהען נאך בלומען — ווי, ארימע בלומען!
דער אטעם פון זומער האט זיי נאך געבארען,
עס האט זיי דער ווארימער טוי נאך דערצויגען, —
פארגליווערט און בלייך זיינען זייערע פארבען,
זיי שטארבען, זיי שטארבען.

עס שטעהען פארטראכטע, פאר'ח ל ו מ'טע ביימער
אין גאלדענע קליידער פון שפעטיגען זומער.
דאס ווינטעל רייסט אפ פון זיי בלעטעל נאך בלעטער...
עס דרייען זיך לאנגזאם די בלעטער אין לופטען
און פאלען ווי טרערען.

און טרויעריג, טרויעריג קוקען די פעלדער,
די נאקעטע, הוילע, פארלאזענע פעלדער.
עס דוכט זיך, זיי וועלען שוין קיינמאל ניט גרינען;
ניט לאנג האבען זיי נאך געהילכט פון געזאנגען
און פריי־ליכע לידער.

און באלד וועלען קומען די רעגענס און ווינטען
און וועלען די ערד ווי א טויטען באקלאגען;
און באלד וועלען קומען די הערבסטיגע נעפלען
און וועלען אין שווערער און קלעפיגער גרויקייט
דאס לעבען פארהילען...

נחום יערושאלימטשיק.

ר ע ג ע נ ס.

עס הודזשעט דער ווינט אין די שפּיצען פון די ביימער און ברענגט פון עק הימעל אַ כמאַרע נאָך אַ כמאַרע, וואַרפט זיי אײנע אויף די אַנדערע, רייַסט זיי אויף שטיקער, פליקט זיי אויף פּיץ־פּיצלעך, גיט אַ ווילדען פייַף איבער פעלדער און וועלדער און פאַרשווינדט הינטער בערג און הינטער טאָלען. אָבער נאָר אויף איין ר ג ע. באַלד קומט ער ווידער צופליהען אויף זיינע קאַלטע מעכטיגע פליגעל, גיט געשווינט אַ כאַפּ אַראָפּ מיט זייַנע ריזיגע הענט אַ וואָלקען וואַסער פון הימעל, צערהוידעט אים אין זייַנע הויפענס און גיט אים אַ שלייַדער אויפ'ן גאַנצען ש ט ח, פון האָריזאָנט ביז האָריזאָנט, און עס צעפליהען זיך קאַלטע געדיכטע טראָפּענס אין אַלע פיער זייַטען און צעפּאַלען אויף די נים אָפּגעקאָשעטע לאָנקעס, אויף די נים אָפּגעשניטענע פעלדער, און אַזוי נאָך אַמאָל און נאָך אַמאָל, אָהן אַ ציל און אָהן אַ ח ש ב ו ן, דורך טאָג און דורך נאַכט.

און עס הייבען אָן שוואַרץ צו ווערען די ת ב ו א ו ת אין די פעלדער און הייבען אָן פוילען. די צייַטיגע קערנער שיטען זיך אויס פון די קעפּלעך און וואַלגערן זיך נאַסע פאַרבלאָטיגטע אויפ'ן גאַנצען פעלד, און עס הייבט אָן פוילען א פ י ל ו דער זאַנג, דער שטרוי...

וואו נים וואו אַהינטער אַ פעלד, הינטער אַ וואַלד האָט זיך צוגעטוליעט אַ דאָרף, אַ דערפעל. אַזוי ווי זיי וואָלטען זיך וועלען באַהאַלטען פון ווינט און רעגען, האָבען זיך צוגעבויגען די שוואַרצע קליינע הייַזלעך מיט די צעפוילטע שטרויענע דעכער נידעריגער צו דער ערד, און האַלטען איין זייער אָטעם... און אויף צעהנדליגער מייַלען אַרום און אַרום ציהען זיך וועלדער און פעלדער, פעלדער און וועלדער. און עס הוליעט דער ווינט און שפּילט זייַן ווילדע שפּיל מיט'ן רעגען, און לויפט אָן אויף די דערפער און דערפלעך מיט זייַן וואַסערדיגען רייַטוואָגען און שמייַסט אין די שייַבעלעך פון די פענסטער מיט דראָבנע, געדיכטע־געדיכטע טראָפּענס.

און די ערד איז שוין מיד געוואָרען אַרייַנצוזויגען אין זיך דעם מ ב ו ל, און עס בלייַבען די וואַסערן שטעהן אויבען, אויף די פעלדער, אויף די לאָנקעס, אויף די וועגען, און זיי מישען זיך צוזאַמען מיט'ן זאַמד, מיט דער שוואַרצער ערד, און עס ווערען לוזשעס, און עס ווערען בלאָטעס. דער שליאַך ווערט פאַרוואַנדעלט אין אַ ליימיגען טייג, און די זייַטיגע וועגלעך ווערען צעגאָסען. די טייַכלעך ווערען איבערפולט מיט וואַסער און פאַרטרינקען די ברעגען, די בריקלעך, די קלאַדקעס — אַלץ ווערט אויסגעמישט אינאיינעם, און עס איז ניטאָ קיין אונטערשיד פון וואַסער ביז טריקעניש, פון ערד ביז הימעל, — אַלץ איז אָנגעטאָן אין אַ גראָהען וואַסערדיגען רעגען־מאַנטעל.

און אין דער לופטען טראָגט זיך אַ שרעקליכער שאָטען פון דאָרף צו

דאָרף. אינ׳ם געשטאָלט פון אַ שוואַרצען פויגעל מיט רויבערישע אויגען טראָגט ער זיך און פאָכט מיט זיינע פליגעל, אַזוי ווי אַ נישט־גוטער, און פאָכט אַן אויפ׳ן לאַנד הונגער און י ק ר ו ת, הונגער און י ק ר ו ת...

עס הודזשעט דער ווינט אין די שפּיצען פון די ביימער און ברענגט אַלץ נייע און נייע כמארעס, און וואַרפט זיי גאַנצע בערג איינע אויף די אַנדערע. און אַט גיט ער ווידער אַ כאַפּ אַ גאַנצען וואָלקען אין זיינע ריזיגע הויפּענס און גיט אים אַ שלייַדער פון האָריזאָנט ביז האָריזאָנט. און עס צעפליהט זיך אַ מ ב ו ל פון קאַלטע טראָפּענס, און גיט אַ לייג די ת ב ו א ו ת מיט די גראָזען, און זיי בייגען זיך אַלץ נידעריגער, נידעריגער, און די קעפּלעך פון די זאַנגען ווערען אַלץ ליידיגער און שוואַרצער. עס נעצט און עס פוילט, עס נעצט און עס פוילט.

מ. טייטש.

דער הערבסט.

טרויעריגע בילדער! וואָלקענס אָהן אַ ש י ע ו ר;
נאָכאַנאַנד דער רעגען, טייכעלעך ביים טיר.

אַ פאַרדאַרטעס ביימעל שאָקעלט זיך אַ שרעק!
ס׳קוקט דאָס גאַנצע שטעטעל, ווי אַ גראָהער פלעק...

וואָס ביסטו געקומען, הערבסט, גאָר אומגעריכט?
ס׳וויל דאָס האַרץ נאָך האָבען וואַרימקייט און ליכט.

קיינער ניט צופרידען איז מיט דיין באַזוך;
פאַר׳ן אָרימען מענשען ביסטו גאָר אַ פלוך.

שוין באַצייטענס פילט ער גאָר דיין בייזע מאַכט,
ווי פאַר קעלט די קינדער ציטערן ביינאַכט.

נישט קיין האָלץ אין אויווען, אָהן אַ קלייד דער ג ו ף.
וואָס האָסטו געאיילט זיך, הערבסט, אויף וועמעס רוף?

זעהסט, דער בלייכער, קראַנקער איינגעהאַרבעט שטעהט.
ווי האָט אים דער זומער פריש געמאַכט, געפרייט!

און אַצונד — דאָס רוישען פון די בלעטער־געל
טרייבען אַן אָן אומעט אויף זיין קראַנקער זעל...

פריה געקומען ביסטו, הערבסט, צו גאַסט אַהער;
פיעלע וועלען זומער ניט דערוואַרטען מער...

א. רייזען, פון פלעשטשייעוו.

די פאַרשפּעטיגטע רויז.

דער הימעל איז באַדעקט מיט אַ בלײַערן־גרויען װאָלקען. דער ווינט בלאָזט און שאָקעלט מיט די בלויזע ביימער. איבער דער ערד איז שוין דורכגעגאַנגען די שאַרפע קאָסע און איבערגעלאָזט נאָר עטליכע דערנער. די ערד איז הויל און וויסט... דער קאַלטער ווינטער געהט!

ערשט דאַמאָלט האָט זיך מ י ש ב געווען אַ רויז און האָט אָנגע־הויבען אַרויסשפּראָצען איינע אַליין אויף אַ קזשאַק אויפ'ן פריען פעלד.

און שאַרלאַך־רויט איז זי געווען, און געציטערט און געצאַפּעלט שוין פאַר קעלט.

זי האָט מיט אַלע כ ו ח ו ת אויסגעצויגען אירע לאַנגע, שוואַכע בלעטלעך צו כאַפּען נאָך אַ וואַרימען, נאָך אַ ליכטיגען שטראַל.

אומזיסט! צו־שפּעט!

ערגעץ אַנדערשוואו איז איצט זומער! ערגעץ אַנדערשוואו דער־וואַכט ערשט דאָס נייע לעבען; נייע האָפנונגען, נייע פריידע, נייע לוסט! ערגעץ אַנדערש בליהען נייע פרישע רויזען — אָבער דאָ, דאָ מוז אַלץ שטאַרבען!

דער ווינטער, דער מ ל א ך ־ ה מ ו ת, געהט! זיין אָטעם איז פראָסט, זיין הויך איז שניי...

— אַך, גאָט, — וויינט די רויז — האָב ר ח מ נ ו ת אויף מיר! איך בין אַזוי יונג, איך וויל אַזוי לעבען! פאַרוואָס באַהאַלט זיך פון מיר די זון? פאַרוואָס זאָל מיך פאַר דער צייט אונטערשניידען דער פראָסט, פאַרשיטען דער שניי? וואָס בין איך שולדיג אַז איך בין צו שפּעט גע־קומען? פאַרוואָס זאָל איך שטאַרבען גאָר אומגעלעבט? פאַרוואָס זאָל איך אַוועקגעהן פון דער וועלט אָהן אַ שטראַל פון דער זון, אָהן אַ וואַרי־מער, גוטער ר ג ע?

— האַלט ס'מויל! — האָט אַ פייף געגעבען דער בייזער ווינט און האָט פאַרשאָטען די וויינענדיגע בלום מיט שטויב און פוילע בלעטער.

י. ל. פרץ.

דער פאַרפראָרענער טייך.

ניט איין טאָג, ניט צוויי און ניט דריי טעג האָט דער פראָסט זיך געפּרואווט אָפּצושטעלען דעם טייך; אַלע טאָג פלעגט ער קומען אויף אַ בייזען ווינט און פלעגט ווילד בלאָזען. עס האָט אים אָבער ניט געהאָל־פען — דער טייך האָט זיך געטאָן זיינס: געפּליסקט און פריילין גערוישט.

און דער פראָסט האָט זיך ניט געקאָנט באַרוהיגען; ער מוז וויי־זען דעם טייך, ווער עלטער איז! און וואָס אַ טאָג פלעגט זיין צאָרן בר־נענדיגער ווערען, און מיט אַלערליי בייזע ווינטען, שטורעם און שנייען פלעגט ער דעם טייך באַלאַגערן.

און ביסלעכוויַיז האָט זיך דער טײַך אָנגעהויבען אונטערצוגעבען. ער האָט זיך מיט ווײַטאָג איבערצײַגט, אַז ער האָט דאָ צו טאָן מיט אַ מער שטאַרקען, מיט אַ מער בײַזען.

פאַרפאַלען — עס מוז געשעהן!

אין אײַן פריהמאָרגען האָט ער זיך דערפילט ווי פאַרצויגען מיט אַ בעלמע און נאָר ווי דורך אַ נעפּעל זעהט ער דעם הימעל. דעם צווייטען טאָג האָט ער זיך נאָך ערגער געפילט: די בעלמע איז דיקער געוואָרען און דער הימעל איז שוין אינגאַנצען פאַרשטעלט. דאָס באַוועגען זיך ווערט אים אַלץ שווערער, און שפּילען זיך מיט די כוואַליעס איז שוין גאָר אוממעגליך.

ער האָט זיך געשטעלט!

שווער איז אים זיך צוגעוואוינען צו אַזאַ שטילקייט, צו אַזאַ טויטקייט; ער רײַסט זיך, ער וויל אַרויסשפּרינגען — אומזיסט!

און וואָס אַ טאָג פילט ער אַלץ נעהנטער דעם טויט. און דער דיקער אײַז פרעסט אים ווי מיט טויזענטער שטיינער.

א. רייזען.

ווינטער-ליד.

ס'האָבען דרויסען מיך באַגעגענט
גאַנצע מ ח נ ו ת קאַלטע שטראַלען,
האָבען מיר פאַרבלענדט די אויגען,
גלעטענד-שטעכענד מיך באַפאַלען.

וואו נאָר ס'קאָן דאָס אויג דערגרייכען,
גלאַנצט גאָטס וועלטעל, שעמערירט,
אויסגעשאָטען מיט בריליאַנטען
און מיט דימענטען פאַרצירט.

ס'איז דער פראָסט אַליין דער מ ו ש ל,
שטאַרק און קרעפטיג איז דער ריז;
ס'דינען קעלט און שניי צוזאַמען:
דער אַלס נאָדעל, דער אַלס שפּיז.

און עס האָט אַ שנײַ אַ ווייכער —
שפּאָגעל־ניי, אַט ערשט פון הימעל —
צוים און בערגעל אײַנגעהילט
און פאַרדעקט אויף זײַ דעם שימעל.

קלאָרע לײַליכער צעקײַקעלט,
הויפען, גאַסען אויסגעשאָטען,
זילבער־קווייטלעך אָנגעהאַנגען
אויף די טעלעגראַפען דראָטען.

ח. נ. ביאַליק.

חנוכה־שפיל.

— „קינדער! הערט, וואָס כ'וועל אײַך פֿרעגן, —
האָט געזאָגט אונז נחום־מענדעל
חיים־בערס — אַ יונג מיט ביינער
און דערצו אַ קלוגער קאָפּ: —

„פּורים־שפּיל איז פֿון פּאַרצײַטענס
דאָ בײַ אונז; דאָס גאַנצע שטעטעל
קאָכט און אַרבעט, ברענט און פֿלאַקערט,
אַ יריד, אַ טאַראַראַם!

„קומט אַ חנוכה — איז גאָר ניט;
אָפּגעבענטשט די ליכטלעך, לאַטקעס
אָפּגעגעסען, מיט'ן דריידעל
אָפּגעדריידעלט — און אַ סוף.

„סטײַטש, מיט וואָס איז, זאָגט מיר, ערגער
געבעך חנוכה פֿון פּורים,
און פֿאַרוואָס ניט מאַכען טאָקע
אויך אויף חנוכה אַ שפּיל?

„וואָס? איר מיינט מען דאַרף דאָ עפּעס
גרויסע חכמות? גאָר ניט. נעמט אונז
ווי מיר שטעהען דאָ, איז האָט איר
גאָר אינגאַנצען, גיך און גוט:

„איך וועל זײַן דער מלך־יון,
דו, אברהם מ'על, שפּילסט, למשל,
מתתיהו כוהן־גדול,
און יונים וועלען זײַן

חיים, טאָדרעס, איצע, בערקע,
חנה, נחמן, פּיצע, שמערקע,
עוזר, לייזער, גרשון־בער,
ווער עס וויל — אַבי וואָס מער.

„דאַרף מען וואָס? אַ פֿאָן? אַ קיצור —
צו אַ לאַפּעטע אַ פֿראָסטער
בינדט מען צו אַ טלית־קטן, —
פֿאָך מיט אים און שרײַ: „הוראַ!“

„הייבט זיך, אידען, אַ מפּלה
אויפ'ן יון! אײַנגעזונקען

זאָל ער ווערען!"... האַ? וואָס ווײַטער?
ב ג ד י ם, פרעגט איר? אויך אַ זאָרג!

„איך, ל מ ש ל... ס'איז אַ פענדעל
דאָ בײַ אונז פון רויטען קופער
מיט אַ שפּיצעכדיגען הענטעל;
כ'טו עס אָן, פאַרוויקעל זיך

„פון דער נאָז און ביז די פּיאַטעס
אין אַ קאָלדרע אין אַ רויטער
און, פאַרשטעהט איר? אָט־אָ בין איך
אַ נ ט י ו כ ו ס אויסגעטאָקט.

„איר, י ו נ י ם, ס'הייסט סאָלדאַטען,
טוט זיך אָן אין קליידלעך, קאַפּטעס,
ווי דער מ נ ה ג איז בײַ גרעקען;
שטעקענס, קאַטשערעס און העק

„ווועלען זײַן בײַ אײַך כ ל י ־ ז י ן, —
סמירררנאַ!... שאַגאָם... מאַרש!... פאַרשטאַנען?
דו, א ב ר ה מ'על — מ ת ת י ה ו —
נעם בײַם טאַטען דעם כאַלאַט

„מיט די קוטאַסען, אַ ב ג ד
פאַר אַ כ ו ה ן ־ ג ד ו ל — פ ש ו ט
אויסגעגאָסען; דאַרף מען בעסערם?
אָן אַנטיק — אי ברייט, אי לאַנג.

„חוץ־דעם, ברודער, נעם אַ גרויסען,
לאַנגען, שאַרפען מעסער, מ ח מ ת,
ווי דו ווייסט דאָך, דאַרפסטו דאַרטען
שטעכען י ו ב'ס קאָמאַנדיר;

„שטעל דיר פאָר: דער יאָלד אין גרויסע,
לאַנגע שטיוועל, מיט אַ קעסעל
אויפ'ן קאָפּ, מיט לאַנגע וואָנצעס,
מיט אַ שפּיז אין האַנט. און דו —

„טוסט אַ שפּרונג, לויפסט־צו — „דו, ג ז ל ן! —
שרײַסטו — דו, ר ו צ ח איינער!
ווילסט מען זאָל אויף גאָט פאַרגעסען?
אויפ'ן גרויסען, שטאַרקען גאָט,

„וועלכער האָט פון לאַנד מצרים
אונז דערלייזט, דעם ים געשפּאָלטען
און אַרייַנגעפירט דאָס ליבע
פאָלק־ישראל אין אַ לאַנד,

וועלכעס טריפט מיט מילך און האָניק,
בליהט מיט באָקסערן און מאַנדלען —,
זאָלען מיר אויף אים פאַרגעסען?
צו דייַן געטשקע בוקען זיך?

כורעים פאַלען פאַר'ן חזיר,
וואָס דו ברענגסט אים פאַר אַ קרבן?
האַ? דאָס פאָדערסטו, דאָס ווילסטו?
ניין, אַ מכה דיר אין האַלז!

„נאַ דיר, נאַ ימח־שמוניק!"
און אַ שטאָך אים מיט'ן מעסער
גלייַך אין בויך אַרייַן!... פאַרשטעהסטו?
די יונים בלייַבען שטעהן

„אויף אַ רגע ווי פאַרגליווערט...
נאָר דערזעהענדיג דעם גיבור
מיט די וואָנצעס, ווי ער אַקערט,
גראַבעלט מיט דער נאָז די ערד,

„כאַפּען זיי זיך אויף און לויפען
הענדום־פּענדום... אַ בהלה,
אַ דערשטיקעניש... עס פליהען
קלעפּ ווי האַלץ... עס קאַכט, עס זידט...

„דער מזבח קערט זיך איבער
אויף אַ זייַט... דער חזיר כריוקעט,
קוויטשעט!...
שטעה נאָר... וואַרט אַ ביסעל..."
נחום־מענדעל שטעלט זיך אָפּ,

טוט אַ רייַב דעם שטערן. — „הערסטו? —
מאַכט ער, — גאָר ניט נאַריש, כ'לעבען,
אַ מזבח מיט אַ חזיר...
גוט... נאָר... אָבער אַז אַזוי,

„הייסט עס, דאַרף מען דאָך אַ חזיר?
ווער זשע וועט דעם חזיר שפּילען?...

בערקע! הער, דו ביזט אַ נ פ ש
מיט אַ געמבע, האָסט אַ קוויטש

„ב מ ת נ ה פון זײַן ליבען
נאָמען, — אַי, אַ קוויטש! ס'איז מ מ ש
אַן אַנטיק; דער גרעסטער ח ז י ר
איז אַ הונט אַנטקעגען דיר;

„נעם זשע, בערקע־לעב, די ראַליע,
שעם זיך ניט, פאַר אַ ד ב ר ־ מ צ ו ה
מעג מען, ברודערקע"...
נאָר בערקע
ווערט צעקאָכט: „אַ, געה אין דר'ערד! —

שרײַט ער אוים: — ווער אײַנגעזונקען
מיט דעם גאַנצען שפּיל אינאײַנעם!
הערסט אַ פלאַן? אַ שײַנעם כ ב ו ד
גיט ער מיר — אַ ח ז י ר זײַן!?!"

קורץ דערציילען, וויפיעל אינגלעך
ס'זײַנען דאָרטען ניט געוועזען,
קיינער האָט דעם ח ז י ר שפּילען
ב ש ו ם א ו פ ן ניט געוואָלט.

ליבע ברידער, ווי כ'דערצייל אײַך,
איז צונישט געוואָרען אונזער
שפּיל אויף ח נ ו כ ה, פאַרפאַלען
נ ח ו ם ־מענדעלס גאַנצער פלאַן.

ש. פרוג.

ווען כ'צינד די ליכטלעך אָן.

פאַרלאָשען זײַנען מײַנע שטערען
און פינסטער איז די לאַנגע נאַכט;
דאָך הייבט מיר ליכטיג אָן צו ווערען,
ווען כ'צינד די ליכטלעך אָן, די אַכט!

מײַן מאַכט און שטאָלץ איז לאַנג אַריבער,
דער ווילדער ש ו נ א שפּאָט און לאַכט;
עס לעבט דאָך אויף דער אַלטער ג י ב ו ר,
ווען כ'צינד די ליכטלעך אָן, די אַכט!

עס שטומען אַלע מײַנע לידער
פון ג ב ו ר ה, העלדענטאַט און מאַכט;

דאָך קלינגען זיי אין הארץ מיר ווידער,
ווען כ'צינד די ליכטלעך אָן, די אכט!

אָן אלטע טרער מיין אויג פארטונקעלט
און האָט עס שיר נישט בלינד געמאַכט;
דאָך זעהט, ווי העל צוריק עס פונקעלט,
ווען כ'צינד די ליכטלעך אָן, די אכט!...

א. רייזען.

אין אַ ווינטער־נאַכט.

א.

עס פאַלען פון אויבען די שנייעלעך לאַנגזאַם
און פלעכטען אין לופטען זיך שטיל אָהן אַ סוף,
פאַרהילען די פעלדער אין פוכיגע קליידער,
פאַרוויגען, פאַרטוליען די ערד ווי צום שלאָף...

אַ שלאָף אָהן חלומות, אַ טיפער, אַ קאַלטער,
אַ בלענדיגע ווייסקייט אַרום און אַרום.
פאַרשאָטען די וועגען, קיין הימעל, קיין שטערען,
נאָר שנייעלעך דרייען זיך לאַנגזאַם און שטום.

ב.

אין צימער אין מיינעם איז וואַרים און ליכטיג,
עס קנאַקען די קוילען אין אייוועלע שטיל.
איך זיץ אַ פאַרטראַכטער און קוק אויפ'ן פייער,
און קוק, ווי די פונקען פאַרגעהען אָהן ציל.

געוועזען איז פרילינג — מיט בלעטער און בלומען...
און זומער — אַ פרייע און ליכטיגע וועלט.
און פייגעלעך האָבען אין וועלדער געזונגען,
און ס'האָבען זיך מענשען געפרייט אויפ'ן פעלד.

און נאָכדעם דער הערבסט האָט די טרוימען פאַרטריבען,
די בלומען צעריסען, דעם יום־טוב צעשטערט.
עס זיינען די ווינטען און רעגענס געקומען
און האָבען מיט טרערען פאַרגאָסען די ערד...

און איצט האָט דער ווינטער פאַרגליווערט די טרערען,
פאַרטויבט און פאַרפראָרען דאָס לעצטע געפיל.
איך זיץ אַ פאַרבענקטער און מידער ביים פייער
און קוק ווי די קוילען פאַרלעשען זיך שטיל.

נחום יערושאַלימטשיק.

אויפ׳ן גליטש.

א.

די נאַכט האָט זיך געהויבען שטיל און זיכער ביז צום ווײַטען הימעל און האָט זיך צו אים געצויגען און געפרעסט. און דער הימעל האָט זיך איבער איר געשפרײַט ווי אַ פאַרשטערנטער בלויער י ם.

און דער פראָסט האָט געוועלטיגט אין דער נאַכטס בלויער לופט, האָט פאַרכאַפּט דעם אָטעם און געמאַכט פידלען דעם שנײַ אונטער די פיס, און האָט געשטאַרקט די אָדערן, האָט אָנגעצויגען די מוסקולען, געקרעפטיגט דאָס בלוט און געמאַכט פילען פראָסטיג, ברענענדיג.

בערג ווײַסע, מיט בײַמער נאַקעטע, פאַרשנײַטע האָבען זיך געהויבען דאָ און דאָרט, שטילע, לעבעדיגע, און האָבען זיך צופרידען גע׳ח ב ר׳ט מיט דער קרעפטיגער, טיפער בלויקײַט, וואָס אַרום זײַ און וואָס איבער זײַ:

— זײַ געגריסט, דו קרעפטיגע, בלויע ווינטער־נאַכט! זײַ געגריסט!

און דער שטאַרקער ריז, דער זײַדע־פראָסט, קלאַפּט דערפאַר אָפּ דעם ערשטען גרעסטען באַרג אין פלײַצע:

— וואויל, וואויל, מײַן קינד, וואויל! — און שפּאַנט ווײַטער.

אויפ׳ן אײַז־רינג גליטשען זיך שוין ח ב ר ה, פרישע, יונגע, טומלען, לויפען, שוועבען איבער׳ן אײַז. און עס קומען נאָך אָן אַלץ נײַע און נײַע, זעצען זיך צו אויף די בענק, וואָס אַרום ברעג, און טוען אויף גיך אָן די שטאָלענע גליטשערס און וואַרפען זיך אויפ׳ן אײַז.

און אַז מען גליטשט זיך דורך דעם ערשטען ראַנד, ווערט מיט אַמאָל וואַרים. וואַרפט מען פון זיך אַראָפּ די אויבערשטע ווינטער־קלײַדער און מען דערפילט זיך מיט אַמאָל אַזוי לײַכט, אַזוי פאַרגעניגענדיג גרינג, כאָטש פליה!

לאָזט מען זיך פליהען איבער׳ן אײַז, אויף די גוט־געשאַרפטע, בלאַנקע גליטשערס. מען נעמט זיך טראָגען שנעל און שנעלער, אײנע הינטער די אַנדערע, אײנע פאַר די אַנדערע, און ווער גאַר צוזאַמען: אײנער אָן דעם צווײטען, אײנער אָן דעם צווײטען, אין אַ לאַנגער, רירעוודיגער קײט, וועלכע טראָגט זיך שנעל און האַסטיג; און ווער עס גליטשט זיך האַנט אין האַנט אין דער ברײט, ווי אַ לעבעדיגער פאַרקאַן.

און די בלוטען צעוואַרימען זיך אַלץ פרישער, לעבעדיגער און וואַרימען צופרידען די הויט פון די קרעפטיגע יונגע לײַבער. די ברוסט אָטעמט פרײַ, פריש, גערן, און דאָס האַרץ נעמט שלאָגען מוטיגער. און אַלץ צערײַצטער, ווילדער רײַצט דער ווילדער פראָסט.

איז עמיצער צופרידען, גליטש ער זיך שטאַרק; איז עמיצער אויף עפּעס אין כ ע ס, גליטשט ער זיך, אויף צו־ל ה כ ע י ס, נאָך שטאַרקער.

אַט האָט עפּעס איבער'ן אײַז אַ קלונג געטאָן. דאָס איז בײַ אַ מײדעל, אינמיטען יאָגען זיך מיט איר ח ב ר'טע, אַרונטערגעפאַלען אײַן גליטשער. דאָס מײדעל פאַלט. די ח ב ר'טע פּרואווט זי אונטערכאַפּען און גליטשט זיך אַלײן אויס אײן מאָל, אַ צווייט מאָל און לאָזט דערבײַ אַ פּאָר מאָל אַרויס אַ קוויטש, צעלאָזט די הענט אין דער לופט און קאָן קוים כאַפּען דאָס גלײַכגעוויכט.

דאָ און דאָרטען ברענען אויפ'ן אײַז רונדע רויטע פײַערלעך — אויף צו דערצײלען, אַז יענע פלעצער זײַנען געפערליך. קוקען די פײַערלעך, ווי רויטע וואונדען, פון וועלכע עס ציהען זיך בלוט־רויטע פּאַסען איבער'ן גרינליכען אײַז.

ב.

דער פראָסט בריהט; עס אָטעמט זיך מיט ח ש ק און כוח. באַלד אָבער נעמט ציהען אַן אַנדער ווינט. עס ווערט לינדער, און עס נעמען פאַלען פוכקע, ווײַסע שנײען: דאָס האָט דער פעטער שנײער זיך גענומען שפּרײטען זײַן נעץ.

די גליטשערס נעמען זיך יאָגען פלײַסיגער און ווערען אַלץ מער פאַרפלאָנטערט אין דער ווײַסער נעץ. עס ווערט שווער צו זעהן עטוואָס ווײַטער פון זיך. לויפסט, לויפסט, און פון דער ווײַסער נעץ איז זיך ניט אַרויסצורײַסען!

פאַר'ן אוועקגעהן ווערט דער גליטש־פּלאַץ ליבער, בעט זיך מ מ ש בײַ יעדען: נעם, כאַפּ אַרײַן נאָך אַ גליטש! נאָך אַמאָל גליטש זיך דורך דעם גאַנצען ראַנד! גוט? — טו עס נאָך אַמאָל! — קוק אַט

אין יענער זייט, צו די ביימער — דאָס איין איז דאָרט אַזוי גלאַט! —
ס'איז אַנטקעגען ווינט? נו, איז וואָס? עס איז דאָך נאָך בעסער,
העלדישער! און דערפאַר צוריקוועגס טראָגט עס דאָך ווי אויף פליגלען.

דאָך ווערט דער ע ו ל ם שיטערער: מען מוז מאָרגען פריה
אויפשטעהן. עס ווערט אַלץ לעבעדיגער, פוסטער, און דעם ווינט ווערט
פון דעם אַלץ גראַמער, היימליכער, און ער נעמט זיך אָפּקערען דעם שניי
פון אייז, קערט ווי מיט ברייטע, ווייכע בעזימער. עס הייבט זיך אויף
אַ שטויב און טראָגט זיך מיט אַ לייכטען ביוזער.

און אָט האָט ערגעץ אַ פּאָליסמאַן צוגעלייגט זיין פייפעל צום מויל
און אַרויסגעלאָזען אַ לאַנגען פייף. דער פייף האָט זיך אַ צוויי־דריי
מאָל צעבראָכען און איז נאָכדעם ווידער אַוועק גלייך. און באַלד האָ־
בען אויך אַנדערע פּאָליסלייט, וואָס אויף דער וואַך אַרום איין, גענומען
פייפען. עס האָט זיך צעטראָגען אַ טומעלדיג פייפען אין דער נאַכט
און האָט זיך גענומען ציהען איבער אַלעמענס קעפּ און געשמיסען ווי
מיט בייטשען.

— אהיים! אהיים! אַ־אַ־היים!

דוד איגנאַטאָוו.

צום פראָסט.

אוי, צעשפּיל זיך, פראָסט, מיט וואוט,
סמאַליע, שטעך און ברען און גלוט!

גים דיין שטאָל אין הארץ ביי מיר,
אויף מיין וואָנס דעם הויך באַפריר!

און באַשמיד מיין ברוסט מיט אייזען,
טאָמער וועט זי זיך צערייסען

פון פיעל ג ב ו ר ה און פיעל וואוט.
הוליע, פראָסט, און ברען און גלוט!

שטרענג די מוסקלען אָן, ווי שטריק,
און מיין הויך אין האלז פאַרשטיק!

פינקלענד, שטראַלענד שעמעריר,
וואָס אַ מאָל אַלץ מערער פריר!

ח. נ. ביאַליק.

דער חזן פון די ביימער.

א.

צוועלף א זייגער האט אונז דער רבי געלאזען פריי פון חדר. ס'ארא שמחה ס'איז געווען! אין מיטען אינדערוואכען, ניט ערב־שבת, ניט ערב יום־טוב פריי א גאנצען טאג!

דאס איז דערפאר, וואס היינט איז חמשה־עשר.

הער איך ניט דעם ווינט, וואס פאטשט מיך מיט גריינפלעך שניי איבער דער צורה, און לויף אהיים, אהיים אויף א גאנצען טאג.

אין דערהיים איז קיינער ניטא. דער טאטע — ערגעץ אוועקגע־פארען, די מאמע — אין קלייט. נאר די אלטע באבע זיצט און שטריקט א זאק.

גיט מיר די באבע וואַרעמס, דערלאנגט א פולען טעלער מיט פרות: טייטלען און פייגען, נים און באקסערן, מאנדלען און ראזשינקעס און נאך א האלבען פאמעראנץ דערצו.

— עס, מיין זון, און זאל דיר זיין צו געזונט, — זאגט די באבע און זעצט זיך צוריק אין איר ווייכען שטול שטריקען, שטריקען און דרעמלען.

איך האב אויפגעגעסען די פרות און האב זיך אנגעשפילט מיט די ביינדלעך. די באבע איז דערווייל גאר איינגעשלאפען זיצענדיג, און איך בין פארבליבען אליין.

וואס זאל איך טאן איינער אליין אין שטוב?

איך האב זיך געשטעלט ביים פענסטער, געקוקט אין די שויבען, וואס זיינען פארצויגען געווארען מיט פראסטיגע בלומען. מען זעהט א ליידיגע גאס. מען זעהט קיין לעבעדיגען נפש ניט. נאר דער ווינט שפרייט א דינעם שטויב פון שניי, דרייט אים ארום אין דער לופטען און פייפט אונטער...

וואס זאל איך אליין טאן?

— איך וועל גאר געהן א בליק געבען, וואס טוען די ביימער אין זייער יום־הדין.

איך האב שנעל אנגעטאן מיין מאנטעל, ארויסגע'גנב'עט זיך שטי־לינקערהייט, די באבע זאל ניט דערהערען, און אוועקגעלאפען אין גער־טענדעל, וואס הינטער אונזער שטוב. וואס טוען דארט די ביימער? זיי דאווענען? ווי דאווענען זיי?

די נאקעטע ביימער זיינען פון איין זייט פארדעקט געווען מיט שניי. זיי האבען געשפרייט איבער מיר זייערע דארע צווייגען, האבען זיך גער־טרייסעלט און געציטערט. ארום איז געווען א טומעל, א גערויש, ווי יום־כפור אין דער גרויסער שול.

—יא, די ביימער דאווענען. זיי שטעהען אנגעטאן אין ווייסען, ווי מיר, אידען, שטעהען אום ימים־נוראים.

אן אלטער בארענבוים, דער גרעסטער זקן פון גארטען, סקריי־פעט און שאקעלט ארום אן אונטערגעבראכענעם צווייג. דאכט זיך,

ביטערע זיפצען רייסען זיך פון זיין אלטען הארצען...

און דער ווינט ברומט און טרייסעלט פון די צווייגען אראפ טראַ־פעלעך פראסט, וועלכע פאלען ווי פארפראַרענע טרערען. און פלוצלונג שטאַרקט ער זיך, דער ווינט, גיט אַ רים דעם שניי אין דער לופטען און טוט אַ הודזשע און אַ פייף! תרר־עעע — תרועה...

דאַס בלאָזט ער פאר די ביימער שופר.

ב.

ס'איז מיר אַזאַ רחמנות אויף די ביימער. זיי ווערען דאָך דאָ איצט גע'משפט: ווער זאָל בליהען, ווער זאָל דאַרען; וועלכער זאָל פרוכט ברענגען, וועלכען זאָל אַ האָגעל צעשלאָגען.

— גערטעלע מיינער, סעדעלע! ווער וועט פאר דיר תפילה טאָן? אָפגעזונדערט פון גרויסען וואַלד, שטעהסטו דאָ איינזאַם, ווי אַ מנין אידען אין אַ פאַרוואָרפען דערפעל. אפילו קיין חזן וואָס זאָל פאר דיר מתפלל זיין, האָסטו ניט. אָבער מיין טייער גערטעלע, איך וועל פאר דיר מתפלל זיין"...

און כ'לויף, כ'ברענג אַ מחזור פון שטוב, כ'עפען אים און הייב אָן צו זאָגען.

איך זאָג און בעט; און דער ווינט בלאָזט, פאַרכאַפּט מיר דעם אָטעם. נאָר איך גיב זיך ניט אונטער; איך שטאַרק זיך, הייב העכער אויף מיין שטים און זאָג ווייטער:

— ונתנה תוקף — און מיר דערציילען די שטאַרקע הייליג־קייט פון דעם טאָג, וואָרום ער איז פאַרכטיג און שרעקליך אָהן אַ מאָס...

איך דערמאָן זיך יאָסע דעם חזנ'ס ימים־נוראים מ'דיגע ניגונים און זינג ווייטער:

— אמת, אז דו ביסט דער ריכטער און דער קלאָגער...

עס רייסט מיר אין האלז. אָבער ווי קאָן איך אויפהערען? ווי קאָן איך שווייגען, אַז די ביימער שאָקלען אַזוי אומעטיג די צווייגיגע קעפּ, אַז זיי קרעכצען און ציטערן אַזוי? און דער אַלטער בארנבוים, דוכט מיר, בעט זיך: „שמואל'יקעל, בעט פאר אונז, אַ, שמואל'יקעל, זיי מתפלל פאר אונז, וואָרים צו אַ פאַרוואָרפענעם מנין זיינען מיר געגליכען".

און איך זאָג ווייטער: ובשופר גדול — און אין אַ גרויסען שופר ווערט געשאַלט...

— הווו — הודזשעט דער ווינט אַ תקיעה גדולה; און מיין הארץ ווערט מיר צעבראָכען. איך שאָקעל זיך און ענטפער אים מיט אַ קול, אַ פאַרשטיקטען פון געוויין.

— און אַ שטיל־שטילע שטימע ווערט געהערט...

פלוצלונג —

— איי, שמואל'יק, שמואל'יק!

און עפּעס אַ האַנט נעמט מיך אַרום. אַ פרוי? ניין—צוויי פרויען... אָ, דאָס איז די באָבע מיט דער מאַמען. זיי זיינען ב ר ו ג ז, וואָס איך שטעה אויפ'ן ווינט און שריי. און זיי רייסען מיך איבער אין מיטען. זיי שלעפּען מיך אין שטוב אַריין אין מיטען ת פ י ל ה...

איך האָב געהוסט. ביי דער נאַכט האָב איך גערעדט פון היץ און כ ס ד ר געזונגען י מ י ם ־ נ ו ר א י מ'דיגע נ י ג ו נ י ם. אין ח ד ר בין איך שוין אויף מאָרגען ניט געגאַנגען, ווייל איך בין געלעגען מיט אַ לונגען־אַנטצינדונג.

ערשט נאָך פ ס ח בין איך צוריק געקומען אין ח ד ר. דעמאָלט זיינען די ביימער ביי אונז אין גערטענדעל געשטאַנען אויסגעפּוצטע אין וויַיסער בליהונג, און פריילינע פייגעלעך האָבען אים פאַרהילכט מיט זייערע לידלעך.

יאָ, מיין ת פ י ל ה איז ניט געווען אומזיסט: אונזער גערטענ־דעל איז שענער געוואָרען פון טאָג צו טאָג.

מיינע ח ב ר י ם רופען מיך „דער ח ז ן פון די ביימער"; טאָ איז וואָס?

מיין ת פ י ל ה איז דאָך אָנגענומען געוואָרען; אויף אונזער גער־טענדעל איז דאָך אַזאַ גערעטעניש געווען.

נאָך ש. בן־ציון.

ס ו ף ו ו י נ ט ע ר.

ס'איז אַ טעג אַכט נאָך פורים. די זון קוקט פריינדליכער, מילדער אַראָפּ פונ'ם הימעל, שיקט דורך אירע שטראַלען און דורך אַ לינד ווינטעלע די ערשטע ה ת ר א ה דעם ווינטער, אַז עס ענדיגט זיך דער טערמין פון דער ד י ר ה דאָ, אויף דער ערד, ער זאָל מ ו ח ל זיין זיך אַרויס־קלייבען, זיך רוקען ווייטער.

און ער טוט דאָס אייגענע טאַקע, וואָס אַ שלעכטער, איינגעשפּאַר־טער ש כ ן — ב ר י ה'ט זיך, מאַכט פוילע ת נ ו ע ו ת. ביי טאָג, דער זון אין די אויגען, געזעגענט ער זיך, פאַרגיסענדיג שטראָמען טרערען — טייכלעך וואַסער רינען אויף די גאַסען. „איך געה, איך געה, — הייסט עס, — לאָזט מיך נאָר זיך פאַקען, פאַרנעמען מיינע בעבעכעס, דעם שניי מיינעם, פאַרשוואַרצט איז ער, נעבעך, געוואָרען." קוים אָבער מאַכט די זון צו אַן אויג, געהט פאַרנאַכט אין איר רוה אַריין, שטעלט ער מיט אַ פאַרכמורעט בייז פ נ י ם איר אַרויס פייגען — סאָסולקעס פאַרגליווערטע, און בלייבט ביי זיינס טאַקע, אייז־קאַלט, ווי פריהער.

נאָר אַז אָך און וויי איז צו אים! ער איז שוין פאַרביי, מען איז אים שוין מ ב ט ל. ביי אידען איז שוין פאַר פ ס ח, די צייט פון עפענען טיר און טויער, אַרויסטראָגען אויף דער גאַס טיש און בענק, שייערן, וואַשען און כ ש ר'ן אַלצדינג אויף פ ס ח.

ש. י. אַבראַמאָוויץ.

ערב פרילינג.

כ׳שטעה אויף פריה — דער דאך געזילבערט
און א בעלמע אויף די שויבען;
דאך אין דרויסען פליהען העכער
צו דעם הימעל ווייסע טויבען.

און די צעפלעך אייז, ווי ליכטלעך,
אנגעצונדען מיט א העלען
שטראל, צעשמעלצען זיך און טריפען, —
צי זיי וויינען, צי זיי קוועלען?...

מיר געפעלט דער ע ר ב - פרילינג
ד ו ק א ווי ער שטעהט און געהט,
אנגעטאן אין שמאטעס־וואלקען
מיט א גאלדענעם שטראל באנייט.

איך האב ליב זיין קאלטען ווינט,
וואס ער פאטשט אין האלז און נאקען,
ווען פון פארענט קושען, הלובען
זיסע ווינטלעך מיינע באקען.

אט ווערט ליכטיג, אט ווערט טונקעל,
און אט גיסען זיך צוזאמען
ליכט מיט שאטען... יא, דאס האט
טויזענט ח נ׳ען, טויזענט ט ע מ׳ען...

און דער טייך? — איר הערט זיין קרעכצען
און זיין סקריפען פון דערווייטען?
עפעס נעצט דארט, עפעס פלאצט דארט,
עפעס שפארט דארט אין די זייטען,

עפעס רודערט זיך דארט אונטען...
באלד, אט באלד וועט זיך באווייזען,
וואס דערשטיקטע קרעפטען קאנען,
ווי די נויט ברעכט אייז און אייזען.

און דער טייך, באפרייט און גליקליך,
וועט זיך ברייט און ווייט צעגיסען
און דעם ליבען שיינעם פרילינג
מיט א שמייכעלע באגריסען.

ח. נ. ביאליק.

פ ר י ל י נ ג.

... און דער ב ר ו ג ז, וואָס די ערד האָט געפירט מיט דער זון דורכ'ן לאַנגען אײַז־באַדעקטען ווינטער, האָט ביסלעכווײַז גענומען ווערען שוואַכער. עס האָט נאָכגעגעבען די ערד, עס האָט נאָכגעגעבען די זון, און זײ האָבען זיך ווידער גענומען קערען אײנע צו דער אַנדערער. און אַז זײערע בליקען האָבען זיך באַגעגענט, האָבען זײ זיך צעשמײכעלט העל און קלינגענדיג, יעדערע אויף איר שטײגער: די זון מיט אירע ליכטיגע שטראַלען, די ערד — מיט אירע גרויסע וועלדער, ברײטע פעלדער און שפּיגעלדיגע טײַכען, און זײ האָבען זיך גענומען ציהען־ציהען אײנע צו דער אַנדערער. די זון האָט באַוואַרימט די ערד מיט אירע שטראַלען, און אויף מאָרגען האָט זיך באַוויזען דאָס נײַ־געבאָרענע בלומען־קינד אין לאַנקע.

און געגליכען איז דאָס בלומען־קינד געוועזען צו אַ וואָלקענדעל, און געגליכען צו אַ פרילינג־שטראַל — אַזוי לײַכט און אַזוי ליכטיג איז עס געוועזען. די אויגען אירע זײַנען געוועזען בלאָהע, גרויסע און קינדערשע, אין די בלאַסע מילדע באַקען — ח ן־גריבעלעך, און דער נאַקען — מאַרמאָר־ווײַס; אויף די ליפּען האָט גערוהט אַ זיסער מאָרגען־שמײכעל, און די גלידער, ווי דער אײער בײַ דעם טײַכעל, דין און בײגיג, און אין האַנט אַ צויבער־שטעקעל אויף אַ גינגאָלדען קײטעל; און זי געהט פון בײט צו בײט, און קלאַפּט אָן מיט'ן צויבער־שטעקעל אין די ווײכע ערד־שטיקער, און זי זינגט, און זי רופט.

„שטעהט אויף! שטעהט אויף! אַלע קינדער פון אײן מאַמען, אַלע בלומען פון אײן לאַנקע! וואָרום אַרויסגעפלויגען זײַנען שוין די טויבען פונ'ם טויבענשלאַק אַרויס, און די בינען פון די בינשטאָקען, און אַ ת ח י ת־ה מ ת י ם איז אויסגערופען געוואָרען פון בלום צו בלום, פון לאַנקע צו לאַנקע, פון וואַלד צום טײַך"...

האָט דערהערט דעם קלאַנג די ערד און אַלץ, וואָס אין איר; האָט זי אײנציגווײַז גענומען אַרויסשיקען אירע קינדער אויף דעם רוף: אויף דער גרעניץ פון וואַלד און לאַנקע האָט אַ בליץ געטאָן דאָס מאַי־בלימעל מיט זײַן בלוי אײגעל; עס איז געקומען דער זילבערנער לאַנדיש און האָט זיך שטיפעריש פאַרטאַיעט הינטער אַ שטרויך; לענגער האָבען זיך געלאָזט בעטען די נעלקען, די לעווקאָיען, אָבער זײ זײַנען געקומען, ניט פאַרשפּעטיגט. און עס איז געקומען די ערשטע רויז און האָט זיך צעקושט מיט'ן ערשטען זונענשטראַל, וואָס איז איר אַנטקעגען אַרויס. די טײַכען האָבען גענומען אַרײַנגעהן אין די ברעגעס, די פעלדער זיך באַגראָזען, דער הימעל מיט פאַרבען זיך באַצירען, און די בלומען האָבען גענומען בליהען און וואַקסען, וואַקסען און בליהען.

און צוזאַמען מיט זײ אַלעמען וואַקסט און בליהט פאַנאַנדער אויך דאָס קינד פון די בלומען.

מ. טײטש.

פרילינג.

יהואָש.

זיץ איך און איך צייל די טעג,
ביז דער ווינטער וועט אַוועק...
נאָך אַ שניי און נאָך אַ פראָסט,
נאָך אַ נאַסער שטורעם בלאָזט,
און דער הימעל שווער און שוואַרץ,
אָבער גרינג שוין איז דאָס האַרץ, —
פרילינג הויערט ביי דער שוועל.
באַלד וועט קומען אַ באַפעל, —
וועט ער געבען זיך אַ וויז,
וועט צעווײנען זיך דער אייז,
וועט ער עפענען אַ שלאָס,
און אַרויסלאָזען די גראָז.
וועט ער געבען זיך אַ וואָרף,
אויפ'ן פעלד און אויפ'ן דאָרף,
וועט אַנטקעגען קומען גלייך
יעדער שטראָם און יעדער טייך.
וועט ער אויסשיטען אויף זיי
גאָלד־ת כ ש י ט י ן אַלערליי.
וועלען ביימער טאָן אַ פלאַץ
מיט אַ וואונדערליכען שאַץ —
גרינע קעפלעך פון סמאַראַגד
אויף די צווייגען אָנגעפאַקט.

וועט עס ווערען אין דער פריה
אַ געפיפס און אַ געפליה.
פויגלען שפרינגען הין און הער,
יעדער פויגעל טוט אַ קלער:
זאָל איך אויפראַמען צוערשט,
אָדער טאָן אַ פיק אַ גערשט
און אַוועקפליהען צו געסט?
לאָזט מען איבער בוים און נעסט
און מען דרייט זיך קעפ אויף קעפ —
ביז צום הימעל שווינדעל־טרעפ,
אָדער גלאַט פעלד־אויס, פעלד־איין,
יאָגענדיג דעם זונענשיין...

שטעהט אַ בושעל אויף אַ דאַך,
לענדער אויסגערייזט אַ ס ך
און זיך אומגעקערט נאָר וואָס

צו זײַן אַלטען ב ע ל - ה ב י ת.
הײבט ער אָן צו קלאַקען באַלד
צו די פעלדער און צום וואַלד,
צו די קינדער רונד אַרום:
ווײסט, ק ו נ ד ס י ם, אַז איך קום...
הערען זשאַבעס פון דער ווײַט,
ווײסען זײ, וואָס דאָס באַטײַט;
און זײ װײנען גאַנצע טעג.

פון קאַנורע קומט דער הונט,
געניצט אויס זיך גאַנץ געזונט,
שטרעקט זיך אויס פאַר לענג און פרואווט
כאַפּען פליגען אין דער לופט.
ניט פאַראַן נאָך פליגען פיעל,
טוט ער גאָר דערווײַל אַ ביל
אויף דער גרויסער קופּע שטרוי,
גלאַט פון הײמליכקײַט אַזוי...
זעהט ער אינגלעך לעבען פלויט
גראָבען גערטלעך אינ'ם קויט
מיט געפּילדער און געשרײ,
לויפט ער שפּילען זיך מיט זײ...

לעבען שײַער אויבענאָן
שטעהט און קרײט דער גרויסער האָן;
זאַמעלט זיך אַן ע ו ל ם אויף —
אַלע הינער פונ'ם הויף.
זײ פון הינטען, ער פאַראויס,
מאַרש! ה ק פ ו ת אַרום הויז...
און פון סאַזשעלקע דערבײַ
קומט אַ ווילדע קוואַקערײַ:
אַלע ענטלעך, ווײַס און פעט,
שווימען קלאַפּטער אויף געוועט...
עפענט זיך דער שלאָס פון שטאַל,
גיט די שווערע טיר אַ פּראַל,
און אַ קיזשאַק טוט אַ שפּרונג.
לויפט אים האַסטיג נאָך דער יונג;
שטעהט אַ מײדעל בײַ אַ טיר,
לאַכט זי, לאַכט דער יונג צו איר...

זיצט די באָבע פאַר'ן הויז,
וואַרימט אירע בײנער אויס,

ציהט די שפּיזלעך פון דער זאַך:
אַ מ ח י ה׳דיגער טאָג!

ווי זי רעדט דאָס נאָר אַרויס,
קריכט אַרויס אַ שוואַרצע מויז
אויפ׳ן הימעל פּאַזע ראַנד
און צעוואַקסט זיך נאָכאַנאַנד,
ביז עס ווערט אַ קראָקאָדיל,
און פון איינעם ווערען פיעל,
איינער שלינגט דעם צווייטען איין,
ביז מען זעהט ניט מער דעם שיין.
קייקעלט זיך אַ שווערע זאַך,
ברומט און ברעכט זיך מיט אַ קראַך;
און אַ פייערדיגע שער
שניידט דעם הימעל הין און הער.
פאַלט אַ טראָפּען, און דערנאָך —
טוט אַ גאָס אַ וואָלקען־בראָך.
לויפען מענשען אין דער גאָס,
שרייען, לאַכען, ווערען נאָס;
און די קינדער פאַר׳ן שטוב
שטעלען אויס זיך אין אַ ראָנד,
צו דעם רעגען וואָס מער נאָהנט —
יעדער איינער וויל אַ זופּ.
שטעקט מען אויס דאָס מויל און — האָפּ!
אויף די ליפּען רינט אַראָפּ
גלייך פון הימעל גאָטס געטראַנק;
און דער רעגען פאַר איין גאַנג
כאַפּט און צוואָגט זיי אויס דעם קאָפּ...

יהואָש.

פ ר י ל י נ ג - ל י ד.

עס וואַרימט זיך, עס פּעשטשעט זיך
דאָס גרינע אַקער־פעלד.
עס שפּראָצט אַרויס דאָס קערנדעל,
דערזעהט די ליבע וועלט;

דערפילט די זון, די ליכטיגע,
דעם פרישען, פרייען ווינט;
עס ציהט זיך צו דעם הימעל־שיין
און קוויקט זיך ווי אַ קינד.

גענוג געלעגען טיף אין דר'ערד
פון ליכט און לעבען ווײַט,
די גרויע טעג, די שווארצע נעכט,
די לאנגע ווינטער־צײַט!

דער פרילינג געהט! עס בליצט, עס רוישט.
פארשוואונדען ווערען ווײַט
די גרויע טעג, די שווארצע נעכט,
די לאנגע ווינטער־צײַט.

ש. פרוג.

דער טײַך שפּילט.

בין־הזמנים איז שוין געווען לאנג: פון ראש־חודש ניסן אן, צוויי וואכען כמעט, איז אונזער קליינע חברה חדר־אינגלעך געוועזען פריי. נאר לײדיג זײַנען מיר ניט געגאנגען; פארקערט, מיר זײַנען געווען זעהר פארנומען ארום אונזער טײַך: מען האט גערארפט אכטונג געבען אויף דעם טײַך, וועלכער האט אנגעהויבען צו לאזען און ערטערווייז געווען שוין גאר פריי פון אײַז.

זומער האט אונזער טײַכעל זיך געקײַקעלט פויל און לאנגזאם, שטיל און גלאט, אז מ'האט קוים געהערט זײַן מורמלען. אנהייב פרילינג אבער האט דאס קליינע, שטילע, נאכלעסיגע טײַכעל באקומען גרויס חוצפה און געמאכט מורא'דיגע שטיק. די גאנצע שורה הײַזלעך אויפ'ן ברעג האט אויף זײַן ווילדען שפיל געקוקט מיט אימה און מיט ציטערניש. ניט איינמאל האט געטראפען, אז שוין צום צווייטען סדר האט ער זיך אומגעריכט, אין מיטען דער נאכט, ארײַנגעכאפט אין די שטיבלעך, אונטערגעשווענקט די אויוועגס, אויפגעהויבען טישען, בעטען און בענקלעך, איבערגעקערט אלץ קאפויר און אנגעמאכט א גאנצען חורבן. און ווי נאר די זון האט אנגעהויבען א באק צו טאן, און ריטשקעלעך האבען אנגעהויבען צו לויפען פון אלע זײַטען אין דעם שטילען טײַך ארײַן, האבען מיר, קליינע חברה, געהיט דעם טײַך און געהאט שוין אונזערע סימנים צו וויסען, צי ער הייבט זיך און אויף וויפיעל ער קומט צו.

און דער טײַך האט זיך געהויבען און געהויבען. פריהער האבען מיר אים געקאנט מעסטען מיט אונזערע שטעקלעך, דערנאך האבען מיר שוין געמוזט האבען א גרעסערע מאס — מיר האבען געמוזט ארויסרײַ־

סען די שטעקענס פון די בעזימער אין שטוב; דערנאָך האָבען מיר שוין געמוזט האָבען די ווילקעס; באַלד זיינען שוין די ווילקעס אויך געווען צו קורץ און מיר האָבען געמאָסטען דעם טייך מיט די ברויט־לאָפּעטעס. אין אַ טאָג אַרום אָבער האָט מען שוין געמוזט ברויכען די גרעסטע מאָס. וואָס מ'האָט נאָר געקאָנט קריגען — דאָס איז דער שטעקען פון פּאָמעלע. נאָך ווייטער האָבען מיר שוין מעסטען ניט געקאָנט: דער טייך איז געווען אַזוי בייז און צאָרנדיג, אַז מ'האָט צו אים ניט געקאָנט צוטרעטען אויף צעהן קלאַפטער.

דער גאַנצער ברעג אויף ביידע זייטען איז געווען פאַרטרונקען. די כוואַליעס מיט די קריהעס האָבען זיך שוין געטראָגען האַרט אונטער'ן בריק מיט אַן א י מ ה'דיגען געפּילדער; די פּאַרענצען זיינען געווען אַראָפּגעריסען און די גאַנצע בריק האָט באַלד באַקומען אַ שרעקליך פּ נ י ם. די ברעטער זיינען כ מ ע ט אַלע געווען אַראָפּגעטראָגען אין נאָר די קלעצער, וואָס זיינען געווען צוגעשלאָגען צו די פּאַליעס מיט אייזענס, האָבען זיך ווי עס איז געהאַלטען; אָבער אויך די האָבען זיך געטרייסעלט פון שרעק און ר ח מ נ ו ת'דיג געקרעכצט, ווי עס פלעגט נאָר אָנפאָרען אַ קריהע און מיט אַ ווילדען ברום און קנאַק זיך צעברעכען און שטיקערווייז דורכשפּאַרען זיך צווישען די פּאַליעס.

די ש כ נ י ם פון די אונטערשטע הייזער ביים ברעג האָבען קוים באַוויזען צו כאַפּען אין לייליכער די מ צ ה מיט די נויטיגסטע עסענזאַכען און אַוועקגעפירט עס אויף אַ פור צו זייערע ק ר ו ב י ם אָדער פריינד אין די ווייטערע און העכערע טיילען פון שטאָט. דער ברעג און די גאַנצע גאַס איז געווען פאַרטרונקען.

דריי, פיער טעג האָט געדויערט דאָס שפּילען פון דעם טייך. אויפ'ן פינפטען טאָג, אַז מיר, קינדער, זיינען גאַנץ פריה אַרויס אויפ'ן ברעג, האָבען מיר באַמערקט שוין אַ שטיק ברעג פריי פון וואַסער; אויף אים זיינען געלעגען אָנגעוואָרפען קלעצער, העלצער און שפּענער, וואָס דער טייך האָט אַזוי אין איילעניש געלאָזען, אַנטלויפענדיג פון ברעג. די ערד איז געווען שטאַרק דורכגענעצט, ערטערווייז זיינען געשטאַנען לוזשעס; מיט יעדער ש ע ה איז דאָס וואַסער אַלץ ווייטער אָפּגעלאָפען. די ש כ נ י ם, וואָס האָבען זיך פריהער אַרויסגעקליבען פון זייערע הייזלעך, האָבען איצט געקליבען זיך צוריק. דער ע ו ל ם, וואָס איז שוין איצט געוואָרען אַ ביסעל שיטערער, האָט זיי געהאָלפען.

און דער טייך איז געוואָרען אַלץ רוהיגער און רוהיגער. און נאָך פ ס ח, אַז מיר זיינען שוין געגאַנגען אין ח ד ר, האָבען מיר געהאַט גענוג צו דערציילען איינער דעם אַנדערען פון דעם טייך און זיינע מ ע ש י ם פ ס ח־צייט.

ש. הורוויץ.

אָרימע מצה.

עלף אַ זייגער בייַנאַכט.

ביי ח י י ם לייבעס אין פּאָדראַד, וואו אַ גאַנצען טאָג רוישט און טומעלט, איז געוואָרען שטילער. די וועלגערינס, מיידלעך און יונגע ווייַבלעך, פילען זיך זעהר מיד און האָבען קיין כ ו ח נישט צווישען זיך צו רעדען. אַ פ י ל ו ח י ה־ביילע, דאָס יונגע פריילינכע ווייַבעל, וואָס זינגט אַ גאַנצען טאָג לידער, איז אויך שטיל; נאָר פאַר זיך אונ־טער'ן נאָז ברומט זי דאָס לידעל:

„זייַ זשע געזונט, מייַן געטרייַע מוטער,

איך פאָר שוין פון דיר אַוועק"...

ווען ניט דאָס קלאַפּען פון די קאַטשעלקעס איבער די ברעטער, דאָס סקריפּען פון רעדעל איבער'ן בלעך, וואָלט זיך געדאַכט, אַז זיי שלאָפען אַלע שטעהענדיג, אַזוי מיד און אָפּגעמאַטערט זעהען זיי אויס. עפּעטערם נאָר רייַסט זיך אַרויס אַ געשריי פון אַ נערוועזער, מידער וועלגערין אויף דער קנעטערין: „פאַרשטייַפּט זיך, מען קען דאָך ניט וועלגערן!" אויף וואָס די קנעטערין ענטפערט אַזוי ווי פון אונטער דער ערד: „געה דו צום בעקען, וועסטו וויסען, ווי צו פאַרשטייַפען זיך; אויף מייַנע ש ו נ א י ם געזאָגט געוואָרען מייַן כ ו ח".

און עס ווערען ווידער אַלע אַנטשוויגען.

און אַז די שטילקייַט דויערט צו לאַנג און די מידיגקייַט ווערט שווערער, הייבט אָן אין פּאָדראַד צו רוישען:

— איך פאַל פון די פיס, אויף נ א מ נ ו ת, — קלאָגט זיך איינע וועלגערין פאַר דער צווייטער.

— און איך האָב שוין קיין הענט ניט, — ענטפערט איר די צווייטע קרעכצענדיג, — אָט דאָ אין די דלאָניעס שטעכט מיר, ווי מיט נאָדלען; קוים וואָס איך ריר אָן די קאַטשעלקע.

אַ דריטע וועלגערין, מיט אַ בלאַס געזיכט, מיט גרויסע, טיפע גרי־בער אונטער די אויגען, קלאָגט זיך פאַר זיי ביידען, אַז איר ברעכען אַלע ביינער; זי וואָלט אַוועקגעגעבען אַ האַלב לעבען, מען זאָל איר לאָזען איצטער אַוועקגעהן אַהיים צושפּאַרען זיך. ביי די ווערטער „צושפּאַרען זיך" בייגט זי אָן דעם קאָפּ אָן אַ זייַט, ווי זי וואָלט וועלען פּרואווען, ווי גרויס עס איז דערפון דער ת ע נ ו ג.

נאָך אַ וועלגערין דערציילט הויך, מיט אַ שטימע פול צאָרן, אַז ביי עשקע ביינושעס האָט מען שוין מיט אַ ש ע ה צוריק געענדיגט. דאָס ווירקט זעהר שלעכט אויף די וועלגערינס, און דער גאַנצער פּאָדראַד, אויסער דער קנעטערין און דעם זעצער, ביידע אין די מיטעלע יאָרען, צעבונטעוועט זיך מיט אַ געפילדערייַ:

— ווען וועט מען שוין געהן אַהיים! אין אַלע פּאָדראַדען האָט

מען שוין לאַנג געענדיגט; נאָר אויף אונז איז עפּעס אַן אויסנאַם, ערגער ווי אומעטום.

דער זעצער, אַ הויכער, דאַרער איד, מיט אַ שפּיציג בערדעל, מיט אַ פאַרפלאַמט פּ נ י ם, אויף וועלכען עס שטעהען גרויסע טראָפּענס שווייס לויפט צו צום בלעך, קלאַפּט אַן מיט'ן שטעקען און צעבייזערט זיך:

— מ צ ה, מ צ ה, אַ ליידיגער אויוועו! וואָס האָט איר זיך צע'ד ר ש נ'ט? דער טאָג איז אַיך ווייניג?

אויף זיין געשריי לויפט אַרײַן פון אַ זייטיג ח ד ר'ל די ב ע ל־ה ב י ת'טע, אַ נידעריגע פרוי מיט אַ געקנייטשטען פינסטערען פּ נ י ם, מיט גוטע שווארצע אויגען, און זי הייבט אָן בעטען ביי די וועלגערינס:

— באַלד, קינדערלעך, באַלד! פאַראַן נאָך אַ פּ ש ר זעקס מיירעס אין זעקעל.

— שיינע זעקס! — קלינגט אויס פון ערגעץ אַ ווינקעל אַ יונג קינדיש ק ו ל'כעל. דאָס איז דער „אָנשיטער" אליין. ווער ווייס נאָך אַזוי ווי ער, פיעל מיירעס עס זיינען נאָך דאָ! ער הייבט אויף מיט זיינע דאַרע הענטלעך דאָס זעקעל און איז זיך מ ש ע ר, אַז עס וועט זיין נאָך שטאַרקע צעהן מיירעס.

די וועלגערינס צעשרייען זיך ווייטער, נאָר דער זעצער בייזערט זיך און מיט'ן שטעקען קלאַפּט ער איבער'ן בלעך:

— מ צ ה, מ צ ה! עס קילט אין אויוועו!

אַ וועלגערין שיקט אים נאָך אַ ק ל ל ה.

— וואָס איז ער שולדיג? — פאַרענטפערט אים דאָס יונגע פריי־ליכע ווייבעל. — אים איז נאָך אַ פּ ש ר שווערער ווי אונז, און קיין גרויסער ג י ב ו ר איז ער אויך ניט; נאָר וואָס זאָל ער טאָן? ער ווייס, אַז מען מוז ענדיגען, פריהער, שפּעטער, מען וועט אין מיטען ניט לאָזען און צעגעהן זיך.

עס איז ווידער שטיל געוואָרען, אַזוי ווי אַלע וואָלטען געקומען צו איין איבערצייגונג, אַז מיט'ן קלאָגען זיך מאַכט מען זיך נישט גרינגער. פאַרפאַלען, ענדיגען מוז מען! שטיל נאָר פלעגט אַמאָל אַ וועלגערין אַרויסלאָזען אַ שווערען קרעכץ, אָנכאַפּענדיג זיך דאָ פאַר'ן האַרצען, דאָ פאַר'ן זייט; און ווידער דאָזעלבע קלאַפּען מיט די קאַטשעלקעס איבער די ברעטער, דאָס סקריפּען מיט'ן רעדעל איבער'ן בלעך... און די צייט ציהט זיך אַזוי לאַנג.

נאָר אָט קריכט אַרויס די קנעטערין פון איר „ווינקעל" מיט פאַר־קאַשערטע אַרבעל און מיט גרויסע טראָפּענס שווייס אויפ'ן פאַרמעט־פּ נ י ם. פריילעך הייבט זי אויף אין דער הייך די מיירע, ווי זי וואָלט ווייזען די וועלגערינס אַזאַ מין אַנטיקעל, וואָס זיי האָבען קיינמאָל דאָ ניט געזעהן. מיט אַ הייזעריגען ק ו ל, דאָך געגוג הויך, רופט זי אויס:

— די לעצטע מיירע!

— די לעצטע מיַירע! — קלינגט עס איבער'ן פּאַדראַד. און אַלע וועלגעריגס צעכאַפּען די טיַיגלעך פון דעם טיַילערם האַנט מיט ש מ ח ה, אונטערזינגענדיג: באַלד, באַלד, באַלד!

„באַלד", „באַלד", קלינגט אָפּ ביַי יעדערער אין קאָפּ.

דער רעדלער וואָס איז געשטאַנען די גאַנצע ציַיט ביַים בלעך מ ר ה־ש ח ו ר ה'דיג, האָט זיך אוועקגעשטעלט מיט אַ קוראַזש צו דער אַר־ביַיט. קונציג וואַרפט ער איבער יעדע מ צ ה אויף דער קאַטשעלקע און ער נעמט זיך געשווינד אָפּצורעדלען די פּיעל אָנגעקליבענע מ צ ו ת אויפ'ן בלעך.

ער האָט מיט צוויַי מינוט פריהער ניט געקאָנט ג ו ב ר זיַין דעם „י צ ר ־ ה ר ע" זיַינעם, — ער האָט זיך אָפּגעשטעלט מאַכען אַ פּאַפּיראָס, — און ער מוז דערפאַר איצטער צוהאַרעווען. דער זעצער האָט אים שוין צוויַי מאָל אַ פּאָרע געטאָן מיט'ן שטעקען, ער זאָל פאַרטיג מאַכען די מ צ ה. נאָר דערהערענדיג, אַז עס איז שוין די לעצטע מיַירע, הערט אים גאָר נישט. דאָס וואָרט „באַלד" קלינגט אים אויך פריַיליך אין קאָפּ, און פלינק קנאַקט דאָס רעדעל איבער'ן בלעך. און אים דאַכט זיך, אַז ער שריַיט: גזז־באַלד, גזז־באַלד!

ער הייַבט אָן אונטערצוזינגען אַ לידעל צום טאַקט. דאָס פריַיליכע וויַיבעל דערהערט זיַין זינגען און ענטפערט אים צוריק מיט אַ לידעלע.

דעם זעצער געפעלט ניט דאָס זינגען און ער גיט אַ קלאַפּ מיט'ן שטעקען איבער די ברעטער:

— מ צ ה, מ צ ה! שטעהט נישט, רעדט נישט!

נאָר איצט לאַכט מען אים שוין אויס. אַ פּאָר וועלגעריגס האָבען שוין אָפּגעשיקט די לעצטע מ צ ו ת צום רעדלער מיט עפּעס אַ איג־געלע, וואָס האָט זיך, גאָט וויים צוליב וואָס, דאָ אַ גאַנצען אָוענט אומגעדריַיט; די איבעריגע וועלגעריגס ברויכען נאָר צו פּאַרגלייַכען די שפּיצען פון די מ צ ו ת, וואָס זיַינען ביַי זיי אַרויסגעקומען פון גרויס איַילעניש.

און אָט איז שוין געענדיגט! די קנעטערין ווישט שוין דעם בע־קען; דער רעדלער האַלט שוין ביַי דער לעצטער מ צ ה, איבער וועל־כער זיַין האַנט פליהט ווי אַ וויכער אונטער'ן ווילדען געסקריפּעריַי. דער זעצער ערוואַרט זיי מיט אומגעדולד, כאַפּט זי ענדליך אַרויף אויפ'ן שטעקען און מאַרש אין אויווען, וואו עס טריקענען זיך נאָך אַ צוויַי לעצטע מ צ ו ת.

די וועלגעריגס ווישען זיך דעם שוויַיס און קלויבען זיך שוין אוועק־צוגעהן.

— אַי, וועל איך דאָס אַ מאָל טאָן גלייַך אין בעט! — זאָגט איַינע וועלגערין דער צוויַיטער.

— און וועטשערע? — פרעגט יענע.

— ווער האָט כ ו ח צו עסען? איך וועל זיך אַ פ י ל ו ניט

אויסטאָן; גלייך אין בעט.

— איך ווייס ניט, צי וואָלט איך געקענט פאַנאַנדערוועלגערן נאָך איין טייגעל, — מישט זיך אַריין אַ דריטע אין שמועס, — אַזוי מאַטּ בין איך!

— נו, קומט שוין, קומט שוין! — טרייבט אַ פּערטע, — פּ ס ח א י ״ ה וועלען מיר שמועסען.

— אוי, ווי דערלעבט מען שוין פּ ס ח! — האָט זיך איינע צעזיפצט.

— מען וועט, נישקשה, דערלעבען. אַ לעבעדיגער מענש דערלעבט אַלץ! — טרייסט דאָס פּריוויליכע ווייבעל.

נאָר פּלוצים איז אין פּאָדראַד אַ טומעל געוואָרען.

די ב ע ל ־ ה ב י ת׳טע איז אַרויס פון דעם זייטיגען ח ד ר׳ל און האָט אַרויסגעזאָגט עטליכע ווערטער מיט אַ געבעט, כ מ ע ט מיט טרערען; נאָר אין פּאָדראַד האָבען זיי יעדערען ווי מיט אַ דונער געטראָפען.

— נאָך אַ פּוד, נאָך אַ פּוד! אַי ווייִ, אַי וויי! — האָט זיך געהערט ק ו ל ו ת. — וואָס שטעהען מיר? קומט אַוועק!

נאָר די ב ע ל ־ ה ב י ת׳טע האָט זיי מיט ביידע הענט פאַרצוימט דעם וועג און האָט זיך ווייטער געבעטען:

— איר ווייסט, דאַכט זיך, קינדערלעך, אַז איך יאָג זיך ניט אַזוי נאָך פּ ר נ ס ה, און אַז עמיצער וואָלט מיר איצט געגעבען פאַר אַ פּוד הונדערט רובעל, וואָלט איך זיך נישט געשטעלט באַקען און מוטשען אייך, נאָר ד ע ם פּוד מוז מען אָפּבאַקען. איך וועל פאַר אים א פ י ל ו קיין גראָשען ניט נעמען: דאָס איז כיענע דער א ל מ נ ה׳ס. שוין אַ וואָך, אַז איר זעקעל מעל וואַלגערט זיך דאָ און איך לייג אַלץ אָפּ; עס איז אַלץ דאָ בילכערע, רייכערע, זאָל גאָט ניט שטראָפען פאַר די רייד. איצט איז שוין אָבער די לעצטע צוויי טעג, מער קען איך שוין ניט אָפּלייגען, זי קען נאָך ח ל י ל ה אָהן מ צ ה בלייבען. איר קענט דאָך זי: אַמאָל איז זי אַ פיינע ב ע ל ־ ה ב י ת׳טע געווען. זי פּלעגט זיין ביי מיר פון די ערשטע און שטענדיג אויף דעם „ערשטען אויווען“. פאַר די וועלגערינס פּלעגט זי איבערלאָזען אַ רובעל, היינט דעם רעדלער, דעם זעצער, דער קנעטערין. דאָס איז געווען אַ ביסעל אַ ב ע ל־צ ד ק ה! און איצטער, נעבעך, קאָן זי א פ י ל ו פאַר׳ן באַקען נישט באַצאָלען. זי מוז נעבעך באַקען שפּעט ביי נאַכט. אַז אַך און וויי ווי די מ צ ו ת וועלען שוין טויגען — פּלעצלעך! נאָר אַבי קיין ח מ ץ נישט! האָט ר ח מ נ ו ת, קינדערלעך, רוהט אייך אַביסעל אויס און לאָמיר זיך נעמען אָפּבאַקען איר די מ צ ו ת... נו, וואָס זאָגט איר? — האָט די ב ע ל ־ ה ב י ת׳טע ווי פאַרצווייפעלט אויסגעלאָזען איר ב ק ש ה, זעהענדיג די מידע און פאַרמאַטערטע פּ נ י מ׳ער.

— אוי, ר י ב ו נ ו ־ ש ל ־ ע ו ל ם! — האָט זיך אַרויסגעריסען

ביי יעדען אַ שווערער זיפץ אַנשטאָט אַן ענטפער.

אַ שווערע מ ל ח מ ה איז ביי זיי אין אינווייניג פאָרגעקומען. עס האָט מ ל ח מ ה געהאַלטען אַ רוהיג בעטעל, אַ זיסער שלאָף מיט אַ שווערער קאָטשעלקע, מיט ברענענדיגע מאַזאָליעס. נאָר איין אָרימע א ל מ נ ה מיט פאַרוויינטע אויגען האָט ביי זיי גיך ש ל ו ם געמאַכט, און דאָס פרייליכע ווייבעל ח י ה־בײלע האָט די ערשטע אויסגעשריען:

— איך בלייב די ערשטע!

— איך אויך! — האָט זיך געהערט אַ צווייטע שטימע.

— און איך אויך! — האָט אַ דריטע אויסגערופען.

— נו, מען וועט שוין אַלע בלייבען, — האָט אַ פערטע געענטפערט פאַר אַלע איבעריגע, ווי זי וואָלט געווען זיכער, אַז קיינער וועט ניט האָבען די ה ע ז ה זיך אָפצוזאָגען.

— אָבער איר וועט רעדלען! — האָט זיך ענדליך איין רעדלער געפונען צו פּראָטעסטירען. איך האָב קיין כ ו ח ניט צו שטעהן דאָ ביז צוויי אַ זייגער. איך האָב שוין קיין פינגער ניט. און מיין אָרויסהעלפער שלאָפט שוין אין דערהיים, ווי אַ גע'ה ר ג'עטער.

— נו, זיי נישט קיין שייגעץ! — האָט זיך דער זעצער האַלב ערנסט, האַלב שמייכלענדיג געבייזערט, — דו וועסט לאָזען אַן א ל מ נ ה אָהן מ צ ה? שייגעץ!

— שייגעץ, שייגעץ!... — האָט דער רעדלער נאָכגעקרימט און האָט זיך אָוועקגעזעצט ביים בלעך. די קנעטערין איז שטיל געזעסען אויפ'ן בענקעל, וואו דער א ל מ נ ה'ס מעל איז שוין געשטאַנען און האָט דערויף, ווי פאַרצווייפעלט, געקוקט; זי האָט ניט געוואוסט, ווי צו באַגעהן זיך דאָ, אָפּזאָגען זיך האָט זי ניט געקאָנט: אַ קליינינקייט — אַן א ל מ נ ה! עס איז אַ ביטערער ר ח מ נ ו ת. נאָר בלייבען האָט זי מ ו ר א געהאַט נאָך מער, ווי אָוועקצוגעהן. איר האָט זיך ניט געגלויבט, אַז זי זאָל קענען אָפּשטעהן ביים בעקען נאָך אַ ש ע ה. איר האָט זיך געדאַכט, אַז ביי דער ערשטער מיירע וועט זי פאַלען.

— איך וועל געווים אַנידערפאַלען, — האָט זי שטיל געשעפּטשעט.

נאָר דאָס פרייליכע ווייבעל האָט באַמערקט דער קנעטערינס טויטבלייכען פ נ י ם און זי האָט מיט אַ ליבליכער מינע אויסגערופען:

— אַי, אונזער קנעטערין איז גאָר אַ באָבע! זי איז שוין צוגעשטאַנען. געהט אייך געזונטערהייט אַהיים שלאָפען. איך וועל פאַר אייך קנעטען; איך בין מער ב ר י ה.

אַלע אין פאַדראַד זיינען פרייליכער געוואָרען, און יעדערע פון זיי האָט דערשפירט עפּעס נייע כ ו ח ו ת, ווי מען וואָלט פלוצים זייערע צעבראָכענע ביינער עלעקטריזירט.

און באַלד האָט מען זיך גענומען צו דער א ל מ נ ה'ס מ צ ה. לעבעדיג און לוסטיג איז צוגעגאַנגען די אַרבייט. דאָס פרייליכע ווייבעל איז געווען זעהר צופרידען מיט איר נייער שטעלע און האָט ביי

יעדער מיַירע שמיַיכלענדיג געפרעגט די וועלגערינס: „נו, וואָס זאָגט איר?" אויף וואָס אַלע פלעגען ענטפערן: „בעסער פאַר דער קנעטערין!"

דער רעדלער, מיט אַ פאַרלאָשענעם פאַפּיראָס אין מויל, האָט גע־יאָגט איין מ צ ה נאָך דער צווייטער. ער האָט געוואָלט גיכער אָפּ־פאַרטיגען די בלעך מ צ ה און פאַררויכערן, נאָר אים איז עס נישט געלונגען און ער האָט דערפאַר אויסגעזעהן ווי נערוועז.

און דער זעצער, ניט קוקענדיג, וואָס ער האָט שטענדיג אַ פולען אויוועז מיט מ צ ה, האָט אַלץ געקלאַפּט מיט׳ן שטעקען איבער׳ן בלעך:

— מ צ ה, מ צ ה! אַ לייִדיגער אויווען!

און די ב ע ל ־ ה ב י ת׳טע, וועלכע איז געשטאַנען בייַם ברעט און גלייַך מיט די וועלגערינס געוועלגערט, האָט זיך אַלץ געבעטען:

— דינער, דינער! קינדערלעך, מאַכט ניט קיין פלעצלעך! עס איז אָרימע מ צ ה! אַ ר ח מ נ ו ת!

א. רייזען.

ד ע ר ק ו נ צ ע נ מ אַ כ ע ר.

אין אַ וואָלינער שטעטעל אַרייַן איז אַמאָל ע ר ב ־ פ ס ח געקומען אַ קונצענמאַכער.

זייַן אָנקומען האָט אַ גרויסען ר ו ש ם געמאַכט.

ער האָט זיך געדונגען אַ סאַליע און אָנגעהויבען צו מאַכען קונצען.

אָבער קונצען! ב פ נ י ק ה ל ו ע ד ה האָט ער געשלונגען ברע־נענדיגע קוילען, ווי פאַרפעל; און פון מויל אַרויסגעצויגען האָט ער אַלערלייַ בענדער: רויטע, גרינע, וואָס פאַר אַ קאָליר מען האָט נאָר געוואָלט. און לאַנגע — ווי דער ג ל ו ת. פון אַ כאַליווע פון שטיוועל וואַרפט ער אַרויס זעכצען פאַר אינדיקעס, אָבער אינדיקעס — ווי בע־רען, און לעבעדיגע, און זייַ צעלויפען זיך איבער דער סצענע; דערנאָך הייבט ער אויף אַ פוס און קראַצט אָפּ פון דער פאַדעשווע גאָלדענע רענדלעך, אַ גאַנצע שיסעל גאָלדענע רענדלעך! פּאַטשט מען „בראַוואָ".

גיט ער אַ פייַף, לויפען זיך אין דער לופטען צוזאַמען ח ל ו ת און קוילעטשען, ווי די פויגעל, און הייבען אָן טאַנצען אַ ראָד אונטער דער סטעליע. און גיט ער דעם צווייטען פייַף, ווערט דאָס אַלץ כ ה ר ף ע י ן פאַרשוואונדען, כ ל א ה י ה! אוים קוילעטשען, אוים בענ־דער, אוים אינדיקעס — גאָרנישט!

אינ׳ם זעלבען שטעטעל האָט געוואוינט אַ פּאָר פאָלק: ח י י ם ־ י ו נ ה און זייַן ווייַב ר ב ק ה.

ח י י ם ־ י ו נ ה איז אַמאָל אַ וואַלד־סוחר געווען; האָט ער איינמאָל געקויפט אַ וואַלד אין „גלייַכען געלט", האָט מען דעם וואַלד פאַרמאַכט. איז ער אַרויס „אין איין העמד". איז ער געוואָרען אַ „וואַלד־

שרײַבער". האָט ער די שטעל פאַרלאָרען; זיצט ער שוין אַ שײנע פּאָר חדשים אָהן פּרנסה. אַ װינטער האָט מען איבערגעלעבט — אויף שונאי־ציון געזאָגט; נאָך װינטער געהט אָבער פּסח! און פאַרזעצט איז שוין פון הענגלײַכטער ביז'ן לעצטען קישען.

זאָגט רבקה: „געה אריבער צו קהל און נעם מעות חיטים". זאָגט חיים־יונה, אַז ער האָט בטחון, אַז גאָט װעט העלפען, און דאָס פּנים פאַרשװאַרצען װעט ער זיך נישט. געהט רבקה און זוכט נאָך אַמאָל אין אַלע װינקעלעך און געפינט אַן אַלטען אָפּגעריבענעם זילבערנעם לעפעל — ממש אַ נס מן השמים: יאָרען, זײַט דער לעפעל איז פאַרלאָרען געװאָרען! געהט חיים־יונה, נעמט דעם לעפעל, פאַרקױפט אים און טראָגט אַרײַן די פּאָר גראָשען אויף מעות־חיטים פאַר אָרימע לײַט. אָרימע לײַט, זאָגט ער, זײַנען בילכער.

די צײַט דערװײַל רוקט זיך. שוין אינגאַנצען ניט מער, װי אַ פּאָר װאָכען צו פּסח. — ער האָט בטחון! מילא, רבקה שװײַגט! אַ אישה מוז פאָלגען אַ מאַן. עס געהט אָבער אַװעק נאָך אַ טאָג, נאָך אַ טאָג, רבקה װײס נישט פון קײן שלאָף, גראָבט דאָס פּנים אין שעניק אַרײַן און װײנט שטילערהײט, חיים־יונה זאָל ניט הערען.

און אויף פּסח איז קײן צײכען נישטאָ. און טעג האָט זי ער־גערע, װי נעכט: בײַנאַכט װײנט זיך אַ מענש כאָטש אָפּ דאָס האַרץ; בײַטאָג אָבער מוז מען קנײפּען די באַקען, די פאַרב זאָל שטעהן! שכנות קוקען איר נאָך און גאַפען, און קוקען זיך די אויגען אויס, און שטעכען זי מיט רחמנות־בליקען, װי מיט נאָדלען... אַנדערע פרעגען: „װען באַקט איר מצות? װי האַלט איר מיט בוריקעס?" די נעהנטערע זאָגען: „ס'טײַטש, װאָס טוט זיך מיט אײַך, רבקה?! פעלט אײַך, װעלען מיר אײַך באָרגען". וכדומה...

חיים־יונה װיל אָבער נישט קײן „מתנת בשר־ודם", און רבקה װעט קעגען איר מאַן נישט געהן — זוכט זי זיך אויס תירוצים פון אונטער דער ערד, און דאָס פּנים פלאַמט און פלאַמט.

זעהען די שכנים, אַז עס איז נישט װי עס דאַרף צו זײַן, נעמען זײ און לױפען צום רב: — ס'טײַטש? דער רב, נעבעך, הערט אויס, קרעכצט אָפּ און פאַרקלערט זיך, און סוף כל סוף ענטפערט ער, אַז חיים־יונה איז אַ בן־תורה און אַ ירא־שמים. און אויב ער האָט בטחון, האָט ער!...

רבקה איז אפילו אָהן בענשליכט געבליבען...

און — שוין פּסח!

חיים־יונה געהט פון בית־המדרש אַהײם, זעהט ער, אַז אַלע פענסטער אין מאַרק שײַנען אַרױס מיט שמחת־יום־טוב.

און נאָר זײַן ד י ר ה שטעהט, ווי אַן א ב ל צווישען מ ח ו ת נ י ם, ווי אַ בלינדע צווישען זעהענדיגע. ער פאַלט אָבער בײַ זיך נישט אַראָפּ: „אז גאָט וועט וועלען, וועט נאָך זײַן פ ס ח!" — טראַכט ער. ער געהט אַרײַן און זאָגט פרײליך: „גוט י ו ם - ט ו ב!" און איז נאָך אַמאָל מ ט ע י ם: „גוט יום-טוב דיר, ר ב ק ה!" און ר ב ק ה'ס ק ו ל ענטפערט אים, אָנגעזאַפּט מיט טרערען, פון אַ פינסטער ווינקעל אַרויס: „גוט י ו ם - ט ו ב, גוט יאָר!" און אירע אויגען ברענען אַרויס פון פינסטערען ווינקעל, ווי צווײ ברענענדיגע קוילען. געהט ער צו איר צו און זאָגט איר: „ר ב ק ה, — זאָגט ער — הײַנט איז י ו ם - ט ו ב, י צ י א ת מ צ ר י ם, פאַרשטעהסט? טרויערן טאָר מען נישט! און וואָס איז דאָ צו טרויערן? אויב דער ר י ב ו נ ו - ש ל - ע ו ל ם האָט נישט געוואָלט מיר זאָלען האָבען אונזער פ ס ח, מוז מען אָנ־נעמען פאַר ליב און זײַן בײַ אַ פרעמדען ס ד ר. וועלען מיר געהן ערגעץ אַנדערש צום ס ד ר! מען וועט אונז אַרײַנלאָזען אומעטום... טיר און טויער שטעהען אָפען... אידען זאָגען: „כ ל ד כ פ י ן י י ת י ו י י כ ו ל", דאָס איז טײַטש: ווער עס איז הונגעריג, זאָל אַרײַנקו־מען עסען. קום, נעם אויף דיר די שאַל, וועלען מיר געהן צום ערשטען בעסטען איד"...

און ר ב ק ה, וואָס טוט שטענדיג דעם ר צ ו ן פון איר מאַן, האַלט אײַן מיט אַלע כ ו ח ו ת דאָס געוויין, וואָס רײַסט זיך איר צום האַלז, נעמט אויף זיך אַ צעריסענע שאַל און וויל שוין געהן. אין דער־זעלבער ר ג ע עפענט זיך אָבער די טיר, און עמיץ קומט אַרײַן און זאָגט:

— גוט י ו ם - ט ו ב!

ענטפערן זײ: „גוט יאָר!" — נישט זעהענדיג, ווער עס איז צו זײ אַרײַנגעקומען.

זאָגט דער, וואָס איז אַרײַנגעקומען: „איך וויל זײַן אײַער גאַסט צום ס ד ר!"

ענטפערט ח י י ם - י ו נ ה: „מיר האָבען אַלײן קײַן ס ד ר נישט"..

ענטפערט יענער, אַז ער האָט מיטגעבראַכט דעם ס ד ר מיט זיך.

— אין דער פינסטער? — האַלט זיך שוין ר ב ק ה נישט אײַן און שלאָכצט.

— ח ל י ל ה! — ענטפערט דער א ו ר ח — עס וועט זײַן ליכט". און ער גיט אַ מאַך:

„האָקוס-פּאָקוס!" און עס באַווײַזען זיך צווײ פּאָר זילבערנע לײַכ־טער מיט אָנגעצונדענע סטעאַרין־ליכט אין מיטען שטוב, אין דער לופט! עס ווערט ליכטיג. ח י י ם - י ו נ ה און ר ב ק ה דערזעהען, אַז דאָס איז דער קונצענמאַכער, און זײ גאַפען און קאָנען פאַר וואונדער און שרעק קײַן אײנציג וואָרט פון מויל ניט אַרויסברענגען. זײ גאַפען זיך

אײנס דאָס צװײטע אָן בײַ די הענט און שטעהען מיט אױפגעריסענע אױגען און אָפענע מײַלער.

דער קונצענמאַכער װענדט זיך דערװײַל צום טיש, װאָס איז געשטאַנען פאַרשעמט אין אַ װינקעלע, און זאָגט צו אים: „נו, בחור'ל, באַדעק זיך און קום אַהער!“ און אַזױ װי ער זאָגט דאָס אַרױס, פאַלט פון סטעליע אױפ'ן טיש אַראָפּ אַ שנײַ־װײַס טישטוך און באַדעקט אים, און דער באַדעקטער טיש הײבט זיך אָן רירען און געהט און קומט אין מיטען שטוב אַרײַן און פאַרהאַלט זיך פונקט אונטער די ליכט, און די זילבערנע לײַכטער לאָזען זיך נידעריגער אַראָפּ און שטעלען זיך אַנידער אױפ'ן טיש. „אַצינד — זאָגט דער קונצענמאַכער — פעלען נאָר הסב־בעטען, — זאָלען זײַן הסב־בעטען!“ געהען דרײַ בענקלעך פון דרײַ עקען פון שטוב און געהען צו צום טיש און שטעלען זיך אױף זײַנע דרײַ זײַטען. הײסט ער, דער קונצענמאַכער, זײ זאָלען ברײטער װערען; ציהען זײ זיך אױס אין דער ברײט און עס װערט פון זײ פאָטער־שטולען. רופט ער אױס: „װײכער!“ — באַדעקען זײ זיך מיט רױטען סאַמעט, און תוך־כדי־דבור פאַלען אױף זײ פון סטעליע אַראָפּ װײַסע, שנײ־װײַסע קישענס און לײגען זיך, אױפ'ן קונצענמאַכערס געבאָט, אױף די פאָטער־שטולען און — עס װערען הסב־בעטען! אױף זײַן געבאָט באַװײַזט זיך אױך אַ קערה מיט מינים און שטעלט זיך אױפ'ן טיש; עס באַװײַזען זיך אױך רױטע כוסות מיט פלעשער װײַן און מצות און אַלץ, װאָס מען דאַרף צו אַ כשר'ען און פרײליכען סדר. אַפילו „הגדות“ מיט אַ גאָלדענעם שניט.

— און װאַסער צו װאַשען האָט איר? — פרעגט דער קונצענמאַכער.

— איך קאָן ברענגען װאַסער אױך!

דעמאָלט האָבען זײ זיך ערשט אױפגעכאַפּט פון גאַפען. און רבקה פרעגט חיים־יונה'ן אױפ'ן אױער: „מען מעג? װאָס?“ און חיים־יונה װײס איר נישט װאָס צו ענטפערן. געהען זײ צום רב פרעגען.

האָט דער רב געזאָגט: „געהט אַהײם, און אױב די מצה װעט זיך לאָזען אָפּברעכען, דער װײַן — גיסען אין די כוסות אַרײַן און די קישען פון הסב־בעט — אָנטאַפּען, וכדומה, איז גוט... איז עס מן השמים, מעגט איר געניסען“.

אַזױ האָט דער רב געפּסקנ'ט. געהען זײ מיט האַרצקלאַפּעניש אַהײם. קומען זײ אַרײַן, איז דער קונצענמאַכער שױן נישטאַ, און דער „סדר“ שטעהט, װי ער איז געשטאַנען. די קישענס לאָזען זיך אָנרירען, דער װײַן גיסט זיך, די מצות ברעכען זיך... האָבען זײ ערשט פאַרשטאַנען, אַז דאָס איז געװען אליהו הנביא, און האָבען געהאַט אַ פרײליכען יום־טוב.

י. ל. פּרץ.

טביה'לע.

א.

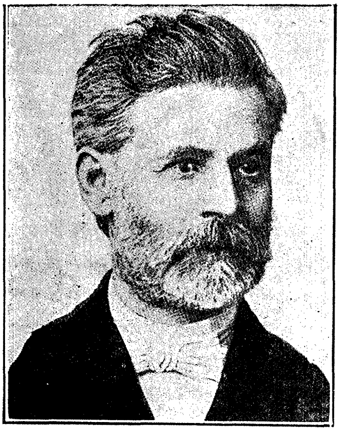

י. דינעזאָן.

זיך צוהערענדיג אַמאָל, ווי אידען באַקלאָגען זיך אויף זייער ביטערער אָרימקייט און נויט, האָט טביה'לע אַ זאָג געטאָן:

— הערט איר, אידען, וואָס איך וועל אייך זאָגען, איך האָב אָפּגעקלערט, אַז די גאַנצע צרה איז, וואָס עס איז דאָ אין יאָר מער „אינדערוואָכענס“ ווי שבת און יום־טוב! קומט אַ שבת און יום־טוב ווייס איך גאָר ניט, אַז איך בין אַן אָרימאַן.

און אַז ער איז „אינדערוואָכען“ אַן אָרימאַן, ווייס טביה'לע, ווייל דאָס אייגענע ווייב זיינע זאָגט עס אים בפירוש כמעט אַלע טאָג. אפילו די צוויי פּיצלעך קינדער זיינע, וואָס קענען עס נאָך ניט אַרויסרעדען אַזוי שאַרף, ווי די מאַמע זייערע, גיבען עס אים אויפ'ן וואונק צו פאַרשטעהן מיט זייערע האַלב־נאַקעטע לייבעלעך און מיט זייערע פאַרפאַרענע באָרוויסע פיסעלעך. און טביה'לע איז קיין בהמה ניט, ער שטויסט זיך אָן אויפ'ן וואונק אויך, און האָט אַ שטאַרקע ידיעה אין דעם, אַז דער „אינדערוואָכען“ איז פאַר אַן אָרימאַן די גאַנצע צרה.

טביה'לע איז אַ שומר; ער היט אַ גאַנצע נאַכט אַ גאַנצע שורה לייטישע קראָמען אין מאַרק און באַקומט דערפאַר צו גילדען אַ וואָך פון איטליכען קרעמער פון דער שורה. דאָנערשטאָג ביינאַכט, ווען ער קומט זיך שטעלען אויף דער שמירה, נאָך איידער די קרעמער מאַכען צו זייערע קראָמען, געהט ער זיך דורך פון קראָם צו קראָם, קלויבט צוזאַמען זיינע גילדענס. אויף מאָרגען, פרייטאָג, מיט'ן באַגינען, ווען ער קומט שוין פון דער שמירה אַהיים, גיט ער אָפּ זיין ווייב דאָס גאַנצע געלט, אַמאָל צעהן, אַמאָל אויך די גאַנצע צוועלף גילדען מיט אַמאָל — עס ווענדט זיך, צי האָט ער פאַר דער וואָך אָנגענומען אַוואַנס, אַ הערינג אָדער גרויפּען ערגעץ ביי אַ קרעמער, אָדער ער איז זיך אַזוי דורכגעקומען אָהן אַוואַנס — און מיט גאַנצע צעהן, צוועלף גילדען קען טאַקע די ווייב זיינע מאַכען אַ שבת, מיט חלה צו קידוש, מיט געבענשטע ליכט אין די לייכטער, מיט טשאָלענט און מיט קוגעל.

„דער יום־טוב, זאָגט טביה׳לע: פֿאַרדינט זיך אַלײן זײַן הוצאה!“

מײנען מײנט ער דערמיט, אַז דער ערב־יום־טוב שאַרט אים צו זײַן פּרנסה אויף יום־טוב.

ערב־יום־טוב איז ניט אַ מיטן װאָך. אין אַ מיטן װאָך איז ער גערן װיפֿיעל מען באַצאָלט אים פֿאַר אַ טרחה אָדער עפּעס פֿאַר אַ שטיקעל אַרבײַט; ניט אַזױ איז אָבער ערב־יום־טוב.

ערב־יום־טוב צערײַסט מען אים ממש; איטליכער װיל זיך מיט אים שאַפֿן, איטליכער האָט פֿאַר אים אַ שטיקעל אַרבײַט.

װאָרים װער איז נאָך אַזאַ ערליכער מאַן װי טביה׳לע, און װער איז אין אַלץ אַזױ געניט װי ער?

— גאָלד מאָגט איר אים געבען אָװעקטראָגען; ניט געצײלטע אױבס אָדער אַנדערע עסענזאַכען מאָג מען אים טרויען, װעט ער זיך ניט צורירען צו דעם. ער ברענגט אַלץ גאַנץ און גיך. גיט מען אים, איז עס װי בײַ זיך אין פֿאַרשלאָסענעם אַלמער.

און טביה׳לע װײס, אַז עס איז ערב־יום־טוב, און מען דאַרף אויף יום־טוב פֿאַרדינען, און לאָזט זיך גוט באַצאָלען.

— בעל־הבית, אָדער בעל־הבית׳טע, — זאָגט ער דע־מאָלט, — דאָס װעט אײַך קאָסטען אַ צװײ גילדען. עס איז ערב־יום־טוב, פֿאַרשטעהט איר מיך!

— נאָר אַ יום־טוב צו אַ יום־טוב איז ניט גלײַך, — זאָגט טביה׳לע פֿון גרויס געניטקײַט: — אָט נעמט, למשל, פּסח. אַכט טעג פּסח, מוז מען אָנגרײטען אי מצה אי קאַרטאָפֿעל, אי אַ ביסעל בוריקלעך, אפֿילו טעפּלעך מיט ברעטלעך מוז מען קױפֿען נײַע לכבוד פּסח. װאו נעמט מען עס אַזױ פֿיעל, װאָס דאָס אַלץ דאַרף קאָסטען? האָט איר דערפֿאַר אַ לאַנגען ערב־פּסח. כמעט צװײ װאָכען איז כסדר ערב־פּסח בײַ לײַטען, און אַזאַ לאַנגען ערב־פּסח פֿאַלט שױן צו פּרנסה אויף פּסח.

און װי עס קומט דער ראש־חודש ניסן, שטעהט שױן טביה׳לע לעבען די מעל־קראָמען, היט צו איטליכע בעל־הבית׳־טע, װאָס קומט פּסח׳דיג מעל קױפֿען אויף מצה, און העלפֿט איר בײַם אויסקלױבען און אָפּװעגען, און דערפֿאַר װעט זי שױן קײַן אַנדערען ניט געבען אָװעקטראָגען דאָס זעקעל מעל אין פּאָדראַד.

— און אַ פּסח׳דיג זעקעל מעל אין פּאָדראַד אָװעקטראָגען, — זאָגט טביה׳לע, — איז עפּעס ניט קײַן חמצ׳דיג זעקעל מעל. אַ סך פּסח׳ן האָט נעבעך אַ איד אַ גאַנץ יאָר? נישט מער װי אײנמאָל קױפֿט מען פּסח׳דיג מעל אויף מצה, און אַז מען באַצאָלט דאָס אײנמאָל מיט עטליכע קאָפּיקעס טײַערער פֿאַר׳ן אָװעקטראָגען, װערט אַ בעל־הבית׳טע חלילה ניט בדלות דערפֿון!

נאָך אַזאַ שמועס, שטױסט זיך די בעל־הבית׳טע, װאָס

ט ב י ה'לע גיט איר אַן אָנצוהערעניש, און קומט שוין מיט אים דורך האַלב אויף האַלב. דערפאַר האָט ער שוין די ח ז ק ה, אַז אָפּטראָגן די אָפּגעבאַקטע מ צ ה פון פאַדראַד אַהיים — געהערט שוין אויך צו אים. און אַז ט ב י ה'לע ברענגט דערנאָך דעם קאָרב מיט מ צ ה אַהיים, ווינשט ער צו דער בַּ ע ל ־ ה ב י ת'טע: זי זאָל דערלעבן מיט איר מאַן און קינדער איבער אַ יאָר אויך צו באַקן מ צ ה, און אים אויך צו געבן עפּעס צו פאַרדינען אַרום אירע מ צ ה.

נאָך אַזאַ ב ר כ ה קען שוין די ב ע ל ־ ה ב י ת'טע אַ ו ד א י קיין „ד ב ר ־ א ח ר" ניט זיין און באַצאָלט אים אָפּט מיט אַ גאַנצן גילדען מער, ווי דער פּרייז האַלט אויף דער טרעגערישער „בערזע" אין אַ מיטען יאָר.

אַ טאָג פאַר ע ר ב פ ס ח, ווען אַלעמענס מ צ ה איז שוין אָפּגעבאַקען, נעמט זיך ט ב י ה'לע לייטישע כ ל י ם צו כ ש ר'ן און ט ו ב ל'ען. און ווער מאַכט עס נאָך אַזוי געשיקט ווי ער? און ער פאַרדינט זיך זיינע גרויסע ה צ ט ר כ ו ת אויף פ ס ח און איז מיט'ן פ ס ח שטאַרק צופרידען.

ס ו כ ו ת איז אויך ניט ערגער. אַ ס ו כ ה צוזאַמענצושלאָגן גיך און גוט איז ער אַ מייסטער. ביי אים געהט אַ העלצעל, אַ צוועקעל ניט אין ניוועץ, און פאַר ווייניגער ווי צוויי גילדען אַ ס ו כ ה אויפשלאָגן, פרואווט אים גאָר קיינער ניט אַנמוטען.

און קומט ס ו כ ו ת באַדינגט ער זיך צו טראָגן אַ גאַנץ י ו ם ־ ט ו ב דעם א ת ר ו ג מיט'ן ל ו ל ב פון איין ש ו ת ף צום אַנדערען.

הײַנט איז דאָך עפּעס אין מיטען ס ו כ ו ת דאָ אַ „ה ו ש ע נ א ר ב ה" אויף דער וועלט, מיט דעם גרויסען מ ס ח ר פון עכט כ ש ר'ע „ה ו ש ע נ א'ס".

פאַרטאָג, ב ע ת די ב ע ל י ־ ב ת י ם שלאָפען נאָך פון דעם „אויפזיין" אַ גאַנצע ה ו ש ע נ א ר ב ה'דיגע נאַכט, טראָגט שוין ט ב י ה'לע איטליכען זיין ביסעל ה ו ש ע נ א'ס אַריין וויפיעל איטליכער דאַרף פאַר זיין געזינד. נישקשה, ער מאָג זיי לאָזען אויף קרעדיט; שפּעטער, אַז זיי, די ב ע ל י ־ ב ת י ם, וועלען קומען אין ב י ת ־ ה מ ד ר ש אַריין, וועט ער שוין אויפמאָנען ביי זיי ביז אַ גראָשען.

אַ כ ל ל, די ה ו ש ע נ א'ס העלפען אים אַרוים, אויך די אַנדערע טעג י ו ם ־ ט ו ב זאָל אים פון כ ל ־ ט ו ב ניט פעלען, ווי אין די ערשטע טעג ס ו כ ו ת.

אַ פ י ל ו ר א ש ־ ה ש נ ה און י ו ם ־ כ י פ ו ר פאַרדינען זיך זייער ה ו צ א ה: פאַר ר א ש ־ ה ש נ ה הייבען זיך אָן די ס ל י ח ו ת, און ווער קען נאָך אַזוי שיין און אַזוי פּינקטליך צו ס ל י ח ו ת קלאַפּען ב ע ל י ־ ב ת י ם אין לאָדען ווי ט ב י ה'לע!

די נאַכט פאַר ע ר ב י ו ם ־ כ י פ ו ר געהט ער מיט'ן ש ו ח ט, ב ע ל י ־ ה ב ת'ישע כ פ ר ו ת קוילען. ט ב י ה'לע טראָגט די גרויסע

לאַמטערן, געהט אַפריהער און ווייַזט אָן דעם שוחט דעם וועג ווי דורכצוגעהן די שטאָטישע גרויסע בלאָטעס, און פאַר דער טרחה פאַלען אים צו שיינע עטליכע גילדען פון ביידע צדדים: פון שוחט, פאַר וואָס ער דינט אים אַזוי געטריי, און פון די בעלי־בתים, וואָס ער היט צו, זייערע כפּרות זאָלען ניט פאַרטוישט ווערען מיט פרעמדע כפּרות.

אַ כלל, איטליכער יום־טוב שפּייַזט זיך אַליין, און טביה'לע דערלייגט צו אים גאָר ניט.

— נאָר איין יום־טוב איז ניט קיין פאַרדינער, — באַקלאָגט זיך טביה'לע, — און דאָס איז דער יום־טוב שבועות.

— עפּעס קומט ער אָן אויף אַלעם פאַרטיגען, און דו גיב, מאַך אים אַ גוטע וועטשערע מיט אַ גוטען וואַרמעס. ניט זיין דאגה גאָר, צי מען האָט צוליב אים אָן איבריגען גילדען פאַרדינט, צי ניט! — טענה'ט תמיד טביה'לע, ווען ער הערט רעדענדיג, אַז עס איז שוין נאָך ל"ג בעומר, און אָט באַלד איז שוין שבועות.

— און נאָך וויניג וואָס דער שבועות אַליין איז קיין פאַר־דינער ניט, — באַקלאָגט זיך טביה'לע; — האָט ער אַ מזל, אין מיר אַריין געראָטען, און נעמט און פאַלט אויס, זינט איך געדענק, תיכף נאָך די ספירה־טעג, דעמאָלט, ווען די פּרנסה מיינע איז שוואַך, און איך קום קוים דורך מיט'ן וואָכען־טאָג אפילו.

און ווי נאָר טביה'לע דערהערט שמועסענדיג: „עס איז שוין ניט וויַיט פון שבועות", טוט אים אַ ריס אין האַרצען.

ב.

איינמאָל, דאָס איז אַ פּאָר טעג פאַר ערב שבועות גע־וועזען, פאַלט טביה'לען איין: מען מוז עפּעס באַקלערען מאַכען פאַר דעם יום־טוב שבועות אויך אַ שטיקעל פּרנסה, עס זאָל זיך פאַרדינען יום־טוב צו מאַכען, ווי גאָט האָט געבאָטען.

נאָך אַ סך קלערען איז ביי אים אַ פּלאַן געבליבען: אַזוי ווי אַ סך בעלי־הבית'טעס קויפען ערב שבועות גרינס ביי די גויים אויסצושפּרייטען עס אין שטוב, פאַר וואָס זאָל ער, טאַקע טביה'לע אַליין, זיך ניט נעמען פאַר דער פּרנסה, צו באַזאָרגען אַלע בעלי־הבית'טעס מיט גרינס אויף שבועות.

— אַי איז דאָך אַ קשיא: וואו וועל איך נעמען גרינס, און דוקא אַזעלכעס וואָס די גויים ברענגען פון דאָרף אויף שבועות? — אַ טייַערע משקה! — ענטפערט ער זיך אַליין. — וויניג לאָנקעס זיינען דאָ הינטער דער שטאָט? למאי הושענא'ס — האָב איך איינענע ביימער? פונדעסטוועגען באַקום איך שוין, אַז איך באַדאַרף, וועל איך גרינס אויף שבועות מסתמא אויך באַ־קומען.

און דער פלאַן געפעלט אים שוין אַזוי, אַז עס פאַרדריסט אים שוין, וואָס ער איז ביז איצט אַזאַ ש ו ט ה געוועזען און האָט עס שוין מיט אַ ס ך יאָרען פריהער ניט געקענט אָפּקלערען.

אויף מאָרגען, נאָך דער נאַכטיגער ש מ י ר ה, איז זיך ט ב י ה'לע דורכגעגאַנגען צו זיינע באַקאַנטע ב ע ל י ־ ה ב י ת'טעס און האָט זיי געבעטען זיי זאָלען ניט קויפען קיין גרינס ביי די ג ו י י ם ווי אַלע יאָר. ער, ט ב י ה'לע אַליין, וועט זיי שוין אַלעמען פאַרזאָרגען מיט א מ ת כ ש ר ש ב ו ע ו ת־גרינס".

אוועקגעהענדיג די נאַכט פון פאַר ע ר ב י ו ם ־ ט ו ב זיך שטעלען צו דער ש מ י ר ה, האָט ער מיטגענומען אַ גרויסען זאַק און מיט'ן באַגינען האָט ער זיך אַ לאָז געטאָן הינטער דער שטאָט זוכען אַ לאַנקע מיט גרינס.

אויסגערעכענט האָט ער, אַז ביז די ב ע ל י ־ ב י ת'טעס וועלען אויפשטעהן געהן אין מאַרק אַריין איינקויפען אויף י ו ם ־ ט ו ב, וועט ער נאָך צייט האָבען צו קומען צוריק מיט גרינס און וועט דעם ע ר ב י ו ם ־ ט ו ב'דיגען מאַרק אויך ניט פאַרשפּעטיגען.

אויף די נאָהענטע לאַנקעס האָט ער אָבער אַזאַ גרינס, ווי מען דאַרף ל כ ב ו ד ש ב ו ע ו ת, ניט געפונען, נאָר פּ ש ו ט'ע גראָז און גראָז. אים אָבער האָט זיך געוואָלט ברענגען ניט גלאַט גראָז, נאָר טאַקע א מ ת ש ב ו ע ו ת־גרינס, כאָטש ניט ערגער ווי יענס, וואָס די ג ו י י ם ברענגען. און ער איז אַלץ ווייטער געגאַנגען.

אַ וויאָרסט פינף צי זעקס ווייט פון שטאָט, לעבען פּ ר י צ'ישען הויף, האָט ער דערזעהען אַ פעלד מיט קוקורוזע. קיין גרויסער באַטאַניקער איז ט ב י ה'לע ניט, דאָס ברייטע גראָז איז נאָך יונג און ניט גאַנץ הויך און דיק געוועזען, און ט ב י ה'לע האָט געמיינט, אַז דאָס איז דאָס רעכטע ש ב ו ע ו ת־גרינס טאַקע אַן אַנטיק.

לאַנג ניט געטראַכט, איז ער אין פעלד אַריין און גענומען אונטער־שניידען דאָס גרינס און שטאָפּען אין זאַק אַריין.

שניידענדיג, האָט ער א פּ י ל ו זיך אַ ביסעל גע'ת. י ד ו ש'ט, וואָס דאָס גראָז איז ניט אַזוי ווייך ווי יענס, וואָס מען קויפט ביי די ג ו י י ם; נאָר א ד ר ב ה, עס האָט אים די מ ע ש ה אַ ה נ א ה געטאָן: אָט וועט ער די ב ע ל י ־ ה ב י ת'טעס ווייזען, ווי א מ ת כ ש ר ש ב ו ע ו ת־גרינס דאַרף צו זיין.

ער האָט דאָס גראָז געשניטען און אין זאַק געשטאָפּט. ווען דער זאַק איז שוין פול געוואָרען, האָט ער אָפּגעבונדען זיין שטריק, וואָס ער טראָגט שטענדיג אויף זיינע לענדען, ווי אַ נויטיג געצייג, — טאָמער מאַכט זיך עפּעס אַ שווערע מ ש א אוועקצוטראָגען,—און האָט אויך אַ רעכט בינטעל געמאַכט.

— יענס, וואָס אין זאַק, וועט זיין צעקנייטשט, — רעדט עד צו זיך, — וועט ער לייזען ביליגער; דאָס גרינס פונ'ם בינטעל וועט בלייב־

בען גאַנץ און פּריש, ווי ערשט פון לאַנקע, וועט ער אַרײַנטראָגען צו נ ג י ד י ם און נעמען בײַ זײַ טײַערער.

אַזוי טראַכטענדיג, האָט ער גאָר ניט באַמערקט, אַז עמיץ געהט צו צו אים. גאָר פּלוצלונג, ווי פון דער ערד אַרויסגעוואַקסען, כאַפּט אים אָן אַ הויכער, אַ געזונטער ג ו י פאַר'ן קאָלנער און טוט אַ געשריי אויף זײַן ג ו י'איש ל ש ו ן:

— אָך טי גראַביטיעל (אָך, דו רויבער)! איך וועל דיר ווײַזען אַ פּעלד קאַליע צו מאַכען!

— וואָס פאַר אַ פּעלד? דאָס איז דאָך גאָר אַ לאַנקע! — רופט זיך אָפּ ט ב י ה'לע גאָר ניט אַראָפּפאַלענדיג בײַ זיך.

— איך וועל דיר ווײַזען אַ לאַנקע! — ענטפערט דער ג ו י מיט כ ע ס.

— אַ טײַערע מ ע ש ה, אַ ביסעל גראָז, מײַן איך גרינס אויף י ו ם־ט ו ב אָנגעשניטען! ווײַניג וואַקסט דאָ א פ ש ר? ט ע נ ה'ט ט ב י ה'לע.

— דאָס וועלען מיר שוין שפּעטער זעהן,—זאָגט דער ג ו י. — דערווײַל נעם דײַן זאַק מיט'ן בינטעל אויפ'ן פּלײַצע און קום מיט מיר צום פּ ר י ץ וועמעס פּעלד דאָס איז.

— וואָס רעדסטו, מענש? — ענטפערט אים ט ב י ה'לע. — איך האָב דען צײַט מיט דיר צום פּ ר י ץ צו געהן? ווײַסט דען ניט, אַז הײַנט איז ע ר ב ש ב ו ע ו ת בײַ אידען, און איך וויל נאָך דעם ע ר ב י ו ם־ט ו ב'דיגען מאַרק ניט פאַרשפּעטיגען און פאַרדינען אַ פּאָר גילדען ל כ ב ו ד י ו ם־ט ו ב?

עס האָבען אָבער ט ב י ה'לען ניט געהאָלפען ניט זײַנע רייד, ניט זײַן שווערען זיך, אַז ער האָט גאָר קײַן צײַט ניט צום פּ ר י ץ צו געהן; דער ג ו י האָט זיך אײַנגעע'ק ש נ'ט: ד ו ק א צום פּ ר י ץ, כאַטש נעם און שים אים אין קאָפּ אַרײַן.

— מ י ל א, דיר ווילט זיך ד ו ק א צום פּ ר י ץ, — גיט שוין ט ב י ה'לע נאָך, — געה איך מיט דיר צום פּ ר י ץ; נאָר וואָס וועט מיר דער פּ ר י ץ טאָן פאַר אַ ביסעל גרינס, מײַנסטו? אַ טײַערע מ ש ק ה, קאַרג גראָז וועט אים נאָך איבער'ן זומער אויסוואַקסען אויף זײַן לאַנקע!

„און אַ מאָדנער פּ ר י ץ איז ער געוועזען: — האָט שפּעטער ט ב י ה'לע די מ ע ש ה דערצײַלט: — אָנשטאָט מיט מיר צו רעדען וועגען דעם גראָז, האָט ער מיך גענומען אויספרעגען, ווי רופט מען מיך, ווי האָט מען גערופען דעם טאַטען מײַנעם, וויפיעל יאָר איז מיר, און מיט וואָס בין איך זיך ע ו ס ק, גלײַך ווי ער וואָלט געוואָלט אַ ש י ד ו ך טאָן מיט מיר. צו וואָס האָט ער דאָס אַלץ באַדאַרפט וויסען, זאָל איך אַזוי בײַז וויסען! און אַ טשיקאַווע מ ע ש ה: אַלץ, וואָס איך האָב אים געענטפערט, האָט ער עס אויף אַ פּאַפּיר מיט טינט

און פעדער פאַרשריבען, ווי עפּעס רעכטס. דערנאָך האָט ער מיר ד ו ק א געהייסען געבען אָפּעסען, אָבער מען זאָל מיך האַלטען און פון הויף ניט אַרויסלאָזען. ניט זיין ד א ג ה, וואָס עס איז ע ר ב ש ב ו ע ו ת, איך וועל דעם מאַרק פאַרשפּעטיגען און קיין ח ל ה און קיין ליכט א פ י ל ו ניט האָבען אויף י ו ם ־ ט ו ב.

און ערשט פאַרנאַכט האָט אים דער פּ ר י ץ אָפּגעשיקט מיט צוויי דאָרפישע סאָטסקעס אין שטאָט צום פּריסטאַוו מיט אַ גאַנצען פּראָטאָ־קאָל.

דער פּריסטאַוו האָט ד ו ק א מיט אים קיין גרויסע ט ע נ ו ת ניט געמאַכט, געפרעגט נאָר, צי האָט ער אַ פּאַספּאָרט אָדער צי איז ער, ט ב י ה'לע, אַ היגער, האָט איבערגעלייענט דעם פּראָטאָקאָל און האָט געהייסען ט ב י ה'לען אַריינזעצען דערווייל אין „כאַלאָדנע". אין דעם פינסטערען שטיבעל מיט גראַטעס פאַר די פענסטער, וואוהין מען לאָזט אַריין אַלע אַרעסטירטע, איידער מען הייסט זיי אָפּפירען אין אָסטראָג.

מיד און באַקלעמט פון אַזאַ פינסטערען טאָג איז ט ב י ה'לע גע־וועזען. ניט אויסגעשלאָפען נאָך דער נעכטיגער ש מ י ר ה, ווי אַלע טאָג, האָט ער זיך אין „כאַלאַדנע" באַלד אויף דער ערד אויסגעצויגען און איז באַלד פאַרזונקען געוואָרען אין אַ טיפען שלאָף.

ג.

די ווייב ט ב י ה'לעס האָט זיך שטאַרק גע'ח י ד ו ש'ט, וואָס איר מאַן איז עפּעס היינט מיט'ן באַגינען אַהיים ניט געקומען איבערדרעמלען אַ ביסעל ווי אַלע טאָג און לויפען דערנאָך אין מאַרק אַריין. ע ר ב י ו ם ־ ט ו ב, און עס איז קיין אָנהייב נישטאָ, נישט קיין ח ל ה, נישט קיין ליכט. זי האָט זיך אָבער געטרייסט: א ו ד א י האָט זיך אים געמוזט מאַכען אַ פאַרדינסטעל ל כ ב ו ד י ו ם ־ ט ו ב. אַ ש ל י ח ו ת ערגעץ, אָדער אַזוי עפּעס אַ ט ר ח ה, און ער וועט אַהיים קומען מ ס ת מ א ניט מיט ליידיגע הענט.

אַ זייגער דריי, פיער איז זי שוין אומרוהיג געוואָרען. גאָט ווייס, וואָס מיט אים איז געשעהן!... און אַז עס איז שוין געוואָרען אַ זייגער פינף, האָט זי שוין אין שטוב ניט געקענט איינזיצען און הארען. זי האָט געלאָזען די פּיצלעך קינדער אַליין און איז אַרויסגעלאָפען אין מאַרק זוכען איר מאַן.

אין מאַרק האָט אים אָבער היינט קיינער ניט געזעהן, און זי האָט זיך געלאָזט געהן צו ב ע ל י ־ ב ת י ם, פון הויז צו הויז, פרעגען, טאָמער האָט אים עמיץ געשיקט ערגעץ; אָבער קיינער האָט אים ניט געשיקט, נישטאָ איר מאַן, ווי אין דער ערד אַריין!

און אַז די זון האָט זיך שוין טיף אין מ ע ר ב־זייט אַראָפּגעלאָזען, און אידען האָבען אָנגעהויבען אין שול צו מ ע ר י ב צו געהן, האָט זי שוין אירע טרערען ניט געקענט מער איינהאַלטען און האָט זיך אין מיטען גאַס ביטערליך צעוויינט.

אַ רעדעל מאַנסלײַט און װײַבער האָבען זיך אַרום איר באַלד אַרומ־געקליבען און, אויסהערענדיג װאָס זי װײנט און קלאָגט, האָט זי איט־ליכער געטרײסט:

— געהט אַהיים, נאַריש װײַבעל! אײַער מאַן װעט באַלד קומען, אָדער ער איז שוין לאַנג געקומען; אַ קלײן קינד איז ט ב י ה׳לע? נישק ש ה, ט ב י ה׳לע װײס דעם װעג אַהיים!

פרעגען זי: צי האָט זי אויף י ו ם ־ ט ו ב? צי האָט זי כאָטש צװײ בענש־ליכטלעך אָנצוצינדען אין איר פינסטער שטיבעלע? — דאָס האָבען זײ פאַרגעסען.

ערשט נאָך מ ע ר י ב האָט שײַקע דער ב ע ל ־ ע ג ל ה, װאָס װאוינט לעבען „אויטשאַסטאָק“, אין ב י ת ־ ה מ ד ר ש דערצײלט, אַז זײַן װײַב האָט אַלײן געזעהן, װי צװײ דאַרפישע סאָטסקעס האָבען געבראַכט ט ב י ה׳לען צופירען װי עפּעס אַ ג נ ב צום פּריסטאַװ; שװאַרץ און ח ו ש ך איז דאָס פ נ י ם זײַנס געװען און קוים װאָס ער האָט נאָר כ ו ח געהאַט אויף זײַנע פיס זיך צו שלעפּען. צוריק פון „אויטשאַסטאָק“ אַרויסגעהענדיג האָט זי נאָר געזעהן די סאָטסקעס אַלײן; ט ב י ה׳לע איז זיכער דאָרט אין כאָלאָדנע געבליבען.

װי װײניג דעם ע ו ל ם האָט זיך אַזאַ ס י פ ו ר ־ ה מ ע ש ה געגלויבט, איז פונדעסטװעגען באַלד געװאָרען אַ גרױסער קאָך אין ב י ת־ ה מ ד ר ש. ק ש י ו ת און ה ש ע ר ו ת זײַנען געפלויגען אָהן אַ ש י ע ו ר; איטליכער האָט זיך זײַנס געפרעגט און זײַנס געזאָגט, און זינט ט ב י ה׳לע לעבט און שטעהט אויף זײַנע פיס, האָט מען װעגען אים נאָך אַזוי פיעל ניט גערעדט אין ב י ת ־ ה מ ד ר ש און אין איט־ליכער שטוב און פאַמיליע, װאוהין די י ד י ע ה האָט זיך פאַרטראָגען, װי הײַנט בײַנאַכט.

נאָך װעטשערע זײַנען נאָהענטע ב ע ל י ־ ב ת י ם און ב ע ל י־ ה ב י ת׳טעס ב ע ל נ י ם געװעזען אַרײַנצוגעהן צו ט ב י ה׳לעס װײַב געװאָר װערען, צי די גאַנצע מ ע ש ה איז א מ ת, און אויב א מ ת, צו הערען, װאָס הערט זיך? פאַר װאָס און פאַר װען?

און בײַ ט ב י ה׳לען אין שטיבעל איז געװעזען ת ש ע ה ־ ב א ב, ניט ש ב ו ע ו ת בײַנאַכט. קײן ליכט ניט געבענשט, נאָר אויף אַ ברעג אויװען האָט זיך געדרױכערט אַ שטיקעל בלעכערן לעמפּעל. ט ב י ה׳לעס װײַב, מיט רויט אָנגעװײנטע אויגען, איז געזעסען מיט בײדע פּיצלעך קינדער אויף איר שױס, געקלאָגט און געכליפּעט, צוליב איר פאַרפאַ־לענעם מאַן און צוליב איר פאַרשטערטען י ו ם ־ ט ו ב. די פּיצלעך קינדער, פאַרשמאַכטע, האָבען אויך ניט געשװיגען; איטליכע ר ג ע האָט אײנס אָדער בײדע מיט אַמאָל, װי די שװאַכע פײגעלעך, אַרויס־גערעדט: „מאַמע, װיל עסען!“...

ט ב י ה׳לעס װײַב האָט נאָך פון גאָר נישט געװאוסט. אַז מען האָט איר דערצײלט, אַז עס איז אַ ס ב ר א, אַז מען האָט איר מאַן אין

„אוטשאַסטאַק" אַרײַנגעזעצט, האָט זיך איר ניט געגלויבט.

— מײַן מאַן איז קײַן גנב ניט! — האָט זי געשריען. — זאָלען מײַנע קינדער, נאָר מיט מער מזל און מיט אַ גרינגערער פּרנסה, אַזעלכע ערליכע און כשר'ע אידען אויסוואַקסען, ווי דער טאַטע זײַנער איז! נײַן, איר ווילט מיר ניט אָנזאָגען מײַן בראָך, — האָט זי געטענה'ט און די האָר זיך פון קאָפּ געריסען, — אַ גרעסערער אומגליק איז אים געשעהן!...

אידישע קינדער האָבען צײַטענווײַז ניט קײַן גוטע הערצער, ווײכע הערצער האָבען זײ אַלע מאָל. צוקוקענדיג דאָס עלענד פון דעם אָרימען ווײַבעל מיט די פּיצלעך הונגעריגע קינדער, דערזעהענדיג די אָרימקײַט און פינסטערקײַט דאָ אינ'ם קלײנעם שטיבעלע, בעת דאָרט בײַ זיך אין דער הײם איז אַזוי ליכטיג און יום־טוב'דיג, איז פּיעלען דאָס האַרץ צעגאַנגען, און טײל ווײַבער האָבען זיך אויסגערופען מיט טביה'־לעם ווײַב געהן אין „אוטשאַסטאַק" געוואָר ווערען, טײל זײַנען געבליבען לעבען די פּיצלעך קינדער, און טײל זײַנען אויך אַהײם אַוועקגעלאָפען ברענגען עפּעס פאַר די הונגעריגע קינדער וואָס צו עסען, און טאַקע פאַר'ן גאַנצען געזינדעל כאָטש עפּעס אויף יום־טוב צושטײַער.

ווען טביה'לעם ווײַב איז פון „אוטשאַסטאַק" געקומען אַ ביסעל בארוהיגט כאָטש מיט דעם, וואָס זי ווײס זיכער, אַז איר מאַן לעבט, כאָטש מען האָט זי ניט צוגעלאָזען צו אים, ווײַל דער פּריסטאַוו איז אין דער הײם ניט געוועזען, האָט זי געפונען איר שטיבעל צוגעקליבען ווי לכבוד יום־טוב; אויפ'ן טישעל איז שוין אַ טישטוך געלעגען, אין אירע מעשענע בענש־לײַכטער — ליכט אַרײַנגעשטעקט, אויך חלות אויפ'ן טיש מיט לײַטען גלײַך.

— יום־טוב איז יום־טוב; — האָבען זי די ווײַבער געטרײסט; — פאַרשטערט אײַך דעם יום־טוב ניט. צוליב דעם זכות פון הײליגען שבועות וועט אם־ירצה־השם אײַער מאַן אויסגעלײזט ווערען. קײַן מענשען האָט ער אודאי ניט גע'הרג'עט. מסתמא עפּעס עמיצען פּוגע בכבוד געוועזען, אָדער אַזוי אַ שטראָף פאַר עפּעס; וועט ער זיצען אַ טאָג און מען וועט אים אַרויסלאָזען.

טביה'לעם ווײַב, וואָס האָט אין איר לעבען בײַ לײַטען נאָך נישט גענומען נישט קײַן פּאַרדינטע, האָט זיך אין אָנהײב שטאַרק געלאָזט בעטען אָנצונעמען די מתנות; אָבער אַז מען האָט איר צו פאַרשטעהן געגעבען, אַז דאָס איז חלילה גאָר קײַן נדבה ניט, נאָר אַזוי, וואָס איטליכער איד איז מחויב אַ אידען צו העלפען אין אַן אומגליק און עס וועט אַ גרויסע זינד זײַן, אַז זי וועט זיך אַלײן און די קינדער לאָזען הונגערן אין אַזאַ הײליגען יום־טוב ווי שבועות, האָט זי עס צוגענומען און נאָר מיט טרערען געזאָגט:

— גאָט זאָל אים נאָר אויסלײזען פון זײַערע הענט, וועט אײַך מײַן

מאן אם־ירצה־השם אפדינען פאר אלץ.

אויף מארגען פריה, נאך איידער טביה'לע האט זיך פון שלאף אויפגעכאפט, האט אים די ווייב זיינע אין „אוטשאסטאק“ געבראכט עסען פון כל־טוב — חלה מיט פיש, אפילו פוטער־געבעקס מיט קאווע האט זי אים אויך געבראכט.

און אז מען האט טביה'לען תיכף נאך שבועות ארויס־געלאזען און לייט זיינען אים באפאלען מיט זייערע שאלות און רחמנות, וואס אים איז נעבעך דער שבועות פארשטערט געווארען, האט טביה'לע פשוט ניט פארשטאנען, וואס מען האט דא אזא רחמנות אויף אים?

שלעכט איז אים נאר געוועזען דער ערב שבועות, אט דארט ביים פריץ, זאל פון אים קיין גוטער ניט וויסען; אבער דא אין „אוטשאסטאק“, אין כאלאדנע, איז אים גוט געוועזען ווי די גאנצע וועלט. ערשטענס, האט ער צוויי נעכט געשלאפען ווי א גראף, ניט באדארפט וואכען א גאנצע נאכט ביי לייטישע קראמען ווי א גאנץ יאר; צווייטענס האט אים פון קיין פויגעל־מילך ניט געפעלט: ווען אין זיין לעבען האט ער שבועות פארזוכט א פוטער־פלעצעל מיט קאווע?

— הערט איר, וואס איך וועל אייך זאגען? — האט טביה'לע דערנאך דערציילט: — ווער מיר גוטס ווינשט, זאל קיין ערגערען שבועות נישט האבען, ווי איך האב דאס יאר געהאט!

י. דינעזאן.

זומער־ליד.

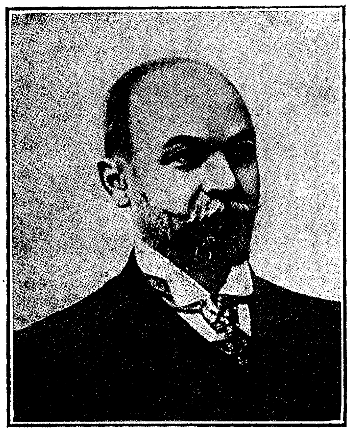

ש. פרוג.

אויף די גערטנער, אויף די פעלדער
הער איך זיסע שטימען זינגען,
ווי די פרייע, בלויע וועלען
רוישען, גיסען זיך און קלינגען.

אין א פרישען קראנץ פון זאנגען,
פריי פון טרויער און פון קומער,
אויף די טאלען, אויף די פעלדער
שוועבט דער שיינער, ליבער זומער.

זומער־פייגעלעך פון גארטען,
סטאיעס בינען פון די שטאקען
פליהען אום און טאנצען, שפרינגען
איבער זיינע שווארצע לאקען.

זיסע ווארימקייט טוט וויען
פון די גרויסע ברוינע פליגעל

אויף די שטראָמען, וועלכע גלאַנצען
העל און ליכטיג, ווי אַ שפּיגעל;

אויף די בײמער, וועלכע שטעהען
שוין באַוואַקסען און באַהאַנגען;
אויף די פרײַע גרינע פעלדער,
וואו די הויכע, שײנע זאַנגען

בייגען אָן די שטאָלצע קעפּלעך
אײנס צום אַנדערען און זשומען:
„— אַך, ווען וועלען זײ, ווען וועלען
שוין צו אונז די שניטער קומען?"

און די שניטער געהען, אײַלען...
סערפּעס, קאָסעס גלאַנצען, קלינגען.
אויף די טאָלען, אויף די פעלדער
הער איך זיסע שטימען זינגען.

ש. פרוג.

זומער בײַטאָג.

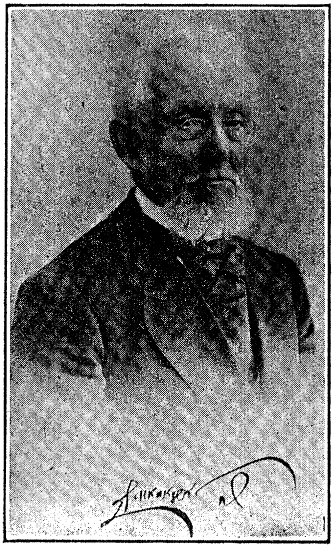

ש. י. אַבראַמאָוויץ.

דער הימעל איז בלוי, לויטער, אָהן אַ פּיצעל וואָלקען, די זון בראָט, סמאַליעט; עס ווײט נישט קײן ווינטעלע, מען פילט נישט קײן ליפטעלע, די ת ב ו א ה אויף די פעלדער, די בײמער אין די וועלדער שטעהען שטיל, ווי צוגעקאָוועט, קײן שאָקעל א פ י ל ו זיך נישט צו טאָן. קיה אויף דער פּאַשע ליגען מיד, אויסגעשטרעקט די העלזער, שאָקלען צוואווײַלען די אויערן, קײַען און מ ע ל ה ־ ג ר ה'ן; אַנדערע גראָבען אונטער זיך די ערד מיט זײערע הערנער, שאַרען מיט די קאָפּיטעס און רעווען, שרײַען פאַר גרויס היץ. דער בוהײַ פאַררײַסט דעם עק, לויפט גאַלאָפּ, וואַרפענדיג דעם קאָפּ אין אַלע זײַטען, שטעלט פלוצים זיך אַנידער, אַנגעבויגען דעם שטערען הארט צו דער ערד, שמעקט, פּאָכט מיט די נאָזלעכער, לאָזט אַרויס אַ ברומען, סאָפּעט און דריגעט

מיט די פיס. לעבען אַן אַלטער, אויסגעקרימטער און האַלב־פּאַרדאַר־טער ווערבע, איבערגעשפּאַלטען אויף דער העלפט אַמאָל פון אַ דונער, שטעהען פערד, איינס אויפ׳ן אַנדערען פאַרלייגט די קעפּ, צו מאַכען כאַטש עפּעס אַ שאָטען, און שמייסען מיט די וויידלען, פּ ט ו ר צו ווערען ווי ס׳איז פון די בייזע פליגען.

אויף אַ צווייגעל אין דער הייך וויגט זיך אַ סאַראָקע, אויסזעהענ־דיג פון דערוויטענס ווי אַנגעטאָן אין אַ ווייס ט ל י ת׳ל מיט פּאַסען ת כ ל ת פאַרענט, און דאַוונט, שאָקלענדיג זיך. זי בוקט זיך, פּאַלט ת ח נ ו ן מיט׳ן קעפּעל, שפּרינגט אַ ביסעל אונטער, אַ קליין קראַ־קעלע געבענדיג אַ פּאָר מאָל, בלייבט דערנאָך וויטער שטעהן אָהן ל ש ו ן, שטרעקט אויס דאָס העלזעל און קוקט גלאַט אַזוי אין דער וועלט אַריין מיט פאַרשלאָפענע אייגעלעך.

אויף דעם גאַנצען וועג איז שאַ שטיל, מען זאָל דאָס הערען ערגעץ אַ שאָרך, אַ פּיפּס, מען זאָל דאָס זעהן פליהענדיג ערגעץ אַ פויגעל; נאָר קאָמאַרען, מיקען טראָגען ווי די ר ו ח ו ת זיך אין דער לופט אַרום, פליהען טאַנצענדיג פאַרביי די אויערן, טוען אַ גרילץ, אַ זשווזשע, איינרוימענדיג עפּעס אַ ס ו ד, און באַלד טאַקע מאַרש וויטער. נאָר צווישען היי, צווישען ת ב ו א ו ת דאָרט, שמוצערן די גרילען, זומזען, צימבלען און געהען מיט די טאַצען...

ס׳איז הייס, ס׳איז שטיל, וואונדערליך שיין. שאַ! גאָטס באַשער־פענישען רוהען...

ש. י. אַבראַמאָוויץ.

אַ זומער־אָוועגט.

עס איז געוואָרען מ נ ח ה־צייט. אַ געשמאַק ווינטעלע הייבט אָן צו בלאָזען, און אויפ׳ן הימעל ווייזען זיך שטיקלעך וואָלקען, אויף וועלכע מען האָט, ווי אויף טייערע געסט, שוין אַ לאַנגע צייט אַרויס־געקוקט. די ביימער הייבען פּאַמעליך אָן זיך צו שאָקלען, איינער צום אַנדערען איינגעבויגען דעם קאָפּ, און פירענדיג אַ שמועס אויף זייער ל ש ו ן, נאָכדעם אַז זיי האָבען אַזוי לאַנג געשוויגען שטיל.

דאָס ווינטעלע האָט אויפגעוועקט די שלאָפעדיגע ת ב ו א ה; אַלע זאַנגען כאַפּען זיך ווי יונגע קינדער אויף מיט אַ ק ו ל און צעקושען זיך גאָר פריינדליך. גאָטס באַשעפעניש רירט זיך אומעטום: אויפ׳ן פעלד, אין וואַלד און אין דער לופט: איינס נאָך דאָס אַנדערע טרעטען שפּיל־פייגעלעך אַרויס, אויף צווייגלעך, ביימלעך, נידעריג און גאַנץ הויך, פוצען זיך די פעדערלעך. אַ וויש מיט דעם שנעבעלע, אַ טרעסע, אַ שאָקעל און הייבען אָן די זיסע ז מ י ר ו ת צו זינגען, צו סוויסטשען. באָבעטשקעס, רייך געקליידט אין אַטלעס, סאַמעט, מאָרע אַנטיק מיט טייערע צירונג, כאַפּען אַ טענצעל, שוועבענדיג אין דער לופט, הייבען

זיך, דרייען זיך און מאַכען קונצען.

צווייַ בושלען, גוואַרדייַצעס, מיט לאַנגע רויטע פיס, שטעהען אויפ'ן גראָז, פאַררייסענדיג די קעפּ אין דער הייך, און קוקען מיט גדלות. עפּעס אַ קונדס אַ פויגעל שטיפט, פליהט פון איין בוים צום אַנדערען, מאַכט קוקו! קוקו!, ווי ער שפּילט זיך אין באַהעלטעניש. אים ענטפערט אָפּ פון צווישען ווייץ און קאָרן אַן אַנדער מין פויגעל עפּעס: „פּיק־בער־וויק, פּיק־בער־וויק!“ ווי גערעדט: אייַביג ווערסטו מיך דאָ נישט כאַפּען, כאָטש שיט מיר אָן זאַלץ אויפ'ן עק. פּאַקט זיך, ר' קרוב, ווייַטער און אַוועק, אַוועק!... נישט ווייַט אין אַ וועלדעלע קנאַקט דער סאָלאָוויי, צעלאָזט זיך אויף זייַן העלזעלע, מאַכט זיסע שטייגער און שפּילט גאָר מחיה. איטליכער, וואָס קאָן נאָר עפענען אַ מויל, האַלט דעם וועלטבאַרימטען חזן אונטער. זשאַבעס אפילו פון די טייַכלעך ערגעץ טערעלייקען. אפילו פליגען, בינען האָבען נישט געשוויגען, און דער זשוק, דער שייגעץ, דער אָנכאַפּער, האָט פליהענדיג אויך געזשווזשעט. דאָס איז געווען אַזאַ קאָנצערט, וועלכען מען האָט געקענט אויף בילעטען געהן הערען... די גאַנצע וועלט איז עפּעס ווי לעבעדיג געוואָרען און באַקומען אַ פרייליך פנים. אַ פרייד, אַ פאַרגעניגען צו הערען, צו זעהען, צו שמעקען די זיסע ריחות פון אַלע זייַטען.

ס'איז גוט! ס'איז שיין! עס ציהט עפּעס בייַ דער נשמה, עס רעדט עפּעס צום האַרצען: גאָטס וועלטעל איז שיין, גאָטס וועלטעל לעבט! עס ציהט און גלוסט זיך אַרייַנוואַרפען זיך עפּעס אַהין, אַהין מיט הענט און פיס...

ש. י. אַבראַמאָוויץ.

זומער אין פעלד.

בן־ציון און שלמה'לע לאָזען זיך אַרויס פון'ם שטעטעל ווייַט אויפ'ן שפּאַציר. אויפ'ן וועג, הינטער'ן שטעטעל, געהט בן־ציון אַרייַן צו זיך אין שייַער, געוואָר ווערען צום אָנגעלייגטען פרישען היי דאָרט. ס'איז פריש, קיל, מחיה; דער ריח פון היי צעגעהט זיך אין אַלע גלידער. די ביידע חברים טוען זיך דערויף אַ וואָרף און גלייַכען אויס די ביינער, ליגען און קוקען, ווי די שוועלבלעך פליהען אַרויס־אַרייַן, אַרומדרייענדיג זיך מיט אַ סוויסטשען אַרום די נעסטען זייערע, דאָרט אונטער דעם שטרויענעם דאַך. זיי אַנטקעגען שטעקען זיך אַרויס אָפענע געלע פיסקעלעך פון יונגע נאַקעטע פייגעלעך, וואָס ווילען עסען.

פון'ם שייַער געהט מען און מען קומט צו אַ גלייַכען פרייַען פּלאַץ, וואו עס ציהען זיך אַוועק ווייַט אין דער לענג און אין דער ברייט פעלדער מיט אַלערליי תבואות; עס זעהט זיך דאָרט פון דערווייַטענס

א געמעל — ווײַס־רויטליך בליהענדיגע רעטשקע, אײַנגעפּאַסט אין א ראַם פון גאָלד־געלע ווײַץ אַרום און אַרום. בלויע בלימעלעך צווישען קאָרן פאַרנעמען די אויגען, און פליהענדיגע, שפּרינגענדיגע גאָטס באַ־שעפענישען דאָרט זשוזשען אָן פולע אויערן.

ב ן ־ צ י ו ן באַטראַכט דאָרט זײַערס א פעלד מיט האָבער און איז העכסט צופרידען. לאָזט זיך פון דאָרט געהן ערגעץ אין דער זײַט, ש ל מ ה׳לע נאָך אים, בײַדע רויט ווי א צוויק, בײַדע פאַרגניגט, ניט צו רעדען קײַן וואָרט, און קומען צו א לאָנקע. דאָרט פיטערן זיך פערד, געפּענטעט אויף די פעדערשטע פיס. דערבײַ ברענט א פײַערל אונטער אַן אַלטער ווערבע, וואו טראַכים באַקט קאַרטאָפעל און מאַכט אַן, אונ־טערוואַרפענדיג דאָרע צווײַגלעך, א רויך צו פאַרטרײַבען די קאָמאַרעס. אײַן פערד, וואָס נאַהענט, דערזעהענדיג דעם ב ע ל ־ ה ב י ת, הײבט אויף דעם קאָפּ הויך, שפּרינגט אַמאָל דרײַ מיט די פעדערשטע געפּענ־טעטע פיס און טוט א הירזשע — „ב ר ו ך ה ב א!“ הײסט דאָס. ב ן ־ צ י ו ן געזעגענט זיך מיט אים, א קלאַפּ געבענדיג עס הינטען אויף דעם רוקען, זאָגט אַן עפּעס טראַכימען און געהט ווײַטער, ש ל מ ה׳לע מיט אים, און פאַרגעהען טיפליך אין וואַלד.

ש. י. אַבראַמאָוויץ.

דער ת ע נ י ת.

א ווינטער־נאַכט. ש ר ה זיצט בײַם קאַגאַניק און שטאָפּט אַן אַלטען זאַק. די אַרבײַט מיט געפראָרענע הענט געהט ניט זעהר גע־שווינד. פאַר קעלט זײַנען איר אויך ברוין און בלוי געוואָרען די ליי־פען. אָפט לײגט זי אוועק די אַרבײַט און צעלויפט זיך איבער דער שטוב, צו דערוואַרימען די געפראָרענע פיס.

אין א בעט, אויף א גאַלען שטרוי־זאַק שלאָפען פיער קינדער: אין יעדער זײַט צו צוויי קעפּ, איבערגעדעקט אין דער מיט מיט עטליכע אַלטע קלײדער.

וואָס אַמאָל באַפּט זיך אויף אַן אַנדער קינד, עס הײבט זיך אויף אַן אַנדער קעפּעל און בעט: „עסען!“

— וואַרט, וואַרט, קינדערלעך, — טרײסט זיי ש ר ה, — אָט באַלד וועט קומען דער טאַטע, ברענגען וועטשערע. איך וועל אײַך אַלע אויפ־וועקען!

— און וואַרמעס? — פרעגען די קינדער וויינענדיג. — מיר האָ־בען דאָך נאָך קײַן וואַרמעס ניט געגעסען!

— וואַרמעס אויך!

זי גלויבט דאָך אַלײן נישט אין דעם, וואָס זי זאָגט; זי זוכט מיט די אויגען אין אַלע זײַטען, טאָמער וועט זיך נאָך עפּעס געפינען צו פאַר־

זעצען... נישטאָ!

לעבעדיגע, נאַסע פּיער ווענט! אַ צעשפּאָלטענער אויוון! אַלץ איז נאַס און קאַלט! אויפ'ן קוימען שטעהען אַ פּאָר צעבראָכענע טעפּ. אויפ'ן אויוון — אַן אַלט אויסגעבויגען בלעכען חנוכה־לעמפּעל; אין דער היוך, אין באַלקען, שטעקט אַ נאַגעל — אַ זכר פון אַ הענג־לייכטער, — צוויי לעבעדיגע בעטען אַהן אַ קישען... גאָרנישט, גאָרנישט מער!

עס האָט לאַנג געדויערט, איידער די קינדער זיינען רעכט איינגע־שלאָפען. שרה קוקט אויף זיי מיט האַרצווייטאָג, מיט רחמנות און טראָגט איבער די פּאַרוויינטע אויגען צו דער טיר. זי האָט דער־הערט טריט, שווערע טריט אויף די טרעפּ אין דער סוטערינגע אריין; קאַנען קלאַפּען — דאָ אין דער רעכטער, דאָ אין דער לינקער זייט וואַנט. אַ שטראַל פון האָפענונג באַלייכט איר איינגעשרומפּט פּנים. זי קלאַפּט אַ פּאָר מאָל אַ פּוס אַן אַ פּוס, הייבט זיך שווער אויף און געהט צו צו דער טיר. זי עפענט; עס קומט אריין אַ בלאַסער, איינגעבויגע־נער איד מיט לעבעדיגע קאַנען.

— נו? — פרעגט שרה שטיל.

ער שטעלט אוועק די קאַנען, לייגט אָפּ די יאַך, זיפצט אָפּ און ענט־פערט נאָך שטילער:

— גאָרנישט, גאָרנישט! מען האָט מיר אין ערגעץ נישט באַ־צאָלט... מאָרגען, זאָגט מען. יעדער זאָגט אַלץ — מאָרגען, איבערמאָר־גען, ראש־חודש...

— די קינדער האָבען כמעט אין מויל נישט געהאַט, — מאַכט שרה. — כאָטש גוט — זיי שלאָפען... בידנע קינדער מיינע! זי קאָן זיך ניט איינהאַלטען און הייבט שטיל אָן צו וויינען.

— וואָס וויינסטו, נאַר? — פרעגט דער מאַן.

— אַך, מענדעל, מענדעל! די קינדער זיינען אַזוי הונגעריג! מיט גוואַלד וויל זי איינהאַלטען די טרערען.

— און וואָס וועט זיין אונזער סוף? — קלאָגט זי זיך. — מיט יעדען טאָג ווערט ערגער!

— ערגער? ניין, שרה, זינדיג נישט מיט די רייד! פּאַראיאָ־רען איז ערגער געווען, ערגער! אויך אָהן ברויט און דערצו נאָך אָהן אַ דירה. די קינדער האָבען זיך ביי טאָג געוואַלגערט אין גאַס, ביי נאַכט — אין דעם הויף... היינט כאָטש אויף אַ שטרוי־זאַק, כאָטש אונ־טער אַ דאַך!

שרה האָט זיך שטאַרקער צעוויינט.

זי האָט זיך דערמאָנט, אַז דעמאָלט איז איר טאַקע אין מיטען גאַס אַ קינד אוועקגעקומען. עס האָט זיך פאַרקילט, הייזעריג געוואָרען און איז געשטאָרבען.

„און געשטאָרבען ווי אין וואַלד... נישט געווען מיט וואָס צו ראַ־טעווען... אַזוי, אויסגעגאַנגען ווי אַ ליכט.“

און ער טרייסט זי:

— וויין נישט, ש ר ה, וויין נישט! האָב אויף דיר אַליין ר ח מ נ ו ת, לאָז דיר נישט צו אַזוי צום האַרצען! זעה, ווי דו זעהסט אויס! היינט צעהן יאָר איז געוועזען אונזער ח ו פ ה... קוק אָן דיין פ נ י ם — וויי און ווינד! דו ביסט דאָך געווען די שענסטע אין שטאָט!

— און דו? דו האָסט דאָך געהייסען, געדענקסט, מענדעל ג י ב ו ר... היינט ביסטו געבויגען אין דריי, קראַנק... ווייל דו האַלסט פאַר מיר ב ס ו ד! —

— אָך, גאָט, גאָט! — רייסט זיך איר אַרויס אַ געשריי.

די קינדער כאַפּען זיך אויף און בעטען: „עסען, ברויט!“

— ח ל י ל ה! ווער עסט היינט? — האָט זיך מענדעל פּלוצלונג אָנגערופען. די קינדער זעצען זיך אויף דערשראָקען.

— היינט איז אַ ת ע נ י ת, — זאָגט מענדעל מיט אַ פינסטער פ נ י ם.

עס האָט געדויערט אַ פּאָר מינוט, איידער די קינדער האָבען פאַר־שטאַנען, וואָס מען רעדט צו זיי.

— וואָס פאַר אַ ת ע נ י ת? וואָס פאַר אַ ת ע נ י ת? — פרעגען זיי וויינענדיג.

און מענדעל פאַרציילט זיי מיט אַראָפּגעלאָזטע אויגען, אַז היינט נאָך ביי ש ח ר י ת, צו ק ר י א ת ־ ה ת ו ר ה, איז אַראָפּגעפאַלען די ס פ ר ־ ת ו ר ה פון ש ו ל ח ן.

— דעריבער — זאָגט ער — האָט מען אויף מאָרגען אויסגערופען אַ ת ע נ י ת, אפילו פאַר זויגעדיגע קינדער!

די קינדער שווייגען, און ער פירט ווייטער:

— אַזאַ ת ע נ י ת, ווי י ו ם ־ כ פ ו ר, ווי ת ש ע ה ־ ב א ב; פון היינט פאַרנאַכט אָן!

די פיער קינדער שפּרינגען פלינק אַרויס פון בעט און הייבען אָן באָרועס, אין די צעריסענע העמדלעך, צו טאַנצען איבער דער שטוב און צו רופען:

— מיר וועלען פאַסטען! פאַסטען!

מענדעל פאַרשטעלט מיט די פּלייצעס דעם קאַגאַניק, זיי זאָלען נישט זעהן, ווי די מוטער גיסט מיט טרערען.

— נו, גענוג! — באַרוהיגט ער די קינדער — גענוג! אין אַ ת ע נ י ת טאָר מען נישט טאַנצען... א ם י ר צ ה ה ש ם ש מ ח ת ־ ת ו ר ה!...

די קינדער זיינען צוריק אין בעט אַריין. פאַרגעסען דעם הונגער. אַ מיידעלע הייבט אָן זינגען „א ב י נ ו מ ל ך“, „אויפ׳ן הויכען

בארג"... אַ קעלט לויפט מענדלען דורך אַלע גלידער.

— זינגען טאָר מען אויך נישט, — מאַכט ער מיט אַ פאַרשטיקטער שטימע. די קינדער ווערען שטיל און שלאָפען איין, מיד פון טאַנצען און זינגען.

י. ל. פרץ.

א י כ ה.

ס'נעמט מיך דורך דער אַלטער טרויער
אין דעם נייַנטען אָ ב בייַנאַכט:
כ'הער, עס פאַלט פון שטאָט דער טויער,
און עס פלאַקערט אויף די שלאַכט.

ווי צערייַצטע ח י ו ת לויפען
אין דער שטאָט דעם פייַנדס ח י ל ו ת,
און אין זייער ווילדען לאַכען
ווערט פאַרטויבט דעם פאָלקס י ל ל ו ת.

כ'זעה אַ העליש־רויטער פייַער
שלאָגט זיך אָפּ אויף טויזענט מייַלען,
און עס טראָגען זיך פון פונקען
ביז צום הימעל דיקע זייַלען...

וואָס ערוואָרבען האָט י ה ו ד ה
דורך פיעל יאָרען לאַנגע, שווערע,
זעה איך — ווערט פאַרוויסט, פאַרניכטעט
מיט'ן לעבען, מיט דער ערע...

א. רייזען.

רייַן און ליכטיג איז דער הימעל.

רייַן און ליכטיג איז דער הימעל,
פריש און פרייַליך ווייַט דער ווינט...
— „זינג מיר, זינג, אַ זומער־לידעל!" —
בעט דאָס שוואַכע, בלאַסע קינד.

„קום מיט מיר אין טאָל, אין גאָרטען,
פלעכט אַ קרענצעלע מיר אויס
פון די בלומען, וועלכע וואַקסען
דאָרט און בליהען שיין און גרויס"...

אָ, מײַן קינד, דו זעהסט — צעבראָכען
הענגט די האַרפּע אויף דער וואַנט;
אָפּגעוואָוינט שוין לאַנג פון שפּילען
איז מײַן שוואַכע, קראַנקע האַנט.

אָפּגעוואָוינט פון זיסע פרײַדען
איז מײַן שוואַכעס, קראַנקעס הארץ,
זומער, ווינטער, הערבסט און פרילינג
הערשט אין אים דער אַלטער שמאַרץ.

ניין, מײַן קינד! איך טאָר ניט זינגען,
ווייִנען, זיפצען מעג איך נאָר,
ווײַל איך בין, מײַן קינד, אַן א ב ל
שוין כ מ ע ט צוויי טויזענד יאָר.

ש. פרוג.

אויפ׳ן בית־עלמין.

וויַיט פון שמערץ, פון גליק און אומגליק,
פון דעם לעבען פון דער וועלט —
זעהסטו, קינד, די אַלטע קברים
אויף דעם שטומען, טויטען פעלד?

גרינע בײמער, גראָז און בלומען
וואַקסען, בליהען דאָ און דאָרט.
אַך, ווי טרויעריג, ווי אָרים
איז דער וויסטער הייליג־אָרט!

ניט פון מירמעלשטיין קיין זײַלען
זעה איך שטעהען הויך און שטאָלץ;
ניט קײַן זילבער, ניט קײַן בראָנז
מיט געשניצטען בײַן און האָלץ.

און קײַן אויפשריפט: „אין דעם קבר
ליגט אַ גרויסער, שטאַרקער העלד“....
ווייסטו, קינד, ווער ליגט באַגראָבען
אויף דעם וויסטען, טויטען־פעלד?

— קלײנע, אָרימע מצבות;
קורצע אויפשריפטען אויף זיי;
קלײנע אומבאַקאַנטע נעמען...
ווער געדענקט, ווער ווייס פון זיי?

— נייַן, מייַן קינד! דאָ ליגען גרויסע,
גרויסע העלדען! שטאַרקע לייַט!
אָהן טרומייטען, אָהן כ ל י ־ ז י ן
איז געגאַנגען זייער שטרייַט.

אָבער לאַנג און שווער און שרעקליך
האָט געראוישט ער און געברענט.
מיט מיליאָנען שווערע קייטען,
מיט מיליאָנען שטאַרקע הענט.

האָט געדריקט דער בייזער ש ו נ א
זייער שוואַכעס, קראַנקעס האַרץ;
האָט געוואַשען עס אין טרערען,
האָט געבראַטען עס אין שמאַרץ.

זייער שלאַכט־פעלד איז די ברייטע,
גרויסע וועלט — פון עק ביז עק.
זייער ש ו נ א איז דער ג ל ו ת
אָהן אַן אַנפאַנג, אָהן אַ ברעג.

יאָ, דאָ ליגען גרויסע העלדען!
שעם זיך ניט, מייַן קינד, און וויין.
וויין, באַגים מיט הייסע טרערען
זייער טויטע, קאַלטען שטיין.

ש. פרוג.

ה ע ר ב ס ט.

לאַנג אָפּגעבלאַנקט האָבען אין פעלדער דער סערפּ און די קאָסע...
די ת ב ו א ו ת — זיי זייַנען אויף העלפט שוין אין שייַער;
אויף ליידיגע בייטען וועט פאַלען די זילבערנע ראָסע,
און שניטערקעס וועלען ניט זינגען מער היי־יאָהר.

און נאָך אַ טאָג, נאָך אַ טאָג... וועגענער לאַנגע באַרויבען
די מאַמע, די ערד, פון דער פריה, פון באַגינען;
און אַז די ל ב נ ה בייַנאַכט וועט אַ קוק טאָן פון אויבען,
וועט זי אַ פּאַר'י ת ו מ'טס דאָס פעלד שוין געפינען.

מ. טייטש.

די שטאָט.

אַמעריקע.

ס'איז דאָס לאַנד דאָ פעט און פרוכטבאַר,
אוצרות טראָגט זי אין איר שוים;
ס'איז דאָס לאַנד דאָ פריש אין יוגענד,
ס'איז דאָס לאַנד דאָ רײַך און גרויס.

ס'איז דאָס לאַנד דאָ פול מיט אוצרות:
אײַזען, קופער, גאָלד און שטאָל;
ס'פאַלען זילבער־וואַסערפאַלען
פון די בערג אַראָפּ אין טאָל.

אונזער לאַנד האָט טיפע טײַכען,
קלאָרע טײַכען פול מיט פיש;
אירע בערג דערגרײַכען הימלען,
אירע טאָלען זײַנען פריש.

ס'איז מיט זון דאָס לאַנד באַגאָסען,
אירע פעלדער זײַנען גרין.
פלינקע, שטאַרקע — אירע טעכטער,
שטאָלץ און מוטיג אירע זין.

אין די פּרײַרים — בופעלאָקסען
און טאַבונעס ווילדע פערד;
און מיט ווײַץ, מאַאיס און גערשטען
איז באַדעקט די גאַנצע ערד.

ס'גיט ווירדזשיניאַ איר טאַבעקאַ,
קאַליפאָרניע — איר ווײַן,
און אין פלאָרידאַ — מאַראַנצען
גליהען רויט אין זונענשײַן.

אין די האַפענס דאַמפען שיפען —
ס'בליהט איר האַנדעל גרויס און ווײַט,
און מיליאָנען מענשען קומען,
שטראָמען דאָ פון יעדער זײַט.

אירע שטעט — זיי זיינען ריזען,
וואקסען אוים מיט צויבער־מאכט;
אונטער ערד און אין דער לופטען
פליהען באנען טאג און נאכט.

אירע ריזיגע פאבריקען
ווערען קיינמאל גאר ניט מיד...
פון אטלאנטיק ביז פאסיפיק
קלינגט איין גוואלטיג ריזען־ליד.

י. שווארץ.

ניו־יארק.

אן אינזעל אויף צעהנדליגער מיילען,
א פאלאץ פון ברעג ביז צום ברעג;
דער פאלאץ האט טויזענטער זיילען,
די זיילען אין הונדערטער צייל̈ען —
זיי שטעהען פון ברעג ביז צום ברעג.

א וואסער, א פארביגער שפיגעל,
שניידט דורכ'עט דעם פאלאץ אין מיט,
און בריקען, ווי בראנזענע פליגעל,
אריבער דעם וואסער, דעם שפיגעל,
זיי זיינען צום פאלאץ געשמידט.

דאס וואסער טראגט ליכטיגע שיפען,
די בריקען — אלעען מיט ליכט;
דער בארטען האט פארביגע ריפען,
און ס'שפיגלען זיך אפ אין די טיפען
די שיפען, די ריפען, דאס ליכט.

געבויט האבען ד ו ר ו ת דעם פאלאץ,
געבויט און געשאלטען דערביי;
געשאלטען, געבויט ביז די בלויען,
געבויט און געשאלטען דאס בויען —
דאך קיינמאל אוועק פון געביי.

ביי־טאג איז דער פאלאץ פארהוילען —
א געשפענסט אין א פארביגער פעל.
די טורעמס פארמעקט פון די הויכען,
קופאלען — צעשוואומען ווי רויכען
אין נעפלען פון גרוי און פון געל.

דאָך קומט נאָר דער אָוועגט אַרונטער,
אַ העלקייט לייכט אויף אומעטום;
די העלקייט ווערט וואָס אַמאָל בונטער,
אויף וועגען באַוועגען זיך מונטער
פאַר׳כ י ש ו פ׳טע בויער אַרום.

די זיילען, ווי ליכטיגע וועגען,
זיי ציגדען זיך אָן אין דער נאַכט;
און ליכט ווי אַ פאַרביגער רעגען
נעמט פאַלען אויף די, וואָס באַוועגען
פאַר׳כ י ש ו פ׳טע זיך אין דער נאַכט.

געבויט האָבען ד ו ר ו ת דעם פאַלאַץ,
געבויט און געשאָלטען דערביי.
זיינט דעמאָלט — שוין ד ו ר ו ת פאַרשוואונדען;
דאָך ווערט נאָר דער פאַלאַץ געצונדען,
לעבען־אויף יענע בויער אויף ס׳ניי.

נפתלי גראָס.

אויפ׳ן טורעם.

איך שטעה ביים פאַרענטש פונ׳ם טורעם,
אין הארצען נעמט האַמערן שנעלער;
עס לויערט די נאַכט אויף דעם טורעם,
און אונטען ווערט העלער און העלער.

עס נעמען עלעקטרישע ליכטער
אין פאַרביגע נעצען פאַרהילען
די הייזער, געשפאַנען און מענשען,
טראַמווייען און אַטאָמאָבילען.

און אַלץ דאַרטען ביים און פאַרבייט זיך;
די בונטקייט פאַרבלענדט מיינע אויגען.
דאָס האָט אַ מ כ ש ף דאָרט אונטען
די פאַרביגע נעצען פאַרצויגען.

נפתלי גראָס.

אַ פריהמאָרגען אין ניו־יאָרק.

א) ניו־יאָרק כאַפּט זיך אויף.

דוד איגנאַטאָוו.

גאַנץ פריה.

דער גרויסער ריז ניו־יאָרק האָט זיך דורכגעוואָרפען פון שלאָף און האָט געמיינט, אַז עס איז נאָך צו פריה, און געוואָלט צוריק איינשלאָ־פען. האָט זיך אָבער באַלד דערהערט אַ פייפען, אַן אויפטרייסלענדיג ברר־מען, ווי עס וואָלטען אויף די דעכער, אויף די טורעמס ווילד־צערייצטע לייר־בען אַנגעלאָפען. האָט דער ריז אַ ברייטען געניץ געטאָן און זיך אויפ־געכאַפּט.

אַנטקעגען אים אויפ׳ן מ ז ר ח האָט זיך דער מאָרגען אין רויטען געצונדען. און אַ יונגער, אַ צופרידען־פאַרשייטער, האָט דער מאָרגען גענומען פראַלען אַרויף איבער ניו־יאָרק.

די גאַסען זיינען נאָך געווען אין האַלב־פאַרשלאָפענע שאָטענס פאַרזונקען. נאָר די טויזענטער דעכער און די אויבערשטע עטאַזשען, וואָס אונטער די דעכער פון די ריזיגע הויכע געביידעס, האָבען שוין מיט ליכט געשיינט, און זייערע הונדערטער פענסטער האָבען זיך שוין מיט זון־פלאַם געשפּיגעלט.

פון די הויכע קוימענס האָבען זיך גענומען שפּאַרען דיקע, שוואַרצע זיילען רויך און אַ לייכט ווינטעל האָט זיי גענומען בייגען און ציהען איבער די לאַנגע הימעל־לאָנקעס, וואָס שפּרייטען זיך איבער די הויכע לאַנגע גאַסען.

ב) אויף בראָדוויי.

פון גאַסען און גאַסען שטראָמען אַריין די מענשען־כוואַליעס אויף דער לאַנגער בראָדוויי. דאָרטען גיסען זיי זיך צונויף אין צוויי לאַנגע שטראָמען, וואָס ציהען זיך ביי ביידע זייטען פון דער גאַס, און די מענשען־שטראָמען ציהען זיך אַוועק ווי טייכען און זעהען אויס ווי פאַרביגע ברעגען צו די ריזיגע, הויכע מויערן.

און די מויערן זיינען באַהאַנגען מיט שילדען און שילדען, מיט גאָלדענע אויפשריפטען, און רייסען זיך העכער און העכער און קוקען מאָדנע, יעדער איינער מיט זיינע הונדערטער פענסטער... און עס רייסט

זיך אַריין די רויטע מאָרגען־זון, און עס פלאַקערן אויף די טויזענטער פענסטער, און עס צינדען זיך אָן די גאָלדענע אויפשריפטען, און עס צעשפּילען זיך שטראַלען רויטע, גאָלדענע.

די לופט צעשטראַלט זיך מיט גאָלד און פּורפּור.

עס שטראַלען די הויכע ריזען־געביידען און קוקען שטראַלענדיג אַריבער דער גאַס און דערזעהען זיך אַנטקעגען אין די פענסטער פון די אַנדערע.

און עס זעהען מויערן אין מויערן זייערע פּאָלירטע מאַרמאָרנע זיילען, זייערע פאַרשידענע, פון שטיין געהאַקטע בילדער. עס זעהען מויערן אין מויערן זייערע גלייכע און האַלב־רונדע פאָרמען, זייערע גרויסע פענסטער, זייערע גרויסע גלעזערנע ווענט, צאָללאָזע אויפשריפטען, וואָס ציהען זיך איבער זייער גאַנצער ברייט און לויפען ביז אַרויף, ביז אַן אויבערשטען קאַרניז, צי ביז אַ הויכען טורעם.

און די הויכע מויערן צעשטראַלען זיך נאָך שטאַרקער, זוניגער, צופרידענער.

און אונטען, אויף די ברייטע זייט־וועגען, כוואַליען זיך די מענשען, שפּרייטען זיך ווי לאַנגע, ברייטע קרענץ. עס געהען: מענער ערנסטע, פאַר׳ד א ג ה׳טע און מענער זיכערע מיט צופרידענע שמייכלען אויף די ליפען; מיידלעך בלאַסע, פאַרביטערטע מיט צונויפגעפּרעסטע ליפען, און מיידלעך שטיפערישע; און קינדער: עלטערע, איינגערע, כ מ ע ט אַלע ערנסטע.

עס ציהען זיך לאַנגע, ברייטע קרענץ.

פון ערגעץ אַ גאַס פאָרט אָן אַ קאַר פול געפּאַקט מיט מענשען. די קאַר דאַרף דורכפאָרען בראַדוויי. דער מאָטאָר־מאַן קלינגט און קלינגט. די מענשען אָבער האָבען קיין צייט נישט. יעדערען ווילט זיך איבערלויפען נאָך פאַר דער קאַר, און דער מאָטאָרמאַן קלינגט, אַז עס ציטערט די לופט. ער בייגט זיך אַריבער, און עס דאַכט זיך, אַז ער טראָגט די קאַר אויף זיינע פּלייצעס, און ער שרייט און ער לאָזט די קאַר ביסלעכווייז, אָט־אָט און ער פאָרט עמיצען איבער...

נאָר אָט שטעלט זיך איינער אָפּ. לעבען אים נאָך איינער און מיט זיי נאָך עטליכע אַנדערע, און דער שטראָם איז אויף אַ ווייַלע איבערגעריסען געוואָרען. אָבער ווי נאָר די קאַר איז דורכגעפאָרען, האָבען זיך באַלד די אָפּגעשטעלטע מענשען מיט אימפּעט ווידער אַ לאָז געטאָן און זיך צוריק צונויפגעגאָסען אין איין לאַנגער כוואַליענדיגער מ ח נ ה.

ג) אין דעם אידישען קוואַרטאַל.

די לופט איז געדיכט און גרוי פון דעם שטויב, וואָס איז אויפגעשלאָגען ביז׳ן הימעל. און אין דעם שטויב ציהען זיך טונקעלע גאַסען מיט קופּעס מיסט. די מויערן זיינען האַרט געשלאָסען איינער צום צוויי־

טען און זעהען אויס ווי גרויסע, הויכע ברודיגע קאַסטענס, וואָס זײַנען צעטײלט אין עטליכע עטאַזשען און זײַנען פאַרהאַנגען מיט „פײַער עסקײפּס, ווי מיט אײַזערנע שטײַגען. אויף יעדען עטאַזש איז אָנגע־טשעפּעט אַזאַ שטײַג, און אײן שטײַג מיט דער צווייטער איז פאַרבונ־דען מיט אײַזערנע לײטערס, וואָס זײַנען קרום צעהאַנגען איבער די געבײַדעס.

עס עפענען זיך קראָמען; די ס ו ח ר י ם טראָגען אַרויס זײערע ס ח ו ר ו ת. אויף די אויבערשטע עטאַזשען עפענען זיך פענסטער, און ווײַבער לײגען אַרויס זײערע בעטגעוואַנט צום „לופטערן“. „פּוש־קאַרט“־טישלעך אויף צוויי הויכע רעדער, מיט פאַרשידענע גרינסען, פרוכט און אַנדערע ס ח ו ר ו ת, צעשטעלען זיך אויף בײדע זײַטען פון די לאַנגע גאַסען. יעדער פאַרקויפער נעמט אויסשרײַען זײַן ס ח ו ר ה אין דער פאַרשטויבטער לופט אַרײַן. און אַז אַ ווײַבעל געהט אַרויס אײַנקויפען, נעמט זי שוין מיט פאַר אײן וועג אויך איר פּעקעל מיסט און לײגט אים צו אײנער פון די קופּעס.

אַ פעדלער, וואָס איז אַרויפגעפאָרען מיט זײַן פושקאַרט האַרט אויף דער מיסט־קופּע, האַלט אויסגעצויגען זײַן האַלז און שרײַט אין אײן ק ו ל :

— פרישע „טאָמײטאָס“, ווײַבער! פרישע „טאָמײטאָס“, ווײַבער!

פון וואו ניט וואו לויפט נאָך אַרויס אַ פאַרשפּעטיגטער אַרבײַטער אָדער אַ פאַרפּוצטע מײדעל, אַן אַרבײַטאָרין, און אײַלט זיך צו דער אַר־בײַט.

דוד איגנאַטאָוו.

אַ זומער־נאַכט אין ניו־יאָרק.

ש. אש.

אַז יאָסעלע איז אַהײם געקומען, איז דאָס גאַנצע געסעל, וואו זײ האָבען גע־וואוינט, פול געוועזען מיט ליכט און לע־בען. אַלע קינדער זײַנען אין גאַס געווען, און אַלע פאַמיליעס זײַנען אויף די טרעפּ־לעך פון זײערע הײַזלעך געזעסען. דאָ און דאָרט האָבען זיך שטורקאַצען אָנגע־הויבען אָנצינדען פאַר די שטענדערס מיט די ס ח ו ר ו ת, וואָס זײַנען געשטאַנען אין געסעל. און די גאַס, וואָס האָט נאָר אַ גאַנצען טאָג ווײַבער און קינדער גע־זעהן, האָט זיך אָנגעהויבען אָנצופילען מיט מענער און יונגע־לײַט. צוערשט זײַנען זײ געגאַנגען קופּקעס־ווײז ;

נאָר וואָס אַמאָל מער, ווי די נאַכט־שטונדען האָבען זיך אָנגעהויבען אָנצורוקען, האָט זיך דאָס געסעל צו שוואַרצען אָנגעהויבען פון מ ח נ ו ת מענשען. עס זײַנען געווען די אַרבײַטער, וואָס האָבען זיך אָנגעהויבען אַרויסצושיטען פון די שעפּער און וואַרשטאַטען אַהײם פון דעם גאַנצען טאָג אַרבײַט. פון מינוט צו מינוט האָט געקלאַפּט דער עלעווײטעד (די שטאָט־באַן) איבער׳ן קאָפּ, אָפּגעשטעלט זיך, אַרויסגעשפּיגען פון זיך אַ שוואַרצע מ ח נ ה און ווײַטער געלאָפען; און ווי ווערימלעך האָבען זיך די מענשען אָנגעהויבען צו שיטען איבער אַלע זײַטען פון גאַס. די פאַרקויפער האָבען אָפּגעטראָטען פון די טראָטואַרען, זײַנען אין די ברײטע גאַסען אַרויס, האָבען אָנגעצונדען זײערע שטורקאַצען און אויסגערופען זײערע ס ח ו ר ו ת.

און וואָס מער די נאַכט־שטונדען האָבען זיך אָנגערוקט, זײַנען די גאַסען אַלץ לעבעדיגער געוואָרען. עס האָט זיך געדאַכט, אַז די אײַנוואוינער פון דער גאַס האָבען פאַרשפּעטיגט דעם טאָג און הײבען איצט ערשט זײער פריהמאָרגען אָן, קויפען ערשט איצט די מאָרגען־צײַטונגען, וואָס אינגלעך לויפען מיט זײ אין גאַס אַרום. אַלע באַרען, אַלע שענקען פילען זיך אָן מיט מענשען; אַלע קענדי־סטאָרס זײַנען פול מיט יונגע־לײַט; ווײַבלעך לויפען אין די קראָמען אַרום, קויפען אײַן עסען; פאָטערס שטעלען זיך פאַר די שטעלען אָפּ, קויפען זײערע קינדער מ ת נ ו ת.

און וואָס אַמאָל מער, ווערט דאָס לעבען גרעסער אין געסעל. קינדער פילען אָן די גאַס, וואַלגערן זיך אין די רינשטאָקען, צווישען די פיס פון די פאַרבײַגעהענדע; קײנער זאַמעלט זײ נישט אײַן, קײנער קוקט זיך נישט אויף זײ אַרום, ווי די גאַס וואָלט אַ גרויסע שטוב געווען. די טראָטואַרען ווערען פול מיט שפּאַצירענדע מײדלעך און ב ח ו ר י ם, וועלכע געהען אָנגעטאָן אין קאַפּעלושען מיט ברײטע ראַנדען. די עלעקטריק הײבט זיך אָן אָנצוצינדען פאַר די טעאַטער־האַלס און קינעמאַטאָגראַפען און באַגיסט דאָס גאַנצע געסעל מיט ליכט. די קאָמעדיאַנטען רופען די פאַרבײַגעהענדע אין זײערע צירקען; לײער־קאַסטענס שפּילען, קינדער טאַנצען אין גאַס און זינגען; קרעמער שרײַען, רופען זײערע ק ו נ י ם; אינגלעך שלעפּען צונויף פאַפּיר אין גאַס, צינדען פײַערס אונטער, קלאַפּען מיט באַלען; ווײַבער לויפען אַרום מיט אײַז־קרעם און סאָדע־וואַסער. מענער, ווײַבער, קינדער, האַלב־נאַקעט, עסען אויף די טרעפּלעך פון זײערע הײַזער בײַ דעם ליכט פון די שטורקאַצען און עלעקטרישע לאָמפּען.

די פענסטער פון די שטיבער זײַנען פינסטער; די הײַזער ווערען פאַרלאָזען, און די גאַנצע גאַס ווערט אײן גרויס, גרויס לעבען, וואו אַלע אײַנוואוינער מישען זיך אויס, קאָכען זיך צונויף מיט ווײַב און קינד אין דעם עלעקטרישען ליכט פון די צירק־האַלס; זײ ווערען פאַרטרונקען אין די טענער פון די לײער־קאַסטענס און די געשרײען פון די

ס ו ח ר י ם. און איבער זייערע קעפּ קומען צופליהען פון מינוט צו מינוט די עלעוויי־טערס, ווי ח י ו ת ־ ר ע ו ת מיט פלאַמענדיגע אויגען, און אַלץ ווערט פאַרטויבט אין זייער ר ע ש.

ש. אַש.

אַ ש ר פ ה אין ניו־יאָרק.

אין די פענסטער פון שאָפּ שווימען אַרום רויטע פלאַמען... איז דאָס דער אָפּשיין פון דער צעפּלאַמטער מאָרגען־זון?... אָבער די פלאַמען גיבען זיך מיט אַמאָל אַ הייב און ווערען גרעסער, שטאַרקער. אַט!... עס פּלאַצען פענסטער!...

די מענשען, וואָס געהען אויף דער זייט, האָבען זיך אומגעקוקט און זיך גענומען לויפען. עס איז געוואָרען אַ טומעל, און באַלד האָבען זיך צעטראָגען שאַרפע, הילכיגע פייער־סיגנאַלען. די סיגנאַלען האָבען זיך מיט כ ע ס אַריינגעשפּאַלטען אינ'ם יונגען מאָרגען און זיך גענומען ברענען איבער אַלעמענס קעפּ. קאָרם אויף די גאַסען זיינען פּלוצלונג געבליבען שטעהן אין מיטען וועג, — וואָגען ניט צו געהן ווייטער.

און זיי קירעווען זיך אָפּ פון דער גאַס און יאָגען זיך מיט אימפּעט ווייטער און נאָך שנעלער.

און דער רויך האָט זיך גענומען רייסען פון די פענסטער וואָלקענווייז, זיך גענומען האַסטיג רייסען אַרויף. אויבען האָט זיך דער רויך צונויפגעשלאָגען אין איין שטיק און איז אויף אַ ווילע געבליבען שטעהן, ווי אַן אומגעלומפּערטער גרויסער וואָלקען, זיך אויף אַ ווילע אומגעקוקט פאַרוואונדערט און נאָכדעם זיך גענומען שפּרייטען איבער דער גאַס און גאַסען; האָט פאַרשטעלט די זון און זיך גענומען מאַכען זיין איינענעם הימעל.

פון ערגעץ טראָגט זיך אָן אַ רויטער פייער־וואָגען מיט רעטונגסגעצייג, מיט מוטיגע, געפּאַנצערטע פייערלייט, וואָס קוקען געוואַגט פאַר זיך. די פערד מיט די ווילד אויסגעשטרעקטע העלזער רייסען זיך, טראָגען דעם וואָגען מיט אַ פאַרצווייפעלטער שנעלקייט, זייערע פערדישע עקען און די גריוועס הייבען זיך און פלאַנטערן זיך אין דער ווייסבלויער לופט. אַ גרויסע פאַרע זעצט פון זייערע נאָזלעכער, וואָס זיינען צעשפּרייט ביז אין רויטען פלייש, און זייערע קרעפטיגע פערדישע לייבער ציהען זיך אויס אַלץ לענגער, ווילדער, ווייטער. און עס דאַכט זיך, זיי שליידערן מיט כ ע ס פון אונטער זיך ווייט, ווייט אַוועק די ערד, די גאַס מיט אַלץ, וואָס אויף איר, און מענשען צעלויפען זיך אויף רעכטס און אויף לינקס...

די געזונטע פייערלייט שפּרינגען אַראָפּ פון די פייער־וועגען, שפּאַנען אויף גיך אויס די צעהיצטע, פאַרשוימטע פערד, מאַכען אויף שנעל

פאַרטיג דאָס געצײַג און וואַרפען זיך אין פײַער. און די ריזיגע רויטע פלאַמען, געמישט מיט שטיקענדען שוואַרצען רויך, זעצען אַרוים דאָ און דאָרט. און הונדערטער מענשען לויפען צעטראָגען און שרײַען: פײַער, פײַער!

דוד איגנאַטאָוו.

דאָס טענעמענט-הויז.

1.

לעאָן קאָברין.

אַ טענעמענט-הויז אויף סאָפאָלק סטריט, ווי ס'רוב טענעמענט-הײַזער אין דעם ניו-יאָרקער אידישען קוואַרטאַל. אַ טונקעל-גרויע, מגודלדיג-גרויסע, זעקס-שטאָקיגע געבײַדע. אין אַנדערע פענסטער לופטערן זיך קישענס; פון אַנדערע הענגען אַרונטער דאָ אַ ווינטערדיגע קאָלירטע דעקע און דאָרט אַ ווײַסע לײַלעך, אַ בגד פון אַ מאַן, אַ גלאַנציג זײַדען אונטערקלײד פון אַ פרויענצימער, צי גאָר קינדערשעווינדעלעך. עס שטעהט צווישען אַ רײע אַנדערע אַזוינע הײַזער מיט קראָמען און קעלערס, און „סטענדס", מיט איין אַפּטײק פון איין זײַט גאַס און אַ צווייטער פון דער אַנדערער... זעהט אויס אַזוי גרוי און אומפרײַנדליך, ווי עפּעס אַ תּפיסה, אַזוי ווי אַ שווערער אומעט וואָלט אין אים פאַרמויערט געווען...

עס פאַרשפּאַרט דעם וועג דער זון, און אירע שטראַלען קענען זיך ניט דורכברעכען דורך זײַנע הויכע שטײנערנע ווענט. עס פאַרהאַלט די לופט, און זעלטען-זעלטען אַמאָל גנב'עט זיך דורך אַ פרישע ווינטעלע אין פענסטער אַרײַן. סײַדען ווען אַ שטורעם ברעכט אויס, ווען איבער'ן דאַך טראָגט זיך אַ כמורער וואָלקען, און בליצען שלענגלען זיך, דונערן פּלאַצען, אַ רעגען רוישט און שמײַסט אין די פענסטער, דורך וועלכע עס באַווײַזען זיך הענט און פאַרשווינדען גלײַך מיט די קישענס, דעקעס און די אַנדערע זאַכען, וואָס זײַנען אַרויסגעהאַנגען, — שמײַסט אין די פענסטער, אויף די שטײנערנע ווענט, און אַרום ציטערן און קלאַפּען די בלעכענע שילדען פון די קראָמען, — דאַן האַלט ניט אויס דאָס טענעמענט-הויז דעם דאָזיגען מעכטיגען געדרענג, און שטראָמען פרישע לופט רײַסען זיך אויף אַ ווײַלע אַרײַן אין זײַנע קאָרידאָרען, אין זײַנע צימערן דורך טירען און פענסטער...

אזוי אָבער שטיקט דאָרט אין זײַנע קאָרידאָרען און־צימערן אַ פּ י ל ו ווינטער. אַן אײַביגע האַלב־פֿינסטערניש לויערט דאָרט, אזוי ווי אַ וואָלקען וואָלט אַמאָל אַהין פֿאַרבלאָנדזשעט, צעשפּרייט זיך איבער אַלע ווינקעלעך און פֿאַרבליבען דאָרט אויף ת מ י ד. און אַ באַזונדערער גערוך, אַ ספּעציפֿיש טענעמענט־הויז גערוך, טראָגט זיך דאָרט איבער די האַלב־פֿינסטערע קאָרידאָרען.

שײַנט די זון אין דרויסען, גיסט אַ רעגען, פֿאַלט אַ שניי, — קיין אונטערשיד: דאָס מ ג ו ש מ'דיג־גרויסע טענעמענט־הויז ענדערט ניט זײַן פֿאַרגליווערטען, אומפֿריינדליכען, גרויען, שטיין־בלינדען אויס־דרוק. אַרום אים גרינט ניט דער פֿרילינג, וואַקסט ניט דער זומער און וועלקט ניט, און פֿוילט ניט, און פֿרירט ניט דער הערבסט און דער ווינטער...

די שטיינער אַרום בליהען ניט, גרינען און וואַקסען ניט. און פֿון קיין ביימעלע צי גרעזעלע איז קיין ס י מ ן נישטאָ... הינטער זײַנע ווענט רוהט קיינמאָל ניט. דאָס לעבען קאָכט דאָרט, טומעלט און לאָזט זיך הערען. ת מ י ד הערט זיך זײַן ק ו ל פֿון דאָרט, זײַן געלעכטער און געזאַנג, זײַן זיפֿץ און קרעכץ. אַ פּ י ל ו אין די שפּעטסטע שטונדען פֿון נאַכט הערט זיך דאָרט דער ק ו ל פֿונ'ם לעבען. אַ קינד האָט זיך צעוויינט. אַ קוואַרטיראַנט האָט זיך פֿאַרטאָג צוריקגעקערט פֿון אַ באַל, הערען זיך זײַנע הילכענדיגע טריט איבער די טרעפּ, זײַן קלאַפּ מיט דער טיר. אַמאָל שטאַרבט דאָרט אין מיטען נאַכט עמיצער, הערען זיך י ל ל ו ת. אַ דאָקטער געהט אַרויף די טרעפּ, אַ דאָקטער געהט אַרונטער די טרעפּ. אַ טיר טוט אַ קלאַפּ דאָ אויף דעם שטאָק, דאָ אויף אַן אַנדערען. אַ שליאָפּען פֿון באָרוויסע פֿיס דערהערט זיך, אַ הוסט, אַ פֿאַרשלאָפֿענער געניץ... און פֿון דער טיר אַנטקעגען טראָגט זיך אַ היי־זעריג רוישען פֿון אַ מאַשין. דאָרט אַרבייט אַ בלייכע פֿרוי, אַ מאַמע פֿון עטליכע קליינע קינדער, ווײַל איר מאַן, דער ברויט־געבער, איז אין שפּיטאָל. זי האָט אַרויסגעקראָגען קינדערשע קליידלעך פֿון אַ שאָפּ און אַרבייט ביי נאַכט, ווײַל ביי טאָג איז זי פֿאַרנומען מיט'ן הויז און מיט די קינדער. און אויפ'ן שטאָק העכער טראָגט זיך איבער'ן קאָרידאָר פֿון איין טיר אַ שווערער כראָפּען און נערוועזע טריט איבער'ן צימער הין און צוריק, הין און צוריק... דאָרט וואוינט אַן אָרימער, יונגער אידישער דיכטער ביי אַן אַרבייטער־פֿאַמיליע. דער מאַן, דער אַרבייטער, שלאָפֿט איצט נאָך אַ שווערען טאָג האָרעווען אינ'ם שאָפּ און פּייפֿט און כראָפּעט. דער יונגער דיכטער איז אין זײַן צימער גע־זעסען און געדיכט וועגען בלומען און טײַכלעך, ל ב נ ה־שײַן און נאַכ־טיגאַל־טרעלען; האָט פּלוצים דער כראָפּען זײַן ר ו ח ־ ה ק ו ד ש פֿאַרטריבען, זײַן י ו ם ־ ט ו ב'דיגע שטימונג דערשטיקט. לויפֿט ער אַרום איבער'ן צימער, צופּט זיך נערוועז די שווארצע האָר און קוקט אַרום זיך פֿאַרצווייפֿעלט...

און גאנץ אויבען, אונטער׳ן דאך, אויפ׳ן זעקסטען שטאק, הערען זיך פון א טיר אנדערע טריט, לאנגזאמע, אזוי ווי עמיצער וואלט דארט די פאדלאגע געמאסטען מיט טריט. א יונגער מאן גרייט זיך צום קאלעדזש... ביי׳טאג ארבייט ער, האט ער קיין צייט ניט צו לערנען; געהט ער איצט ארום איבער׳ן צימער לאנגזאם, לאנגזאם, טריט ביי טריט, מיט׳ן בוך אין די הענט, די אויגען מיד, רויט, און זוברעט, זוברעט, ציהט די ווערטער מיט א פארשלאפענעם ק ו ל...

און אין די הייסע זומערדיגע נעכט, ווען זיינע איינוואוינער, די הונדערטער נ פ ש ו ת, פילען, אזוי ווי די שטיינערנע ווענט וואלטען זיי געשטיקט מיט זייער גאנצער שווערער מ ש א, דאן באוועגט זיך דארט נאך מער. די טירען קלאפען אפטער. נאכאנאנד הערען זיך טריט איבער די קארידארען, איבער די צימערן, בארוויסע און אין שיך... אן אכצען טראגט זיך פון אויבען און פון אונטען, א שילטען, א זידלען... מע זוכט לופט און שלאף אויפ׳ן דאך, אויפ׳ן „פייער עסקייפ", אונטען, אין דרויסען, לעבען הויז, קעגען די פעסלעך מיסט, וואס די טענעמענט הייזער האבען ארויסגעשטעלט פאר די מיסט־וואגענס. מען זוכט דעם אטעם אפצוכאפען, א טראפען לופט, דעם ברענענדיגען קערפער צו קילען. מען ווערט דערשטיקט! די קליינע ע ו פ ה׳לעך, נעבעך, שרייען. די אויסגעמוטשעטע מאמעס זיינען הילפלאז. די פארמאטערטע טאטעס בייזערן זיך...

פיער און צוואנציג פאמיליעס וואוינען דארט, צו פיער פאמיליעס אויף א שטאק, מיט זייערע קווארטיראנטען און קווארטיראנטקעס, צוזאמען א צוויי הונדערט נ פ ש ו ת... די צימערן זיינען קליינע אפגעצוימטע קעסטעלעך, לענגליכע און פיערעקיגע, צו פיער און פינף פאר א פאמיליע. די פאפירענע טאפעטען אויף די ווענט זיינען פארפלעקט, צי פון פעטס, צי פון שוויים, צי א פ ש ר גאר פון טרערען... די אייגענע ענגשאפט און האלב־טונקעלהייט אין אלע צימערן. די אייגענע בלינדע, גרויע וואנט פון א צווייטען טענעמענט־הויז אין די פענסטער פון די הינטערשטע צימערן...

אידישע אימיגראנטען וואוינען דא, אידען פון ליטע, פון פוילען, פון זיד־רוסלאנד, פון גאליציען און רומעניען. ס׳רוב ארבייטער־מענער און ארבייטער־פרויען. אויף יעדען שטאק, הינטער יעדער טיר אן אנדערע פארגאנגענהייט, א באזונדערע געגענווארט, אן אנדערע לעבענס־פאסירונג, א באזונדערע עקזיסטענץ: דא א טרויעריגע, אן אויסגעפאטשטע, א פארוואונדעטע, א האפנונגסלאזע, און דארט א פרייליכע, א זוניגע, א טרוימענדע, פול האפענונגען און דערווארטונגען. דא און דארט מענשען פון פארשידענער עלטער, פארשידענע כאראקטערס און טיפען. דא דערהערט זיך פון א טיר א ליטווישער אידיש און דארט א פוילישער; דארט שטעהען אין קארידאר א מאן און א פרוי און רעדען אויף וואלינישען אידיש און דארט שילט זיך א פרוי אויף גאליציאנישען

אידיש... אָפטער הערט זיך דער אַמעריקאַניזירטער אידיש, אָפט דער פאַראידישטער ענגליש, אויסגעמישט מיט ווערטער פון דער גאַסען־שפּראַך.

מענשען פון פאַרשידענע לענדער און שטעט פאַרבאַרגען די דאָזיגע הויכע, גרויע, שטיינערנע ווענט פון דעם טענעמענט־הויז: מ י ו ח ס י ם און נ ג י ד י ם און פּ ש ו ט ’ע מענשען און ק ב צ נ י ם פון דער אַלטער היים; אַיידעלע מענשען און גראָבע, היימישע ל מ ד נ י ם און ע ם ־ ה א ר צ י ם. טאַטע־מאַמעס מיט קינדער, וואָס זיינען אַ נ ח ת פאַר זייערע הערצער, און מיט קינדער, וואָס ה ל ו א י וואָל־טען זיי גאַר ניט געבאָרען געוואָרען... אַלטע און יונגע, מ י א ו ס ’ע און שיינע. זוניגע פּ נ י מ ’ער פון מיידלעך, וועלכע זיינען באַגאָסען מיט פרילינגס־צויבער, און בלייכע, פאַרוועלקטע פּ נ י מ ’ער פון פרויען, אויף וועלכע דער שאָטען פון אַ מידען לעבען שוועבט... פאַר’ח ל ו מ ’טע אויגען פון יונגע לייט, אין וועלכע דער געדאַנק לייכט, און טעמפּע אויגען פון אויסגעמאַטערטע ארבייטער, אין וועלכע דער געדאַנק איז שוין לאַנג פאַרלאָשען. אַ פּרעכער, טירישער פּ נ י ם פון אַ יונגענמאַן אַ באַנ־דיט, און אַן איידעלער, פאַרטראַכטער פּ נ י ם פון אַ קאָלעדזש־סטו־דענט, — דאָס אַלץ פאַרבאַרגען די הויכע, גרויע, שטיינערנע ווענט פון דעם טענעמענט־הויז...

* * *

פאַר זעקס אינדערפריה. דאָס טענעמענט־הויז האָט זיך אינגאַנצען אויפגעכאַפּט, מיט אַ טומעל... אויף יעדען שטאָק קלאַפּען טירען, הערען זיך טריט, שטימען... עס קומען מענשען פון דעם טענעמענט־הויז אויף דרויסען אַרויס מיט’ן דרימעל נאָך אויף די געזיכטער, מיט פּעקלעך אונטער’ן אָרעם, איינציגווייז, פאַרווייז און צו עטליכע מיט אַמאָל, אַלטע און יונגע, מענער און פרויען, ב ח ו ר י ם און מיידלעך. קומען אַרויס און מישען זיך אוים מיט די אַנדערע מענשען, וואָס שטראָמען פון אַלע טירען, אַלע עקען גאַסען... און עס וואַקסען די לעבעדיגע שטראָמען און הייבען אַ טומעל אין דער אינדערפריהענדיגער לופט, פאַרפּליצען די טראָטוארען און די גאַסען און ציהען זיך צווישען פערד און וועגלעך, צווישען אויטאָמאָבילס, מישען זיך ווידער אוים מיט די טונקעלע, גע־דיכטע לעבעדיגע שטראָמען פאַר זיי, פילען אָן די טראַמווייען אויף די גאַסען, ציהען זיך איבער די טרעפּ צו דער עלעווייטעד באַן אין דער הייך, טראָגען זיך צו דער באַן אונטער דער ערד און ווערען פאַרלאָרען מיט אַ דומפּען טומעל אין די וויים־געמויערטע לעכער...

עס קלינגען די טראַמוואַיען, געפּאַקט מיט טענעמענט־הויז־איינ־וואוינער; עס טראָגען זיך די וואַגאָנען אויבען, פול געפּאַקט מיט די זעלביגע מענשען; עס פליהען און הודזשען די וואַגאָנען אונטער דער ערד, געפּאַקט מיט די איינענע פּאַסאַזשירען.

און שפּעטער וואַרפען אַרויס די טראַמוואַיען און די וואַגאָנעס גרוי־

סע כוואַליעס פון אַט די דאָזיגע מענשען אויף די עקען גאַסען, אויף די סטאַנציעס... און די דאָזיגע מענשען צעשפּרייטען זיך דאַן איבער די גאַסען, וואו די פאַבריקען שטעהען, מישען זיך אוים מיט די כוואַליעס מענשען פון אַנדערע געגענדען, פון אַנדערע נאַציאָנען...

די פאַבריקען שווייגען, די שוואַרצע טירען ברייט געעפענט פאַר די לעבעדיגע כוואַליעס, וואָס טראָגען זיך אַהין, טראָגען זיך און טראָגען און ווערען דאָרט פאַרלאָרען.

ווערט אויף די גאַסען ליידיג, ווערען די שוואַרצע טירען געשלאָסען, דערהערט זיך באַלד דער מעכטיגער און בייזער ליאַרעם פון די פאַבריקען. פון אַלע פענסטער טראָגט זיך דער דאָזיגער ליאַרעם, פון אַלע עטאַזשען, פון אויבען און פון אונטער דער ערד...

דאָס ליאַרמען אַזוי די כוחות פון די טענעמענט־הויז־איינוואוינער, דאָס ליאַרעמט אַזוי זייער אַרבייט.

האַלב ניין אינדערפריה... עס ציהען זיך קינדער פון דעם טענעמענט־הויז אויף דרויסען אַרויס, מישען זיך אוים מיט די קינדער פון די אַנדערע טענעמענט־הייזער, און די לופט הילכט פון זייערע געשרייען און שטיפערישען געלעכטער... זיי ציהען זיך צו די גרויסע, ליכטיגע געביידעס, וואָס שטעהען מיט ברייט־געעפענטע טירען. די קינדער געהען און געהען אין די ליכטיגע טירען אַריין און באַלד זיינען זייערע קינדערשע טריט פאַרלאָרען הינטער די ווענט פון די דאָזיגע געביידעס — שטאַטישע שולען...

אַ פ י ל ו דאַן איז אין דעם טענעמענט־הויז אויך ניט שטיל. די גאַס שרייט צו אים אַרויף. אַן ע ו פ'ענע ווינט, עס איז אַרונטערגעפאַלען פון אַ שטול, שלאָגט עס נאָך די מאַמע און שרייט אויף דעם מיט טרערען אינ'ם ק ו ל. אַ ש כ נ ה מיט אַ ש כ נ ה האָבען זיך פאַר עפּעס צעקריגט, שטעהט יעדע פון זיי אין איר אָפענער טיר, דעם קאָפּ מיט די צעפּאַטעלטע האָר אַרויסגערוקט אויינע קעגען דער אַנדערער, מאַכען מיט די הענט און שילטען זיך מיט אַזוינע ווילדע ק ל ל ו ת, זאָל מען דאָס נאָר אויף ווילדע פעלדער זעהן!... אַ פרוי קומט אַרויף מיט אַ שווערען עמער און קלאַפּט מיט דעם אויף יעדען שטיינערנעם טרעפּ. און דאָ לויפט מיט אימפּעט אַ פרוי פון די טרעפּ. זי דאַרף עפּעס אין קראָם, און אויפ'ן געז־אייוועלע קאָכט זיך דאָרט ביי איר... און דאָרט האָט זיך גאָר אַן אַרבייטסלאָזער קוואַרטיראַנט צעזונגען אַ י מ י ם ־ נ ו ר א י מ'דיג, ח ז נ'יש שטיקעלע; הילכט זיין ק ו ל אַזוי אומעטיג איבער'ן גאַנצען טענעמענט־הויז...

אַזוי ביז פאַרנאַכט...

פאַרנאַכט ציהט זיך צוריק דער מענשען־שטראָם איבער די גאַסען, ציהט זיך פון אויבען, פון די עלעווייטעד־סטאַנציעס, פון די ווייס־געמויערטע לעכער פון אונטער דער ערד, פון די טראַמוואַיען, ציהט זיך פון אַלע און אין אַלע זייטען גלייך נאָך די האַלב־טונקעלע טירען פון די

טענעמענט־הײַזער... עס שרײַט די גאַס מיט טויזענטער שטימען. עס פליהען די אויטאָמאָבילם מיט די גרויסע, פײַערדיגע אויגען. עס באַוועגען זיך וואַגענס און וועגלעך, פון פערד געשלעפּט, פון מענשען. עס קלינגען די קאַרס, די טראַמוואַיען... און דער מענשען־שטראָם טראָגט זיך, שטעלט זיך ניט אָפּ, קוקט זיך ניט אום, הערט זיך ניט אײַן און הונדערטער טויזענטער פיס געהען און געהען אין די האַלב־טונקעלע טירען פון די טענעמענט־הײַזער...

אויף די גאַסען צינדען זיך אָן די עלעקטרישע לאַנטערנעס. פון די קראָמען און רעסטאָראַנען ווינקען שוין פײַערלעך, און דער מענשען־שטראָם טראָגט זיך נאָך...

אונזער טענעמענט־הויז הילכט איצט. אויף יעדען שטאָק ברענט אין קאָרידאָר א געז־ברענער. פון יעדער טיר הערט זיך א טומעל: דאָ א קלינגען פון געשיר, דאָרט א געשרײַ פון קינדער, דאָ א געלעכטער און דאָרט גאָר א געוויין... הינטער יעדער טיר א באַזונדער וועלטעל.

לעאָן קאָברין.

די אײַזענשטאָט.

א הײַסע, קראַנקע נאַכט.
אַן אומגעלומפּערטע פאַרשטויבטע שטאָט.
א שפּינוועבס פון טעלעגראַף־ און טראַמוואַי־דראָטען.
די גאַסען — אויסגעלײדיגט, מיד.
אין לופט — א רויער ר י ח פון אײַזען־ערד און אויסגעברענטע קוילען.
א צענדליג געלע שטערען, צעוואָרפען אויף א נידעריגען הימעל, פינטלענדיג ווי אויגען פון אַן אַלטען ש י כ ו ר.
א לײמיגער און פוילער טײַך, זיך קאָרטשענדיג אונטער הויכע, שוואַרצע בריקען.
און אין דערמיט פון פינסטערניש — א פערטעל שטאָט אין פלאַמען.
א ג ה י נ ו ם, וואַרפענדיג זײַן פלאַקער פאַנטאַנענווײַז צום הימעל.
א גרויסער טאָפּ, א רויטער, אויפגעהאַנגען אין דער הײך, ווי א גלאָק, אין מיטען פון א טורעם פלאַמען, בײגענדיג דאָס מויל פון ווײַל צו ווײַל צו ברעכען לאַווע, קאַסקאַדען לאַווע, צעשיטענדיג אַרום א האַגעל לאַנגע פונקען.
וואַגאָנעס, מיט פײַער אָנגעלאָדען, פויזענדיג פאַמעליך אין טונקעלע ווינקלען.
פעלדער אויסגעלײגטע שטאַבעס, זיך לאַנגזאַם לעשענדיג.
רויטע פײַער, ווײַסע פײַער, געלע פײַער און רויך — ווי טורעמס וואַל.

א קלאפּען און א הילכען, א סקריפּען און א האמערן אהן אפּרוה. שטאנגען וואסער, שיפּענדיג אויף אנגעגליהטען גוס.
א לאבירינט פון רערען, רעלסען, רעדער, קייטען און מאשינען, אן אויסגעמיש פון נאכט און פייער, און אין דער מיט — א ראיען, א לויפען הין און הער פון קליינע שאטענס.

יהואש.

די גאלדענע פּאווע.

מנחם.

אמאל איז געפלויגען די גאלדענע פּאווע
צום היימישען לאנד איבער טייכען און ים'ען,
און האט אין די פליגעל א בריוועל געטראגען,
א גרוס פון א קינד אין דער פרעמד צו א מאמען.

געפלויגען, געפלויגען די גאלדענע פּאווע
און האט אירע פליגעל פארמאטערט פון פליהען.
אין א וואלד אויף א בוים איז זי זיצען געבליבען
צו רוהען, ביז טאג וועט די הימלען צעגליהען.

אין וואלד איבער נאכט איז געבליבען די פּאווע,
ביז ס'האט זיך צעגליהט אויף באגינען דער הימעל.
געקומען איז טאג, און די נאכט איז געפאלען,
נאר ס'האט נישט דערוואכט שוין די פּאווע פון דרימעל.

אוועק איז א טאג און א נאכט און א מארגען,
אוועק זיינען וואכען, ח ד ש י ם און יארען —
א בייזער מ כ ש ף דעם וואלד האט פארשלעפערט,
און ס'איז אויך די פּאווע פאר'כ י ש ו פ'ט געווארען.

פאר וועם ס'האט די צייט זיך געשלעפּט, ווי פון סמאלע,
פאר וועם זיך געיאגט, ווי א פייל פונ'ם בויגען —
אלץ איינס איז געוועזען דעם וואלד און דער פּאווע,
ווי לאנג ס'האט פאר זיי זיך דער כ י ש ו ף געצויגען.

ביז איינמאל א טאג זיינען העקער געקומען
און פורען מיט פערד צו פארנעמען די קלעצער;
און דארט, וואו ס'האט פריהער דער כ י ש ו ף געפינסטערט,
האט זונשיין באלויכטען די נאקעטע פּלעצער.

פאַרטריבען דעם כ י ש ו ף האָט זון און גערודער,
צעטרייסעלט די פינסטערע ביימער פון דרימעל;
און ס'האָט אויך די פּאַווע געעפענט די אויגען
צו זוכען איר וועג אינ'ם לויטערען הימעל.

געפלויגען, געפלויגען די גאָלדענע פּאַווע
צו טראָגען איר גרוס מיט די היימישע וועגען,
געקוקט און געזוכט, נאָר זי האָט נישט דערקענט שוין
די לענדער, וואָס זיינען געקומען אַנטקעגען.

וואו זיינען די כוואַליעס פון גאָלדענע פעלדער?
וואו זיינען די נעסטען און שטרויענע דעכער?
עס ציהען זיך אייזערנע וועגען, ווי שלאַנגען,
עס הייבען זיך קוימענס פון פּאַסנע־בוים העכער.

און וואו נישט וואו זעהט זי אַ באַרג אַ באַקאַנטען
און ערגעץ אַ וואַסער, וואָס פליסט אין זיין בעקען;
און שנעלער איר וועג פליהט די גאָלדענע פּאַווע
צו שטילען אין הארצען די גרויליכע שרעקען.

שוין באַלד איז זי נאָהענט. דאָרט קען זי דאָס געסעל,
דעם בוים פאַר'ן פענסטער און ס'שנירעל ביים לאָדען.
אַ קלאַפּ אין דער שויב, און די מאַמע, די אַלטע,
דעם גרוס פון איר קינד וועט אין טרערען אויסבאָדען.

שוין באַלד איז זי דאָרט. און אָט וועט זיך פון ווייטען
אַ רויך פון די ליימענע קוימענס באַווייזען;
שוין באַלד — און אָט רייסען זיך וואָלקענס פון קוימענס,
פון שטיינערנע קוימענס אויף דעכער פון אייזען.

עס דריקען זיך טונקעלע דעכער צוזאַמען,
און מויערן שוואַרצע, און גאַסען אין שאָטען:
און ס'פלאַטערט דאָס הארץ ביי דער גאָלדענער פּאַווע
אין זוכען דעם זאַמד, וואו איר פוס האָט געטראָטען.

עס פלאַטערט איר הארץ, און זי הערט נישט די ק ו ל ו ת,
און זעהט נישט אַרום די פּאַרוואונדערטע בליקען,
און פילט נישט, ווי עמיצער כאַפּט זי און טראָגט זי,
און טראָגט זי אין אייזערנע אָרעמס, וואָס שטיקען.

געפאַנגען, געפאַנגען, די גאָלדענע פּאַווע
אין הילצערנעם שטייג הינטער אייזערנע שטאַנגען,

און ס׳קומען דער פאנגער און ש כ נ י ם צו קוקען,
ווי שיין ס׳איז די פאווע אין שטאנגען געפאנגען.

און ס׳קוקט א פארגאפטע די ווייב פונ׳ם פאנגער,
און בייסט זיך די ליפען און ציהט זיך די ברעמען —
אך, וואלט זי געקענט פון דער פרעכטיגער פאווע
א פעדער, אן איינציגע פעדער בלויז נעמען!

אך, וואלט זי געקענט נאר!... און איינמאל, א בלייכע,
האט זי זיך אריבער׳ן שטייג איינגעבויגען.
אראפ אויף דער גאס, און ס׳האט איבער איר שטערען
א גאלדענע פעדער פארשימערט די אויגען.

א פעדער פון בלוי, וויאלעט און פון גינגאלד,
וואס גיסט זיך אין שיין, ווי די זון אין א רעגען;
און ס׳קוקען פארגאפטע די מענשען אין דרויסען,
וואס געהען איר נאך און וואס קומען אנטקעגען.

אויף מארגען באגינען — מען קלאפט אין די טירען:
— פאר וויפיעל פארקויפסטו דער פאוועס א פעדער?
א רענדעל? צעהן רענדלעך? א זעקעל מיט רענדלעך? —
און ביימלען מיט גאלד אים אנטקעגען טראגט יעדער.

פארבלענדט איז דער פאנגער פון גאלדענעם שימער,
און ביז נאך די זון יענעם טאג איז פארגאנגען,
זיך אויסגעפוצט האבען צעהן ג ב י ר׳ישע ווייבער
אין גאלד פון דער פאווע, אין שטאנגען געפאנגען.

צעהן ג ב י ר׳ישע ווייבער אין פראכט פון דער פאווע,
א פעסעל מיט גאלד ביי דעם פאנגער פארבארגען;
און ס׳ליגען צעהן טויזענט ביינאכט אין די בעטען
און ברענען פון ק נ א ה ביז גראהען פרימארגען.

געשטארבען שוין לאנג איז די גאלדענע פאווע.
איר שטייג אויפ׳ן בוידעם — צעפאלען אין שפענדלעך;
דאך ווימלען די גאסען מיט פעדערן־פארבען,
און ס׳ווימלען ביים פאנגער אין פעסער די רענדלעך.

דאס גאלד גיט א פעדער, די פעדער גיט ליבע.
איז—וויפיעל ווער ס׳האט, איז אים קליין דאס פארמעגען,
און ס׳ברענען די אויגען מיט בלוטיגער ש נ א ה
ביי יענע, וואס קענען דאס גאלד נישט באליגען.

מען זאָגט, אַז פון בלוט, וואָס דאָס גאָלד האָט געזייגען,
איז רויט שוין דאָס האָלץ פון די האַרטע וואַרשטאַטען,
און ס׳האָט שוין די בלוטיגע שנאה נישט איינעם
פאַרטריבען צום טויט הינטער אייזערנע גראַטען.

און וואו נאָר ס׳באַווייזט זיך די גאָלדענע פעדער,
צעפאַלען — דערציילט מען — די פרידליכע הייזער,
און ס׳בלייבען אָהן מאַמעס די קינדער אין וויגען,
און ס׳וויינען פאַרלאָזטע יתומים אָהן שפּייזער.

עס וויינען אין הייזער פאַרלאָזטע יתומים,
און ס׳רופען די קינדער אין וויג נאָך אַ מאַמען;
נאָר ס׳איז שוין נישטאָ מער קיין גאָלדענע פאַווע
צו טראָגען דעם גרוס איבער לענדער און ימ׳ען.

מנחם.

אין דער ווייט.

עס ווילט זיך מיר לאָזען די שטאָט און דעם מאַרק
און אָטעמען פרייער, און אָטעמען שטאַרק!
און לאָזען די הייזער מיט טויערן אַרום
און געהן, וואו ס׳איז אָפען און פריי אומעטום!

און געהן, וואו ס׳איז אָפען און ליכטיג און ריין,
און לאָזען די הייזער פון ציגעל און שטיין!
און לאָזען די מויערן, וואָס זיינען מיר ענג,
און געהן אין דער ווייט, אין דער ברייט, אין דער לענג!

און לאָזען די שטאָט מיט איר שפּראַך און איר גאַנג
און הערען אין וועלדער דאָס פויגעל־געזאַנג.
און הערען, ווי ס׳מורמעלט מעלאָדיש דער קוואַל,
ווי ס׳רופט אַזוי זאַנפטיג אין לופט יעדער שאַל.

און לאָזען די חכמה און וויסען אין שטאָט, —
אַך, זאָל זי זיך האַלטען מיט דעם, וואָס זי האָט!
דער אָדלער אין וואָלקען — ער איז אַזוי קלוג,
איך וועל אים אין וועג דאָרט באַגעגנען גענוג!

ער וועט מיך אויסלערנען, ווי לעבען מען דאַרף;
דער אָדלער איז קלוג, און זיין תורה איז שאַרף!
זיין תורה איז — פליהען, וואָס העכער, אָהן שיעור;
שוין לאַנג ברענט זיין תורה אין האַרצען ביי מיר.

א. רייזען.

די אַרבייט.

ליד פון אַרבייט.

אַ, לויב און געזאַנג דער מיה און דער אַרבייט!
זינגט, גריסט זיי פון הארצען ליבענד און הייס!
געזונט זאָלען זיין די הענט מיט מאַזאָליעס,
דער שטערען, פון וועלכען עס גיסט זיך דער שווייס!

געבענשט זאָלען זיין דער וואַרשטאַט, דאָס שפינדעל,
דער האַמער, די סאָכע, דער סערפּ און די זעג!
די וועלט איז פאַר איינעם אַ בליהענדער גאָרטען,
פאַר טויזענט — אַ שווערער, אַ זומפּיגער וועג.

פיעל ליכטיגער שיינט די זון נאָך אַ רעגען;
די וואַרימקייט — ליבער און זיסער נאָך קעלט:
נאָר די, וועלכע האָבען דאָס אומגליק געגאָסען,
פאַרשטעהען, וואָס גליקליך זיין הייסט אויף דער וועלט.

דער סערפּ איז פון שטאָל, די סאָכע — פון אייזען:
קיין צירונג קיין גרויסע זיינען זיי ניט;
אין זיי אָבער ליגט אונזער קראַפט, אונזער לעבען,
אָהן זיי איז אוממעגליך איין איינציגער טריט.

טאָ לויבט זשע און זינגט דער מיה און דער אַרבייט!
זינגט, גריסט זיי פון הארצען ליבענד און הייס!
געזונט זאָלען זיי די הענט מיט מאַזאָליעס,
דער שטערען, פון וועלכען עס גיסט זיך דער שווייס!

ש. פרוג.

צוויי ברידער.

אויף יענער זייט ים איז געשטאַנען אַמאָל
אויף הינערשע פיסלעך אַ הייזעל אין טאָל.
געשטאַנען זיך פראָסטע, אָהן עזות, אָהן שטאָלץ,
אָהן פוצעכץ, אָהן צירונג — פון ליים און פון האָלץ!
אַ פענסטער אַ קליינטשיקס, נאָר ח נ'עוודיג-האָלד;

די זון — זי באשיט עס טאג־טעגליך מיט גאָלד!
ל ב נ ה און שטערן
פארהאַלטען זיך גערן
און מאָלען מיט זילבער די שויבען!

דאָס האָט דער הימעל די ליבע באַלוינט!
עס האָבען אין הייזעל צוויי ברידער געוואוינט.
עס האַלטען צוויי הערצער צוזאַמען געטריי,
שווער איז די אַרבייט, נאָר ס'אַרבייט זיך פריי!
ווייס איז דאָס מעבעל, מיט קליינען דאָס ברויט,
נאָר אַלץ איז ב ש ו ת פ ו ת — די פרייד און די נויט!
עס האָט זיך געלעבט,
די צייט האָט געוועבט
איר לאַנגען, איר כ ש ר'ען פאָדעם!

נאָר איינמאָל באוויזט זיך אַ גאַסט אויף דער שוועל;
פול גינגאָלד, שמאַראַגדען, עס פינקעלט זיין פעל!
די שלאַנג איז געקומען מיט גלאַנץ און מיט פראַכט.
דער עלטערער ברודער דערזעהט זי און טראַכט:
עס איז אויף דער וועלט דאָך ע ש י ר ו ת פאַראַן!
ווען איך האָב אַ שמאַראַגד, איך אָרימער מאַן,
כ'פאַרקויף איּם, וואָס ניט?
כ'וואָלט אויפ'ן י ר י ד
געקויפט מיר צו מעלקען אַ קוה!

די שלאַנגען — זיי וויסען וואָס ס'טראַכט זיך ביי לייט;
זי ווינקט אים און רופט אים אַוועק אָן אַ זייט,
און זאָגט אים: „נו, ברודער, וואָלסטו נאָר געוואָלט,
וואָלסטו געהאַט שוין פול פעסער מיט גאָלד,
קרעלען, דיאַמאַנטען, בריליאַנטען אַ וועלט,
און אַלץ, וואָס מען קען נאָר באַקומען פאַר געלט!
איך מאַך נישט קיין שפּאַס,
איך ווייס שוין דעם ס ו ד,
איך קען דיר אים זאָגען אין וואַלד!"

די שלאַנג איז אַוועק, און דער אינגערער קלערט:
ווי גאָט האָט זיך יעדען זיין שיינקייט באַשערט;
נעה פרעג אים: דער גלאַנץ און די שיינקייט וואָס טויג?
ביים עלטערען פלאַמט שוין די ת א ו ה אין אויג:
קרעלען, דיאַמאַנטען, בריליאַנטען — אַ, גאָט!
זי זאָל נאָר נישט נאַרען און זאָגען דעם ס ו ד!
ער קוקט אויפ'ן וואַלד

און ג נ ב'עט זיך באַלד
פון ב ר ו ד ע ר אַרויס צו דער ש ל אַ נ ג!

די זון געהט שוין אונטער, פאַרגאָלדט נאָך די זוים
פון וואָלקען אין הימעל; און אונטער אַ בוים
זיצען שוין ביידע, — דער מענש און די שלאַנג;
זיי זיצען צוזאַמען און שמועסען שוין לאַנג.
ער ציטערט און ווייס נישט — פאַר פרייד צי פאַר שרעק?
זי וויקעלט דאָס הארץ אים אַרום מיט'ן עק
און רעדט פון דיאַמאַנטען,
קרעלען, בריליאַנטען.
„אַלץ וועסטו האָבען גאָר גרינג!"

„באַטראַכט נאָר דיין ברודער, דאָס איז אַ פאַבריק
פון קרעלען, בריליאַנטען, דיאַמאַנטען און גליק!
עס טרעפט זיך, ער אַרבייט, און וואונדערליך הייס
ווערט אים, דער שטערען באַדעקט זיך מיט שווייס;
עס טריפען די טראָפּען!... ער ווישט מיט דער האַנט;
לאָז נישט! דער טראָפען — דאָס איז אַ דיאַמאַנט!
נאָר אַרבייטען הייס!
קלויב אויף דעם שווייס!
שיטסטו אָן פעסער דיאַמאַנטען!"

„עס טרעפט, און אים פאַלט פון די ברעמען אַ טרער;
דו, ש ו ט ה, דו מיינסט, עס איז וואַסער, נישט מער,
און טרייסט אים און האַלזט אים; דו האַלסט עס נישט אויס
און קושסט אים די טרערען פון ד'אויגען אַרויס!
פאַרשווענדסט דיין פאַרמעגען, דו נאַרישער קאָפּ,
לאָז ווייגען, לאָז וויינען! און קלויב יעדען טראָפּ!
אַ טראָפּ, האָב פאַרשטאַנד,
דאָס איז אַ בריליאַנט,
רייך וועסטו זיין ווי אַ קעניג!"

„דערנאָך — האָט דיין ברודער אַן אידעלע פעל.
אַ שטאָך מיט אַ נאָדעל — דו האָסט שוין אַ קרעל!
בלוט — זאָגסטו — איז עס, בלוט — זאָגסטו — אַ קאָפּ.
דו נאַר! עס איז קרעלען; דו צאַפּ נאָר און צאַפּ.
זאָל ער נאָר בלוטען און בלוטען נישט קאַרג!
אָנשיטען וועסטו שוין קרעלען אַ באַרג!
דו האָסט אַ פאַבריק,
און מאַך דיר דיין גליק,
ביסט ש ט אַ ר ק ע ר און ווייסט שוין דעם סוד!"

די ליפּען פאַרביסען, די פויסטען געבאַלט,
געהט שוין דער עלטערער ברודער פון וואַלד.
די אויגען, זיי ברענען און זוימען זיך שוואַרץ,
דאָך צאַפּעלט די ליבע צום ברודער אין האַרץ.
ער טרייסט זיך: „איך וועל דאָך נאָר מאַכען אַ פּרואוו;
אַ שטאָך וועל איך געבען, אַ קליינעם, נישט טיף;
מיין ברודער? איך ווייס!
נאָר טרערען און שווייס,
הערסטו דאָך, זיינען בריליאַנטען!"

עס הערט די ל ב נ ה נאָך די איינענע נאַכט,
ווי ס'האָט אינ'ם שטיבעל געוויינט און געלאַכט.
עס קוקען די שטערען אין פענסטער אַריין:
ווי לאַכט עס אַ ברודער ביים ברודערס געוויין?!
די זון האָט צומאָרגענס געוואונדערט זיך שטאַרק:
ווי שלאָגט עס אַ ברודער דעם צווייטען אין קאַרק?
עס וואונדערט צוגלייך
דעם וואַלד און דעם טייך:
וואָס איז עס אין שטיבעל געשעהן?
און עס איז געקומען אויף ביידע גאָטס שטראָף!
דאָס גליק איז פאַרשוואונדען, עס ווייכט זיי דער שלאָף.
אַוועק איז די ליבע, דער פרידען אַוועק.
דער שלאָפט נישט פאַר וויינטאָג, דער צווייטער פאַר שרעק.
דער שרייט: ס'איז מיין ע ש ר ו ת, מיין רייכטום, מיין גוט!
און יענער: ס'איז טרערען, מיין שווייס און מיין בלוט!
דיאָם, דיאָם, דיאָם, דיאָם!
אויף יענער זייט י ם
רייסט מען זיך שוין ביי די האָר!

י. ל. פּרץ.

אין פאַבריק.

איינמאָל האָט מיך איציקעל מיין ת ל מ י ד שטאַרק געבעטען, איך זאָל מיט אים געהן באַקוקען דעם פאָטערס פאַבריק. ער וויל מיר ווייזען די טייערע און קונציגע מאַשינען.

איך האָב אים נישט געקאָנט אָפּזאָגען, געה איך.

אין פאַבריק אַריין געהען מיר דורך אַ שמאָל פּעדערהייזעל, וואו צוויי מענשען קענען נישט צוזאַמען דורכגעהן, נאָר איינער נאָכ'ן אַנדערען. פון דאָרט זיינען מיר געקומען אויף אַ גאַנץ גרויסען הויף אַרוים,

פון הויף ערשט אין פאבריק אריין. אין פאבריק איז נאך מער רחוות ווי אויפ'ן הויף.

און די פאבריק איז פול מיט ווארשטאטען. און ביי יעדען ווארשטאט שטעהט א פועל. דער ווארשטאט ווארפט זיך, און דער פועל ווארפט זיך מיט'ן ווארשטאט. און דער פועל מיט'ן ווארשטאט זעהען אויס ווי איין גוף, ווי איין חולה־נופל, וואס ווארפט זיך, שאקעלט זיך און זעצט...

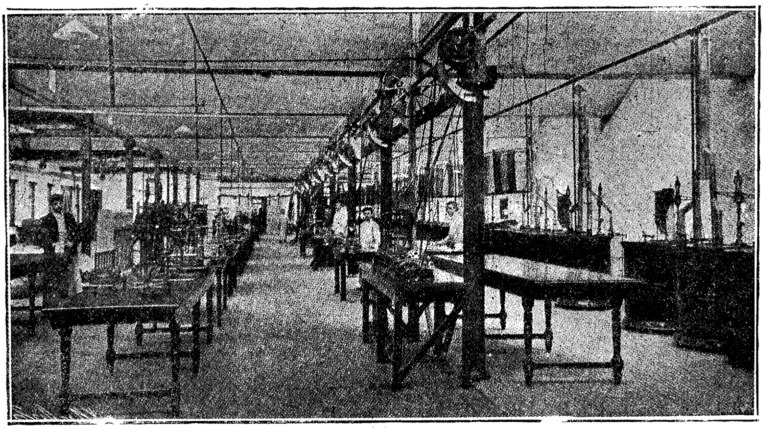

און וואס איז די נשמה פון דעם גוף? די פארע! זי רודערט עס מיט אלעם דורך לעדערנע רימענס, מיט וועלכע יעדער ווארשטאט איז ארומגענומען...

אויסער דער פארע האט דא קיין גוף קיין אנדערע נשמה נישט, נישט דער ווארשטאט, נישט דער פועל, וואס טוט נאך דעם ווארשטאט; זיי האבען קיין נשמה נישט, קיין רצון נישט, קיין ידיעה נישט...

אזוי דאכט זיך מיר!

און מיין תלמיד וויל מיר אלץ פארטייטשען, געבען צו פארשטעהן, וואס דא טוט זיך: וואס מען ארבייט, ווי אזוי מען ארבייט; נאר — איך הער נישט, איך שרעק זיך פאר די קלאפענדע גולמות...

די אויערן ווערען מיר טויב פון גערויש און געקלאפעריי...

א ים קולות, א מבול קלעפ און שלעג... און עס קראצט און רייבט און קריצט מיט די ציין...

און א וואונדערליכע מחשבה פליהט דורכ'ן מוח:

„און ווען עס קומען אהער, אין גהינם אריין, די גרעסטע נביאים: ישעיה, ירמיה, און ווען משה רבנו אליין, — ווען זיי עפענען די מיילער און זיי ווילען רעדען, צו וואלטען

זיי איבערגעשריען דעם ג ה י נ ם, צי וואלט זיי עמיצער פון די געפייניגטע נ ש מ ו ת געהערט?"

— ניין, זיכער נישט! — טראכט איך, און לויף ארויס, באגאסען מיט קאלטען שווייס פאר שרעק!

און מיר געהען ווייטער דורכ'ן שמאלען פעדערצימער, און איך מיט י צ ח ק'ן קענען צוזאמען נישט דורכגעהן...

— נאך וואס איז דא אזוי ענג? — פרעג איך.

— דא רעווידירט מען די ארבייטער, — ענטפערט י צ ח ק'ל, — איינעם נאכ'ן צווייטען רעווידירט מען...

— נאך וואס?

— מען ג נ ב'עט פון פאבריק... כ ל י ם, ס ח ו ר ה...

— ג נ ב י ם זיינען זיי, ג נ ב י ם?

— נישט אלע, ח ס ו ש ל ו ם! נאר אויף טייל פאלט א ח ש ד!...

— און אז אויף א טייל פאלט א ח ש ד, רעווידירט מען אלע?

— דער טאטע זאגט, אז מען קען נישט מ ב י ש זיין, רעווידירט מען א פ י ל ו די מייסטער אליין...

י. ל. פרץ.

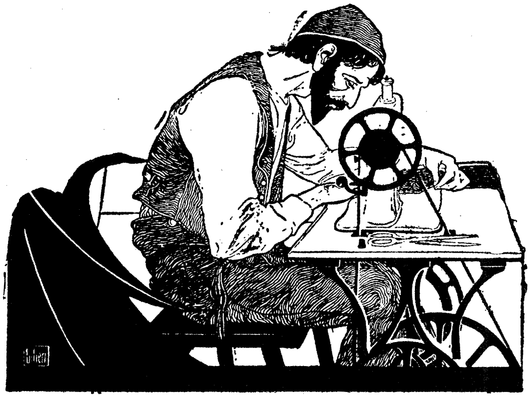

דער בלייכער אפרייטער.

איך זעה דארט א בלייכען אפרייטער,
פארקאכט אין דער ארבייט, א שרעק!
און זייט איך געדענק אים, אלץ נייט ער
און לייגט זיינע קרעפטען אוועק.

איך שטעה און באטראכט דארט זיין צ ו ר ה,
זיין צ ו ר ה פארשמירט און פארשוויצט,

און פיל, אז דאָ אַרבייט קיין ג ב ו ר ה,
דער אימפּעט נאָר פּראָצעוועט איצט.

עס פאַלען די טראָפּענס כ ס ד ר,
פון אויפגאַנג ביז אונטערגאַנג שפּעט,
און זאַפּען זיך איין אין די קליידער,
און טרינקען זיך איין אין די נעט.

איך בעט אייך, ווי לאַנג וועט נאָך יאָגען
דער בלייכער די בלוטיגע ראָד?
אָ, ווער קען זיין ענדע מיר זאָגען?
ווער ווייס יענעם שרעקליכען ס ו ד?

אָ, שווער, זעהר שוועד דאָס צו זאָגען!
דאָך איינס איז באַוואוסט און באַשיידט:
ווען אים וועט די אַרבייט דערשלאָגען,
זיצט ת י כ ף אַ צווייטער און נייט.

מ. ראָזענפעלד.

אין שאַפּ און אין דער היים.

איך זיץ און איך טרייב די מאַשינע
און פיל, ווי מיין כ ו ח געהט אויס.
איך טראָג ניט אויף קיינעם קיין ש נ א ה,
און פרעמד איז מיר ראַכע און ק נ א ה,
דער ווייטאָג אין האַרץ נאָר איז גרויס.

מיין בליק פילט זיך אָן און געהט איבער:
עס ווערט אויף דער אַרבייט אַ פלעק;
אַ בלינדער, אַ צערענדער פיבער —
ער געהט מיר די בלוטען אַריבער
און שמעלצט מיר דאָס לעבען אַוועק.

עס טריפען די פלאַמענדע וואונדען.
איך זיץ אין דער דומפּער פאַבריק,
ביז וואַנען עס קומען די שטונדען,
ווען, כ ל ו מ ר'שט, איך בין ניט געבונדען
און געה אַ באַפרייטער צוריק.

אַהיים קום איך קראַנק און צעבראָכען,
באַגלייט פון אַ שטילען געוויין,
מיט מידע צעווייטאָגטע קנאָכען,
מיט י א ו ש אָנשטאָט מיט ב י ט ח ו ן;
און פאַל דאָרט אַוועק ווי אַ שטיין.

די שטוב איז פאַרוויסט און אַנטשוויגען.
איך קוק זיך אַרום מיט אַ הוסט:
מײַן אָרימע פרוי זעה איך ליגען;
זי בלאַנדזשעט פון ח ל ו ם אַ נ י ג ו ן,
דאָס פּיצעלע טרוימט בײַ איר ברוסט.

איך קוק אויף די אָרימע מיט טרערען
און קלער: „ווען איך בלײַב איצטער טויט,
ווען איך זאָל מיט אײנמאָל ניט ווערען,
אָ, ווער וועט זײ ביידען דערנערען?
אַ בעט זײ פאַרשאַפען און ברויט.

וואָס טוען זײ באַלד טאַקע, מאָרגען,
ווי שנעל דער פאַרדינער זײ פעלט?
אָ, ווער וועט זײ לײַען, צי באָרגען,
זאָגאָר מיט דאָס קלענסטע באַזאָרגען?
וואו בלײַבט זײ אַ פרײַנד אויף דער וועלט?"

און קלערענדיג, ווער איך אַ מידער
אַנטשלאָפען. און כ׳טו זיך אַ כאַפּ! —
אין מ ז ר ח־זײַט טאָגט עס שוין ווידער.
איך שלעפּ די פאַרמאַטערטע גלידער
צוריק אין דעם דומפּיגען שאַפּ.

מ. ראָזענפעלד.

דער אַלטער שנײַדער.

ער זיצט און נײט שוין פיעלע יאָרען,
און זײַן בלײַכער פ נ י ם שוויצט.
די באָרד איז אים שוין ווײַס געוואָרען,
ווי דער פאָדים, וואָס ער נוצט.

ניטאָ כ מ ע ט אין שטאָט אַ מײַסטער,
וועלכען ער האָט ניט געדינט;
און דאָך האָט ער קײַן סענט אין טײַסטער
און קײַן ברויט פאַר ווײַב און קינד.

ער קומט אַרײַן אין שאָפּ באַגינען
און פאַרדינגט שוין זײַנע הענט;
ער האַלט פאַראײַנס אין אײַן פאַרדינען
און פאַרהולטעוועט קײַן סענט.

ער שאָפט שוין, ווען עס גרויט דער מאָרגען,
און ער שאָפט נאָך שפּעט ביינאַכט,
און שטענדיג, שטענדיג וואו צו באָרגען
זיצט ער טרויעריג און טראַכט.

דער מייסטער איז מיט אים צופרידען,
ווייל ער ט ע נ ה׳ט ניט קיין ס ך,
ער מאַכט אין שאָפּ ניט קיין יארידען
און באַלייידיגט ניט זיין פאַך.

ער קומט און געהט אַוועק אין שטילען;
רעדען — רעדט פאַר אים דער הוסט:
די טרער פאַרדעקען אים די ברילען,
און דעם שמאַרץ פאַרדעקט די ברוסט.

די ארבייטס־מענשען אַלע קוקען
אויף דעם קראַנקען מיט אַ וויי;
זיי קוקען אויף זיין מידען רוקען,
וועלכער קרימט זיך ביים געניי.

זיי זעהען שוין דעם שוואַרצען זיגעל,
פאַר זיין ערליכקייט די שטראָף...
זיי זעהען, פּונקט ווי אין אַ שפּיגעל,
אין דעם אַלטען זייער ס ו ף.

מ. ראָזענפעלד.

ד ע ר ש נ יי ד ע ר.

די שטוב איז קליין, די שטוב איז אַלט;
אין יעדען ווינקעל מיסט און קויט.
ס׳איז פינסטער, אומעטיג און קאַלט.
אַ קראַנקער שניידער זיצט און נייט.
דער שניידער נייט,
די נאָדעל געהט.
דער מ ו ח דרייט,
ס׳איז גרויס די נויט,
ניטאָ קיין ברויט, ניטאָ קיין ברויט.

דער פּ נ י ם געל, פאַרצאָגט, פאַרטראַכט;
די נאָדעל רודערט טאָג און נאַכט;

פון צייט צו צייט אַ פּוסטער הוסט
האַלט אויף די האַנט, רייסט אויף די ברוסט.

אין שטוב איז אומעטיג און פּוסט;
פון וויג אַ זיפץ, פון בעט אַ הוסט;
אַ קליינטשיק לעמפּעל ברענט זיך שוואַך;
אַ דראַבנער רעגען קלאַפּט אין דאַך.

— „וואָס טוסטו, שניידער, אויף דער וועלט?"
— „איך לעב"... — אַ שווידערליכע קעלט
נעמט אָן ביים האַרץ: פאַרפלוכטע נויט!
אַז דאָס הייסט ל ע ב ע ן, וואָס איז טויט?!
דער שניידער נייט,
דער מ ו ח דרייט.
ס'איז גרויס די נויט.
ניטאָ קיין ברויט, ניטאָ קיין ברויט.

ש. אַנסקי.

דור הולך ודור בא.

א.

אַן אויסגעשטערנטע נאַכט; אַ הייליגע, פאַרכטיגע סליחות־נאַכט. שטילע, פינקעלדיגע שטערנדלעך קוקען אַראָפּ פון הויכען בלאָהען הימעל אויפ'ן האַלב־איינגעשלאָפענעם שטעטעל. אין האַלב־איינגעשלאָפענעם, ווייל אין מאַנכע הייזער איז מען נאָך וואַך. ביי זעליק שוסטער איז נאָך אָפען טיר און טויער, און זיינע געזעלען זיינען אַזוי פאַרטיפט אין דער אַרבייט, אַז זיי באַמערקען נישט די ליכטיגע אייגעלעך פון הימעל, וואָס האָבען געוואונקען צו זיי דורך די אָפענע פענסטער. די בליך־לאָמפּען אין שטוב בלענדען זיי די מידע אויגען, און זיי לאָזען זיי גערנווילינג אַראָפּ צו דער אַרבייט.

פאַרנומענער פאַר אַלע איז דער לאַנגער נאָטע. ער וויל זיך פאַרשלאָגען מיט'ן האַמער די געדאַנקען; זיי לאָזען זיך אָבער נישט.

„עס געהען אַזעלכע הייליגע טעג. אַן אוצרה געלט דאַרף מען... און פון וואַנען? איבער'ן זומער האָט ער נישט פאַראיבעריגט קיין רובעל... פאַר זיך עפּעס צו קויפען אויף יום־טוב, איז קיין רעדע נישט, זאָל נאָר אין שטוב זיין צו לייטען גלייך“.

„אַ מאַסע הוצאות: אויף ראש־השנה — ברוינע פויגעל... אויף יום־כיפור — עופות; כאָטש צו אייניציגע כפר ה'לעך פאַר יעדען קינד. דערנאָך געהט ערשט סוכות. מען זיצט מיט מענשען אינאיינעם אין סוכה, דאַרף מען האָבען אַ לעשציקעל, צוקער־באָבעם גרויסע, — נישט פאַרשעמט צו ווערען פאַר לייט“. און ער טרייבט זיך צו; בעסער אַרבייטען אין דער נאַכט אַריין, אַבי צו זיין אַ מענש צווישען מענשען.

און ער הייבט און לאָזט אַראָפּ אַלץ האַסטיגער און האַסטיגער דעם האַמער אויף דער האַרטער פּאָדעשווע, אַרומפאָרענדיג מיט איר איבער'ן שטיין, וואָס איז געלעגען אויף זיינע אויסגעדאַרטע דינע קניה.

חיים'ל, זיין אַכצען־יעריג אינגעל, וואָס העלפט אים אונטער און גרייט אים צו אַרבייט, זיצט אָן דער זייט, כמעט הינטער דעם פּאָטערס אַקסעל, און קאָוועט אַ שטיוועל, קלאַפּענדיג שוואַך און לאַנגזאַם מיט'ן העמערל. די פלעקלעך האָבען זיך דאָס מאָל נישט גלאַטיג געגליטשט אין דער געלעכערטער זויל אַריין. טייל צעברעכען זיך, טייל שפּרינגען אינגאַנצען אַוועק, גלייך זיי וואָלטען גענאַרט זייער יונגען מייסטער, שפּילענדיג מיט אים אין באַהעלטעניש, קוים מאַכט ער צו איין אויג פאַר מידקייט. און די מידקייט באַפאַלט אים פון צייט צו צייט. דעמאָלט טוט ער זיך אַ וויג, לאָזט אַראָפּ דעם קאָפּ צו דער שוים; נאָר, דערשפירענדיג דאָס קאַלטע אייזערנע העמערל ביים שטערען, כאַפּט ער זיך אויף און קוקט זיך אום מיט צוויי אָפענע, דערשראָקענע אויגען, צי לאַכען נישט פון אים די געזעלען. מען האָט עס גראָד נישט באַמערקט, נאָר ער בייזערט זיך אויף זיך אַליין: „עס איז קיין

תכלית נישט צו שלאָפען". ער ווייס, אַז דער פאָטער וועט וואַרטען אויפ'ן שטיוועל. „פע, אַ מיאוס'ע זאַך דער שלאָף!"

כדי מער נישט איינצושלאָפען, לייגט ער אַוועק דעם שטיוועל און געהט צו צום קובעל וואַסער, דערפרישט זיך מיט'ן קאַלטען וואַסער דאָס פּנים מיט די אויגען און געהט שטאָלץ צוריק צו דער אַרבייט. אויפ'ן וועג וואַרפט ער אַ דרייסטען בליק צום וואַנט־זייגער. „אַ, וואַ, האַלב צוועלף! מען דאַרף זיך צורירען". ער איילט זיך צו זיין אָרט, און פון אונטער'ן העמערל שיטען זיך לעבעדיגע קלעפּ איבער די קעפּלעך פון די אומרוהיגע שטיפטען; ווי אַ האָגעל שיטען זיי זיך, די קלעפּ, און קלינגען אָפּ פון די ליידיגע גרויסע פעסער, וואָס שטעהען אין דרויסען ביים אָפּענעם פענסטער, אַפוואַרטענדיג, מען זאָל זיי אָנפּאַקען מיט שוכוואַרג און אַוועקשיקען אויף די ווייטע מערק.

ב.

עלקע, אַ דיקליך ווייבעל, ווי עס פּאַסט פאַר אַ בעל־הבית'טע, איז געשטאַנען ביים קוימען און געפּרעגעלט פּעטס אויף אַ פּאַטעלניע. דערביי האָט זי פון דער וועטשערע אויך נישט אַראָפּגעלאָזט קיין אויג. זעליק, דער מאַן, דאַרף באַלד צוריקקומען פון גאַס; און זי רירט זיך צו, ער זאָל טרעפען דאָס עסען פאַרטיג. געשיקט טוט זי פלוצלונג אַ גאָס נאָך עטליכע לעפעל פּעטס אויף דער פּאַטעלניע; דער זאָד פון צאַפּעלדיגען פּעטס אויף דער קאָכענדיגער פּאַטעלניע וועקט דעם לאַנגען נאָטען פון זיינע יום־טוב'דיגע דאגות.

— אָט אַזוי איז אַ תענוג! — טראַכט ער, אַן אויג וואַרפענדיג צום קוימען. — גרויסע באָבעם מיט ברייטע קלאָרע פּאַרפּעל, מיט אַ יויך באַגאָסען, דערנאָך מיט פּעטס... אַ מאכל! דאָס מאָג שוין ראָטשילד עסען! דאָס וואַסער קומט אים אין מויל אַריין... דערביי דערפילט ער אָבער, אַז דאָס האַרץ ווערט אים אויך וואַסעריג, אַז דער געשמאַק פון „ראָטשילדס מאכל", וואָס צעגעהט זיך אין שטוב, שוואַכט אים וואָס אַ מאָל מער אָפּ.

ער קען לענגער שוין נישט זיצען און ער דרייט זיך איבער צו חיים'לען און זאָגט אים:

— ווי האַלסטו מיט דער אַרבייט? שוין צייט צו געהן אַהיים.

— באַלד, טאַטע — ענטפערט חיים'על דערפרייט. און אין אַ ווייַלע אַרום האָבען זיי ביידע אַוועקגעלייגט די אַרבייט, אַנגעטאָן די כאַלאַטלעך און געוואונשען אַ גוטע נאַכט דער בעל־הבית'טע. דערביי האָט נאָטע אַ פרעג געטאָן, וואו ער, איר מאַן, קאָן זיך אַצינד געפינען. זי פרעגט: „צו וואָס?" און ער ענטפערט, אַז ער דאַרף אַביסעל געלט. עלקע גיט אַ ציה מיט די אַקסעל, אַז זי ווייס נישט, און נאָטע מיט'ן אינגעל האָבען זיך אַ לאָז געטאָן צו דער טיר, זאָגענדיג נאָך אַמאָל „אַ גוטע נאַכט" צו דער בעל־הבית'טע מיט די איבערגעלאָזטע געזעלען.

ג.

אויף יענער זײַט שוועל האָט נאָטע דערזעהן פאַר זיך דעם שײַנעם לויטערען הימעל מיט די פינקעלדיגע שטערען, און האָט דערפילט, אַז זײַן האַרץ ווערט פול מיט שטילער פרײַד; דעם הונגער האָט ער פאַרגעסען.

— גאָט האָט באַשאַפען אַזאַ שײַנע וועלט! — זאָגט ער צו ח י י מ'לען, און טראַכט באַלד, אַז דאָס אַלץ איז נישט פאַר די, וואָס מוזען זיצען און אַרבײַטען אין שטוב! דאָס זאָגט ער שוין ח י י מ'לען נישט.

— פ ר נ ס ה! — טראַכט ער ווײַטער — מען מוז אַהײם ברײַנגען כאָטש אַ קערבעל...

נישט ווילענדיג טוט ער זיך אַ טאַפּ אין קעשענע און רונצעלט אײַן דעם שטערען. „וואָס זי וועט זאָגען, וועט זי גערעכט זײַן“.—טראַכט ער.

— „זונטאג געגעבען איר אַ רובעל; נו, איז שוין, געלויבט איז גאָט, דינסטאָג בײַנאַכט. איר שווער ביטער האַרץ וועט זי, דאַכט זיך, צו מיר אויסגיסען“.

ער וויל זיך קלאָר מאַכען, צי וועט עס נאָך קאָנען אויסהאַלטען, דאָס מאָל אַהײם צו קומען אָהן געלט. ער פּרואווט זיך טרײסטען: עס איז שוין שפּעט, צינד דאַרף זי דאָך קײַן געלט נישט! דעם טאָג איז זי שוין איבערגעקומען. א ל א מאָרגען? וועט ער באַלד אין דער פריה כאַפּען צוויי־דרײַ רובעל און אַהײם טראָגען. אָבער נאָכ'ן גאַנצען י ש ו ב ־ ה ד ע ת, איז אים דאָך שווער אַהײם צו געהן מיט די לײדיגע הענט. „זי ווײס גאָר נישט, ווי שווער עס קומט אָן דאָס קערבעל אַרויסצוקריגען!“

— פאַרענטפערט ער זיך פאַר זיך אַלײן. „זי מײנט, איך רעד נישט, מאָן נישט! רעד, אַז ווען מען דאַרף אַ רובעל, ווערט ער נ ע ל ם!“

— קום, טאַטע! — וועקט אים ח י י מ'ל, אַנרירענדיג אים בײַם אַרבעל. נאָטע באַמערקט עס נישט און שפּרײַזט נאָך שטילער. ער דערמאָנט זיך, אַז נאָך בײַם אָנבײַסען, האָט זי אים דערמאָנט, און ער האָט איר צוגעזאָגט, אַז ער וועט איר שפּעטער שיקען. האָט זי, נעבעך, גער מוזט שוואַרצען זיך דאָס פּ נ י ם און געהן באָרגען אויף וועטשערע אין קלײטעל. און א פ ש ר האָט זי גאָר נישט באַקומען! דאָס וואָלט שוין גאָר שרעקליך געווען. „נײן, — באַפעסטיגט ער זיך אין דער ד ע ה, — אַזוי געהט מען נישט אַהײם!“

ח י י מ'ל ציהט אים בײַם אַרבעל, און ער טראַכט: ווען כאָטש אַ צוויי זילבערנע רובעל, געה איך אויף אַן אײַזערנער בריק. איך קום אַהײם מיט אַ מ ל י ץ ־ י ו ש ר. וואָס געווען איז געווען, נאָר געוואוסט וואָלט זי, אַז מאָרגען האָט זי מיט וואָס אַרויסצוגעהן אין גאַס אַרײַן... עס וואָלט געווען ווי בײַ לײַטען; ווי אַמאָל. זי וואָלט אים גאָר אַנדערש מ ק ב ל ־ פ נ י ם געווען. זי וואָלט געווען אַזוי ליב. דאָס טעלערל פון הימעל וואָלט זי אים צוגעבויגען.

— הער, ח י י מ'ל! — ווענדט ער זיך צום זון. — דו געה אַהײם, און

איך וועל אָפּזוכען זעליקען און כאַפּען בײַ אים אַביסעל געלט.

— וועסט אים דען געפינען אַצינד?

— אפשר. ר'איז אודאי אין שענק.

חיי מ'ל לאָזט זיך עס צוויי מאָל נישט זאָגען, נעמט זיך אַראָפּ אין אַ זײַטען־גאַס און זײַנע יונגע פלינקע טריט הערען זיך וואָס אַמאָל ווײַטער און ווײַטער און ווערען באַלד פאַרהילכט.

ד.

די געסלעך זײַנען שוין שטיל און לער, די קלײַנע נידריגע הײַזלעך שלאָפען שוין לאַנג מיט פאַרמאַכטע לאָדען, ווי אַראָפּגעלאָזטע ברעמען אויף פאַרשמאַכטע אויגען. זעלטען, דורך אַ שפּאַלט פון אַן אײַנגעטריקענטען לאָדען, ציטערט אַרויס אַ רויטליכע שײַן און לײַגט זיך איבער דער ברײַט פון געסעל ווי אַ העל פּאַסיקעל. ס'מערסט שלאָפט מען שוין, און נאָטעס מידע אויגען און מידע פּיס האָבען זיך אויך געבעטען רוה. נאָר ער האָט געמוזט שפּאַנען איבער די שטילע געסלעך. די ברעמען זײַנען אים שווער געוואָרען ווי בלײַ; די פּיס הײבען זיך קוים. אין גאַנצען פּילט ער זיך, ווי נאָך אַ לאַנגען שווערען תענית. אַזוי דערגרײַכט ער די שול־גאַס.

און ער שפּרײַזט ווײַטער און איז פון דער שול־גאַס אַרײַן אין מאַרק, וואו ער האָט פון דערווײַטענס דערזעהן די שענק, צו וועלכער ער איז געגאַנגען. די טיר פון שענק איז שוין צוגעמאַכט. עס איז אָבער נישט מעגליך! ער גלויבט זײַנע אויגען נישט און געהט צו פּרואווען די טיר. און ער האָט זיך דערפרײַט, אַז זי איז נישט מער ווי צוגעלעהנט פאַר יוצא זײַן. ער האָט דאָך נישט געוואוסט, ווי צו כאַפּען וואָג: „אַרײַנגעהן, צי נישט אַרײַנגעהן?“

ער קלערט, אַז גלאַט אַרײַנקומען עמיצען זוכען און גאַרנישט געבען צו לײַזען, האָט גאָר קײַן פּנים נישט, און צוריקגעהן מיט וואָס ער איז געקומען, ווילט זיך אים אודאי נישט. וואָס טוט מען?... וואָלט ער געהאַט כאָטש אַ פינף קאָפּיקעס, טראַכט ער, אומזיסט זרבענדיג אין בײַדע וועסטעל־קעשענעס. ווען ער האָט 5 קאָפּיקעס, וואָלט ער אַרײַנגעקומען טרינקען אַ גלעזעל ביר. און וואָלט, אגב, געוואָרפען אַ בליק אין אײַן שטוב, אין דער צווײַטער, ביז ער וואָלט אים דערטאַפּט. נאָר טו עפּעס אָהן אַ גראָשען בײַ דער נשמה. אַזוי פּאַסט נישט... ער וועט זיך אומזיסט נאָך אײַנרוסען דאָס פּנים... איז ער אפילו דאָ, זיצט ער נישט אַלײַן, זיצט ער מיט אַ גאַרבער און שמועסט וועגען יוכטען, צי מיט אַ סוחר און רעדט וועגען עקספּעדיציע. „נו, — טראַכט ער טרויעריג, — וועל איך... נאָטע... צוגעהן גלאַט פון דער העלער הויט: זעליק! איך דאַרף געלט. נײַן! עס פּאַסט נישט“. און נאָך אַ לאַנגען ישוב בײַ דער טיר פון שענק, האָט ער זיך איבערגעדרײַט און צוריק אַהײַם געגאַנגען.

ה.

מ ר י ם זײַן פרוי איז נאָך נישט געשלאָפען, ה ג ם זי איז שוין געלעגען אין בעט. ח י י מ׳ל האָט איר איבערגעגעבען, אַז דער טאַטע איז געגאַנגען אויפזוכען זעליקען, און זי האָט וואַכענדיג געוואַרט אויפ׳ן מאַן מיט געלט. אין קלײנעם נידריגען שטיבעל האָבען געעטעמט אַכט נ פ ש ו ת. מ ר י ם מיט צוויי קינדער זײַנען געלעגען אין איין בעט, ח י י מ׳ל אין דער העלפט פון צווייטען: די צווייטע העלפט האָט ער איבערגעלאָזט פאַר׳ן פאָטער. צופוסענס דעם מענישען בעט אויף אַ באַנק שלאָפען צוויי קינדער, איבערגעדעקט מיט׳ן פאָטערס אַן אַלטער קאַפּאָטע; נאָך איינס ליגט קעגענאיבער דער באַנק, אויף אַן אַלטמאָדישען, פלאַכען קאַסטען, צוגעדעקט מיט דער מוטערס פאַר טשיילע, נישט ווײַט פון איר בעט. דאָס בלאַסע פ נ י מ׳ל אויפ׳ן טונקעל־קלײנעם קישעלע, וואָס איז אָנגעשפאַרט אָן קוימען, שימערט פאַר בלאַסקײַט. איבער׳ן קוימען שײַנט אַ קליין לעמפעל און וואַרפט זײַנע דינע טרויעריגע שטראַלען צום ש כ ן — דעם מעשענעם, פון פליגען געשפרענקעלטען הענגלײַכטער. דאָס אָרימע פײַערל האָט אויך אַזוי טרויעריג געקוקט אויפ׳ן גאַנצען „כ ל י ־ ב י ת“; דער ע י ק ר — אויפ׳ן קלײנעם, רויט געפאַרבטען טישעל מיט׳ן ווײַס־האָלצערנעם שטול, מיט דער צעפלאַצטער דעק, וואָס פלעגט זיך אָפט עפענען, ווי פליגעל פון אַ ס ו כ ה.

עס הערען זיך טריט אונטער׳ן פענסטער. מ ר י ם דערקענט דעם גאַנג און שטעלט אָן די מאַטע אויגען צו דער טיר, אין וועלכער דער „לאַנגער נאָטע“ האָט זיך באַלד באַוויזען. שטיל ווי אַ ג נ ב איז ער אַרײַנגעקומען און געהיט זיך, די טיר זאָל, בײַם עפענען און פאַרמאַכען, קײַן סקריפ נישט טאָן. אויף די שפּיץ־נעגעל איז ער צוגעגאַנגען צום טישעל, אויסמײַדענדיג דעם הענג־לײַכטער, פון וועלכען ער האָט שוין נישט איינמאָל געכאַפּט אַ פ ס ק פאַר קריכען אים אין וועג אַרײַן. ער וואַרפט אַ פּראָוועדען בליק איבער מ ר י מ׳ס בעט, צי זי שלאָפט, צי נישט, און דערזעהט אירע אָפענע אויגען. זי קוקט אויף אים, באַטראַכט זײַן אויסגעדאַרטע פיגור, זײַן בלאַס געזיכט, און פלוצלונג דערפילט זי צו אים אַזאַ האַרציג מיטלייד, אַז זי וואָלט אים די נ ש מ ה אַוועקגעגעבען, אַבי ער זאָל באַווײַזען אַ פרײַערען מוט. זי ווייס, אַז נאָר צוליב איר און די קינדער ווערט ער אַזוי פאַרשוואַרצט און געפײַניגט. זי שטאַרקט זיך און פרעגט שטיל ווי אַ שטילע טויב: „נאָטע, האָסט אים געפונען?“ ער שאָקעלט מיט׳ן קאָפּ: „ניין“! זי פאַרשטיקט אַ זיפץ און זאָגט אים: „נעם דיר דאָרט די וועטשערע פון אויפ׳ן קוימען“. און גיט צו מיט אַ שווערען אָטעם: „נאָר וואָס פאַר אַ ט ע ם וועסטו שוין פילען... באָבעלעך מיט פאַרפעל, אַז עס שטעהט לאַנג“... און ער טראַכט: „באָבעלעך מיט פאַרפעל... טאַקע אַ שאָד, פרישערהייט שמעקט עס גאָר אַ מ א כ ל“... ער ווענדט זיך

צום קוימען, נעמט ארויס א טעפעל פון קאַלטען אַש און, צוריקגעהענ־
דיג צום טיש, נעמט ער מיט דאָס לעמפּעל מיט דער צווייטער האַנט.
„געוואָרען אַ פּאַפּ דערפון. אַ פּאַפּ צום וואַרשטאַט", — זאָגט ער,
נעמענדיג דעם לעמפּעל צום מויל. ער דערמאַנט זיך אָן זעליקס ווערטער
שערע. „אַ שיינער ח י ל ו ק!" — טראַכט ער. פיעל עסען קען ער
דאָך נישט: „פּאַרט אַ פּאַפּ", און מער נאָך — פאַר מידקייט. ער
האָט אוועקגעשטעלט דאָס טעפּעל, און ער ווערט באַלד איינגעשלאָפען
אין די קליידער.

ו.

גאַנץ פריה איז נאַטע ווידער אוועק צו דער אַרבייט.

ער האָט שוין געטראָפען איינינע געזעלען ביי די וואַרשטאַטען.
דער „גיכער פייוועל" האָט שוין געהאַט „פאַרשנורעוועט אַ פּאָר צום
קאָווען". נאַטע זעצט זיך צו, און, נישט פיעל שפּעטער, איז אים
ח י י ם'ל געקומען צו הילף. אַ שווערער אומעט ליגט אויף נאַטעס
געזיכט.

„וואָס זיצט דו עפּעס היינט אַזוי?" — האָט פייוועל געפרעגט.

„עט, גאָר נישט!... ס ל י ח ו ת־טעג... וואָס? טאַנצען זאָל איך?"—
ענטפערט נאַטע, אָהן אַ בליק צו טאָן צום פרעגער.

דערווייל איז זעליק אָנגעקומען פון גאַס. נאַטע האָט געפּאַסט
מוט און געבעטען עטליכע רובעל. זעליק האָט אים געגעבען דריי
רובעל. ח י י ם'לס אויגען האָבען אָנגעהויבען שטראַלען פאַר פרייד.
ווען דער פאָטער האָט אים דערלאַנגט דאָס געלט, אַהיים צו טראָגען
דער מוטער, און ער איז מיט אַ רוישענדען קלאַפּ אין טיר אַרויסגעפלויגען
פון שטוב. נאַטע וויל זיך אויך פרייען, נאָר ער קען נישט, עפּעס
פילט ער זיך נישט גוט. ער האָט דערפילט ווי אַ קנויל אונטער'ן
האַרצען און באַקומען אַ שרעקליכען ווייטאָג. פאַר די אויגען איז אים
פינסטער געוואָרען, און די הענט האָבען אים אָנגעהויבען שטאַרק
צו ציטערן. עס מאַכען זיך אים די אויגען צו און דער שטיוועל פאַלט
אים אַרויס פון דער האַנט: עס ווערט אים היים אין אַלע גלידער. מיט
אַלע קרעפטען עפענט ער די אויגען און וויל זיך אויפהייבען און אַרויס־
געהן זיך אָפּקילען אויף דער לופט: דאָרט וועט אים אויך גרינגער
זיין צו אָטעמען; נאָר ער קען נישט. ער שפּירט, אַז ער וועט אומ־
פאַלען, ווי ער וועט זיך נאָר רירען פון אָרט.

פייוועל האָט עס באַמערקט און פרעגט, וואָס אים איז. „ס'איז
מיר נישט גוט" — ענטפערט ער מיט אַ קורצען, שטילען אָטעם און
ווייזט אים, אַז עס קלעמט אים אונטער'ן האַרצען. די ח ב ר י ם
לויפען צו אים צו, מען האָט אים געוואָלט אָנלעהנען אויף זעליקס
בעט, נאָר נאַטע גיט אַ צייכען, מען זאָל אים אַרויספירען אויף דרוי־
סען. מען טוט זיין ווילען. פייוועל נעמט אָן ביי איינער, נאָך אַ
געזעל ביי דער צווייטער האַנט, און מען פירט אים לאַנגזאַם אַרויס

פאַר דער טיר. זיי האָבען אים אַוועקגעזעצט אויף אַ שטיין, וואָס איז דאָרט געלעגען, און ער האָט אָהנמעכטיג אָנגעשפּאַרט דעם קאָפּ אָן דער וואַנט מיט אַ פאַרשטיקטען ברומען פון אַ פרעסענדיגען ווייטאָג.

— „ס'איז דיר בעסער?“—פרעגען די ח ב ר י ם. ער שאָקעלט מיט'ן קאָפּ אויף „ניין“ און קען קוים אַרויסברענגען אַ שטיל געבעט, מען זאָל אים אָפּפירען אַהיים. פייוועל האָט געהייסען אַרויסדערלאַנגען פון שטוב די כאַלאַטלעך; זיי האָבען זיך און נאָטען אָנגעטאָן און אַהיים געפירט אונטער די הענט. נאָטע פילט זיך אַלץ שווערער און שווערער, די פיס האָבען זיך אים נאָר אָהנמעכטיג נאָכגעשלעפּט. פאַר דער טיר איז זיי מ ר י ם, וואָס האָט זיי דורכ'ן פענסטער געזעהן, אַקעגען געלאָפען מיט אַ געשריי און פאַרבראָכענע הענט. נאָך איהר — ח י י מ'ל.

— „גאָט אין הימעל!“ — האָט זי פאַרצווייפעלט אויסגעשריען, — „וואָס איז מיט אים געשעהן? ראַטעוועט, ראַטעוועט אַ מענשען, אַ טאַטען פון קליינע קינדער!“

ח י י מ'ל האָט ביטערליך געוויינט און געקלאַפּט זיך מיט די פויסטען אין קאָפּ.

— „אַ ביסעל וואַסער! קאַלט וואַסער ברענגט אַרויס!“ — האָט פיי־וועל געשריען.

ח י י מ'ל האָט גיך אַרויסגעטראָגען אַ שעפּ וואַסער פון שטוב און מיט האַסט אַ גאָס געטאָן אויפ'ן פאָטערס געזיכט. דער פאַר־ח ל ש'טער האָט געעפענט די אויגען און געגלאָצט אויף אַלע זייטען; נאָר ער האָט זיי באַלד צוריק צוגעמאַכט. ש כ נ י ם זיינען זיך דערווייל צוזאַמענגעלאָפען, מער געשריען, ווי עפּעס געטאָן, און עס האָט נישט געהאָלפען. מען פירט נאָטען אין שטוב אַריין, מען לייגט אים אויפ'ן בעט, און פייוועל לויפט נאָך אַ דאָקטאָר. אין דער לופט פון קליינעם שטיבעל, וואָס איז אָנגעפילט געוואָרען נאָך מיט מענשען פון גאַס, האָט נאָטע דעם רעשט אָטעם פאַרלאָרען... דאָס געשריי און געוויין ווערט העכער. דערויף קומט אָן דער דאָקטאָר, וואָס האָט שוין געטראָפען צוגעלייגטע וואַרים־פלעשער און האָט זיי פאַרטוישט אויף הייסע קאָמפּרעסען. אויך האָט ער אַ רעצעפּט פאַרשריבען און איז אַוועקגעגאַנגען.

נאָטע איז אַלץ כ מ ע ט ווי אָהן אָטעם. מיט אַמאָל האָבען זיך אים הויך אויפגעריסען די ברעמען, די אויגען האָבען זיך אים פון קאָפּ אַרויסגעזעצט און איבערגעקערט זיך מיט די שוואַרצאַפּעל אַרויף אונטער'ן שטערען. ער האָט אָנגעהויבען כאָרכלען; ער גוס'עט.

— וואָס איז דאָס? — פרעגט עמיץ.

— די „טרויעריגע קלעזמער“ — ענטפערט פייוועל מיט ביטער־קייט אין דער שטימע.

אַ פּאָר מאָל רייסט זיך דער קראַנקער און וואַרפט זיך, זוכענדיג

לופּט, ווי אַ פריש געפאַנגען פישעל זוכט וואַסער. דערנאָך אַ שטאַרקער און לעצטער כאָרכעל... און נאָטען איז אויסגעגאַנגען די נשמה. מען האָט אָנגעצונדען אַ ליכט, אַ ברכה געמאַכט און אַראָפּגעהויבען דעם טויטען אויף דר׳ערד. די אַרויסגעשטויסענע מרים באַוויינט אים פאַר דער טיר. „לאָזט מיך!“ — שרייַט זי. — „לאָזט מיר נאָך איין מאָל אָנקוקען מייַן מאַן, רייַסט מיך נישט אַוועק פון אים, לאָזט אויך צו מייַנע שוועלבעלעך, זאָלען זיי אים באַוויינען... קלאָגט אויף אייַער בראָך! קלאָגט, יונגע יתומימ׳לעך, אויף אייַער טאַטען!“ — זי האָט זיי געוויזען צום פענסטער אין שטוב אַרייַן: „דאָרט איז אייַער געטרייַער שפּייַזער, אומגליקליכע פייגעלעך!...“ חיימ׳ל איז געשטאַנען בייַ דער זייַט און אַלץ געשלאָגען זיך קאָפּ אָן וואַנט.

— „זאָל שוין זייַן גענוג!“ — האָבען אייניגע מאַנסלייַט געשריען. — „נעמט זי אַוועק ווייַט... מען טאָר נישט מצער זייַן קיין טויטען“.

מען האָט זי מיט געוואַלט אַוועקגעפירט צו אַ שכן. פייַוועל האָט אַ וואונק געטאָן צו צוויי פון זייַנע חברים: „קומט צו זעליקען, מען מוז נעמען עטליכע רובעל אויף תכריכים.“ — האָט ער זיי געזאָגט, און אַלע דרייַ זייַנען אַרויס פון שטוב.

ז.

זעליקס בעל־הבית׳טע האָט שוין דערפון געוואוסט און איז זיי אַקעגען געלאָפען, קלאָגענדיג און מיט פאַרבראָכענע הענט: „אַן אומגליק, אַזאַ אומגעריכטער חורבן. קינדער קרוין! וואָס זאָל איך אייַך זאָגען! דער פינסטערער „ונתנה תוקף“! נאָך פאַר אַ יאָרען אָנגעע׳חתמ׳עט געוואָרען!“

— „וואו איז זעליק?“ — האָט פייַוועל איבערגעריסען די קלאָג. זי ווישט זיך אויס די אויגען און ענטפערט טרוקען און באַליידיגט, אַז ער וועט באַלד קומען: „זעצט אייַך!“. זעליק איז אויך באַלד געקומען און האָט, צוגעהענדיג צו זיי, געפרעגט: „איר זייַט שוין געווען בייַ דעם גבאי פון חברה קדישא?“ — „ניין“, — האָט פייַוועל געענטפערט. — מען דאַרף געלט אויף תכריכים, כאָטש אַ רובעל זעקס, און איר מוזט די טובה טאָן און געבען“. זעליק האָט פייַוורלען אַ צייכען געגעבען, ער זאָל נישט רעדען אַזוי הויך פאַר׳ן ווייַב; עס איז אָבער שוין צו שפּעט געווען. זי גיט אים אַ ציה בייַם אַרבעל. זי וויל אים עפּעס זאָגען אָן אַ זייַט. ער מאַכט זיך נישט הערענדיג, גיט פייַוולען זעקס רובעל. פייַוועל מיט די חברים געהען אַרויס. דעמאָלט ערשט פרעגט ער, וואָס זי וויל אים זאָגען.

— ווער וועט אָפּאַרבייַטען דאָס געלט? — פרעגט זי צאָרניג. — דיר חלומ׳ט זיך, אַז נאָטע לעבט נאָך?...“ „נישט דייַן דאגה!“ — ענטפערט ער, און גיט צו:

— חיימ׳ל וועט אָפּאַרבייַטען; דור הולך ודור בא!

י. מ. ווייסענבערג.

צום העמערל.

אך, העמערל, העמערל, קלאפּ!
שלאָג שטאַרקער אַ טשוועק נאָך אַ טשוועק!
קיין ברויט איז אין שטוב נישטאָ,
נאַר צרות און לייד אָהן אַן עק!

אך, העמערל, העמערל, קלאפּ!
דער זייגער — ער שלאָגט שוין באַלד צוועלף;
די אויגען — זיי מאַכען זיך צו.
גיב כוחות — אָ, גאָטעניו, העלף!

אך, העמערל, העמערל, קלאפּ!
שלאָג שטאַרקער די טשוועקעס, שלאָג גיך!
ביז מאָרגען מוז פאַרטיג שוין זיין
דער גביר ה'טעם טעכטערלס שיך!

אך, העמערל, העמערל, קלאפּ!
ניט גליטש פון מיין האַנט זיך אַרוים.
מיין איינציגער שפּייזער ביסטו,
פון הונגער אָהן דיר געה איך אוים!..

א. רייזען.

דער מויערער.

א.

ביינוש דער מויערער איז היינט פריילינער ווי אַלע מאָל אַוועקגע־גאַנגען צו דער אַרבייט. ער וועט אַרבייטען נישט ווייט לעבען הויף, אין וועלכען עד וואוינט, און אַז ער וועט שטעהן אין דער הייך אויף די „ריסטעוואַניעס", וועט ער קאָנען זעהן זיין דירה. ער וועט קאָנען לוסטיג מאַכען זיך מיט זיין שרהל'אהן און שפּילען זיך מיט'ן קליינעם „וואָזיק", מיט זיין אינגסטער טאָכטערל, וואָס האָט נאָך אַרומ־געפּויזעט. דאָס האָט אים געקיצעלט און ער האָט שוין פאַרגעניגענד געשמייכעלט. ער האָט צונויפגעקליבען זיין געציינג אונטערזינגענדיג. פאַרבייגעהענדיג האָט ער אַ קניפּ געטאָן דאָס עלטערע פינפיעריגע טאָכ־טערל, אַ שלעפּ געטאָן שרהל'אהן פאַר'ן קלייד און אַריינגעכאַפּט דעם „וואָזיק'ס" הענטעל אין מויל. ער האָט געשטיפּט.

— „נו, איצט וועלען מיר הול כ'ן", — האָט ער געזאָגט און אַרויפ־געלייגט דאָס זעקעל מיט די געציינג אויף די אַקסלען. ער האָט אָנגע־קוקט די דריי טעכטער און אַרומגעכאַפּט פאַר דער טאַליע שרה־ל'אהן, וואָס האָט אים באַגלייט ביז דער טיר מיט אַ גלאָז טיי אין דער האַנט.

ער האָט צענויפגעלייגט די ליפּען, ווי אויף אַ קוש צו טאָן, נאָר ער האָט נישט אַ קוש געטאָן. ער האָט נאָר אויסגעשאָסען מיט די ליפּען איר אין געזיכט: „פּר־פּו!"

די קינדער האָבען זיך צעלאַכט.

„פּו!" — האָט דאָס „וואָזיק" איבערגעמאַכט, פּויזענדיג איבער דער פּאָדלאָגע.

— „געה שוין, געה, מ ש ו ג ע'נער!" — האָט ש ר ה־ל א ה אַרויסגערעדט מיט ליבע.

ער איז אַרויס.

— „געה געזונטערהייט", — האָט זי אים נאָכגערעדט. זי האָט גע־וואָלט אים נאָך עפּעס זאָגען: עס האָט זיך איר געוואָלט מיט אים רע־דען, נישט אָפּלאָזען אים אַזוי גיך.

— „ווען זאָל איך דיר ברענגען וואַרמעס?" — פרעגט זי אים, אַרויסגעהענדיג נאָך אים, כאָטש זי ווייס שוין גאַנץ גוט די ש ע ה.

— „נישט פריהער, נישט שפּעטער", — וויצעלט ער זיך. געהט זיין וועג און קוקט זיך נישט אום.

— „ביינוש, וואַרט!" — שרייט זי אים נאָך אין הויף. — „וואָס אַנטלויפסטו אַזוי?"

ער האָט זיך אָפּגעשטעלט און אומגעקערט זיך צו איר מיט'ן פּ נ י ם. זי איז צו אים צוגעגאַנגען.

— „טאָמער וואָלט געווען אַ ס ב ר א, אַז היינט זאָלסטו גאָר קומען אַהיים וואַרמעס עסען? דאָ דערביי דאָך."

— „דאָס איז אַ פּלאַן!" — האָט ער געענטפערט. — „גוט, מיר וועלען שוין זעהן".

און זיי זיינען זיך צעגאַנגען. און ביינוש איז געגאַנגען און גע־טראַכט, וואָס טוט מען עפּעס אָפּ פאַר אַ שפּיצעל פון די ריסטעוואַניעס.

ב.

אין דער זעלבער גאַס, אויפ'ן דריטען הויז, לינקס פון דעם הויף, אין וועלכען ביינוש האָט געוואוינט, האָט מען אַרויפגעשטעלט אַ פערטען עטאַזש. שטעהענדיג אין דער הייך אויף דער לינקער זייט פון מויער, האָט מען געקאָנט זעהן ביינושעס הויף, ווי אויף דער האַנט. מען האָט געזעהן, ווער עס געהט אַרויף און אַראָפּ אין הויף. ביינושעס ד י ר ה איז געווען פּונקט אַנטקעגען מיט דעם איינציגען פענסטער צום הויף: מען האָט א פ י ל ו געקאָנט זעהן, וואָס עס טוט זיך ביי אים אין צימער.

ביינוש איז אומגעדולדיג געווען ביי דער אַרבייט: מען האָט ערשט געמויערט דעם פראָנט. ער פלעגט זיך אָפּרייסען פון דער אַרבייט, צוגעהן צום לינקען עק פון די ריסטעוואַניעס, אַ וואָרף טאָן אַ בליק אויף זיין הויז און אָהן ח ש ק אומקערען זיך צוריק צו דער אַרבייט. דער קאָפּ איז אים פאַרנומען געווען מיט'ן געדאַנק, וואָס טוט מען אָפּ פאַר אַ שטיק. וואַרפען אין איר מיט אַ שטיקעל ציגעל? נאַטירליך

וועט ער איר נישט טרעפען אין קאָפּ, נאָר גאַנץ אונטען אין פאַרטוך. דאָס וואָלט געוועזען אַ פֿײַן גלײַכוועדטעל. און אַ פּשר שטעלען איר אַ פֿײַג? אָדער גאָר מאַכען איר אַ לאַנגע נאָז? ער לײַגט די ציגעל, שיט די וואַפּנע און טראַכט און שמײַכעלט. אים טוט הנאה דאָס שטיק, וואָס ער וועט אָפּטאָן.

ער האָט אָפּגעאַרבײַט אַ פּאָר שעה און מער נישט געקאָנט זיך אײַנהאַלטען. ער איז צו צום עק ריסטעוואַניע, האָט זיך אָנגעשפּאַרט מיט דער לינקער זײַט אָן דעם שטעהענדיגען זײַל און דעם רעכטען פוס אויסגעשטרעקט אויף הינטען.

ער האָט זיך אײַנגעקוקט אין זײַן פענסטערל. טאָמער וועט ער דער־זעהן שרה־לאה׳ן. נאָר די זון האָט געשײַנט אין די שויבען און ער האָט גאָר נישט געקאָנט זעהן. דאָס האָט אים אַ ביסעל פאַרדראָסען. ער האָט אָנגעהויבען אומצוואַרפען מיט דער רעכטער האַנט: טאָמער קוקט שרה־לאה אין פענסטער, וועט זי אים באַמערקען. שרה־לאה, וועלכע פלעגט אויך אָפט צוגעהן צום פענסטער, טאָמער וועט זי דערזעהן בײַנושען, האָט אים טאַקע באַלד באַמערקט און איז געשווינט אַרויס פון שטוב. ער האָט איר אַרויסגעשטעקט אַ צונג. זי האָט זיך צעלאַכט און אָנגעהויבען מאַכען מיט די הענט — ער זאָל נישט שטעהן בײַם ברעג.

— „זעה, שטעה נישט אַזוי", — האָט זי געמאַכט מיט די ליפּען און די הענט.

ער האָט איר באַוויזען, אַז ער האַלט זיך פאַר דעם זײַל און אַרויס־געשטעקט איר נאָך אַ מאָל די צונג. און אים פאַרווילט זיך זעהן פון דאַנען די קינדער, דערהויפּט דעם „וואָזיק". ער באַווײַזט איר מיט די הענט, זי זאָל אַרויסברענגען די קינדער.

— „דאָס וואָזיק, דאָס וואָזיק, מיר, מיר!" — מאַכט ער מיט די ליפּען, וואַרפט אום מיט בײדע הענט, ווי צווישען זיי וואָלט ער געהאַל־טען דאָס קינד, און ווײַזט אָן מיט דער רעכטער האַנט אויף זיך.

שרה־לאה איז אַרײַן אין שטוב און אין גיכען אַרויס פון דאָר־טען מיט׳ן „וואָזיק" אויף די הענט און מיט בײדע עלטערע בײַם קלײד.

— „אָן דער טאַטע, אָן דער טאַטע", — זאָגט זי צו זיי און ווײַזט אָן מיט׳ן פינגער, וואו עס שטעהט דער טאַטע. די קינדער זוכען מיט די אויגען.

די עלטערע באַמערקט אים און הײבט אָן אונטערצושפּרינגען: „דער טאַטע! דער טאַטע!"

די אינגערע מאַכט שוין אַ ווײנענדיגען קול און פרעגט: „וואו טאַטע? וואו טאַטע?"

און דאָס „וואָזיק" קוקט תמ׳עוואַטע אין אַלע זײַטען. און בײַנוש מאַכט גרימאַסען, טשמאָקעט מיט די ליפּען, פײַפט און בלאָזט. ער האָט זיך גאָר פאַרגעסען, וואו ער שטעהט, וואָס ער האָט צו טאָן. ער איז

געוועזען פארטרונקען אין זײַן גליק.

— „וואס איז דאס, דער האט שוין גאר נישט וואס צו טאן?“ — האט זיך דערהערט הינטער אים א געשריי. דאס איז געוועזען דער ריאדטשיק, וועלכער איז ארויף מיט'ן ב ע ל ־ ה ב י ת פון מויער באטראכטען די ארבייט. ביינוש האט א ציטער געטאן, געוואלט איבערדרייען זיך, אויסגעגליטשט זיך און...

ער איז אראפגעפאלען אראפ.

פון דריטען הויף האט זיך דערהערט א הארצרייסענדער אויסגעשריי.

ד. פינסקי.

מ ע ן ו ו א ר ט.

א.

פרייטאג פאר נאכט. בערגשולד דעם דרוקערס ארבייטער האבען שוין געענדיגט זייער ארבייט, וואשען זיך אפ און געהען ארויס אין פארצימער, וואס דינט פאר א קאנטאר, צו באקומען זייער געלט.

די קאנטאר איז א קליין פיערעקיג צימער, צעטיילט אויף צווייען דורך א נידריג וועגטעל פון שטאקעטלעך. הינטער'ן וועגטעל שטעהט א גרויסער שרייבטיש מיט דריי שטולען ארום אים. די ווענט זיינען פארנומען מיט פאליצעס, אויף וועלכע עס ליגען אפגעדרוקטע ביכער. אויף דער וואנט, לינקס פון טיש, הענגען אלערליי ח ש ב ו נ ו ת, בריף, נאטיצען, א ל ו ח, א זייגער; אויפ'ן טיש ליגען פאפירען א קאנטארבוך, שרייבגעצייג.

אז דער ב ע ל ־ ה ב י ת אדער זיין זון דער בוכהאלטער זיינען דא, טאר קיין ארבייטער נישט אריבער הינטער'ן וועגטעל. נאר איצט זיינען די ב ע ל י ־ ה ב ת י ם נישטא, און די ארבייטער — א מאן צעהן — הערשען איבער דער גאנצער קאנטאר.

נ ח ו ם „קאלאטירע“, א מאן פון א יאר פערציג, פון הויכען וואוקס מיט א קליינעם, שיטערען, בלאנדען בערדעל, גרויע אייגעלעך און א רויטליכער נאז, אין א ברודיג העמד און אין אן אלט פארשמוצט היטעל, צעווארפט זיך אויף דעם ב ע ל ־ ה ב י ת'ס ארט. די אנדערע צוויי שטולען פארכאפען מ א י ר און פייוועל, צוויי יונגע ב ח ו ר י ם פון א יאר ניינצען; צוויי עלטערע ארבייטער, מ ש ה דער געלער און ה ל ל די לאנגע נאז, זעצען זיך אויף א גרויסער קופע פאפיר, וואס ליגט אויף דר'ערד. אויפ'ן פענסטער זיצט, אויסגעצויגען די פיס, פישעל, א ב ח ו ר פון א יאר פינף און צוואנציג, מיט א שווארץ בערדעל, געדרייטע וואנצען, אין א ווייס העמד און א נייעם קאפעליוש; ער קוקט ארויס אין הויף, פייפט זיך אונטער א ליד און קוקט זיך נישט אום אויף דעם, וואס טוט זיך אין קאנטאר.

אין טיר, וועלכע פירט אין דעם מאַשינענצימער און אויף וועלכער עס שטעהט אָנגעשריבען: „פרעמדע מענשען דארפען נישט אריין", שטעהט יאָשע „קלאַפּער", אַ אינגעל פון אַ יאָר זעכצען, וועלכער האָט באַקומען דעם צונאָמען דערפאַר, וואָס ער לאַכט ווי געקלאַפּט. די איבעריגע שטעהען אָנגעשפאַרט אויפ'ן ווענטעל.

— „ווי מיינט איר, ח ב ר ה, הײַנט וועלען מיר קריגען געלט?"
— פרעגט מ ש ה דער געלער פון דער קופע פאַפּיר.

— „ק ד ח ת", — האַקט אָפּ נ ח ו ם.

— „אַז בײַדע זײַנען נ ע ל ם געוואָרען, איז אַ שלעכטער ס י מ ן", — מיינט מ א י ר.

דאָס פילען אַלע אַרבײַטער, נאָר זיי זײַנען שוין געוואוינט אָוועקצוגעהן פרײַטאָג אָהן געלט און זיי זײַנען איצט אויך „מ ו כ ן ו מ ז ו מ ן" אָוועקצוגעהן מיט ליידיגע הענט און קעשענעס. אָבער דאָך רייצט זיי עס אַ ביסעל און עס איז אומאַנגענעם — „מולקע", ווי זיי דריקען זיך אויס — אָוועקצוגעהן אָהן געלט.

— „נו, איז וואָס וועט זײַן? איר וועט שוין אַ מאָל געבען געלט?"— רײַסט איבער אין אַ ווײַלע אַרום די שטילקײַט אַ יונגער אַרבײַטער, וועלכער שטעהט אָנגעשפאַרט אויפ'ן ווענטעל, ווענדענדיג זיך צו נ ח ו מ'ען.

— „געלט? אויף וואָס דאַרפסטו געלט?" — פרעגט איהם נ ח ו ם איראָניש, נאָכמאַכענדיג דעם ב ע ל־ה ב י ת'ס ק ו ל.

— „איך דאַרף! ווי הייסט, אויף וואָס דאַרף איך?" — רעדט ב ר ו ג ז דער אַרבײַטער.

אַלע האַלטען אײַן דעם אָטעם. מען לאַכט נישט, נאָר אַ שמייכעל צעקרימט די מײַלער. א פ י ל ו יאָשקע קלאַפּער, וועלכער לאַכט, ווען מען באַווײַזט איהם אַ פינגער, האָט פאַרדעקט דאָס מויל מיט דער האַנט און שטיקט אין זיך דעם געלעכטער. מען ווייס, אַז איצט וועט זײַן אַ גאַנצער „טריאַטער". נאָר פישעל אַליין זיצט נאָך אין דער פריהערדיגער פאָזע, פײַפט זײַן לידעל און קוקט זיך נישט אום. ער איז אַמאָל געוועזען אַ כאָריסט אין אידישען טעאַטער און האַלט זיך פאַר אַ מ ב י ן אויף אַקטיאָרסקע „שטיק". איהם שטעהט נישט אָן צו לאַכען און נ ת פ ע ל צו ווערען פון „קאַלאַטירעס" ברעכען זיך.

— „און איך זאָג, אַז דו דאַרפסט נישט", — זאָגט נ ח ו ם פאַרטראַגען און קוקט אַריין מיט אַן אָנגעקנייטשטען, שטערען אין אַ ח ש ב ו ן, וועלכער ליגט פאַר איהם אויפ'ן טיש. — „וועסט זיך ש ב ת באַגעהן אָהן געלט אויך... ווייניגער ע ב ר ו ת טאָן".

— „קע־קע־קע!" — קלאַפּט אויס יאָשקע און פאַרשווינדט אין מאַשינענצימער.

— „ס'איז שוין מײַן זאַך", — ענטפערט דער יונגער אַרבײַטער מיט כ ע ס און שמייכעלט, — „איר וועט פאַר מײַנע ע ב ר ו ת נישט לײַדען".

— „און מיר וועט איר עפּעס געבען?“ — מישט זיך אַרײַן ח י י ם „דראַנגײַלע“, אַ זעהר הויכער און שמאָלער אַרבײַטער, פון אַ יאָר פינף און דרײַסיג, וועלכער שטעהט אַנגעשפּאַרט אויפ׳ן ווענטעל.

— זאָל ער דאָס האָבען, וואָס ער וועט אונז אַלעמען געבען“, — מורמעלט פּישעל פון פענסטער, ווי פאַר זיך, נישט אַפּרײַסענדיג דעם בליק פון הויף.

נ ח ו ם האַלט נישט אויס די ראָליע און צעלאַכט זיך.

די אַרבײַטער האָבען זיך גלײַך דערמאָנט, וואו זיי זײַנען אין דער וועלט, און דערפילט דאָס אומאַנגענעמע געפיל, וואָס האָט זיי פריהער געריִיצט.

— „עס ווערט שוין פינסטער, וואָס קומט ער נאָך נישט?“ — פרעגט מ ש ה דער געלער אומגעדולדיג.

— „ער איז געגאַנגען געלט מאַכען, טריקענט ער איצט די פּאַפּיר־לעך“— וויצעלט זיך פײַוועל.

— „געהט אַ נאָר צו צו ריבציען אין שענק, אויב איר געפינט אים נישט דאָרטען,“ — זאָגט נ ח ו ם.

— „אַז עס וואָלט געווען אַ רעכטע ח ב ר ה, וואָלט מען געדאַרפט געהן מ ק ל׳ען אים“,—זאָגט פּישעל מיט פאַראַכטונג, אַלץ נאָך קוקענדיג אין פענסטער.

— „קום, נו!“ — זאָגט נ ח ו ם.

— „ברעך זיך, ברעך זיך, קאַלאַטירע!“ — איראָניזירט פּישעל. — „מיט דיר איז גוט דעם אויוון צו פאַרשטאָפּען“.

—„אַ פּטשיק!“ — ניסט אויס נ ח ו ם.

פּישעל הייבט אָן ווײַטער צו פײַפען.

עס ווערט אַ ווײַלע שטיל.

— „אַ, זאָל ער דאָרטען —“ ברומט אַרויס ה ל ל די לאַנגע נאָז.

„וועט איר מיר שוין געבען געלט?“ — פרעגט ווײַטער ח י י ם „דראַנגײַלע“ נ ח ו מ׳ען.

— „דו אויך?“ — ענטפערט אים נ ח ו ם מיט ר ו ג ז ה. — „וויפיעל קומט דיר?“

— „שוין פאַר צוויי וואָכען“.

— „דריי נישט קיין קאָפּ! הײַנטיגע וואָך נאָך האָסטו בײַ מיר גענר־מען געלט“.

— „איך האָב בײַ אײַך הײַנטיגע וואָך אַ קאָפּיקע נישט גענומען“.

— „וואָס זאָגט מען צו אים, האַ?“ — שרײַט אויס נ ח ו ם, פאַר־גלאָצט די אויגען און פאַרלייגט די הענט אויפ׳ן בויך. — „איך האָב אים אַליין געגעבען מאָנטאָג, אָדער מיטוואָך, אָדער דאָנערשטאָג, אָדער פריי... פריי... איך האָב איהם אַליין געגעבען!...“

אַלע צעלייגען זיך פאַר געלעכטער. דאָס מאָל האָט איהם הפּנים

גוט געלונגען נאָכצומאַכען דעם בעל־הבית, ווייל דער „מבין" פון פענסטער האָט אַ וואָרף געטאָן אויף אים אַ בליק און אויך צע־שמייכעלט זיך. נחום אַליין שטאַרקט זיך נישט אַ שמייכעל צו טאָן.

— „אָבער מיר?" — זאָגט אַן אַנדער אַרבייטער פון ווענטעל.

— „אַנו, קומט דער פרייטאָג, איז נישט איבערצוטראָגען!" — שפּרינגט אויף נחום.

— „זאָל שוין זיין אַ מאָל געלט, בעל־הבית!" — זאָגען אייניגע אויף אַמאָל.

— היינט איז נישטאָ קיין געלט, בנאמנות, קוילעט מיך פאַר אַ קאָפּיקע," — ענטפערט זיי נחום מיט אַן אומעטיגען קול, מיט אַ געבעט.

— „היינט איז נישטאָ, פאַראַכטאָגען איז אויך נישט געווען!"

— „נו, וואָס קאָן מען מאַכען? וואָס זאָל איך טאָן? עס איז ניטאָ, איז ניטאָ."

— „אַ שיינער תּירוץ!"

— „מען גיט מיר נישט, גיב איך אייך נישט."

נאָר די אַרבייטער האָבען שוין געשפּילט דאָס „טריאַטער" אָהן חשק. עס איז אַלץ פינסטערער געוואָרען דרויסען און אין דער איי־גענער צייט זיינען חוש כ'דיגער געוואָרען די אַרבייטערס פּנים'ער. עס איז זיי אַלץ אומעטיגער און אומעטיגער געוואָרען, און זיי האָבען נישט אויפגעהערט צו וואַרפען בליקען אין הויף אַריין פאַר אומגעדולד.

ב.

פאַרביי דעם פענסטער איז פאַראיבער אַ שאָטען. נחום מיט די אַנדערע אַרבייטער שפּרינגען אַרויס פון הינטער דעם ווענטעל. מען צעשטעלט זיך מיט אָנגעקנייטשטע שטערענס און מען קוקט אויף דער טיר.

עס איז אַריין בערגשולד, אַ הויכער דיקער איד פון אַ יאָר פופציג, מיט אַ ברייטער שיווליכער באָרד. ער האָט געטראָגען אַ לאַנגען ראָק און די הויזען זיינען ביי אים געווען פאַרלייגט אין די שטיוועל. אָבער ער האָט אויך געהאַט אַ געבלויזט העמד און אויפ'ן קאָפּ אַ קאַפּעליוש.

— „נישטאָ נאָך מענדעל?" — האָט ער געפרעגט, בלייבענדיג שטעהן אין דער טיר.

— „והילד איננו", — ענטפערט נחום.

יאַשקע דריקט נאָך שטאַרקער די האַנט צום מויל.

— „איז דאָך שלעכט!..." — זינגט אויס בערגשולד, נעמט זיך פאַר'ן באָרד און קוקט צו דער פאָדלאָגע. — „וואָס טוט מען, קינדער־לעך, עס איז דאָך ווייטער קיין געלט נישטאָ?..."

„איך האָב זיי דאָ אַ פריהער געזאָגט", — זאָגט נחום, און יאַשקע הייבט אָן צו קלאַפּען. נאָר די איבעריגע זיינען שטאַרק אָנגע־דוקט.

— „אַ שײנער ת כ ל י ת איז עס," — זאָגט ח י י ם ב ר ו ג ז'דיג.

— „איז וואָס קאָן איך טאָן? איך בין גענוג אַרומגעלאָפען," — ענטפערט בערגשולד און מאַכט פּאַרצווייפעלט מיט די הענט. — „עס איז שוין שפּעט, אַז נישט וואָלט מען געוואָרט אויף מענדלען. מענדעל דאַרף געווים ברענגען געלט."

— „נו, אודאי, וואָס האָב איך אייך געזאָגט?" — וויצעלט זיך נ ח ו ם.

— „ווער שטום אַמאָל!" — שרייט אוים פישעל מיט כ ע ס. — „קאַ־לאַטירע!"

—„ מען זאָל אַרבייטען און אַ קאָפּיקע נישט זעהן," — מורמעלט פישעל.

— „ווי הייסט אַ קאָפּיקע נישט זעהן? דיר קומט עפּעס אַ סך?"— כאַפּט זיך אָן דער ב ע ל ־ ה ב י ת מיט פאַרדראָס.

— „איך אַרבייט די וואָך, דאַרף איך דאָס געלט", — זאָגט פישעל מיט הארץ.

— „נו, וואָס קען מען העלפען? עס איז אַזאַ וואָך געוועזען," — ענטפערט בערגשולד און נעמט זיך פאַר די שליסעלעך.

— „איז וואָס וועט זיין? גיט כאָטש עפּעס געלט," — רעדען עט־ליכע מיט אַ מאָל.

— „אָבער מיר, ר ב א ב ר ה ם, וואָלט איר טאַקע געגעבען עפּעס געלט", — ווענדט זיך נ ח ו ם צום ב ע ל ־ ה ב י ת.

— „נו, נו, מאַך זיך נישט נאַריש, קאַלאַטירע," — שמייכעלט בערג־שולד גוטהאַרציג. — „געהט, געהט מען דאַרף שוין פאַרשליסען די טיר, שוין שפּעט." — זאָגט ער האַרציג־ווייך. — איר וועט שוין זונטאָג געווים באַקומען אייער געלט."

די אַרבייטער באַוועגען זיך פויל, שטעלען איבער די פים און רירען זיך נישט פון אָרט. מ ש ה דער גלעזער מאַכט אַ טריט צו דער טיר, דרייט זיך צוריק אום און בורטשעט.

— „עס איז אַ גוטער פּלאַן, ב נ א מ נ ו ת. כאָטש נעם און מאַך נישט דאָס אַנדערע מאָל קיין ש ב ת."

„אַז איך זאָג: זונטאָג — איז זונטאָג", — פאַרזיכערט בערגשולד און עפענט די טיר. — „נו, געהט, געהט, ביי לייטען בענשט מען שוין ליכט. וואָס איך האָב מיך אָנגעלאָפען אַ ביסעל."

די אַרבייטער הייבען אָן אָהן ח ש ק אַרויסצוגעהן פון טיר.

ד. פינסקי.

דער משולח.

ער געהט, און דער ווינט צעיאָגט די פּאָלעס און די ווײַסע באָרד. אַלע מאָל כאַפּט ער זיך אָן מיט דער רעכטער האַנט אין דער לינ־קער זײַט! עס גיט אים אַלע מאָל דאָרט אַ שטאָך. ער וויל זיך דאָך נישט מ ו ד ה זײַן; ער וויל זיך ד ו ק א אײַנרעדען, אַז ער טאַפּט נאָר בײַ דער בוזים־טאַש.

— איך זאָל נאָר דעם קאָנטראַקט מיט דעם געלט נישט פּאַרלי־רען! — אָט פאַר דעם מ כ ל ו מ ר'שט ציטערט ער.

— און א פ י ל ו עס שטעכט, איז אויך אַ נאַרישקײַט! איך האָב נאָך, געלויבט איז גאָט, גענוג כ ו ח אויף אַזאַ ש ל י ח ו ת. אַנדערע אין מײַנע יאָרען וועלען שוין קײַן וויאָרסט ניט אָפּגעהן; נאָר איך, געלויבט איז זײַן ליבער נאָמען, דאַרף נאָך נישט צו קײַן מענשען און פאַרדינן מיר אַלײַן מײַן ברויט... געלויבט איז גאָט, מען געטרויט מיר געלט!

— ווען איך האָב מײַן אײַגענס, — טראַכט ער ווײַטער, — וואָס מען געטרויט מיר, וואָלט איך אין ש ל י ח ו ת צו זיבעציג יאָר נישט געגאַנגען; ווײַל אָבער דער ר י ב ו נ ו ־ ש ל ־ ע ו ל ם אַזוי, איז אַזוי גוט!

עס הײַבט אָן צו פאַלען גראָבע פלאַכעס שנײַ; ער ווישט זיך אַלע מאָל דאָס פ נ י ם.

— איך האָב נאָך — טראַכט ער — אין גאַנצען אַ האַלבע מײַל, אַ וואַ! אויך מיר אַ גאַנג! אַ ס ך נעהענטער ווי ווײַטער! — ער דרײַט זיך איבער. מען זעהט שוין א פ י ל ו נישט דעם שטאָטישען זײַגער, נישט דעם קלויסטער, נישט די קאַזאַרמע. „נו, ש מ ר י ה, פאָר!“

און ש מ ר י ה פאָרט אין דעם נאַסען שנײַ; די אַלטע פיס קאַפּען זיך אַרײַן און אַרויס. — „געלויבט איז גאָט, עס איז קײַן גרויסער ווינט נישט!“

גרויס, האָט אַ פּ נ י ם, בײַ אים געהײַסען אַ שטורעמווינט; דער ווינט איז געוועזען גענוג שטאַרק און געיאָגט גלײַך אין פ נ י ם אַרײַן, אַז עס האָט אים אַלע מאָל אָטעם פאַרפעלט; ער האָט אים אַרויסגענאַרט אַלע טרערען פון די אַלטע אויגען, וואָס האָבען אים גע־שטאָכען ווי שפּילקעס. נאָר אויף די אויגען לײַדט ער ת מ י ד.

פאַר'ן ערשטען געלט, פאַלט אים אײַן, קויפט ער זיך וועג־ברילען, — אַזוינע גרויסע, קײַלעכדיגע; זיי זאָלען די גאַנצע אויגען פאַרשטעלען.

ער דאַרף א פ י ל ו אַ שטיקעל פעלצעל אויך. עס וואָלט אים לײַכטער געוועזען אויף דער ברוסט... ער רעכענט איבער, אַז דערווײַל האָט ער נאָך אַ וואַרימע קאַפּאָטע!

— זי זאָל זיך נאָר נישט רײַסען, וואָלט זי גאָר וואויל געוועזען. — ער

שמײַכעלט מיט פֿאַרגעניגען. „דאָס, — טראַכט ער, — איז נישט קײַן הײַנטיגע קאַפּאָטע, קײַן קײַ און שפּײַ, קײַן שפּינוועבס! נאָר פֿאַר־צײַטישער לאַסטיג; דאָס וועט מיך איבערלעבען! און אָהן אַ שפּאַלט, דאָס איז אויך אַ מ ע ל ה; זי צעפּליהט זיך נישט אַזוי ווי אַ הײַנטיגע ס ח ו ר ה, און פֿון פֿאָרענט פֿאַרלײַגט זי זיך אויף אָן אײַל!“...

— אַ פּעלצעל — טראַכט ער ווײַטער — איז אײַגענטליך בעסער. אַ פּעלצעל איז וואַרים, גוט וואַרים, נאָר אַלץ פֿריהער ברילען. אַ פּעל־צעל איז נאָר גוט ווינטער און ברילען דאַרף מען ת מ י ד; וואַרים זומער, אַז עס מאַכט זיך אַ ווינט און יאָגט דעם שטויב גלײַך אין די אויגען אַרײַן, איז ערגער ווי ווינטער!

און עס בלײַבט, אַז פֿריהער זײַנען ברילען, דערנאָך ערשט אַ פּעל־צעל!

און ער שליאָפּעט ווײַטער; און דער נאַסער שנײַ פּאַטשט אים אין פּ נ י ם אַרײַן, דער ווינט ווערט אַלע מאָל שטאַרקער, און די זײַט שטעכט אַלע מאָל מער.

— דער ווינט זאָל זיך נאָר װעלען איבערדרײַען! נאָר מ ן ה ס ת ם — טראַכט ער — איז אַזוי גלײַכער: צוריק צואוועגס וועל איך מער מיד זײַן, וועל איך אים דעמאָלט האָבען פֿון הינטען! אָ, דעמאָלט וועט עס גאָר אַנדערש געהן! אַלץ פֿאַרזאָרגט! גרינג אויפ'ן האַרצען!

ער האָט זיך געמוזט אָפּשטעלען אַ ר ג ע און דעם אָטעם כאַ־פּען. דאָס שרעקט אים אַ ביסעל איבער:

— וואָס איז אַזוינס מיט מיר געשעהן? ווײניג פֿרעסט און ווינ־טען האָב איך אויסגעהאַלטען אַלס קאַנטאָניסט? — פֿרעגט ער זיך טרויעריג און האַלב דערשראָקען.

און ער דערמאָנט זיך זײַן „סלוזשבע“ אַלס ניקאָלאַיעווסקער סאָל־דאַט. פֿינף און צוואַנציג יאָר רײנע „סלוזשבע“ אונטער דער ביקס, ח ו ץ די קינדערשע יאָרען אַלס קאַנטאָניסט. ער איז זיך געגנוג אַנ־געגאַנגען אין זײַן לעבען, געמאַרשירט איבער בערג און טאָל, אין שנײַ און פֿראָסט און אַלערלײַ זאַווערוכעס. און וועלכע שנײַען, וועלכע פֿרעסט! די בײַמער פּלאַצען פּלעגען, פֿײגעלעך פּלעגען טויטע אַראָפּ־פֿאַלען אויף דער ערד — און דער רוסישער סאָלדאַט איז געגאַנגען פֿריש, לעבעדיג, און נאָך דערצו אַ לידעלע געזונגען, מיט די פֿיס צוגעקלאַפּט!

דער געדאַנק, אַז ער האָט גאַנצע פֿינף און דרײַסיג יאָר אויסגעהאַל־טען די פֿאַרצײַטיגע „סלוזשבע“, אויסגעשטאַנען אַלע צ ר ו ת, אַלע שנײַען, אַלע ווינטען, אַלע שלעק, הונגער, דאָרשט און נויטען, און אַ געזונטער אַהײַם געקומען — דער געדאַנק מאַכט אים גרויס! ער הײבט אויף דעם קאָפּ מיט ג ד ל ו ת און געהט מיט נײַעם כ ו ח.

ער געהט; דער ווינט ווערט אַ ביסעל שטילער עס ווערט אַלע מאָל טונקעלער, עס פֿאַלט צו די נאַכט.

„אויך מיר אַ טאָג, — טראַכט ער, — אַ ט ל ־ ו מ ט ר'ל!... און

ער הייבט זיך אָן מער צו יאָגען, עס זאָל אים נישט די נאַכט באַפאַלען.

ער פילט אַ ביסעל הונגער, און אַ טבע האָט ער, אַז ווען ער ווערט הונגעריג, ווערט ער לוסטיג! ער ווייס, אַז אַפּעטיט איז אַ גוטע זאַך; זיינע סוחרים, וואָס שיקען אים אין שליחות, ווײַנען תמיד נאָר אויף דעם, וואָס זיי זײַנען קיינמאָל ניט הונגעריג! ער האָט, ב"ה, אַפּעטיט! אויסער, אַז ער איז נישט בקו־הבריאה ווי, למשל, נעכטען; ער איז קראַנק געוועזען, האָט זיך אים געדאַכט, אַז דאָס ברויט איז זויער.

— נאָר געלויבט איז דער, וואָס ער איז ניט ווערט זײַן נאָמען צו געדענקען, עס טרעפט זיך אים זעלטען!

אַצונד האָט ער אויך אַפּעטיט; ער האָט אפילו אין קעשענע ברויט מיט אַ שטיקעל קעז... דאָס שטיקעל קעז האָט אים דעם סוחר'ס ווײַב געגעבען, לעבען זאָל זי און געזונט זײַן! זי איז טאַקע אַ בעל־צדקה, זי האָט אַ אידיש האַרץ.

— זי זאָל נאָר נישט אַזוי קלל'ען, — טראַכט ער, — וואָלט זי געוועזען גאָר אַ ווואוילע אידענע!... ער דערמאָנט זיך אָן זײַן געשטאָרבען ווײַב.

— גאָר מײַן שפּרינצע! זי האָט אויך געהאַט אַ גוט האַרץ און אַזאַ טבע צו קלל'ען! וואָס פאַר אַ קינד איך האָב אַוועקגעשיקט אין דער וועלט אַרײַן, האָט זי געוויינט ווי אַ ביבער, כאָטש אין דער היים האָט זי זיי געשאָלטען מיט טויטע קללות! ווער שמועסט, — דערמאָנט ער זיך, — אַז איינס איז געשטאָרבען! זי האָט זיך געוואָרפען גאַנצע טעג ווי אַ שלאַנג אויף דער ערד, געהאַקט זיך מיט די פויסטען אין קאָפּ אַרײַן.

איינמאָל האָט זי גאָר געוואָלט וואַרפען אַ שטיין אין הימעל אַרײַן!

„אַ שיינע גבורה האָט געשטעקט אין דער שפּרינצען! עס האָט זיך געדאַכט אַ פליג, און אַזאַ כוח, אַזאַ כוח!..."

— פאָרט, זי זאָל עס מיר מוחל זײַן, אַ גוטע געוועזען! זי האָט אפילו מיך אויך נישט פײַנט געהאַט, כאָטש זי האָט מיר קיינמאָל קײַן גוט וואָרט נישט געגעבען!

— פע! — האַקט ער זיך אַליין איבער די געדאַנקען, — וואָס מיר קומט אַלץ אין קאָפּ אַרײַן, דורך די פּוסטע זאַכען געה איך פאַמעליך.

— נו, זעלנערישע פיס, טראָגט ווײַטער! — קאָמאַנדירט ער מיט זיך.

ער קוקט זיך אום — אַרום און אַרום שניי; אויבען אַ גראָהער הימעל מיט שוואַרצע שמאַטעס געלאַטעט. — גאָר מײַן אונטערשטע קאַפּאָטע! — טראַכט ער.

דערווײַל נעמט אַ פראָסט. די באָרד און די וואָנסעס זײַנען אײַז. אין גוף איז אפילו נישקשה, דער קאָפּ איז גאָר וואַרים,

אויפ׳ן שטערען פּילט ער טראָפּען שווייס; נאָר די פיס ווערען וואָס אַ מאָל קעלטער און שוואַכער.

שוין נישט ווייַט. ער האָט דאָך חשק זיך אָפּצורוהען און ער שעמט זיך פאַר זיך אַליין. דאָס ערשטע מאָל דאַרף ער זיך אָפּרוהען ביי אַ שליחות פון צוויי מייל וועג. ער וויל זיך נישט מודה זיין, אַז ער איז אַן אַכציגער און עס איז שוין צייַט דערויף.

ניין, ער מוז געהן... נאָר געהן... כל־זמן מען געהט, געהט מען, עס טראָגט זיך; קוים גיט מען נאָך דעם יצר־הרע און מען רוהט זיך אָפּ, ווערט מען שוין אַ לייַט!

— מען קען זיך גלאַט פאַרקילען. — שרעקט ער זיך אַליין איבער און וויל זיך אַלץ אויסרעדען דעם שטאַרקען חשק צום אָפּרוהען.

— נישט ווייַט שוין צום דאָרף, דאָרט וועל איך אויך צייַט האָבען!

— דאָס טראַכט ער — וועל איך יאָ טאָן: איך וועל נישט געהן גלייַך צום פּריץ... ביים פּריץ מוז מען וואַרטען אַ שעה אין דרויסען... נאָר גלייַך צום אידען.

— כאָטש גוט, — טראַכט ער, — וואָס איך האָב נישט קיין מורא פאַר דעם פּריצ׳ס הונט; פון דעסטוועגען, בייַנאַכט, אַז מען לאָזט אָפּ דעם בורען איז פאָרט אַ סכנה; איך האָב מיט אפילו מייַן וועטשערע, און בורי האָט ליב קעז. פאָרט בעסער פריהער אויסרוהען די ביינער! איך וועל מיר פריהער געהן אַרייַן צום אידען אַנוואַרימען זיך, וואַשען, עפּעס עסען...

און עס קומט אים וואַסער אין מויל אַרייַן; ער האָט פון אין דער פריה אָן נישט געגעסען. נאָר דאָס איז אַ קלייניגקייַט, אים אַרט נישט, וואָס ער איז הונגעריג; ער האָט הנאה דערפון: אַז מען איז הונגעריג, איז אַ סימן, אַז מען לעבט! נאָר די פיס!...

ער האָט נאָך אינגאַנצען אַ צוויי ווערסט; ער זעהט שוין אַרום דעם פּריצ׳ס גרויסע שאָפּע... נאָר די פיס געהען נישט, זיי ווילען זיך דוקא אָפּרוהען!

— און ווידער פאַרקערט, — טראַכט ער זיך, — וואָס איז, אַז איך וועל זיך אַביסעל אָפּרוהען? אַ מינוט, אַ האַלבע מינוט! אפשר יאָ? לאָז מיך נאָר פרואווען! אַזוי לאַנג פאָלגען מיך די פיס, וועל איך זיי אויך אַ מאָל פאָלגען!

און שמריה זעצט זיך אין דער זייַט אויף אַ בערגעל שניי. אַצונד הערט ער ערשט, ווי דאָס האַרץ קלאַפּט אין אים ווי אַ האַמער און עס שטעכט, און דער קאָפּ שוויצט...

ער דערשרעקט זיך... צי ווערט ער נישט קראַנק? ער האָט ביי זיך פרעמד געלט! ער קאָן בלייַבען, חס־ושלום, חלשות... און ער טרייסט זיך: געלויבט איז גאָט, וואָס קיינער געהט נישט! און אפילו עמיץ זאָל געהן, וועט אים אויך נישט אייַנפאַלען אַז איך האָב געלט ביי מיר... מישטיינס געזאָגט, וועמען מע געטרויט

געלט!... נאָר אַ קאָפּ זיצען, דערנאָך געה!

נאָר די ברעמען פאַלען אים צו ווי בליי.

— ניין, הייב זיך אויף, ש מ ר י ה! קאָמאַנדירט ער מיט זיך.

קאָמאַנדירען קען ער נאָך, אָבער אויספירען נישט; ער קען זיך נישט רירען. אים דאַכט זיך דאָך, אַז ער געהט, אַז ער געהט אַלע מאָל שטאַרקער! אָט זעהט ער שוין אַלע היַיזלעך... דאָ וואוינט אַנ־טעק, דאָרט באַזילי; ער קען זיי אַלע, ער דינגט ביַי זיי פורען... צום אי־דען איז נאָך וויַיט, נאָר גלייַכער צום אידען... און אים דאַכט זיך, אַז ער געהט צום אידענס היַיזעל; נאָר עס רוקט זיך אָפּ אַלע מאָל וויַיטער, וויַיטער... מ ן ה ס ת ם דאַרף אַזוי זיַין... עס ברענט דאָרט אַ פריילין פיַיערל אויפ'ן קוימען — דאָס גאַנצע פענסטערל איז לוסטיג און רויט: די גראָבע מירעל שוימט אַ ו ד א י אַ גרויסען טאָפּ קאַרטאָפעל און זי איז אים שטענדיג מ כ ב ד מיט אַ קאַרטאָפעל; אַ פאַרגעניגען אַ הייסע קאַרטאָפעל! — און ער רוקט זיך וויַיטער. אַזוי דאַכט זיך אים, ה ג ם ער זיצט אויף איין אָרט.

דער פראָסט האָט אַ ביסעל געלאָזט; עס הייבען אָן פאַלען ברייטע, דיקע פלאַכעס שנייַ.

אים איז, אַ פּ נ י ם, אויך וואַרימער געוואָרען אין דער שנייַ־קאַפּאָטע. און עס דאַכט זיך אים, אַז ער איז שוין ביַים אידען אין שטוב. מירעל זיַיערט די קאַרטאָפעל; ער הערט, ווי דאָס וואַסער גיסט זיך, זיור, זיור, און אַזוי גיסט זיך פון זיַין לאַסטיקענער קאַפּאָטע אויך. י ו נ ה געהט אַרום און זינגט אונטער דער נאָז; זיַין שטייגער איז צו זינגען נאָך מ ע ר י ב, ווייַל דעמאָלט איז ער הונגעריג און מאַכט אַלע מאָל: „נו, מירעל!“

נאָר מירעל יאָגט זיך נישט: „פּאַמעליך טוט זיך בעסער!“

— צי שלאָף איך און עס ח ל ו מ'ט זיך מיר? — ווערט ער ראַפּטאָם פריילין־דערשראָקען. עס דאַכט זיך אים, אַז עס עפענט זיך די טיר און עס קומט אַריַין זיַין עלטערער זון... ח נ ה! ח נ ה! אָ! ער דערקענט אים! וואָס טוט ער דאָ? נאָר ח נ ה דערקענט אים נישט, און ער מאַכט זיך נישט ווי־סענדיג... כאַ, כאַ, כאַ! ער דערציילט י ו נ ה'ן, אַז ער פאָרט צום טאַטען; ער פרעגט אויס אויפ'ן טאַטען, ער האָט דעם טאַטען נישט פאַרגעסען! און י ו נ ה זאָגט אים נישט, אַז דער טאַטע זיצט אויפ'ן באַנק־בעטעל!... מירעל האָט צו טאָן: זי איז פאַרנומען ביַי די קאַרטאָפעל, זי וועט נישט מ פ ס י ק זיַין; זי שמייכעלט נאָר, זי רייַבט די קאַרטאָפעל מיט'ן גרויסען היל־צערנעם לעפעל און שמייכעלט!

— אָה! ח נ ה מוז זיַין רייַך, גאָר רייַך! אַלץ איז אויף אים גאַנץ, און אַ קייט!... א פ ש ר טאָמבאַק? ניין, אַ ו ד א י גאָלד! ח נ ה וועט נישט טראָגען קיין טאָמביקענע קייט, ח''ו... כאַ! כאַ! כאַ! — ער גיט אַ קוק אויפ'ן פיעקאָליק... כאַ! כאַ! כאַ! — ער פלאַצט שיר

פאַר געלעכטער. יעקעל, בערעל, ז כ ר י ה... אַלע דרײַ... כאַ! כאַ! כאַ! זײ האָבען זיך באַהאַלטען אויפ'ן פיעקאַליק. דאָס איז ג נ ב י ם! כאַ! כאַ! כאַ! אַ שאָד שפּרינצע, אַ שאָד! זי וואָלט כאָטש אויך האָבען דאָס נ ח ת!" דערווײַל באַשטעלט ח נ ה צווײ גענז. „ח נ ה! ח נ ה! דערקענסט מיך נישט? איך בין עס!..." — און אים דוכט זיך, אַז ער צוקושט זיך מיט ח נ ה'ן...

— הערסטו, ח נ ה, אַ שאָד די מאַמען, זי זאָל דיך זעהן!... יעקעל, בערעל, ז כ ר י ה! אַראָפּ פון פיעקאַליק! איך האָב אײַך באַלד דערקענט! קומט אַראָפּ, איך האָב געוואוסט, אַז איר וועט קומען! אַ ו ה א־ר א י ה, איך האָב אײַך מיטגעבראַכט קעז, אַ מ ת'ן שאָפּענען קעז! זעהט נאָר, קומט קינדער! איר האָט דאָך עפּעס ליב זעלנעריש ברויט וואָס? אַ פ ש ר נישט? אַ מ ת, אַ שאָד די מאַמען!

און עס דאַכט זיך אים, אַז אַלע פיער קינדער האָבען אים אַרומגערינגעלט און האַלטען אים און קושען און דריקען זיך צו אים צו.

— נאָר וואָלנע, קינדערלעך, וואָלנע! דריקט מיך נישט צו שטאַרק! איך בין שוין נישט קײַן יונגער מאַן, איך בין אַן אַכציגער!... וואָלנע, איר דושעט מיך, וואָלנע, קינדערלעך... אַלטע בײנער! וואָלנע, איך האָב געלט אין קעשענע! מיר, ב"ה, געטרויט מען געלט!... גענוג, קינדערלעך, גענוג!...

און עס איז געוועזען גענוג... ער איז געבליבען פאַרשטאַרט מיט דער האַנט אויף דער בוזים־קעשענע.

י. ל. פרץ.

דער טרעגער.

מ ש ה־א ה ר ן דער טרעגער געהט אַרום אַ בלײַכער איבער'ן טראָטואַר און וואַרפט אומעטיגע, װײנענדיגע און פרעגענדיגע בליקען אויף יעדען פאַרבײַגעהער. ער געהט צו צו אײניגע קראָמען, שטעלט זיך אָפּ, קוקט אַרײַן, פרעגט מיט זײַן טרויעריגען בליק אויף אַרבײַט פאַר זיך און, נישט באַקומענדיג קײַן ענטפער, געהט ער אַוועק.

„וואָס גוטס, מ ש ה־א ה ר ן?"—פרעגט אים אַ קרעמער, אַ קײַלעכדיגער איד אין אַ לאַנגער קאַפּאָטע און מיט אַ סאַמעטענעם היטעל.

— אָט, צו איז נישטאָ עפּעס וואָס אָפּצוטראָגען." — ענטפערט ער און קוקט אַרײַן אין קראָם.

ער געהט ווײַטער.

„וואָס דאַרפסטו?" — באַגעגענט אים מיט ר ו ג ז ה אַ קרעמערין, וועלכע האָט געהאַלטען אין רעדען מיט איר מאַן אויף גאַנץ הויכע טענער.

— „אַט גאָרנישט..." — שטאַמעלט ער — „עפּעס וואָלט איך אָפּגע־טראָגען".

„אַז מען וועט דאַרפֿען, וועט מען דיך געפֿינען", — שרײַט זי אויס מיט דעם זעלבען טאָן און נעמט זיך ווידער צום מאַן.

מ ש ה ־ א ה ר ן זיפֿצט שווער אָפּ, און זײַן געזיכט ווערט נאָך טרויעריגער. ער געהט צוריק צום עק גאַס, וואו עס שטעהען נאָך אַ ס ך טרעגער. זײַן אומגליקליך געזיכט וואַרפֿט זיך זיי אין די אויגען.

„וואָס איז עס מיט דיר, מ ש ה ־ א ה ר ן?" — פֿרעגט אים איינער און זאָגט דערבײַ אַ פּאָר גראָבע וויצען.

— „וואָס זאָל זײַן?" — רעדט ער אַרויס מיט האַרץ און קערט אום דאָס געזיכט צו די ח ב ר י ם.—„וואָס זאָל זײַן, אַז מען עסט דעם פֿערטען טאָג נאָר טרוקען ברויט? וואָס זאָל זײַן, אַז פֿערטען טאָג אַז מען פֿאַרדינט נישט?!"

ער קוקט אַ ווײַלע אויף די ח ב ר י ם מיט ביטערקײַט און קערט אָפּ פֿון זיי דאָס געזיכט.

די ח ב ר י ם בלײַבען שטיל. קיינעם ווילט זיך שוין נישט גלײַכווערטלען, און מען קוקט אַרײַן אין גאַס מיט אַ שווער געמיט. עס הערען זיך שווערע זיפֿצען.

„איך האָב שוין אויך דעם אַנדער טאָג אַ גראָשען נישט פֿאַרדינט",— רײַסט איינער איבער דאָס שווײַגען.

קיינער ענטפֿערט נישט אַ וואָרט. מען זיפֿצט נאָר שווער אָפּ און מען צעגעהט זיך. מ ש ה ־ א ה ר ן הייבט ווײַטער אָן אַרומצודרייען זיך צווישען די קראָמען.

„מש' א ה ר ן! מ ש' א ה ר ן!" — רופֿט אים אַ ווײַלע שפּעטער אַ טרעגער, — „געה, ס'איז דאָ אַ קאַסטען אָפּצוטראָגען. געה, נעם... בײַ זאַלצבערגען. האָסטו כ ו ח?"

— „ס'וועט זיך געפֿינען!" — ענטפֿערט ער און אײַלט אַוועק.

אַ זעקס־פּודאָווער קאַסטען. ער קאָן אים קוים רירען פֿון אָרט. ער שטעהט אַ ווײַלע און קלערט, צי זאָל ער אים נעמען, צי נישט. אין קראָם מיינט מען, אַז ער באַקלערט, ווי בעסער אויפֿצוהייבען די מ ש א.

„שטעל אים אַרויף אויפֿ'ן גרויסען זאַק," — ראָט אים דער מ ש ר ת און ווײַזט אים אָן אויף אַ זאַק מיט שטריק, נישט ווײַט פֿון קאַסטען.

בײַ אים בלײַבט צו נעמען דעם קאַסטען: זאָל ער אים נאָר האָבען אויפֿ'ן רוקען, וועט ער שוין געהן.

— „קום, העלף אַרויפֿשטעלען." — ווענדט ער זיך צום מ ש ר ת.

„און אליין?“ — זאָגט דער מ ש ר ת און געהט פון דעסטוועגען העלפען.

ביי די ערשטע פּאָר טריט איז מ ש ה ־ א ה ר ן שיר נישט אומגעפאַלען.

„ש י כ ו ר ביסטו, וואָס?“ — שרייט מען אים פון קראָם.

— „יאָ, ש י כ ו ר!“ — ברומט ער אָפּ און געהט אוועק.

דער טרעגער, וועלכער האָט אים איבערגעגעבען דעם קאַסטען, באַגעגענט אים און פרעגט מיט ר ח מ נ ו ת:

„שווער?“

— „און אַז שווער, איז וואָס?“ — ענטפערט ער אָפּ בייז פון אונטער'ן קאַסטען.

ער קאָן קוים טריט מאַכען, נאָר ער שטאַרקט זיך. ער וועט באַר קומען צוואַנציג קאָפּיקעס.

עס הייבט אים אָן צו שווינדלען פאַר די אויגען. דאָס בלוט האָט אָנגעשפאַרט אין קאָפּ. דאָך ער געהט. ער זעהט שוין דאָס הויז, וואוהין ער דאַרף צושטעלען דעם קאַסטען.

אָבער דער שווינדעל אין קאָפּ ווערט שטאַרקער. עס דוכט זיך אים, אַז עמיץ האָט אים לייכט אַ שטויס געטאָן אין זייט, און ער פאַלט ערגעץ טיף, טיף... עס ווערט אים אַזוי גרינג אויפ'ן רוקען — ער פילט גאָר די מ ש א נישט. עס איז אים נאָר אַ ביסעל שוואַכליך ביים הארצען, און דאָס פאַלען אין דער טיפקייט איז אויך עפּעס נישט שטאַרק אָנגענעם. עס ציטערט אין אים דאָס האַרץ, ער זאָל זיך נישט צעשלאָגען, אַראָפּפאַלענדיג. נאָר אָט דערגרייכט ער דעם גרונד פון דער טיפעניש — ער גיט אַ ציטער און גלאָצט אויס די אויגען...

— — — — — — — — — — — — — — — —

און ווייל דאָס איז געוועזען אין כאָליערע־צייט, איז פאָרגעקומען אין גאַס אַזאַ מין געשפּרעך:

„וואָס איז דאָס פאַר אַ רעדעל?“

— „אַ טרעגער איז אוועקגעפאַלען.“

„געשטאָרבען?“

— „וואָס דען?“

„וואָס? פון כאָליערע?!“

— „ווער ווייס!“

„אַז די ק ב צ נ י ם עסען זיך אָן מיט ש ד י ם ווייסען וואָס!“

ד. פּינסקי.

חיים משרת.

א.

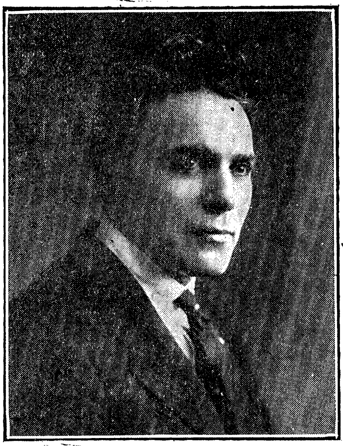

ד. פינסקי.

עס איז געוועזען אײנע פון יענע ווינטער־נעכט, ווען דער אָרימאַן ווערט בײַ זיך שטאַרקער, און הײבט אָן מיט מער ע ז ו ת צו רעדען מיט׳ן „ס ו מ ך ד ל י ם“ און מאָנען בײַ אים ה ת ח י ב ו ת.

דער פראָסט קנאַקט, ברענט. אַ שטאַרקער ווינט בלאָזט און הײבט אויף פון דער ערד אַ שנײענעם שטויב, טראָגט און דרײט אים אין דער לופט און שמײַסט די דורכגעהער אין פ נ י ם אַרײַן. עס פאַרכאַפּט בײַ זײ דער אָטעם; דער שנײ־שטויב שנײַדט שרעקליך אין געזיכט.

אין דער לופט טראָגען זיך אַרום טויזענטער ק ל ל ו ת דעם ווינט און דעם וועטער, און דער ווינט ענטפערט אויף זײ מיט נאָך אַ העכערען פײַפען און וואָיען, מיט נאָך אַ גרעסערען שטויב.

די גאַסען ווערען לײדיגער; אַלע אײַלען צו באַהאַלטען זיך פאַר דעם שרעקליכען וועטער. „א ש ר י י ו ש ב י ב י ת ך!“ — ווינצלען זיך די ב ע ל י ־ ב ת י ם פון וואַרימע און ליכטיגע שטיבער און שמײכלען אונטער, ווי זײ וואָלטען געזאָגט אַ גרויסע ח כ מ ה.

„דער ווינט וועט גלאַט ניט אַראָפּ“, זאָגען אָרים און רײַך: די רײַכע — מיט אַ מינע פון געלערנטע ל ו ח־מאַכער, און די אײַנוואוינער פון פינסטערע, קאַלטע און נאַסע דירות — מיט שרעק. דער אָרימאַן וואַרפט אַן אומרוהיגען בליק אויף די ציטערנדיגע שויבען און ראַמען און דערנאָך אויפ׳ן קופּקעלע קלײנע נ פ ש ו ת, וואָס האָבען זיך צונויפגעדריקט אין אַ ווינקעל און פאַרקרימען די פ נ י מ׳לעך פאַר קעלט און אַנגסט בײַ יעדען פײַף פון ווינט.

ב.

אײַנגעוויקעלט אין אַ צעריסען טוך, מיט דער מאַמעס גרויסע שיך אויף די פיס, איז געלאָפען אַ מײדעלע פון אַ יאָר צעהן־עלף איבער דער גאַס. דער ווינט פלעגט זי אַלע ווײַלע אָפּשטעלען. דאָ האָט ער זיך אַרײַנגעכאַפּט אונטער׳ן טוך, אָנגעבלאָזען עס ווי אַ זעגעל און געריסען בײַ איר פון קאָפּ; דאָ האָט ער איר פאַרשאָטען די אויגען מיט שנײַדיגען טרוקענעם שנײ; דאָ האָט ער זיך אַרײַנגעיאָגט צו איר אין מויל אַרײַן, און עס פאַרפעלט איר אָטעם. זי האָט געמוזט אַלע

ווײַלע אָפּשטעלען זיך, מאַכען צו רעכט דאָס טוך, אויסרײַבען די אויגען אָדער איבערקערען זיך און כאַפּען דעם אָטעם מיט אַ קרעכץ, אין וועלכען עס האָט זיך געהערט: „געוואַלד, וואָס וויל ער פון מיר?!...“

דאָך הערט זי נישט שטאַרק די קעלט. איר קעפּעל איז זעהר פאַר־נומען מיט איר ש ל י ח ו ת: זי לויפט רופען איר טאַטען אַהײם, ווײַל דער מאַמען איז עפּעס נישט גוט.

כ מ ע ט אַ דערפראָרענע איז זי אַרײַנגעלאָפען אין גרינפעלדס אײַזען־קראָם, וואו איר טאַטע ח י י ם איז געוועזען אַ מ ש ר ת.

— זעה, אין אַזאַ וועטער!“ — האָט ח י י ם דערשראָקען אויסגעשריען.

איר האָט אָנגעכאַפּט בײַם האַרצען: זי האָט זיך צעוויינט.

— „קום אַהײם, דער מאַמען איז ניט גוט!“

ח י י ם איז בלײַך געוואָרען.

— „איך געה שוין, איך געה!“ — האָט ער געזאָגט. — „לויף אַהײם, ר ב ק ה'לע!“

— „זאָלסט שוין קומען, הערסט!“ — האָט אים ר ב ק ה'לע אָנ־געזאָגט און איז נישט ווילענדיג אַוועקגעגאַנגען.

— „איך קום שוין, איך קום שוין,“ — האָט ער געשטאַמעלט, באַ־גלײטענדיג זי ביז דער טיר.

ג.

ער האָט זי נישט פאַרהאַלטען, זי זאָל זיך אָנוואַרימען, ווײַל ער ווייס, אַז מען דאַרף זי נויטיג אין דער היים. ער ווייס, וואָס דאָרטען טוט זיך. נאָך אין דער פריה האָט אים די ווײַב אָנגעזאָגט, אַז הײַנט פילט זי זיך זעהר שלעכט, און ער זאָל זעהן קומען וואָס פריהער אַהיים, וואָרים מאַלע וואָס מען דאַרף. דעם גאַנצען טאָג איז ער געשטאַנען ווי אויף הייסע קוילען; אין אָוועגט איז ער נאָך אומרוהיגער געוואָרען. מ ע ש ה ־ ש ט ן איז דער אונטער־מ ש ר ת אַוועקגעגאַנגען און זוימט זיך שוין עטליכע ש ע ה, און דער ב ע ל ־ ה ב י ת איז שטאַרק פאַרנומען מיט דעם באַלאַנס, ווי פאַר אַ באַנקראָט. ער האָט זיך פאַרמאַכט פון אין דער פריה אין צווייטען צימער, אין קאָנטאָרקע, און מען קאָן מיט אים אַ וואָרט נישט רעדען.

יעצט איז ער דאָך צוגעגאַנגען צו דער קאָנטאָרקע, האָט צוגעלייגט אַן אויער צו דער טיר, נאָר ער האָט גאָרנישט געהערט. ער איז גע־בליבען אַ ווײַלע שטעהן, ניט דערוועגענדיג זיך אויפצועפענען די טיר; זײַן פּ נ י ם האָט זיך פאַרקרימט פאַר צ ע ר. ענדליך האָט ער זיך אײַנגעשטעלט און אויפגעעפענט אַ קליינע שפּאַרע. דער ב ע ל ־ ה ב י ת, אַ הויכער, דיקער פינף־און־פופציגער, איז געזעסען אָנגע־שפּאַרט אָן וועלעל פון שטול און געדרויכערט אַ ציגאַר.

ח י י ם האָט אַרײַנגעשפּאַרט דעם קאָפּ אין טיר און געמאַכט אַ

ר ח מ נ ו ת ־ פ נ י ם.

— „ב ע ל ־ ה ב י ת... הער גרינפעלד!...“ שטאַמעלט ער מיט געבעט. — „מײַן טאָכטער...“

הערר גרינפעלד האָט פאַרשטאַנען פון ח י י מ׳ס טאָן, אַז עס געהט נישט אום געשעפט, און איז געבליבען זיצען אין דער אײַגענער פּאָזע, נישט אַ קער טוענדיג א פ י ל ו מיט׳ן קאָפּ אין ח י י מ׳ס זײַט. ער האָט אַ טראַכט געטאָן: „וואָס וויל שוין די פּלאַגע?“ אַ „צופּ“ געטאָן דעם ציגאַר און אין בײַגעל אַרויסגעלאָזען דעם רויך.

ח י י ם האָט ווײַטער אָנגעהויבען צו שטאַמלען זײַן ב ק ש ה, נאָר נאָך מיט אַ ציטערדיגערען ק ו ל.

„הער... הער גרינפעלד... מײַן טאָכטער, מײַן ווײַב...“

גרינפעלד האָט זיך צוגערוקט צום טיש, אַרײַנגערוקט דעם קאָפּ אינ׳ם גרויסען בוכהאַלטערישען בוך, וואָס איז פאַר איר געלעגען, און אָנגעקנײַטשט דעם שטערען מיט אַ פאַרטראָגענער מינע.

ח י י ם האָט נאָך אַ מאָל אַ מאַך געטאָן מיט די ליפּען און אָנגעהויבען צוצומאַכען די טיר און גלײַך ווידער פאַנאַנדערגעעפענט, אַ קוק געטאָן מיט געבעט אויפ׳ן ב ע ל ־ ה ב י ת, געוואָלט זאָגען עפּעס און... איז אַוועקגעגאַנגען פון טיר, לאָזענדיג זי האַלב־אָפען. די לינקע באַק האָט אים עפּעס געפלאַמט, גלײַך עמיץ וואָלט אים געפּאַטשט; אין די אויערן האָבען אים געקלונגען אַלערלײַ זידלערײַ, כאָטש קײַנער האָט אים איצט אַ וואָרט נישט געזאָגט...

ער האָט פאַרבראָכען די הענט, אַז די פינגער האָבען געקנאַקט; די האָר האָבען זיך אים אויפגעהויבען, און מיט גרויס שרעק האָט ער געקוקט אויף דער גאַס־טיר, אַז אָט־אָט וועט זיך ווײַטער באַווײַזען די האַלב־נאַקעטע ר ב ק ה׳לע. ער איז עטליכע מאָל צוגעגאַנגען צו דער טיר פון קאַנטאָרקע, ביז דער ב ע ל ־ ה ב י ת האָט זיך אויפגעהויבען פון אָרט און צוגעמאַכט די טיר; ח י י ם האָט זיך גאָר פאַרלאָרען. דאָס פ נ י ם האָט זיך אים פון האַרץ־ווײטאָג, פון י ס ו ר י ם, נאָך מער פאַרקרימט און איז געל געוואָרען.

ד.

אַ לאַנגע, שרעקליכע ש ע ה איז פאַרבײַ. די גאַס־טיר האָט זיך געעפענט, און ר ב ק ה׳לע איז אַרײַן. ער איז אָפּגעשטאָרבען, דערזעהענדיג זי. עס האָט זיך אים עפּעס אָפּגעריסען אין האַרצען.

— „איך געה שוין... איך געה שוין...“ — האָט ער אַרויסגערעדט מיט שרעק, נישט וואַרטענדיג ביז זי וועט אים עפּעס זאָגען.

— „איך געה שוין!“ — האָט זי אים איבערגעקרימט דורך טרערען — „איך געה שוין“ — און קומט נישט! די מאַמע שרײַט מיט באַנומענע ק ו ל ו ת, און מיך טרײַבט מען אַרום!... איך האָב שוין אָפּגעפראָרען די פיס, האָב איך אָפּגעפראָרען!... קום אַהײַם, קום!“

האָט זי נאָך בייזער אויסגעשריען. „וואָס קאָנסטו זיך נישט אָפּרייסען, וואָס? !... קום אַהיים, קום !...“

דאָס האַרץ איז אים פאַרגאָסען געוואָרען מיט בלוט.

— „איך געה גלייך, איך געה...“ — האָט ער געשטאַמעלט און אַ לאָז געטאָן זיך צו דער קאָנטאָרקע; ער האָט אויפגעעפענט שוין פעס־טער די טיר און גאַנץ הויך אַרויסגערעדט:

— „ב ע ל ־ ה ב י ת, מיין ווייב איז קראַנק... איך מוז...“

דער ב ע ל ־ ה ב י ת האָט געבלעטערט דאָס גרויסע בוך. ער האָט אַ ווײַלע געשוויגען און דערנאָך שטיל און קאַלטבלוטיג געענט־פערט: „זי וועט גאַנץ זיין“.

ער האָט אַנגעקנייטשט דעם שטערען, אָפּגעשטעלט זיך אויף אַ ח ש ב ו ן און דערביי געטראַכט: „דער שלים־מזל! אַזאַ מין צ ר ה...“ — ער האָט איבערגעקערט אַ בלאַט, — „אַזאַ מין שלאַק!... אַ גרויסע זאַך — די ווייב איז קראַנק! — ווי דאָס איז אַ ביסעל טייער ביי זיך!... ער זעהט, דאַכט זיך...“

— „מיין טאָכטער איז שוין דאָ דאָס צווייטע מאָל,“ — האָט אים ח י י ם שוין מיט אַ נידעריגערען טאָן איבערגעריסען די מ ח ש ב ו ת.

— „הער, דול מיר ניט דעם קאָפּ!“ — האָט גרינפעלד בייז אויס־געשריען, אַ קער טוענדיג צו אים דעם קאָפּ.

— „ער זעהט, דאַכט זיך, ווי איך בין פאַרנומען!“ — האָט ער מיט כ ע ס געטראַכט, דרייענדיג צוריק דעם קאָפּ, און מיט בייזקייט אַ פיר געטאָן די אויגען אויף דער געגען־וואַנט, ווי איינער וואָלט דאָרט געזעסען און ער וואָלט אים געפרעגט: „וואָס זאָגט איר צו מיין מ ש ר ת'עם קאָפּ?“...

— „זעהט, ב ע ל ־ ה ב י ת!“ — האָט ח י י ם אָנגעהויבען נאָך נידריגער, מיט מער ב ק ש ה.

— „מאַך צו די טיר, זאָג איך דיר!“ — האָט יענער אויסגעשריען, איבערדרייענדיג זיך אויפ'ן שטול און אָנשטעלענדיג אויף ח י י מ'ען די בייזע אויגען. ח י י ם האָט לאַנגזאַם צוריק צוגעמאַכט די טיר.

— „נו, וועסט שוין געהן אַמאָל?“ — האָט אים געפרעגט ר ב ק ה'־לע, וואָס איז געשטאַנען די גאַנצע צייט און געקוקט אויף אים בייז און קרום.

— „איך געה, איך געה,“ — האָט ער געשטאַמעלט, רויט ווערענדיג פאַר ב ו ש ה פאַר דער קליינער טאָכטער.

— „זעהסט דאָך!“ — האָט ער צוגעגעבען, ווייזענדיג מיט'ן קאָפּ און מיט דער האַנט אויף דער פאַרמאַכטער קאָנטאָרקע.

— „וואָס זאָל איך זעהן, וואָס?“ — האָט די קליינע בייז געשריען,— „קום אַהיים, קום!“

— „איך געה שוין... איך געה שוין“ — האָט ער קוים געזאָגט.

— „טאָ קום!“ — האָט ר ב ק ה'לע אויסגעשריען מיט האַרץ.

— „שאַ, שרייַ ניט אַזוי!" — איז ער שוין בייִז געוואָרען, דערמאָנענדיג זיך, אַז ער איז אַ טאַטע, און האָט זיך מיט שרעק אומגעקוקט אויף דער טיר פון קאַנטאָרקע. „געה אַהיים, געה! געה!... שרייַ דאָ נישט!"...

— „יאָ, איך האָב זעהר מ ו ר א פאַר דייַן ב ע ל ־ ה ב י ת!" — האָט זיך די קלייַנע צעשריען. — „קום אַהיים! איך וועל אָהן דיר ניט געהן!..."

ח י י ם איז צוגעגאַנגען צו דער קאַנטאָרקע.

— „ער דאַרף נאָך פרעגען בייַ דעם ב ע ל ־ ה ב י ת!" — קרימט זיך ר ב ק ה'לע. — „מען נעמט און מען געהט!..."

ער האָט געמאַכט מיט'ן פינגער, זי זאָל שווייַגען.

— „פש, טייַערע זאַכען?" — האָט זי זיך ווייַטער געקרימט. — „איך האָב טאַקע אַ ס ך מ ו ר א פאַר אים"...

— „ששש!" — האָט דער „טאַטע" אַ מאַך געטאָן אויף איר מיט דער האַנט.

— יאָ, א ו ד א י!" — האָט זי זיך נישט אויפגעהערט צו קרימען.— „קום אַהיים, קום!..."

ח י י ם האָט ווייַטער אויפגעעפענט די טיר.

— איך וועל געהן אַהיים, ב ע ל ־ ה ב י ת!"

דער ב ע ל ־ ה ב י ת האָט נישט געענטפערט, מאַכענדיג אַ ח ש ב ו ן און אונטערזינגענדיג.

— „איך מוז... דאָס ווייַב איז..."

— „מאַך צו די טיר!" — האָט דער ב ע ל ־ ה ב י ת שטרענג געענטפערט פון בוך.

— „איך מוז געהן אַהיים! — האָט ח י י ם שוין אָנגעהויבען מיט אַ ב ר ו ג ז'דיגען טאָן. — די ווייַב איז אַ פאַרבייַאיגע... איך מוז..."

— „מאַך צו די טיר, זאָגט מען דאָך דיר!" — האָט גרינפעלד אויסגעשריען און אָנגעשטעלט אויף אים די אויגען.

— „איך מוז אַהיים... מייַן ווייַב..." — איז ח י י ם געשטאַנען אויף זייַנס.

— „אַ, פאַדליעץ דו! הונט איינער!" — האָט זיך גרינפעלד צעשריען, אויפשפרינגענדיג פון אָרט. — „אַרויס! דייַן פוס זאָל דאָ מער נישט זייַן!... זאָלסט מער ניט וואַגען צו קומען אין קראָם!... פאַדליעץ דו!..."

ח י י ם איז פאַר שרעק אָפגעשפרונגען. ער האָט זיך אַ ביסעל פאַרלאָרען, נאָר גלייַך האָט ער זיך אַ לאָז געטאָן צו דער גאַס־טיר און איז אַרויסגעלאָפען פון קראָם.

ר ב ק ה'לע איז נאָך אַ ווייַלע איבערגעבליבען און, האַלטענדיג זיך פאַר דער טיר, האָט זי אויסגעשריען גרינפעלדען, וואָס איז געשטאַנען

אין טיר פון קאנטארקע מיט אויסגעגלאָצטע אויגען פאר כ ע ס: „איר זײַט אַלײַן א פאדליעץ! אַלײַן א הונט!“

זי האט אויף איהם געוואָרפען א פײַערדיגען בליק און איז מיט נ י צ ח ו ן ארויס פון קראָם.

ד. פינסקי.

דער הענדלער.

מיט א זעקעל אין דער האנט
געהט ער אום פון הויף צו הויף,
הײבט די אויגען אַלץ ארויף;
און ווי טרויעריג ער זינגט —
איבער׳ן גאנצען הויף עס קלינגט:
האנדעל, האנדעל!

— זאגט, ווער זײַט איר, ליבער איד?
וואס פארצײלט מיר אײַער ליד?

— „כ׳וואוין דאָרט אויף דער סמאטשע גאס,
אין א קעלער — פייכט און נאס,
מיט א גרויס געזינד!
זומער קומט דאָרט נישט ארײַן
פון דער ליבער זון קײַן שײַן,
ווינטער — בלאָזט דער ווינט.
כ׳געה מײַן גאנצען לעבען אום,
מ׳הערט פון מיר נאר וואו איך קום:
האנדעל, האנדעל!

אוי, איך האָב נאך ווערטער פיעל,
דאך איך טראָג זײ אין דער שטיל —
קײנער דארף זײ ניט.
ווען איך קום אהײם בײַנאכט
אפגעמאטערט און פארשמאכט,
גים איך זײ און גים.
עט, וואס האָב איך זיך פאררעדט...
האט איר ניט אָן אלטע בעט,
אלטע הויזען, אלטע שיך?
וואס איר ווילט נאר — האנדעל איך.
האנדעל, האנדעל!

א. רייזען.

דער נאַכט־וועכטער

שפּעט. די נאַכט איז קאַלט און פינסטער,
טרויעריג און נאַס;
אין די הייזער רוהען אַלע;
טויט און שטום אין גאַס.

עלענד שלעפּט זיך נאָר דער וועכטער
אויף דער גאַס אַרום;
אין די שטילע הייזער קוקט ער
וויימוטיג און שטום.

דאָרט אין ווייכע, וואַרימען בעטעל
שלאָפט זיך אַזוי גוט;
אוי, ווי וואָלטען זיינע ביינער
דאָרט זיך אויסגערוהט!

און ער קלאָגט זיך פאַר'ן הימעל:
„זעה מיין טרויער צו:
איך אַליין האָב גאָרנישט, — היט איך
פרעמדענס גליק און רוה!“

א. רייזען.

צוויי פרויען.

באַגעגענט האָבען זיך צוויי פרויען, גוטע פריינד,
אין מאַרק ביים פולען וואָגען:
— וואָס זעהט איר מיר אויס היינט
אַזוי ניט גוט? — האָט איינע
מיט מיטגעפיל געווענדט זיך צו איר ש כ נ ה.
(און צווישען אונז גערעדט —
געוועזען זיינען ביידע ווי די גענזלעך פעט.)
— איר וואָלט מיך גאָר ניט פרעגען, ווען איר ווייסט,
וואָס הייסט,
אַ דינסטמיידעל צו האָבען אין אַ הויז. —
האָט יענע אָפּגעענטפערט איר דערשלאָגען.
— איר הערט נאָר אויס:
אַט נעכטען האָט זיך דאָס מיין מויד,
פון העלער הויט,
פאַרגלוסט צו וואַשען גרעט און באַקען ברויט.
פאַרשטעהט איר, מ ן ה ס ת ם,
דעם גאַנצען טאַראַראַם,
וואָס איז פון פריה ביז שפעט ביינאַכט געווען אין הויז.

א גאַנצען טאָג בין איך אין ערגעץ ניט אַרוים,
געזעסען
און נאָכגעקוקט איר, ווי זי טוט.
עס האָט מיר, זאָג איך אײַך, ביז טויט דערעסען.
דאָס גראָד: זי האָט בײַ מיר א ווײַלע ניט גערוהט
און האָט געאַרבײַט ווי א ש ד;
בײַ איר האָט דאָרטען אין די הענט
געברענט!
זי האָט די גרעט
צעוואַשען זילבער־ריין
און שיין
און אָפּגעבאַקט דאָס ברויט, ווי אויפ'ן זון.
און איך, — איז ווי איר זעהט, בין היינט דערפון
א קראַנקע; קוים נאָר וואָס איך שטעה
און געה.
די דינסטען, הערט איר, טרײַבען מיך אַריין אין גרוב...
די צווייטע פרוי, וואָס האָט די גאַנצע צײַט געשוויגען,
האָט צוגעגעבען מיט דעם זעלבען נ י ג ו ן:
— א קלייניגקײַט, צו אויסהאַלטען א שטוב!...

גאַנץ אָפט באַגעגענען זיך מיר
מיט מענשען פון דעם זעלבען שניט:
זיי טוען זיך אליין צו קיין זאַך ניט א ריר
און ווערען נאָר פון יענעמס אַרבײַט מיד.

נחום יערוסאלימטשיק.

מײַן אינגעלע.

איך האָב א קליינעם אינגעלע,
א זונעלע גאָר פײַן!
ווען איך דערזעה אים, דאַכט זיך מיר,
די גאַנצע וועלט איז מײַן.

נאָר זעלטען, זעלטען זעה איך אים,
מײַן שיינעם, ווען ער וואַכט;
איך טרעף אים אימער שלאָפענדיג,
און זעה אים נאָר בײַנאַכט.

די אַרבײַט טרײַבט מיך פריה אַרוים
און לאָזט מיך שפּעט צוריק;
אָ, פרעמד איז מיר מײַן אייגען לײַב!
אָ, פרעמד מײַן קינדס א בליק!

איך קום צעקלעמטערהײט אהײם,
אין פינסטערניש געהילט;
מײַן בלײַכע פרוי דערצײלט מיר באַלד,
ווי פײַן דאָס קינד זיך שפּילט.

ווי זיס עס רעדט, ווי קלוג עס פרעגט:
„אַ, מאַמאַ, גוטע מאַ,
ווען קומט און ברענגט אַ פּעני מיר
מײַן גוטער, גוטער פּאַ?“

איך הער עס צו און אײַל — עס מוז —
יאָ, יאָ, עס מוז געשעהן!
די פּאַטער־ליבע פלאַקערט אויף:
עס מוז מײַן קינד מיך זעהן!...

איך שטעה בײַ זײַן געלעגערל,
און זעה, און הער, און שאַ!
אַ טרוים באַוועגט די ליפּעלעך:
„אַ, וואו איז, וואו איז פּאַ?“

איך קוש די בלויע אײגעלעך,
זײ עפנען זיך — „אַ, קינד!“
זײ זעהען מיך, זײ זעהען מיך,
און שליסען זיך געשווינד.

„דאָ שטעהט דײַן פּאַפּאַ, טײַערער,
אַ פּעניל דיר, נאַ!“
אַ טרוים באַוועגט די ליפּעלעך:
„אַ, וואו איז, וואו איז פּאַ?“

איך בלײַב צעװײטאָגט און צעקלעמט,
פאַרביטערט, און איך קלער:
„ווען דו דערוואַכסט אַמאָל, מײַן קינד,
געפינסטו מיך ניט מער...“

מ. ראָזענפעלד.

דײַנע בלימלעך טויט.

פעלד־בלימלעך, מאָן־קעפּלעך און זאַנגען —
פלאַנץ זײ אויפ׳ן ווײַסען לײַווענט,
פלאַנץ דעם רעשט פון פעלד ־ ח ל ו מ ו ת
מיט אַ טרײסעלדיגער נאָדעל...

אויפ׳ן טישטוך ווערען שטעהן באָקאַלען
מיט שוימיגע געטראַנקען,

אַרום טישטוך וועט מען זינגען;
און דײַנע פעלד־בלימלעך, מאַן־קעפּלעך און זאַנגען
יועלען ליגען טויטע אויפ'ן ווײַסען לײַווענט.

יהואָש.

ווײַ איז יענעם.

ווײַ איז יענעם אויף דער וועלט,
ווער זײַן הויז אָהן משפּט שטעלט
און דעם חבר אויסגענוצט,
און די צימערן פאַרפּוצט,

און די ווענט געפאַרבט פאַרשידען
מיט דער אַרבײַט פון דעם מידען.
ניט קײַן פאַרב איז דאָס, נאָר בלוט!
ווײַ איז יענעם, וועל דאָס טוט...

א. רייזען.

און דו אַקערסט.

און דו אַקערסט, און דו זײַסט,
און דו פיטערסט, און דו נײַסט,
און דו האַמערסט, און דו שפּינסט —
זאָג, מײַן פאָלק, וואָס דו פאַרדינסט?

וועבסט דײַן וועבשטול טאָג און נאַכט,
גראָבסט אונז אײַזען פון דער שאַכט,
ברענגסט די שפע אונז אַרײַן,
פול מיט תבואה און מיט ווײַן.

נאָר — וואו איז דײַן טיש געגרייט?
נאָר — וואו איז דײַן יום־טוב קלייד?
נאָר — וואו איז דײַן שאַרפער שווערד?
וועלכעם גליק איז דיר באַשערט?

שאַפסט אונז אוצרות אָהן אַ שיעור,
אַלעסדינג, נאָר ניט פאַר דיר.
און פאַר זיך האָסטו אין נויט
נאָר געשמידט אַ שווערע קייט.

מאַן פון אַרבײַט, אויפגעוואַכט,
און דערקען דײַן גרויסע מאַכט!
ווען דײַן שטאַרקע האַנט נאָר וויל,
שטעהען אַלע רעדער שטיל!...

בן־אהוד, פון הערוועג.

פֿאַרטײַטשונג פֿון די שווערע ווערטער, וואָס גייען אַרײַן אין דעם בוך.

אָבינו מלך — דער אָנהייב פֿון אַ אידיש פֿאָלקס־לידעל.

אָבל — איינער ביי וועמען ס'איז ניט לאַנג געשטאָרבען זעהר אַ נאָהענטער אייגענער.

אגב — פֿאַרבייגעהענדיג.

אדוני — גאָט.

אוואַנס — פֿאָרויס.

אוטשאַסטאָק — פּאָליציי־צירקעל.

אויסריסעווען — אויסמאָלען.

אומה — פֿאָלק.

אומרוה — פּערפּענדיקעל פֿון זייגער.

אות־זכרון — אַן אָנדענקונגס־צייכען.

אחד — איינער.

אַטכייען זיך — כאַפּען דעם אָטעם, אָפּלעבען.

אַיינגעהאָרבעט — אַיינגעהויקערט, איינגעדרייט.

איינגעווייט — געהייליגט.

איינליוליען — אַיינוויגען.

איינרוסען — פֿאַרשוואַרצען.

אימפּעט — שנעלקייט, אינערציע.

אם ירצה השם — אַז גאָט וועט וועלען.

אין יוצא ואין בא — קיינער געהט ניט אַוועק, קיינער קומט ניט.

אין קול ואין עונה — עס הערט זיך ניט קיין קלאַנג.

איראָניש — מיט אַ געלעכטער, מיט חוזק.

אישה — אַ פֿרוי.

אַכזר — אַ האַרטהאַרציגער מאַן.

אלף אַלפי הבדלות — טויזענט מאָל אונטערשיידען.

אָמן סלה — הלואַי זאָל אַזוי זיין; עס איז אַזוי.

אַנגסט — שרעק.

אַסטראָג — טורמע, געפֿענגעניש.

אָפּקאָשען — אָפּשניידען.

אַרויספּיקען זיך — אויסשיילען זיך.

אָרון־קודש — דער אַלמער מיט די ספֿר־תּורות.

אַשרי יושבי ביתך — וואויל איז די, וואָס זיצען אין הויז.

באַגרייפֿען — באַנעמען, פֿאַרשטעהן.

באָטאַניקער — איינער, וואָס איז גוט באַקאַנט מיט פֿלאַנצונגען.

באַטאַרעע — עטליכע קאַנאָנען אין איין פּלאַץ.

באַלאַנס — חשבון, סך־הכל, רעכנונג.

באַלזאַם — גוט שמעקענדיגע סמאָלע.

באַליע—מולטער, כלי צו וואַשען גרעט.

באַלעמער — בימה אין מיטען שול.

באַלען — צונויפֿדריקען.

באַנדורע — גרויסער מוזיקאַלישער אינסטרומענט; באַס.

באָנדעל — פּעקעל.

באַצווינגען — נייטען.

באָקאַל — וויין־גלאָז, קעלישיק.

באַר — שענק, וויין־קעלער.

באַשטאַטען — באַהאַלטען.

באַשירמען — באַשיצען.

באַשר־בכן — וואָס איז?

בגילוי־הראָש — מיט אַ הויְלען קאָפּ.

בדחן — אַ רעדנער אַ וויצלינג.

בדלות ווערען — אָרים ווערען; אומגליקליך ווערען.

בהמה בצורת פערד — אַ גרויסער נאַר.

בודק זיין — נאָכזוכען.

בזה הרגע — אין דעם אויגענבליק.

בידיעה — וויסענדיג, באַוואוסטזיניג.

בידנער — אָרימער, אומגליקליכער.

ביזי — פֿאַרנומען, באַשעפֿטיגט.

בין־הזמנים — וואַקאַציעס צווישען צוויי לערן־טערמינען.

בין מנחה למעריב — אין אָוועגט, צווישען מנחה און מעריב דאַווגען.

בירקע — בעריאָזע־בוים.

בית־דין של מעלה — דאָס הימלישע געריכט, גאָט.

בכבודו ובעצמו — ער אַליין.

בלאַנק — בלישטשענדיג.

בלאָנקען (זיך) — אומוואַנדלען, בלאָנדזשען, וואַנדערן.

ב ל ב ו ל — אַן אויסגעטראַכטע זאַך; אַ פאַלשע באַשולדיגונג.

בליץ־לאָמפּ — אַ לאָמפּ מיט אַ שפּי־געל־צודעק, וואָס גיט דעריבער פיעל ליכט.

ב נ אמ נ ו ת — מעגסט מיר גלויבען.

ב ן ־ ת ו ר ה — אַ געלערנטער.

ב ע ל ־ ד י ן — איינער וואָס משפּט זיך.

ב ע ל ־ ד ר ש ן — רעדנער.

ב ע ל ־ ה ע ז ה — אַ פרעכער יונג, וואָס רעדט אַנטקעגען.

ב ע ל ־ ח ש ק — איינער וואָס וויל לערנען; אַ פליסיגער מאַן.

בעלמע — הייטעל.

ב ע ל ־ ע ג ל ה — פורמאַן.

ב ע ל ־ פּ י ק ד ו ן — איינער וועמען מען האָט געגעבען עפּעס באַהאַלטען.

ב ע ל ־ צ ד ק ה — איינער וואָס גיט צדקה — געלט אָדער אַנדערע זאַכען — צו אָרימע לייט.

ב פ ו ע ל ־ מ מ ש — בוכשטעבליך; ניט איבערצוטרייבען.

ב פ נ י ק ה ל ו ע ד ה — פאַר אַלעמען אין די אויגען.

ב ק ו ־ ה ב ר י אָ ה — אין געזונט.

בראַנד — פייער; אַנטצינדונג.

ב ר ו א י מ ׳ ל ע ך — באַשעפענישען.

ב ר ו ך ה ב אָ — ביסט ווילקאָמען!

ב ר ו ך ה ו א — געבענשט זאָל ער זיין.

ב ר ו ך ה ׳ י ו ם ־ י ו ם — זאָל גאָט זיין געלויבט יעדען טאָג!

ב ר ו ך ה ש ם — געלויבט איז גאָט!

ב ר י אָ ה — באַשעפעניש.

ב ר י ה ׳ן זיך — סטאַרען זיך.

ב ר ־ מ י נ ן — אַ מת, אַ טויטער קערפּער.

ב ש ו ת פ ו ת — צוזאַמען מיט אַנ־דערע.

ג א ו ן — אַ מענש מיט אויסערגע־וואוינליכע פעהיגקייטען; זעהר אַ געלערנטער מענש.

ג א ו ן ־ ע ו ל ם — אַ וועלט־באַוואוס־טער געלערנטער.

גאַי — יונג.

גאַפען — קוקען מיט אַן אומבאַוועג־ליכען בליק; שטאַרק פאַרקוקט זיין.

ג ב אַ י — פּרעזידענט פון אַ שול.

ג ו ז ר זיין — באַפעלען, הייסען.

ג ו ל ם — אַ באַשעפעניש, וואָס באַ־וועגט זיך, נאָר עס האָט ניט קיין נשמה, קיין לעבען אין זיך; אַ גרוי־סער נאַר.

ג ו פ א — אַליין.

גיזים — זון (אינדיאַניש).

גייזער — אַ נאַטירליכער הייסער פאָנ־טאַן.

גילדען — 15 קאָפּיקעס.

ג ל ו ת — פרעמד לאַנד; אין פאַרטרי־בענהייט.

ג ס י ס ה — צושטאַנד פון מאַטערן זיך פאַר׳ן שטאַרבען; אויסגעהן.

געוויטער — רעגען־שטורעם.

געזעל — פ ו ע ל, אַרבייטער.

געמבע — אַ מויל, אַ שטימע.

געמאַך לאָזען — צורוה לאָזען.

געמיין — נידעריג אין אויפפיר; פשוט.

געפראָפּט — געפּאַקט.

געשפּענסט — גייסט; בלאָנדזשענדע נשמה.

גרויליך — שרעקליך.

גרייז — ז ק ן, אַלטער מאַן.

גרימאַסע — העויה, מיאוס׳ע מינע.

דאָביוועט זיך — דערשלאָגען זיך; דערטאַפּען.

דאַט׳ס רייט — דאָס איז א מ ת; ריכ־טיג.

דאַטשניצע — איינע וואָס איז אויף אַ זומערוואוינונג.

ד ב ק ו ת — פאַרטיפטקייט.

ד ב ר ־ א ח ר — גראָבער יונג; חזיר.

ד ב ר ־ מ צ ו ה — אַ גוטע זאַך צו טאָן; אַ מ צ ו ה.

דועט — אַ געזאַנג פון צווייען.

דופטען — גוט שמעקען.

ד ו ר ה ו ל ך ו ד ו ר ב אָ — איין ד ו ר געהט אַוועק, דער צווייטער קומט.

דושען — שטיקען.

ד י ן (דאַיען) — ריכטער.

דיספּענסערי — אַן אומזיסטער שפּי־טאָל פאַר לייכטער מעדיצינישער הילף; אַמבולאַטאָריום.

דעספּאָט — אומבאַגרעניצטער הערשער; גרויזאַמער, ווילקירליכער מענש.

דערשטוינט — פאַרוואונדערט.

דראָבנער — קליינער.

דראַנג — (מערצאָל — דרענגער) פלאַ־קען.

ד ר ו ש — רעדע.

דריגען — אומוואַרפען.

דריפּען — שלעכט פידלען.

האָלד — שיין, אײדעל.

האַלעבאַרדניקעס — זעלנער.

האַמאַק — אַ געפלאָכטען בעטעל, וואָס מען הענגט אויף אין דער לופטען צו ליגען און וויגען זיך.

האָקלען — קנעפּלעד.

האָריזאָנט — די זעהבאַרע גרעניץ־ליניע צווישען הימעל און ערד; דער קרייז פון מענשליכען זעהן.

ה ג ם — כאָטש.

ה ד ר ת ־ פ נ י ם — שיינקייט פון געזיכט.

הויערן — ליגען.

ה ו ל כ ׳ ן — געהן.

ה ו ר ג — צעשלאָגענער.

ה ו ש ע נ א — עטליכע ריטלעך פון אַ ווערבע־בוים.

ה ו ש ע נ א ־ ר ב ה — דער זיבעטער טאָג ס ו כ ו ת.

ה י ל ו ך — קליידונג; גאַנג.

היסטעריש — נערוועז.

ה י פ ך — געגענזאַץ.

ה כ נ ו ת — פאָרבאַרייטונגען.

הלובען — גלעטען, קושען.

ה ס פ ד — אַ רעדע, אין וועלכער מען באַקלאָגט אַ געשטאָרבענעם.

ה ע ו י ה — מ י א ו ס ׳ ע מינע, גרי־מאַסע.

ה ע ז ה — פרעכהייט, גראָבקייט.

הע״ל — ג ה י נ ו ם.

הענדום־פענדום — אומגעלומפערט; גלאַט אין דער וועלט אַריין.

ה צ ת ר כ ו ת — באַדערפעניִשען.

ה צ ל ח ה — גליק.

ה ק פ ו ת — דאָס אַרומדרייען זיך און טאַנצען מיט די ס פ ר ־ ת ו ר ו ת אום ש מ ח ת ־ ת ו ר ה.

ה ר ־ ה ב י ת — דער באַרג פונ׳ם ב י ת ־ ה מ ק ד ש.

ה ש ע ר ה — אָננעמונג; היפּאָטעזע; ניט קיין זיכערע איבערציוגונג.

ה ת ח י ב ו ת — פאַרפליכטונג.

ה ת ח ל ה — אָנפאַנג.

ה ת מ ד ה — ח ש ק, פלייסיגקייט.

ה ת ר א ה — וואָרנונג.

וב ש ו פ ר ג ד ו ל — און אין אַ גרויסען ש ו פ ר.

ו ה אָ ־ ר אַ י ה — אָט האָסטו אַ באַ־וויז.

וואָוואָנייסע — נאַכט־שוואַלב (אינד.)

וואוט — כ ע ס, צאָרן.

וואוילעריש — שטיפעריש.

וואָלנע — שוואַכער, פּאַמעליך.

וואַפנע — צעמאָלענע, געברענטע קאַלכ־שטיינער.

וואָרטשען — בורטשען, רעדען אונ־טער׳ן נאָז.

ו ח י ב ה ם ו ל א ש י מ ו ת ב ה ם — מען זאָל דורך זיי לעבען און ניט שטאַרבען.

וויגוואַם — אַן אינדיאַניש געצעלט.

וויכער — שטאַרקער ווינט.

ווימלען — זיין אין אַ גרויסער צאָל.

ווילקע — אַ שטעקען, מיט צוויי האַלב־קיילעכדיגע אײזענס אויפ׳ן שפּיץ, אויף אַריין און אַרויס נעמען טעפּ פון אַ טיפען רוסישען אויוועז.

ו כ ד ו מ ה — און דאָס גלייכען.

ו נ ת נ ה ת ו ק ף — אַ ת פ י ל ה פאַר ר א ש ־ ה ש נ ה און י ו ם ־ כ י פ ו ר, וואו עס ווערט אויסגע־רעכענט, וואָס עס קאָן טרעפען מיט׳ן מענשען פאַר׳ן יאָר; אַן אומעטיגע ת פ י ל ה.

וועלטליך — ניט רעליגיעז; — וועלט־ליכע באַשעפטיגונג — אַרבייט, האַנ־דעל.

ווערסט — דריי פערטעל פון אַן אַמע־ריקאַנער מייל.

זאַווערוכע — שניי־שטורעם.

זאַנפטיג — אָנגענעם.

ז ה ב ט ה ו ר — ריין גאָלד.

זוברען — לערנען אויף אויסווייניג; ח ז ר ׳ ן.

ז ו ל ל ו ס ו ב א ׳ ניק — אַ פרעסער, אַ זויפער.

זייערן — אָפּזייען.

ז כ ו ת — גערעכטיגקייט.

זכרונו לברכה — זאָל זיין אָנדענקען זיין געבענשט.

זעלנעריש — מעשה סאָלדאַט, מיליטעריש, שטאָלץ.

זעניט — דער העכסטער פונקט פון הימעל איבער'ן קאָפּ.

זריעה — קערנער צום זייען.

חברה קדישא — געזעלשאַפט צו באַערדיגען די געשטאָרבענע.

חוזק'ן — שפּאַסען, אָפּלאַכען.

חולה־נופל — איינער וואָס האָט די געפאַליגע קרענק.

חוצפה — גראָבקייט, פרעכהייט.

חורבה — אַ צעבראָכען הויז, אַ פּוסטקע.

חורבן — צעשטערונג.

חושך — פינסטערניש; אומגליק.

חזקה האָבען — בילכער זיין ווי אַנדערע.

חידוש'ן זיך — וואונדערן זיך.

חיה־רעה — ווילדע, בייזע באַשעפעניש.

חיות — מחיה, זעהר גוט.

חילוק — אונטערשיד.

היסרון — פעלער.

חלשות — אָהנמאַכט.

חמישה־עשר בשבט — פופצען טעג אין שבט; לויט'ן אידישען גלויבען דאָס ניי־יאָר פון די ביימער; אַ חדר־יום־טוב.

חס־וחלילה — זאָל גאָט אויסהיטען.

חס־ושלום — זאָל גאָט אויסהיטען.

חפץ — זאַך.

חקירה'ן זיך — קלערען, נאָכפאָרשען, גריבלען זיך, פילאָזאָפירען.

חקרן — פילאָזאָף.

חשבונ'ען — רעכענען.

חשוב — אָנגענומען, באַוואוסט.

חשק — ווילען, פלייסיגקייט.

טאַבון — סטאַדע.

טאָפּאָל — „פּאָפּלאַר“ — אַ שיינער, גראַדער בוים.

טובל'ען — אָפּטונקען.

טייגעל — אַ שטיק טייג אויף אויסצוואוועלגערן אַ מצה.

טיריש — חיה'יש.

טל־ומטר — „טוי און רעגען“; אַ פּאָר קליינע ווערטער אין אַ סידור; זעהר אַ קליינטשינקער מענש.

טלית־קטן — אַרבע־כנפות.

טעמרעק — לערכען־בוים, בלאַט־בוים.

טענדלערין — הענדלערין מיט אַלטע קליידער.

טערמין — באַשטימטע צייט; זמן; סראָק.

טראַגיש — אומגליקליך; אומעטיג.

טראַגעדיע — אַן אומגליק.

טראָלב — פראָנז; אַראָפּהענגענדיגער פאָדעם אָדער קנאָפּ.

טראַמוואַי — עלעקטרישער גאַס־צוג.

טראָץ — ניט קוקענדיג אויף . . .

טראָציג — צולהכעיס'דיג.

טרחה — באַמיהונג.

„טריאַטער“ — טעאַטער.

טרפה'נער — ניט כשר'ער; מיאוס'ער.

טשימאָן — שיפעל — (אינדיאַניש).

טשיקאַווע — אינטערעסאַנט; נייגעריג.

יאוש — פאַרצווייפלונג.

יאָלד — נאַרישער יונג.

ידיעה — נייעס; וויסען.

יוג — יאָ (אינדיאַניש).

יוכט — געגאַרבטע פעל.

יום־הדין — דער טאָג פון משפּט.

יום־הקדוש — הייליגער טאָג.

יון (יאָוועו) — גריך; סאָלדאַט.

יוצא־זיין — אויסקומען, באַגנוגענען זיך.

יורד — אַן אָרים געוואָרענער גביר.

יללה — קלאָג, יאָמער.

ימח־שמו'ניק — וואָס זיין געדעכעניש וואָלט געדאַרפט אָפּגעמעקט ווערען.

ימים־נוראים — שרעקליכע טעג; די צייט פון ראש־חודש אלול ביז נאָך יום־כיפור.

יציאת־מצרים — דאָס אַרויסגעהן פון מצרים.

יצר־הרע — שלעכטער געדאַנק; דער אָנרעדער צו טאָן שלעכטס.

יצר־טוב — דער גוטער געדאַנק; דאָס געוויסען, דער אָנרעדער צו טאָן גוטס.

יקרות — טייערקייט; הויכע פּרייזען.

ירא־שמים — פרומער מאַן; גאָטספאָרכטיג.

ישוב אָדער ישוב־הדעת — נאָכדענקונג, באַראַטונג.

כאָליווע — דער אויבערשטער טייל פון אַ שטיוועל („בוט־לעג“).

כדומה — צום ביישפּיל; דאָס גלייכען.

כהונה — דער אַמט פון כוהן.

כוהן־גדול — דער עלטסטער כוהן.

כונה (קאַוואָנע) — אַריינטראַכטעניש; אויפמערקזאַמקייט.

כיבוד־אַב — ערליך האַלטען פאָטער און מוטער.

כידוע — ווי באוואוסט.

כלא היה — ווי גאָר ניט געוועו.

כל דכפין ייתי ויכול — ווער עס איז הונגעריג זאָל קומען און עסען.

כלי־בית — הויז־זאַכען, מעבעל.

כל ישראל — אַלע אידען.

כלל — געזעלשאַפט.

כל מאמינים שהוא — אַזאַ תפילה פון ראש־השנה און יום־כיפור, אָבער ווערט באַנוצט אין דעם זין פון „אַלע סאָרטען, אַלע מינים“.

כל־נדרי — די ערשטע וויכטיגע תפילה פון ערב יום־כיפור אין אָוונט.

כפרה — אַ הון אָדער אַ האָן, וואָס מען קוילעט ערב יום־כיפור.

כריזאַנטעם — אַ גרויסע בלום מיט זעהר פיעל בלומענבלעטעלעך.

כשר'ן — מאַכען כשר, רייניגען.

לאַבירינט — אַ געביידע אָדער אַ קאָרידאָר מיט זעהר אַ סך און פאַרדרייטע צימערן.

לאַווע — די צעשמאָלצענע פייער־מאַסע, וואָס גיסט זיך אַרויס פון א ווואולקאַן.

לאַנדיש — אַ שיין, קליין, פרילינג־בלימעל.

לאַקאָניש — קורץ.

לא תגנוב — זאָלסט ניט גנב'ענען.

לוזשע — בלאָטע.

לוח — קאַלענדאַר.

לויה — באַגלייטונג פון אַ געשטאָרבענעם.

לויערן — נאָכקוקען, נאָכשפּיאָנירען.

לועג לרש — לאַכט פון אַן אָרימאַן.

לחלוטין — אַבסאָלוט.

ליאַלקע — פּופּע, „דאָל.“

לייסט — ברעטעל.

לייער־קאַסטען — שפּיל־קאַסטען.

לייקע — כלי אויף איבערצוגיסען פון איין געפעס אינ'ם צווייטען.

ליצנות — שפּאַס.

לכבוד — צוליב, צו דער ערע.

לכל־הפחות — ווייניגסטענס.

לכף־זכות — אויף דער גערעכטער זייט.

לכתחילה — צום אָנהייב.

למאַי — צו וואָס?

לעווקאָי — אַזאַ בלום.

לעשציקעל — אַזאַ פיש (ענגליש — „ברים“).

לשון־הרע — שלעכטע רייד; באַרעדעריי.

לשנה הבאה בירושלים — איבער אַ יאָר אין ירושלים.

מאַאיס — קוקורוזע, טערקישער ווייץ.

מאַגאַזין — גרויסע קראָם.

מאַגיסטראַט — שטאָט־פאַרוואַלטונג.

מאור־הגולה — דאָס ליכט פון די אידען.

מאַזאָליעם — הינער־אויגען.

מאַיעסטעטיש — קייזערליך, שטאָלץ.

מאָנדאַמין — מאַאיס, קוקורוזע.

מאָרע־אַנטיק — אַ זיידענער שטאָף.

מבטיח זיין — פאַרזיכערן.

מבטל זיין — אַוועקמאַכען אונטער'ן האַנט, האַלטען פאַר גאָרנישט.

מביש זיין — פאַרשעמען.

מגושמ'דיג — גראָב, גרויס.

מגיד — רעדנער.

מגפה — עפּידעמיע, פּלאָג.

מהיכא־תיתא — פאַרוואָס ניט?

מוסיף זיין — צוגעבען.

מוסף — צווייטע אינדערפריהענדיגע

תפילה שבת און ימים־טובים.

מופלג — געלערנטער.

מוצאי יום־כיפור — יום כיפור ביינאַכט.

מזומן — געלט.

מזל־טוב — באַגריסונג.

מזכיר נשמות זיין — דערמאָנען די געשטאָרבענע.

מזמור — אַ לייכט ליד.

מחזור — אַ סידור מיט תפילות פאַר ימים־נוראים און ימים־טובים.

מחיה — זעהר גוט.

מחילה — איך בעט איבער אייער כבוד; אַנטשולדיגט.

מחיצה — אַ צוים.

מטעים זיין — באַטאָנען.

מיוחס — איינער פון שיינער אָפּשטאַמונג.

מייסטער — אויפזעהער אין אַ פאַבריק; אינזשינער.

מיירע — אַ גרויס שטיק טייג, פון וועלכען מען באַקט מצה.

מישב זיין זיך — באַראַטען זיך.

מיתה משונה — שרעקליכער טויט; מיתה משונה קאָליר — אומבאַשטימטער קאָליר.

מכה — וואונד.

מכוח — וועגען.

מלא כעס — פול כעס; צאָרנדיג.

מליצה — שיינע רייד.

מליץ־יושר — פאַרטיידיגער.

מלך־יון — קעניג פון די גריכען.

מן השמים — פון גאָט.

מנין — אַ גרופּע אידען ניט ווייניגער פון 10 צום דאַוונען; אַ פּלאַץ צום דאַוונען פאַר אַזאַ גרופּע.

מעות־חיטים — געלט אויף מצות פאַר אָרימע לייט.

מעל־טוי — אַזאַ פלאַנצען־קראַנקהייט.

מעשה־שטן — אַזוי ווי דער טייוועל וואָלט דאָס געטאָן.

מעשים אשר לא יעשו — זאַכען, וואָס מען טאָר ניט טאָן; שרעקליכע זאַכען.

מפולת — אַ צעפאַלען הויז; אַ חורבה.

מפלה — נידערלאַגע.

מפסיק זיין — איבעררייסען.

מפקיר זיין — אָפּזאָגען זיך פון עטוואָס.

מצבה — אַ שטיין, אַ מאָנומענט.

מצער זיין — פאַרשאַפען אונאַנגענעמליכקייטען.

מקברים — באַגרעבער.

מקדש זיין — היילינגען, בענשען.

מקום — אָרט.

מקים פסק זיין — דורכפירען די באַשטימונג.

מרא דאתרא — רב פון שטאָט.

מרה־שחורה׳דיג — אומעטיג.

משולח — איינער וועמען מען שיקט ערגעץ.

משונה׳דיג — מאָדנע.

משורר — זינגער, העלפער.

משמעות — קענטיג.

משניות — אַ העברעאיש געזעצבוך, צוזאַמענגעשטעלט אין 3־טען יאָרהונדערט פון רב יהודה הנשיא.

משער זיין זיך — פאָרשטעלען זיך.

מששת ימי בראשית — זינט די וועלט איז באַשאַפען געוואָרען.

מתנת בשר ודם — אַ מענשליכע גאָב.

מתיר זיין — דערלויבען.

מתעסקים — וואָס עוסק׳ן זיך ביים באַערדיגען אַ טויטען.

מתפללים — דאַוונער.

נאַכטוואַנדלער — איינער וואָס געהט אַרום אין שלאָף.

נאמנות — ערליך וואָרט.

נביאות — פאָרויסזאָגען.

נגידת — רייכע פרוי.

נדן — געלט, וואָד די כלה גיט דעם חתן.

נוהג זיין זיך — אויפפירען זיך; האָבען אַ געוואוינהייט.

נושקע — קוק! (אינדיאַניש).

ניוועץ — אָפּפאַל.

נעילה — לעצטע יום־כיפור תפילה.

נכרי — גוי, פרעמדער.

ניצחון — זיג.

נעלם ווערען — פאַרשווינדען.

נעלקע — אזא בלום (ענגל. „קארנוי-שאז").
נ פ ט ר — געשטאָרבענער.
נ רו־י א י ר — זאָל זיין ליכט ליוכ-טען איבער דער וועלט.
נ ש י א — פירשט.
נ ת פ ע ל ווערען — שטאַרק פאַר-וואונדערט ווערען.

סאזשעלקע — אַ געגראָבענע טייכעל.
סאָטסקע — פּאָליציימאַן.
סאַליע — זאַל.
ס ב י ב ה — דער אַרום.
ס ב ר א — מיינונג, אַ קלער.
סוטערינע — קעלער, ביימענט.
סויבעלנע — פון גוטען רויכוואַרג.
ס ו מ ך ד ל י ם — גאָט וואָס שטיצט אָרימעלייט.
ס ו ף־כ ל־ס ו ף — ענדליך.
סטאיעם — סטאַדעס.
סטעאַרין־ליכט — גוטע, ווייסע ליכט.
סטראַשידלע — שרעק, פיגור.
סטרוי — צוויי רייען סאָלדאַטען.
סיגנאַל — צייכען.
ס י נ י — אַ פרייליך לידעל.
ס י פ ו ר ה מ ע ש ה — די פאַבולע, דער אינהאַלט.
ס כ נ ה — געפאַר.
סלוזשבע — דינסט.
ס ל י ח ו ת־צייט — די וואָך פאַר ר א ש־ה ש נ ה.
סלעק — אַרבייטסלאָזיגקייט.
סמאַליען — ברענען און רויכערן זיך.
סמאַראַגד — טייערער שטיין.
סמירנאַ — רוהיג!
סעמעטשקעס — קערעלער.
סעקען — אַפּזאָגען, אָפּליינען.
סערפ — אויסגעדרייטער געצייגדעל-טער מעסער.
ספּאַזמעס — טרערען, וואָס שטיקען אין האַלז.
ס פ י ר ה — די טעג צווישען פ ס ח און ש ב ו ע ו ת.
ס פ ק ו ת — צווייפעל.
סצענע — בינע, בילד.
סקאָווערדע — אייזערנע פלאַכע פאַן.
סקאַליעטשען — פאַרקריפּלען.
סקאַרפּיאָן — אַ גיפטיגע שפּין, דאָרן.
ס ת ם — גלאַט אין דער וועלט אַריין.

ע ב י ר ה — זינד.
ע ב ר־ז מ ן — אַוועק די צייט.
ע ו ב ר־זיין — טאָן וואָס עס איז פאַרבאָטען.
ע ו פ'עלע — קליין קינד.
ע ו ש ר — רייכער מאַן.
ע ז ו ת — גראָבקייט.
עטאַזש — שטאָק.
ע ל ד ע ת ה מ ק ו ם ו ע ל ד ע ת ה ק ה ל — מיט דער ערלויבניש פון גאָט און פון די מענשען.
ע ם ה א ר ץ — ניט אַ געלערנטער; גראָבער יונג.
ע מ ו ד — סטענדער אין שול ביי וועל-כען עס שטעהט דער ח ז ן.
ע ם ר ב — אַ גרויסער ע ו ל ם.
ע נ י ו א ב י ו ן — אַ גרויסער אָרי-מאַן.
ע ק ד י ש — יאַשטשערקע („ליזאַרד").
עקזעמפּלאַר — קאָפּיע.
עקספּעדיציע — אַרויסשיקונג פון ס ח ו ר ה.
ע ר ב ו ת (אַרוועס) — מ ש כ ו ן.
ע ר ב ו ת (אַראָוועס) — ה ו ש ע נ א'ס.
ע ש י ר ו ת — רייכקייט.

פאַדלאַגע — דיל.
פאַדליעץ — נישטיגער, פּאַסקודנער מענש.
פאַדעשווע — זויל.
פאַדראַד — פּלאַץ, וואו מען באַקט מצות.
פאַדראַטשיק — איינער וואָס נעמט אויף זיך צוצושטעלען ס ח ו ר ה אָדער צו בויען הייזער.
פאַזע — האַרט ביים וואַנט.
פאַטיליצע — הינטערשטער טייל פון קאָפּ.
פאַטעלניע — פּאַן.
פאַליסאַדען — בערג ביים האַדסאָן.
פאָליע — זויל, אַריינגעקלאַפּט אין גרונד פון טייך.
פאַליצע — ברעט ביים וואַנט אָדער אין אַלמער, אויף וואָס מען לייגט זאַכען.
פאַלירען — טאָקען, אויספאַרבען.
פאַמעלע — לאַנגער בעזים אויסצוקע-רען די אַש פון אויווען.
פאַסטאַליאָן — בריפטרעגער.
פאַסטקע — אַ נעץ צו כאַפּען מייז.

פּאָסילקע — אַ פּעקעל, וואָס מען שיקט צו אײנעם.

פּאַפּ — קלײ, קלעפּיג געמיש.

פּאָפּולער — צוגענגליך; ליבט; באַקאַנט; פֿאַרשפּרייט.

פּאַרע — דאַמף.

פּאַרענץ(טש) — אַ ברעט, אָן וואָס אָנצוהאַלטען זיך.

פּאַרקען — צוים.

פּ ג י מ ה — פּלעק; קריץ.

פּ ג ר — אַ טויטע זאַך.

פּ ו ג ע ב כ ב ו ד זיין — אָנרירען אײנעמס כ ב ו ד.

פּ ו ד — 36 אַמעריק. פונט.

פּ ו ע ל —אַרבייטער.

פּ ו ש ק אַ ר ט — שטופּ־װעגעלע.

פּ ו ת ר זיין — פֿאַרטײטשען.

פּ ט ו ר זיין — פֿריי זיין.

פּ ט י ר ה — טויט.

פּ י ע ק אָ ל י ק — דער אויבערשטער טייל פֿון אַ גרויסען אידישען אויווען.

פּ י ק ד ו ן — אַ זאַך צו באַהאַלטען.

פּלאַגע — צ ר ה, שלימ׳מ ז ל.

פּלאַכע — שטיק.

פּליין (מערצאל: פּלענער) — פּלעכע; ברייטער פּלאַכער פּלאַץ.

פּ ס ו ק — אַ זאַץ פֿון ביבעל.

פּ ס ק ׳ענען — באַשטימען.

פּראָטאָקאָל — פֿאַרצייכנונג פֿון באַווײזען, אָדער פֿון אַ זיצונג.

פּראַל — אַ שפּרונג, אַן עפּען זיך.

פּראַלען זיך — באַרימען זיך; אויפֿהייבען זיך; עפֿענען זיך.

פּראָסטע — אײנפֿאַך.

פּראַצעװען — אַרבייטען, האָדעװען.

פּריזמע — קאַנטיגע גלעזעל.

פּריידיגען — ד ר ש ׳ענען.

פּרייכען — הוסטען.

פּריירי — סטעפּ.

פּריסטאַװ — פּאָליציי־אָפֿיצער.

פּריקאַזטשיק — משרת פֿון קראָם.

פּרעפּלען — דאַװנען, רעדען.

פּ ש ט — באַדייטונג, מיינונג.

פּ ש י ט א — געוויס.

פֿאַליע — כוואַליע.

פֿאַרדומפּען — טעמפּ, ניט קלינגענדיג.

פֿאַרהאַוועט — פֿאַרטאָן, פֿאַרשמייעט.

פֿאַרטאָיען — באַהאַלטען זיך; אײנהאַלטען דעם אָטעם.

פֿאַר׳מ ו ח ׳ט — פֿאַרקלערט.

פֿאַרצאָגט — פֿאַראומערט.

פֿאַרשאַרצען — פֿאַרקאַשערן.

פֿאַרשטאַרט — פֿאַרגליווערט, פֿאַרהאַרטעװעט.

פֿאַרשײַט — אײנער וואָס שעמט זיך ניט פֿאַר קיינעם.

פֿאַרשנורעװען — פֿאַרנייען.

פֿייט — קאַמף.

פֿייער־עסקייפּ — פֿייער־לייטער.

פֿיליער — פֿיש־הענדלער.

פֿיסנאָהע — אַ פֿוס פֿון אַ געקוילעטער קוה.

פֿירכטערליך — שרעקליך.

פֿלעקעל — הילצערן טשעװעקעל פֿאַר שיך־זוילען.

פֿראָנט־רום — זאַל, דאָס שענסטע צימער אין הויז.

פֿרעך — גראָב, אומאײדעל.

פֿרעסיג — פֿעט, אָפּגעגעסען.

צאַנקען — זעהר שוואַך ברענען.

צ ד ק נ י ת — פֿרומע פֿרוי.

צונטער — פֿייער; אָנגעברענטע זאַך.

צושטעלען אַ בענקעלע — אָנ׳מ ס ר ׳ן און ברענגען צו שמיץ.

צ נ ו ע ה׳דיג — פֿרום; באַשיידען.

צעבונטעװען זיך — רעבעלירען, אויפֿשטיין.

צערען — עסען.

צעשויבערט — צעװאָרפֿען, ניט פֿאַרפֿאַרקעמט.

צעשטראַלט — ליכטיג.

קאַג — יאָזשיק.

קאַגאַניק — קליין לעמפּעלע; קינעלע.

קאָװען — אַריינשלאָגען טשװעקעס אין אַ שיך־זויל; שמידען.

קאַזאַרמע — הויז פֿאַר סאָלדאַטען אָדער פּאָליציי.

קאַטעװען — שמייסען.

קאַטשאַן — קעפּעל קרויט.

קאַטשאַלקע — אַ קוילעכדיג הילצערן װעלצעל צו װעלגערן מצה.

קאָטשערע — אַ פֿאַרבויגט אײַזען צו פֿאַרשאַרען קוילען אין אויווען.

קאָלאָסאַל — געוואַלדיג גרויס.

קאַמאָד(ע) — וועש־אַלמער מיט שופּלאָדען.

קאַנטאָניסט — איינער, וועמען מען האָט אַלס קינד געכאַפּט און אָפּגעגעבען אין סאָלדאַטען.

קאַנטאָר(קע) — אָפּיס.

קאָנפעקט — צוקערקע, „קענדי“.

קאָסע — אַ לאַנג מעסער צו שניידען היי אָדער תבואה.

קאַסקאַד — שטראָם.

קאַפּאָטע — זעהר לאַנגער ראָק.

קאַפּעליוש — הוט.

קאָפּען זיך — גראָבען זיך.

קאַפּטען — לאַנגער וואַרימער מאַנטעל.

קאַרב — קריץ, איינשנײדונג.

קאַרפּע — קלאָץ.

קאַשאָלקע — קערבעלע.

קדוש — אַ הייליגער.

קדושה — אַ טייל פון דאַוונען, אין וועלכען מען לויבט גאָט און ביי וועלכען דער גאַנצער עולם שטעלט זיך און זאָגט.

קדחת — פיבער, מאַלאַריע.

קדיש — אַ תפילה נאָך אַ געשטאָרבענעם.

קדמונים — אַמאָליגע צייטען.

קהל — געמיינדע, געזעלשאַפט.

קובעל — גרויסע הילצערנע כלי; צעבער.

קודם — פריהער פאַר אַלץ.

קוואַס — אַ זויער געטראַנק.

קוואָקטוכע — אַ הון וואָס פירט אויס הינדעלעך.

קוטאַס — פראָנז.

קוילעטש — חלה.

קויש — קאָרב.

קופּאָל — אַ קײלעכדיגער קאָפּ איבער אַ הויכען טורעם אָדער אַ געבוידע.

קופּקע — גרופּקע.

קופּערט — קאַסטען.

קוקורוזע — מאַאיס, טערקישע ווייץ, „קאָרן“.

קוקלע — ליאַלקע, פּאָפּקע, „דאַל“.

קורנאָסע — מיט אַ פּלאַטשיגער, ברויטער נאָז.

קזשאַק — טרוקענער שטרויך.

קיום — עקזיסטענץ.

קיזשאַק — לאָשיק.

קינעמאַטאָגראַף — אילוזיאָן, בילדער־טעאַטער.

קלאַדקעס — ברעטלעך, איבערגעלייגט איבער אַ בלאָטיגער גאַס.

קלאַפטער — אַ מאָס — 7 פוס.

קלאַפטער שווימען — שווימען שנעל.

קלויסטער — קירכע.

קללה — אַ שילט־וואָרט; אַ זידעלוואָרט.

קללה׳ן — שילטען.

קנאָה — ניט פאַרגינערײ.

קנאָכען — ביין.

קענדי־סטאָר — קראָם פון קאָנפעקטען, סאָדע־וואַסער, א. ד. ג.

קראָקווע — באַלקע, אויף וועלכער עס האַלט זיך דער דאַך.

קרובה — אייגענע, פריינדין.

קריאת־התורה — דאָס לויענען אין דער תורה יעדען שבת, יום־טוב און מאָנטאָג און דאָנערשטאָג.

קרעדיט — דאָס לייען געלט, דאָס אויסגלויבען איינעם.

קרעטשמע — אכסניא, שענק.

קשיא — פראַגע.

ראַכע — נקמה.

ראַנגלען זיך — באָרען זיך, קעמפען.

ראַנד — ברעג.

ראָסע — טוי.

ראַפּטאָם — פלוצלונג.

רבותי — מיינע פריינד! מיינע הערען!

רב מאיר בעל נס — ר׳ מאיר דער וואונדערמאַכער.

רדיפות — פאַרפאָלגונגען.

רוגזה — כעס, בייזקייט.

רוח־הקודש — הייליגער גייסט, באַגייסטערונג.

רונצלען — קנייטשען.

רושם — איינדרוק.

רחבות — ברייטקייט, פרייהייט, גערוימקייט.

ריאַדטשיק — אויפזעהער.

ריזיקאַנט — אַ געוואַגטער מענש, וואָס שטעלט איין.

רייף־ווערק — סקעלעט פאַר אַ שיפעל.
ריסטעוואַניע — העלצער און לייטערס אַרום אַ הויז, וואָס האַלט זיך אין בויען.
רכילות — באַרעדעריי; רעדען אויפ׳ן אַנדערען.
רעווידירען — דורכקוקען; באַזוכען.
רעטשקע — גריקע, קאַשע.
רעלסען — שינעס.
רענדעל — גאָלדענע מטבעה.
רעצעפּט — רפואה, מעדיצין.
רעבעל — רעוואָלוציאָנער.
רעש׳ן — טומלען.
רפואה — מעדיצין.
רצון — ווילען.
רשימה — אַ צעטעל.

שאַגאַם־מאַרש — זעלנערישע קאָמאַנדע צו געהן.
שאַוואַנדייסי — דרום־ווינט (אינד.)
שאַפע — שטאַל.
שאַרלאַך — זעהר רויט.
שבעה עשר בתמוז — 17 טעג אין תמוז; אַ תענית.
שדים־טומאה — טייוועלשע אומריינקייט, כישוף.
שוכן־עפר — אַ געשטאָרבענער.
שווייצער — פאָרטער, אַ מאַן ביים טיר.
שולחן — טיש.
שחרית — דאָס אינדערפריהענדיג דאַוונען.
שטאַק־בלינד — אינגאַנצען בלינד.
שטאַבעטלעך — אַ נידעריגער צוים פון פלעקלעך.
שטורקאַץ — פאַקעל.
שטח — פלאַץ.
שטיך — אַ שאַרף אייזען אויף אַ ביקס — צום שטעכען.
שטיקען — אויסנייען, אויסהאַפטען.
שטרייף — פאַס.
שיוו — גרוי.
שירי־היחוד — יום־כיפור בייגאַכטיגע לידער.
שלאַבצען — וויינען, בליפען.
שלומער — דרעמעל, שלאָף.
שליאַך — ברייטער וועג.
שליאַפען — קלאַפּען מיט אַ נאַסער זאַך אָדער איבער אַ נאַסער זאַך.
שליטה — הערשאַפט.

שנאָרכען — כראָפּען.
שני־למלך — וויצע־קעניג.
שעניק — אַ זאַק מיט היי צום שלאָפען.
שעפּטשען — שטיל רעדען.
שפּאַקולען — ברילען.
שפע — רייכקייט.
שפּריזינקעלע — אַן עלאַסטיש, געדרייט שטיקעל שטאָל אָדער דראָט.
שקיעת־החמה — זון־אונטערגאַנג.
שרץ — קריכענדער; אינזעקט.

שונאי־ציון — פיינד פון ציון; אידענפיינד.
שכר־לימוד — געלד פאַר לערנען.
שמחת יום־טוב — יום־טוב פרייד.
שררה — האַר, הערשער.

תוך כדי דיבור — אַט ווי מען רעדט; פלוצים.
תורה כולה — די גאַנצע תורה.
תורת משה — משה׳ס תורה; אַ ריכטיגע זאַך.
תחילת — צוערשט, פון אַנהייב.
תחית המתים — דאָס צוריק־לעבעדיג ווערען, דאָס אויפשטעהן פון די טויטע.
תחנון — אַ טייל פון דאַוונען, ביי וועלכען מען פאַלט צו מיט׳ן פנים צו דער האַנט.
תירוץ — אויסרעד; פאַרענטפערונג.
תכלת — בלויס, בלויע וואָל.
תליון — הענקער.
תנא — געלערנטער.
תנועה — מינע; באַוועגונג.
תענית — טאָג פון פאַסטען.
תפילה זכה — אַ געבעט פון ערב יום־כיפור פאַר כל־נדרי.
תפיסה — טורמע.
תשובה טאָן — חרטה האָבען אויף זינד.
תשעה באב — 9 טעג אין אָב. אַ תענית צום אָנדענקען פונ׳ם חורבן פונ׳ם בית־המקדש.